

Trends of Humanities and Social Sciences Research

ISSN : 2985-1769 (Print) ISSN : 2985-1777 (Online)

Volume 11 Number 2 (July – December 2023)

Division of Research Administration, University of Phayao
Muang Phayao District, Phayao Province 56000
Tel: 0 5446-6666 Ext 1047
E-mail: hu.journal.up@gmail.com

เพื่อเป็นเวทีที่แลกเปลี่ยนและเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติและการเสนอผลงานวิจัยที่มีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ผู้นิพนธ์ต้องรับผิดชอบข้อความในบทนิพนธ์ของตน มหาวิทยาลัยพะเยาไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับบทความที่ดีที่สุดเสมอไป ผู้สนใจสามารถคัดลอก และนำไปใช้ได้ แต่จะต้องขออนุมัติเจ้าของและได้รับการอนุมัติเป็นลายลักษณ์อักษรก่อน พร้อมทั้งมีการอ้างอิงและกล่าวคำขอบคุณให้ถูกต้องด้วย

เจ้าของ: มหาวิทยาลัยพะเยา

กำหนดออก: ปีละ 2 ฉบับต่อปี

เดือน มกราคม – เดือน มิถุนายน

เดือน กรกฎาคม – เดือน ธันวาคม

การรับรองคุณภาพวารสาร: TCI กลุ่มที่ 2

ที่ปรึกษา:

อธิการบดีมหาวิทยาลัยพะเยา

รองอธิการบดีฝ่ายวิจัยและนวัตกรรม

บรรณาธิการ:

รศ.ดร. ผดุงนันทรา ชีรานนท์

กองบรรณาธิการผู้ทรงคุณวุฒิ:

ศ.(พิเศษ) ดร. กาญจนา เจริญชัย (ผู้ทรงคุณวุฒิ) Prof. Ordinarius Dr. Habil Barbara (Poland)

Prof. Dr. Archana Shekara (USA)

ศ.ดร. เตือน คำดี (มก.)

รศ.ดร. จำเนียร บุญมาก (มจ.)

ศ.ดร. ระวีวรรณ โอฟาร์รัตนมณี (มช.)

รศ.ดร. เฉลิมชัย ปัญญาดี (ม.ม.จ.)

รศ.ดร. วศิน ปัญญาวุฒตระกูล (มน.)

รศ.ดร. ธนิษฐ์ รัฐนพงศ์ภิญโญ (มศก.)

รศ.ดร. ไชยันต์ รัชชกุล (มพ.)

รศ.ดร. สุรัชย์ กังวล (มจ.)

Assoc. Prof. Dr. Suwichit (sean) Chaidaroon (Singapore)

Assoc. Prof. Dr. Shaharuddin Tahir (Malaysia) ผศ.ดร. พรธิดา วิเศษศิลปานนท์ (มธ.)

ผศ.ดร. รุ่งทิวา กองสอน (มพ.)

ผศ. สนิท ยืนศักดิ์ (มพ.)

ดร. สุนทรีย์ ตั้งศรีวงศ์ (มน.)

Dr. Du Thi Mai (Vietnam)

Dr. Nguyen Thi Quyet (Vietnam)

เลขานุการ

ผู้ช่วยเลขานุการ

นางสาวอัญชลี เทียมศิรินางสาววิศรา คลังนุ่น

นางสาวรัชฎาภรณ์ แก้วสืบ

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบทางวิชาการประจำฉบับนี้

ศ.ดร.รักษิต สุทธิพงษ์	รศ.ดร.พรรณธิดา เหล่าพวงศักดิ์	รศ.ดร.เดิเรก ชีระภูธร
รศ.ดร.เทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย	รศ. ดร. บุญรอด โชติวชิรา	รศ.ดร.มนตรีฯ พงษ์นิล
รศ.ดร.เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์	รศ.ดร.ธนิษฐ์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ	รศ.ดร.ปรมินทร์ จารูวร
รศ.ดร.มนลิส ลิทธิสมบุรณ์	รศ.ดร.สุภาวดี ขุนทองจันทร์	รศ.กิ่งแก้ว ปะติตั้งโช
รศ.เสาวลักษณ์ อนันตศานต์	ผศ.ดร.เกษทิพย์ ศิริชัยศิลป์	ผศ.ดร.แคทรียา อังทองกำเนิด
ผศ.ดร.ธีรุตม์ หมั่นวงษ์เทพ	ผศ.ดร.มณีนภร รักษ์บำรุง	ผศ.ดร.ทวิวรรณ ศรีสุขคำ
ผศ.ดร.พรธิดา วิเศษศิลปานนท์	ผศ.ดร.น้ำฝน กันมา	ผศ.ดร.ณัฐติญา บุญวิรัตน์
ผศ.ดร.รุ่งภัสสรณ์ ศรีธาธณพัฒน์	ผศ.ดร.พรพรรณ จันทร์แดง	ผศ.ดร.น้ำฝน กันมา
ผศ.ดร.ทศพล สุรนัคครินทร์	ผศ.ดร.พงศธร มหาวิจิตร	ผศ.ดร.ศานิตย์ ศรีคุณ
ผศ.ดร.ภาวิดา มหาวงค์	ผศ.ดร.ทวนธง ครุฑจั่น	ผศ.ดร.วินิจ พาเจริญ
ผศ.ดร.พิเนตร ดาวเรือง	ผศ.ดร.รัตนพล ชื่นคำ	ผศ.ดร.สาคร เรือนไกล
ผศ.ดร.สุกัญญา เกาะวิวัฒนากุล	ผศ.ดร.อภิรักษ์ณ์ เกษมผลกุล	ผศ.ดร.อุดม คำชาติ
ผศ.บุญชัย เลิศพิริยะชัยกุล	ดร.จิรัฐินาฏ ถังเงิน	ดร.วารชต์ มั่นธยมบุรุษ
ดร.ชัยพงษ์ สำเนียง	ดร.อติสรณ์ ประทุมถิ่น	Dur Thị Mai P.Trường BM, Ph.D.

บทความวิจัยทุกเรื่องที่ดีพิมพ์ในวารสารนี้ ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการ ซึ่งบทความทุกเรื่องต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญในสาขาอย่างน้อย 3 ท่าน ข้อความหรือบทความในวารสารฉบับนี้เป็นทัศนะหรือความคิดเห็นของผู้เขียน โดยเฉพาะ กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นพ้องกับทัศนะหรือความคิดเห็นดังกล่าว และไม่ถือว่าเป็นความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สำนักงานกองบรรณาธิการ

กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยพะเยา

อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

โทรศัพท์ 0 5446-6666 ต่อ 1048

E-mail: hu.journal.up@gmail.com

website: <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/Humanties-up/index>

ISSN: 2985-1769 (Print) ISSN: 2985-1777 (Online)

Trends of Humanities and Social Sciences Research
Volume 11 Number 2 July – December 2023

The Journal will serve as a platform for exchange and dissemination of technical knowledge both theoretical and practical. Presentation of research results that covers the fields of Humanities and Social Sciences.

The authors are themselves responsible for their contents. Signed article may not always reflect the opinion of University of Phayao. The articles can be reproduced and reprinted, provided that permission is given by the authors and acknowledgement must be given.

Ownership: University of Phayao

Publishing Frequency: Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao is published two issues annually in January – June and July – December

Journal Quality Assurance: TCI Group 2

Advisory Board:

President of University of Phayao
Vice President for Research and Innovation

Editor:

Assoc. Prof. Phanintra Teeranon, Ph.D.

Advisory Editorial Board:

Prof. Kanchana Ngourungsi, Ph.D. (Senior Expert) Prof. Ordinarius Habil Barbara, Ph.D. (Poland)
Prof. Archana Shekara, Ph.D. (USA) Prof. Duan Kamdee, Ph.D. (KU)
Assoc. Prof. Jamnian Bunmark, Ph.D. (MJU) Prof. Rawiwan Ohlaanrattanamane, Ph.D. (CMU)
Assoc. Prof. Chalermchai Panyadee, Ph.D. (MJU) Assoc. Prof. Wasin Panyavuttrakul, Ph.D. (NU)
Assoc. Prof. Taninrat Rattanapongpinyo, Ph.D. (SU) Assoc. Prof. Chaiyan Rajchagool, Ph.D. (UP)
Assoc. Prof. Surachai Kungwon, Ph.D. (MJU) Assoc. Prof. Dr. Suwichit (Sean) Chaidaroon (Singapore)
Assoc. Prof. Shaharuddin Tahir, Ph.D. (Malaysia) Assist. Prof. Pomtida Visaetsilapanonta, Ph.D. (TU)
Assist. Prof. Rungtiwa Kongson, Ph.D. (UP) Assist. Prof. Sanit Yeunsak, Ph.D. (UP)
Suntaree Tungswi Wong, Ph.D. (NU) Du Thi Mai, Ph.D. (Vietnam)
Nguyen Thi Quyet, Ph.D. (Vietnam)

Secretary

Miss Anchalee Thiemkhiri

Assistant Secretary

Miss Warisara Klungnum

Miss Ratchadaporn Kaewsueb

Peer Reviewers

Prof. Ruksit Suttipong, Ph.D.	Assoc. Prof. Phanthida Laophuangsak, Ph.D.
Assoc. Prof. Direk Teeraputon, Ph.D.	Assoc. Prof. Teamjan Pamichparinchai, Ph.D.
Assoc. Prof. Boonrawd Chativachira, Ph.D.	Assoc. Prof. Montra Pongnil, Ph.D.
Assoc. Prof. Premvit vivattanaseth, Ph.D.	Assoc. Prof. Taninrat Rattanapongpinyo, Ph.D.
Assoc. Prof. Poramin Jaruworn, Ph.D.	Assoc. Prof. Monasit Sittisomboon, Ph.D.
Assoc. Prof. Supawadee Khunthongjan, Ph.D.	Assoc. Prof. Kingkaew Patitungkho
Assoc. Prof. Saowalak Anantasart	Asst. Prof. Kedthip Sirichaisin, Ph.D.
Asst. Prof. Catthaleeya Aungthonggumnerd, Ph.D.	Asst. Prof. Theerut Muenwongthep, Ph.D.
Asst. Prof. Maninthorn Rakbmmrung, Ph.D.	Asst. Prof. Taweewun Srisookkum, Ph.D.
Asst. Prof. Porntida Visaetsilapanonta, Ph.D.	Asst. Prof. Nattiya Bunwirat, Ph.D.
Asst. Prof. Rungbassorn Satthathanabhat, Ph.D.	Asst. Prof. Phomphan Jandaeng, Ph.D.
Asst. Prof. Namfon Gunma, Ph.D.	Asst. Prof. Todsapon Suranakkharin, Ph.D.
Asst. Prof. Pongsatorn Mahavijit, Ph.D.	Asst. Prof. Sanit Srikoon, Ph.D.
Asst. Prof. Pavida Mahawong, Ph.D.	Asst. Prof. Thuanthong Krutchon, Ph.D.
Asst. Prof. Winit Pharcharuen, Ph.D.	Asst. Prof. Pinet Daoreuang, Ph.D.
Asst. Prof. Rattanaphon Chuenka, Ph.D.	Asst. Prof. Sakorn Ruanklai, Ph.D.
Asst. Prof. Sukanya Kaowiwattanakul, Ph.D.	Asst. Prof. Udom Khamkhad, Ph.D.
Asst. Prof. Aphilak Kasampolkoon, Ph.D.	Asst. Prof. Boonchai Lertpiriyichaithong, Ph.D.
Jirattinart Thungngern, Ph.D.	Warach Madhyamapurush, Ph.D.
Chaipong Samnieng, Ph.D.	Adisorn Prathoomthin, Ph.D.
Dư Thị Mai P. Truởng BM, Ph.D.	

All the research articles published in this journal are subjected to validation and accuracy. All articles must be reviewed by at least 3 experts.

The articles in this journal are the author's opinion. If the editors do not agree with these perspectives or such comments, please feel free to ignore them. Those articles would not be any responsibility of the editors.

Editorial Office

Division of Research Administration, University of Phayao

Muang Phayao District, Phayao Province 56000

Tel: 0 5446-6666 Ext 1048

E-mail: hu.journal.up@gmail.com

website: <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/Humanties-up/index>

บทบรรณาธิการ

ปัจจุบันเป็นยุคที่ความรู้เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และเป็นยุคที่สังคมต้องการให้งานวิชาการเชื่อมโยงกันในรูปแบบบูรณาการศาสตร์ วารสารวิชาการจึงยังคงเป็นแหล่งข้อมูลและแหล่งรวบรวมความคิดที่หลากหลายเพื่อให้ผู้อ่านได้ค้นคว้าองค์ความรู้และเชื่อมโยงองค์ความรู้เหล่านั้น เพื่อนำไปต่อยอดองค์ความรู้ของตนต่อไป วารสาร “Trends of Humanities and Social Sciences Research” เป็นวารสาร ฉบับที่ 11 ของปีที่ 2 ของ ปี 2023 โดยฉบับนี้นำเสนอทั้งบทความวิชาการและบทความวิจัยของประเทศไทยที่ค่อนข้างหลากหลาย ตั้งแต่บทความทางการศึกษา บทความทางภาษาและภาษาศาสตร์ บทความที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยด้านประชากร บทความด้านกีฬา บทความที่เกี่ยวข้องกับจิตวิทยา และบทความเกี่ยวกับศาสตร์อื่น ๆ วารสารฉบับนี้ ประกอบด้วย บทความทางวิชาการหนึ่งเรื่อง และ บทความวิจัยสิบสี่เรื่อง แต่ละบทความมีความน่าสนใจและให้มุมมองที่เป็นประโยชน์ต่อวงการวิชาการ หรืออาจกล่าวได้ว่าวารสารฉบับนี้เป็นการนำเสนอความรู้ในหลายประเภทที่ถูกถักทอด้วยความมุ่งมั่นและจากนักวิชาการไทย

ในนามของบรรณาธิการ ดิฉันขอขอบคุณกองบรรณาธิการที่ร่วมกันทำวารสารฉบับนี้ด้วยความมุ่งมั่นในการให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพของวารสารให้ออกมาดีที่สุดในขณะนี้ ดิฉันขอขอบคุณผู้อ่านที่ให้การสนับสนุนต่อวารสารด้วยดีเสมอมา

รองศาสตราจารย์ ดร.ผณีฉัตร ธีรานนท์
บรรณาธิการ Trends of Humanities and
Social Sciences Research

Editor

Trends of Humanities and Social Sciences Research

Volume 11 Number 2 July – December 2023

Editor

In an era defined by rapid change and global interconnectedness, academic research continues to serve as a beacon of knowledge and insight. The 11th issue of the 2nd volume of "Trends of Humanities and Social Sciences Research" for the year 2023 offers a glimpse into the multifaceted landscape of Thailand's academic inquiry. This collection of one academic paper and fourteen research papers explores into a wide array of subjects, each shedding light on different facets of academic fields; ranging from education, language and linguistics, demographic, sports, psychology, migration and more. We could say that this issue shows varieties of knowledge woven with dedication and passion by Thai scholars. This journal consists of one academic paper and fourteen research papers, each offering valuable insights and perspectives that contribute to the academic community. It can be said that this journal serves as a platform for sharing knowledge across different fields, and it reflects the dedication and passion of Thai scholars.

On behalf of the editorial team, I would like to express our gratitude to the editorial board for their dedicated efforts in ensuring the highest quality of the journal. Additionally, I appreciate the ongoing support of our readers.

(Associate Professor Phanintra Teeranon, Ph.D.)

Editor Trends of Humanities and Social Sciences Research

บทความวิชาการ

- โครงสร้างประชากรไทยกับโอกาสในวิกฤติของธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้าน..... 1
ธมลวรรณ ชีระปัญชร สุภาภรณ์ พรหมฤาษี และ กนกพิชญ์ วิชญวรนนท์

บทความวิจัย

- แรงจูงใจในการสอบบรรจุรับราชการของ Gen Z ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....20
ณัฐธัญญาณี จันทพลาบูรณ์ และ จันทิรา โพธิบุญเรือง
- คุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬาของนักกีฬา
 มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี.....41
ราชนันท์ เฉลียวศิลป์ และ ธรรมรัฐ อากาศวิภาต
- ปัจจัยของภาวะหมดไฟในการทำงาน ในแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้าน
 ต่อยอดสาขาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยาในช่วงวิกฤตโรคโควิด-19: การวิจัยผสานวิธี.....62
*วิยะดา เหลืองด่านสกุล ยุทธพงศ์ พุทธิรักษา อินทิพร โสษิตานุกุทธิ์
 และ นิทรา กิจธีระวุฒิมงษ์*
- สำนวนไทย : ปรากฏการณ์ในบทพรรณนาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท.....83
พัชรภรณ์ คชินทร์
- การออกแบบและพัฒนาบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและ
 พัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี
 ในศตวรรษที่ 21.....103
ศราวณี ด้วงบัว
- การพัฒนาแบบทดสอบวัดระดับภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี
 มหาวิทยาลัยพะเยา.....123
ชวนพิศ ศรีวิชัย ชนาภา ดวงไฟ นริศา ไพเจริญ และ สนิท ยืนศักดิ์
- กลยุทธ์การเรียนรู้ของนักศึกษาจีนในการเรียนรู้หลักสูตรภาษาอังกฤษที่
 จัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบออนไลน์.....143
Chen Yidan, Sornchai Mungthaisong, Natthaphon Santhi

ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติของนิสิตมหาวิทยาลัยพะเยา.....	166
<i>สุลาวัลย์ ยศธนู และ เขมวดี ปริดาลิขิต</i>	
สภาพและปัญหาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศของวิทยาลัยนานาชาติ การท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.....	184
<i>ชูลีวรรณ ปราณิธรรม และ อินทรียา หลีกกันชะ</i>	
การเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนากับการส่งเสริมพหุปัญญา.....	200
<i>ฉิฉินัดดา จินาจันทร์</i>	
พิธีกรรมในชุมชนเขตพื้นที่เมืองเก่า อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ : การศึกษาของคัมภีร์ประกอบ และขั้นตอนของพิธีกรรม.....	223
<i>คงอมร เหมรัตน์รักษ์ เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์ ประจักษ์ สายแสง และ บัณฑิต ทิพย์เดช</i>	
ฐานทรัพยากรท้องถิ่นและความมั่นคงทางอาหารชุมชนบ้านป่านางเยื่อ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี.....	249
<i>นพรัตน์ ไชยชนะ</i>	
พื้นที่ทางสังคมของแรงงานข้ามชาติเมียนมา ลาว กัมพูชา ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล.....	272
<i>ธนารตี คำยา</i>	
ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการแก้ไขปัญหาเสาส่งไฟฟ้าแรงสูง ช่วงปี พ.ศ. 2554-2562 ในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี.....	287
<i>วรวุฒิ จำลองนาค</i>	
คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์.....	306

Academic Article

- Thai demographic structure and opportunity in crisis
of physical retail businesses.....1
*Thamonwan Theerabunchorn, Supaporn Plomlersee
and Kanokpit Wichayaworanan*

Research Article

- Motivations influencing the intention to take examination for governmental personnel
of Gen Z in the Northeast Region by Thai University Students.....20
Natthayanee Chantaplatoon and Chantira Pothiboonrueng
- Mind characteristic to sport achievement of athlete from
Thailand National sports University Suphanburi Campus.....41
Rachan Chaliawsil and Thammarat Arkasvipath
- Factors of burnout among obstetrics and gynecology residents and fellowships
in times of COVID-19 Crisis: a mixed-method research by
Thai University Students.....62
*Wiyada Luangdansakul, Yuthapong Buddharaksa,
Inthiporn Kositanurit and Nithra Kitreerawutiwong4*
- Thai Idioms : the phenomena in Editorial of Tourism Authority of Thailand Magazine.....83
Patcharapom Kachin
- The design and develop a web-based lessons of 1633603 Web design and
development in information technology to promote skills of learning information,
Media and technology with 21st century.....103
Sarawut Duangbao
- A development of English proficiency test for undergraduate students of
the University of Phayao.....123
*Chuanpit Sriwichai, Chanapha Duangfai,
Narisa Paicharoen and Sanit Yuensak*

Language learning strategies used by Chinese students studying in online English language courses.....	143
<i>Chen Yidan, Sornchai Mungthaisong and Natthaphon Santhi</i>	
Factors affecting the academic achievement of students studying Biostatistics at the University of Phayao.....	166
<i>Sulawan Yotthanoo and Kemmawadee Preedalikit</i>	
Conditions and problems of teaching and learning foreign languages of the international school of tourism, Surat Thani Rajabhat University.....	184
<i>Chuleewan Praneetham and Intareeya Leekancha</i>	
The Lan Na Children’s Local Games and the Multiple Intelligences Encouragement.....	200
<i>Thitinadda Chinachan</i>	
The rituals in old city area in amphoe muang Phrae Chang wat Phrae: The study of the components and process of the ritual.....	223
<i>Khongamon Hemmarattrak, Premvit Wiwatthanaset, Prajak Saisang and Bundit Thipdet</i>	
Local resource base and food security of Ban Pa Nang Yoe community, Nong Bua sub–district, mueang district, Kanchanaburi province.....	249
<i>Nobparat Chaichana</i>	
Social space of transnational migrant workers from Myanmar, Lao PDR, Cambodia in Bangkok and adjacent provinces.....	272
<i>Tanaradee Khumya</i>	
Social movement on the resolutions about the high voltage pole between 2011–2019 in mueang district, Udonthani province.....	287
<i>Worawoot Jumlongnark</i>	
Instruction for Author.....	306

โครงสร้างประชากรไทยกับโอกาสในวิกฤติของ
ธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้าน
Thai demographic structure and opportunity in crisis
of physical retail businesses

ธมลวรรณธีระบุญชร¹ สุภาภรณ์พรหมฤาษี² และ กนกพิชญ์ วิชญวรนนท์³
Thamonwan Theerabunchorn¹, Supaporn Plomlersee² and
Kanokpit Wichayaworanan³

¹ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร กรุงเทพมหานคร 10220

¹ Faculty of Management Science, Phranakhon Rajabhat University, Bangkok 10220

*Corresponding author: e_mail4fern@yahoo.com

Received: September 25, 2021; Revised: November 17, 2021; Accepted: November 17, 2021

บทคัดย่อ

เทคโนโลยีสมัยใหม่ในโลกยุคดิจิทัล นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำธุรกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในธุรกิจค้าปลีก ที่เดิมนั้นผู้บริโภคจะมีการจับจ่ายใช้สอยผ่านหน้าร้าน มาเป็นการจับจ่ายผ่านร้านค้าออนไลน์ เกิดเป็นวิกฤติที่ธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านต้องหาทางรับมือ ดังนั้นบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรศาสตร์ของไทย 2) เพื่อศึกษาวิกฤติของธุรกิจค้าปลีกโลกและประเทศไทย 3) เพื่อแสวงหาโอกาสของธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้าน โดยจากการศึกษาพบว่าการแข่งขันทางการตลาดในธุรกิจค้าปลีกที่เกิดคู่แข่งรายใหม่อย่างร้านค้าออนไลน์ เป็นช่องทางที่อำนวยความสะดวกให้สามารถซื้อสินค้าได้จากทุกที่ทั่วโลก ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง ส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหันไปจับจ่ายผ่านร้านค้าออนไลน์มากขึ้น ทำให้ยอดขายผ่านช่องทางธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านลดลงจนถึงขั้นปิดกิจการ อย่างไรก็ตามในวิกฤติที่เกิดขึ้นนั้นมีโอกาสจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรศาสตร์ไทยไปสู่สังคมผู้สูงอายุ ทั้งนี้ธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านจะต้องมีการปรับตัวเพื่อแสวงหาหรือรองรับโอกาสนี้ โดยการพัฒนาด้านการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ในร้านซึ่งมีอยู่เดิมที่เน้นการขายไปสู่การเป็นพื้นที่แห่ง

การให้ประสบการณ์ และมีการนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้กับกลุ่มผู้สูงอายุที่มาใช้บริการ จึงเป็นหนทางหนึ่งซึ่งจะทำให้ธุรกิจสามารถอยู่รอดได้

คำสำคัญ: ธุรกิจค้าปลีก โครงสร้างประชากรศาสตร์ วิถีชีวิตของธุรกิจค้าปลีก
โอกาสของธุรกิจค้าปลีก

Abstract

Modern technology in the digital world bring about a change in the way of doing business especially in the retail business. Instead of shopping from physical store, they shop from online store. Result in a crisis of physical retail business which it has to deal with. Therefore, the objectives of this article are: 1) To study the changes in the demographic structure of Thailand 2) To study the crisis of global retail business and Thailand 3) To explore the opportunities of the physical retail business. The study finds that the market competition in the retail business that has new entrants such as online stores. They facilitate shopping from anywhere in the world, 24 hours a day, hence consumers changing their behavior towards online shopping more. As a result, sales through the physical retail business decreased and some business had to be closed. However, in the crisis, there is an opportunity arising from the change in the demographic structure of Thailand towards an aging society. Whose behavior likes to meet and socialize with friends outside the home and the target location for them is a physical retail store. The physical retail business will have to adapt to seek opportunities in the development of space utilization in existing stores that focus on selling into a space of experience. And innovations are used to help facilitate the elderly who come to use the service, which will be a way for businesses to survive.

Keywords: Retail business, Demographic structure, Retail Crisis, Retail Opportunities

บทนำ

ธุรกิจค้าปลีกเป็นธุรกิจที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของทุกประเทศทั่วโลก เนื่องจากเป็นตัวกลางในการเชื่อมโยง กระจายสินค้าจากผู้ผลิตไปยังผู้บริโภค ในปัจจุบันเมื่อโลกเข้าสู่ยุคดิจิทัล ธุรกิจค้าปลีกออนไลน์หรือ E-Commerce เข้ามามีบทบาทสำคัญต่ออุตสาหกรรมค้าปลีกทั่วโลก ทำให้ธุรกิจค้าปลีกยุคเดิมที่มีการจำหน่ายสินค้าหน้าร้านหรือออฟไลน์ ได้รับผลกระทบ สาเหตุจากพฤติกรรมผู้บริโภคของผู้บริโภคเปลี่ยนไป โดยมีการหันไปซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้น แต่ในวิกฤตินี้กลับพบว่าผู้บริโภคกลุ่มหนึ่งที่ยังคงให้ความสำคัญกับการไปใช้บริการในสถานที่ที่เป็นร้านค้าปลีกแบบมีหน้าร้าน ซึ่งถือเป็นโอกาสในวิกฤติของธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านนั่นเอง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

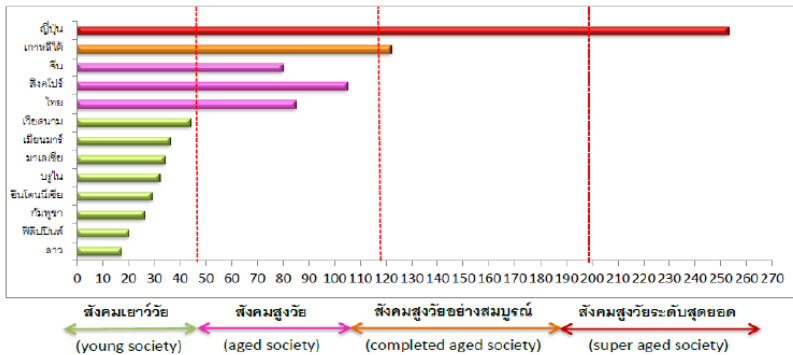
1. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรศาสตร์ของไทย

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของไทยที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 3 - 4 ทศวรรษที่ผ่านมาทำให้ประเทศเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2543 - 2544 คือ มีประชากรอายุ 60 ปี คิดเป็นสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด นอกจากสัดส่วนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นแล้ว ยังมีอีกตัวบ่งชี้หนึ่งที่แสดงถึงการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว นั่นคือ “ดัชนีการสูงวัย” (Aging index) ซึ่งแสดงถึงการเปรียบเทียบโครงสร้างการทดแทนกันของประชากรกลุ่มผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป) กับกลุ่มประชากรวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) โดยเมื่อดัชนีการสูงวัยมีค่าต่ำกว่า 100 แสดงว่าจำนวนประชากรสูงอายุนั้นน้อยกว่าจำนวนเด็ก แต่ในทางตรงข้ามถ้าดัชนีมีค่าเกินกว่า 100 แสดงว่าจำนวนประชากรสูงอายุนั้นมากกว่าจำนวนประชากรเด็ก (สำนักนโยบายและแผนสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน), 2558)

ปัจจุบันประชากรโลกมีอายุสูงขึ้น จึงมีการใช้ดัชนีการสูงวัยจำแนกสังคม ดังนี้

1. สังคมเยาว์วัย (young society) หมายถึงค่าดัชนีต่ำกว่า 50
2. สังคมสูงวัย (aged society) หมายถึงค่าดัชนีระหว่าง 50 - 119.9
3. สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (completed aged society) หมายถึงค่าดัชนีระหว่าง 120 - 199.9
4. สังคมสูงวัยระดับสุดยอด (super aged society) หมายถึงค่าดัชนีตั้งแต่ 200 ขึ้นไป

ทั้งนี้ ประชากรโลกที่ได้เปลี่ยนผ่านสู่ประชากรสูงวัย ได้แก่ กลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว เช่น ประเทศสมาชิกในยุโรป อเมริกาเหนือ ซึ่งได้เข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์แล้ว (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559) ในขณะที่บางประเทศในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น ได้เข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอดแล้วเช่นกัน ส่วนประเทศไทยจัดอยู่ในกลุ่มสังคมสูงวัยแล้วเช่นกัน โดยเป็นอันดับที่ 2 ของกลุ่มประเทศอาเซียน รองจากประเทศสิงคโปร์ แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ดัชนีการสูงวัยของประเทศในอาเซียน รวมทั้งญี่ปุ่น เกาหลีใต้และจีน พ.ศ.2556

ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2559)

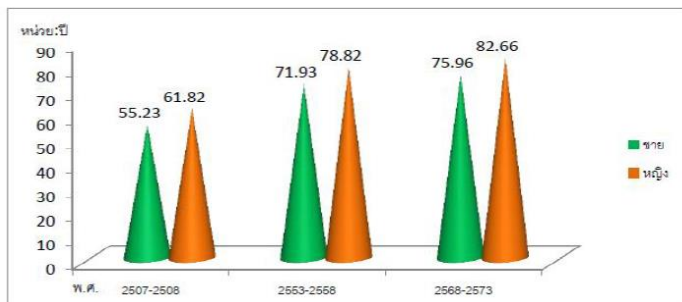
สาเหตุสำคัญของการเพิ่มสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว เนื่องมาจากปัจจัยสำคัญ 2 ประการ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2561) ดังนี้

- 1) การลดลงของภาวะเจริญพันธุ์หรือการเกิดน้อยลง จากข้อมูลอัตราเจริญพันธุ์รวม (ภาพที่ 2) แสดงให้เห็นว่าจำนวนบุตรโดยเฉลี่ยที่สตรีคนหนึ่ง มีตลอดวัยเจริญพันธุ์ได้ลดลงเป็นลำดับ จาก 4.9 คน ต่อสตรี 1 คนในปี พ.ศ. 2517 เหลือเพียงประมาณ 1.6 คน ต่อสตรี 1 คน ในปี พ.ศ.2556 และเหลือประมาณ 1.3 คน ในปี พ.ศ. 2576

	อดีต	พ.ศ.2556	20 ปีข้างหน้า พ.ศ.2576
จำนวนการเกิด	มากกว่า 1 ล้านคน พ.ศ.2506-2526	800,000	600,000
อัตราเกิด	30/1,000 พ.ศ.2520	12.5/1,000	9/1,000
อัตราเจริญพันธุ์รวม (จำนวนบุตรเฉลี่ย ต่อผู้หญิง 1 คน)	4.9 พ.ศ.2517	1.6	1.3

ภาพที่ 2 การลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ของประเทศไทย จากอดีต ปัจจุบัน อนาคต
ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2559)

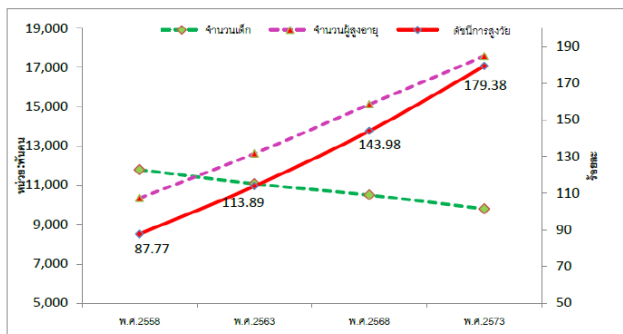
2) การลดของอัตราการตาย ทำให้อายุคนไทยยืนยาวขึ้น ดูได้จากอายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดของคนไทยเมื่อ 50 ปีก่อน อายุคาดเฉลี่ย ของเพศชายประมาณ 55 ปี เพศหญิงประมาณ 62 ปี แต่ปัจจุบัน (2557) อายุคาดเฉลี่ย ได้เพิ่มสูงขึ้น โดยเพศชายประมาณ 72 ปี เพศหญิง ประมาณ 79 ปี และอีกสิบปีข้างหน้าคือปี พ.ศ. 2573 อายุคาดเฉลี่ย ของเพศชายประมาณ 76 ปี และเพศหญิงประมาณ 83 ปี (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 อายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด ช่วง พ.ศ.2507-2573

ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2558)

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้ประชากรวัยเด็กลดลงอย่างรวดเร็วจนนำมาสู่การเพิ่มขึ้นของสัดส่วนประชากรสูงอายุ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย ปี 2558 – 2573 จะเห็นว่าภาพรวมประเทศไทยอยู่ในสถานการณ์ “สังคมสูงวัย” (aged society) และในอีก 10 ปี ข้างหน้าจะเริ่มเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (completed aged society) (สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2558)

ภาพที่ 4 แนวโน้มประชากรเด็ก ผู้สูงวัย และดัชนีการสูงวัยในช่วง พ.ศ. 2558–2573
ที่มา: สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (2558)

โดยข้อมูลจากกรมกิจการผู้สูงอายุ (2562) พบว่าสถิติจำนวนผู้สูงอายุ 77 จังหวัดแยกตามภูมิภาคและตามเพศแสดงดัง ภาพที่ 5 ได้ดังนี้

รหัสจังหวัด	เขต	จำนวนประชากรทั้งหมด			จำนวนประชากรผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป			ร้อยละ (%)
		ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	
	รวมทั้งสิ้น	32,605,100	33,953,835	66,558,935	4,920,297	6,215,762	11,136,059	16.73%
	ภาคกลาง	8,677,164	9,412,388	18,089,552	1,365,388	1,849,887	3,215,275	17.77%
	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	10,932,109	11,082,139	22,014,248	1,600,641	1,931,474	3,532,115	16.04%
	ภาคเหนือ	5,938,482	6,181,090	12,119,572	1,032,601	1,254,869	2,287,470	18.87%
	ภาคใต้	4,674,592	4,819,165	9,493,757	606,548	775,607	1,382,155	14.56%
	ภาคตะวันออก	2,382,753	2,459,053	4,841,806	315,119	403,925	719,044	14.85%

เรียงลำดับที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด 5 จังหวัด									
10	กรุงเทพมหานคร	2,669,316	2,996,948	5,666,264	441,903	621,968	1,063,871	18.78%	1
30	นครราชสีมา	1,303,944	1,344,983	2,648,927	202,231	251,157	453,388	17.12%	2
50	เชียงใหม่	861,692	917,562	1,779,254	149,919	183,773	333,692	18.75%	3
40	ขอนแก่น	887,501	915,371	1,802,872	141,834	171,099	312,933	17.36%	4
34	อุบลราชธานี	939,054	939,092	1,878,146	127,031	149,597	276,628	14.73%	5

เรียงลำดับที่มีร้อยละผู้สูงอายุมากที่สุด 5 จังหวัด									
17	สิงห์บุรี	99,265	109,181	208,446	19,957	28,178	48,135	23.09%	1
52	ลำปาง	360,324	377,992	738,316	78,460	91,569	170,029	23.03%	2
51	ลำพูน	195,140	209,935	405,075	41,990	50,955	92,945	22.95%	3
54	แพร่	213,494	228,232	441,726	44,301	56,579	100,880	22.84%	4
75	สมุทรสงคราม	92,555	100,750	193,305	17,776	25,243	43,019	22.25%	5

ภาพที่ 5 สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562

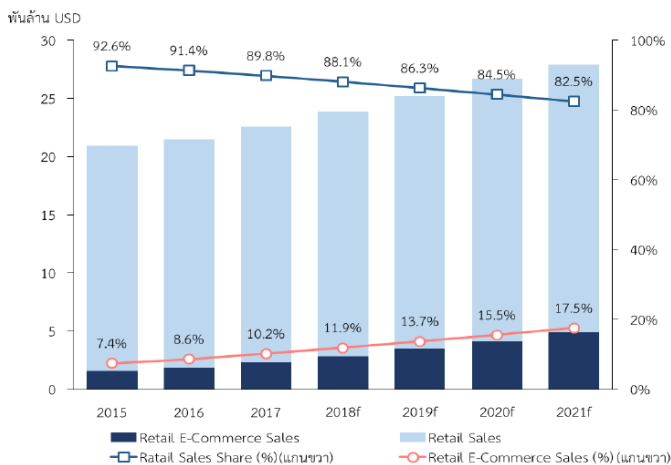
ที่มา: กรมกิจการผู้สูงอายุ (2562)

ทั้งนี้ ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2561) คาดการณ์ว่า ภายในปี 2567 นี้ ประเทศไทยจะมีจำนวนผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปประมาณ 14.6 ล้านคน จากปี พ.ศ. 2561 ที่มีจำนวน 11.7 ล้านคน หรือเพิ่มขึ้น 2.9 ล้านคน (เฉลี่ยปีละ 490,000 คน)

กล่าวโดยสรุปจากข้อมูลด้านการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรของประเทศไทยในอนาคตที่จะเข้าสู่สังคมสูงอายุโดยสมบูรณ์นั้น จะมีอิทธิพลและมีผลกระทบ ต่อทั้งผู้ผลิตสินค้า ร้านค้าปลีก รวมทั้งช่องทางการสื่อสารกับกลุ่มสูงอายุ จึงต้องมีศึกษาเพื่อทำความเข้าใจในพฤติกรรมของกลุ่มคนวัยนี้ เพื่อรองรับการปรับตัวทั้งด้านการพัฒนาแบบธุรกิจและการจัดจำหน่าย ให้สอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ และมีการนำความทันสมัยมาช่วยอำนวยความสะดวก เพื่อตอบโจทย์ผู้บริโภคกลุ่มนี้ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการเติบโตในอนาคตของธุรกิจดังกล่าว

2. วิถีชีวิตของธุรกิจค้าปลีกโลกและประเทศไทย

จากการศึกษาของ Deloitte (2017) เรื่อง Global Power of Retailing 2018 พบว่าในปี ค.ศ. 2016 ธุรกิจค้าปลีกทั่วโลกมีรายได้ 19.7 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ และคาดการณ์ว่าขนาดธุรกิจค้าปลีกของโลกจะเพิ่มขึ้นเป็น 22.8 ล้านล้านเหรียญสหรัฐในปี ค.ศ. 2018 คิดเป็นการเติบโตเฉลี่ยราว 3.8% ทั้งนี้มูลค่าตลาดภาคธุรกิจค้าปลีกคิดเป็นสัดส่วนประมาณ 31 เปอร์เซ็นต์ ของมูลค่า GDP โลก แต่ในปัจจุบันเมื่อโลกเข้าสู่ยุคดิจิทัล ธุรกิจค้าปลีกออนไลน์หรือ E-Commerce เข้ามามีบทบาทสำคัญต่ออุตสาหกรรมค้าปลีกทั่วโลก บางประเทศประสบปัญหาสภาพคล่องทางการเงิน เนื่องจากยอดขายที่ลดลง สาเหตุจากพฤติกรรมกรจบบัญชีของผู้บริโภคเปลี่ยนไป โดยมีการหันไปซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์มากขึ้นทำให้ธุรกิจค้าปลีกในประเทศต่างทยอยปิดตัวลง เช่น ห้าง Macy's ซึ่งเป็นห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ของอเมริกา ที่ก่อตั้งมากกว่า 158 ปี ประกาศปิดสาขาจำนวน 70 แห่ง หรือแม้แต่บริษัทค้าปลีกยักษ์ใหญ่ที่เป็นผู้นำตลาด Hyper Market ของโลกอย่าง Walmart ที่มีพนักงานถึง 1.5 ล้านคน มีสาขา 11,718 สาขา ย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องลดจำนวนสาขาลงอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี ค.ศ. 2016 โดยได้ประกาศปิดสาขาจำนวน 269 สาขาทั่วโลก และอีก 154 สาขาในสหรัฐอเมริกา หลังเผชิญการแข่งขันอย่างรุนแรงจากธุรกิจ E-Commerce ซึ่งมีแนวโน้มการเติบโตอย่างก้าวกระโดด และกลายเป็นคู่แข่งทางตรงกับธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านในปัจจุบันแสดงดังภาพที่ 6 จากกราฟจาก Statista (2017) จะเห็นได้ว่า เส้นสีแดงแสดงถึงการเติบโตของยอดขายร้านค้าปลีกออนไลน์ที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ เส้นสีน้ำเงินแสดงถึงการลดลงของยอดขายร้านค้าปลีกแบบมีหน้าร้านที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 6 มูลค่าตลาดภาคการค้าปลีกและมูลค่า E-Commerce ทั่วโลก

ที่มา: Statista (2017)

ข้อมูลจาก Krungsri Research (2020) รายงานว่า สำหรับประเทศไทยนั้นธุรกิจค้าปลีก สร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) คิดเป็นสัดส่วนถึง 15 เปอร์เซ็นต์ของ GDP รวมทั้งประเทศซึ่งถือเป็นภาคธุรกิจที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศเป็นอันดับสอง รองจากภาคการผลิตหรืออุตสาหกรรมซึ่งมีส่วนแบ่งตลาดคิดเป็น 27.4 เปอร์เซ็นต์ โดยส่วนแบ่งการตลาดของธุรกิจค้าปลีกรวมนั้นมีมูลค่าถึง 2.2 ล้านล้านบาท โดยศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน (2562) คาดการณ์ว่า ธุรกิจ E-Commerce โดยเฉพาะชนิด B2C มีขนาดที่โตเร็วเช่นเดียวกับตลาด E-Commerce ทั่วโลก โดยมี อัตราการเติบโตอยู่ที่ราว 16 เปอร์เซ็นต์ต่อปี ในปี พ.ศ. 2561 จะมีการเติบโตเพิ่มขึ้นเป็น 20 – 25 เปอร์เซ็นต์ต่อปี หรือคิดเป็นมูลค่าตลาดประมาณ 2.56 แสนล้านบาท ในปี พ.ศ. 2563 ในขณะที่ภาพรวมของธุรกิจค้าปลีกจะมีอัตราการเติบโตที่ต่ำกว่า E-Commerce โดยมีการเติบโตอยู่ที่ประมาณ 3.8 – 4 เปอร์เซ็นต์เท่านั้น สะท้อนให้เห็นว่าธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมที่มีหน้าร้าน หรือ ออฟไลน์นั้นกำลังประสบปัญหาการสูญเสียส่วนแบ่งตลาดให้ธุรกิจค้าปลีกออนไลน์ จากพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปโดยหันไปจับจ่ายผ่านร้านค้าปลีกออนไลน์มากขึ้น ส่งผลให้การแข่งขันในธุรกิจค้าปลีกระหว่างร้านค้าปลีกออนไลน์และออฟไลน์รุนแรงขึ้น เนื่องจากธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านกำลังถูกแย่งชิงฐานลูกค้าไป จึงถือเป็นวิกฤติสำหรับธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านในปัจจุบัน

3. แสวงหาโอกาสทางธุรกิจของธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้าน

3.1 โอกาสจากการเปลี่ยนแปลงลักษณะประชากรศาสตร์

พฤติกรรมผู้สูงอายุแต่ละช่วงอายุก็อาจจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ทำให้สินค้าและบริการที่ตอบโจทย์หรือเป็นที่นิยมสำหรับผู้สูงอายุก็จะแตกต่างกันในแต่ละช่วงอายุด้วย ดังภาพที่ 7 แสดงพฤติกรรมผู้สูงอายุและช่วงวัย

ผู้สูงอายุ	พฤติกรรม	ตัวอย่างสินค้า/บริการที่น่าสนใจ
ช่วงต้น 60-69 ปี	<ul style="list-style-type: none"> ไลฟ์สไตล์ทันสมัยยังสามารถทำงานได้ และพร้อมที่จะเปิดรับสิ่งใหม่ๆ มีการเข้าถึงเทคโนโลยีมากขึ้นบนอินเทอร์เน็ต รวมทั้งการซื้อสินค้าออนไลน์ มีสังคมและต้องการที่จะพบปะเพื่อนฝูง มีความชื่นชมต่อการซื้อสินค้าท่องเที่ยว เช่น ทัวร์ทำบุญ/ไหว้พระ ให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> กลุ่มอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ จะต้องเป็นอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการครบถ้วน ช่วยเสริมให้มีสุขภาพดีขึ้น ช่วยชะลอความเสื่อมถอยของร่างกาย ย่อยง่าย และสามารถดูดซึมได้ดี เช่น อาหารคลีน สลัดผักออร์แกนิก น้ำผักผลไม้ปั่นสมุนไพรเพื่อสุขภาพ กลุ่มสินค้าที่ดูแลร่างกายและผิวพรรณ เช่น ครีมบำรุงผิว/สครับรอยรวมไปถึงอุปกรณ์และเครื่องออกกำลังกายที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ กลุ่มสินค้าแฟชั่น เช่น เสื้อผ้าแฟชั่น ชุดชั้นในสำหรับผู้สูงอายุ และเครื่องประดับใส่อกางาน อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น สมาร์ทวอตช์ที่มาพร้อมกับช่องใส่ยา หรือช่วยส่งสัญญาณเตือนให้ผู้สูงอายุทานยา หรือมีฟังก์ชันเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวของร่างกาย/การออกกำลังกาย
ช่วงกลาง 70-79 ปี	<ul style="list-style-type: none"> การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะอยู่ภายในที่พักอาศัยและยังคงต้องการใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัว และมีการทำกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัว บางรายอาจจะมีโรคประจำตัวที่ต้องดูแลหรือระวังเป็นพิเศษ หรืออาจจะมีปัญหาด้านสมรรถภาพทางร่างกายที่ลดลง รวมถึงความเหงา 	<ul style="list-style-type: none"> กลุ่มอาหารและเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพ จะต้องเป็นอาหารที่อร่อยง่าย และสามารถดูดซึมได้ดี หรือเป็นอาหารที่มีการปรับโภชนาการ หรือคุณค่าทางสารอาหารตามโรคประจำตัวของผู้สูงอายุ หรือตามคำแนะนำของแพทย์ เฟอร์นิเจอร์และของตกแต่งบ้าน ที่ปรับระดับความสูง-ต่ำของการใช้งานได้ เช่น เตียงนอนโต๊ะเก้าอี้ที่ปรับระดับได้ ซึ่งอาจจะเหมาะกับผู้ใช้สูงอายุที่นั่งรถเข็น ที่พักอาศัยและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัย มีพื้นที่หรือโซนสำหรับผู้สูงอายุเป็นสัดส่วนชัดเจน เช่น ห้องนอน-ห้องน้ำ สำหรับผู้สูงอายุ ผลิตภัณฑ์ที่ลดการเกิดอันตรายระหว่างเข้าห้องน้ำ เช่น พื้นกระเบื้องกันลื่น ราวจับ รวมถึงการติดตั้งอุปกรณ์ sensor ตามจุดต่างๆ ในบ้าน เชื่อมกับสมาร์ตโฟน เมื่อเกิดปัญหาหรืออุบัติเหตุ จะได้รับรู้และช่วยเหลือได้ทัน เครื่องมือและอุปกรณ์การแพทย์ เพื่อช่วยในการรักษาฟื้นฟูรวมทั้งอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน เช่น กลุ่มไม้เท้า杖 (ค้ำอ้อมผู้ใหญ่ หน้ากากอนามัย) หรือกลุ่มครุภัณฑ์ เช่น อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน (รถเข็น เตียงไฟฟ้า ไม้เท้า) ธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ (Nursing home) โดยเฉพาะการให้บริการผู้สูงอายุที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ หรือต้องการการดูแลเป็นพิเศษ ซึ่งจะมีทั้งแบบการให้บริการรายวันระยะยาว หรือบริการดูแลผู้สูงอายุตามบ้าน ยานพาหนะที่สะดวกสำหรับผู้สูงอายุ เช่น มีทางขึ้นลงรถยกเข็นภายในรถมีพื้นที่กว้างเหมาะสำหรับผู้สูงอายุ
ช่วงปลาย 80 ปีขึ้นไป	<ul style="list-style-type: none"> การดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะอยู่ภายในที่พักอาศัย และยังคงต้องการใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวและมีการทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่นในครอบครัว ต้องพึ่งพิง/มีคนดูแลเป็นพิเศษ เริ่มช่วยเหลือตัวเองได้น้อยลง หรือบางรายไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ มีโรคประจำตัว 	

ภาพที่ 7 แสดงพฤติกรรมผู้สูงอายุแต่ละช่วงวัย

ที่มา: ศูนย์วิจัยกสิกรไทย (2561)

ทั้งนี้หากดูจากพฤติกรรมการใช้จ่ายของผู้สูงอายุที่ผ่านมา พบว่า ค่าใช้จ่ายของผู้สูงอายุแบ่ง ออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ 1) ค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ นอกจากนี้จะเป็นค่าใช้จ่ายในการรักษาดูแลสุขภาพพยามเจ็บป่วยแล้ว ยังเป็นการใช้จ่ายด้านการนวดสปาแพทย์แผนไทย การซื้อสินค้าอาหารและเครื่องดื่่มเพื่อสุขภาพ รวมถึงการใช้บริการในสถานดูแลผู้สูงอายุ 2) ค่าใช้จ่ายด้านสันทนาการ เพื่อความผ่อนคลายต่าง ๆ เช่น การซื้อสินค้า การจัดเลี้ยงสังสรรค์ การซื้อทัวร์ท่องเที่ยว โดยเฉพาะทัวร์ไหว้พระ ทำบุญ (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2561) ประกอบกันข้อมูลที่ศึกษาโดย นภสรณ์ลิน เลิศดำรงไชย (2563) ยังพบด้วยว่า เมื่อผู้สูงอายุออกมาทำกิจกรรมพบปะสังสรรค์กันมักจะนัดเจอกันตามร้านค้าปลีกต่าง ๆ จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านสามารถที่นำจุดแข็งที่มีอยู่แล้วในเรื่องการเป็นสถานที่ที่เหมาะสม มีพื้นที่ที่จัดไว้สำหรับการสันทนาการรวมกลุ่มพบปะกัน มีร้านอาหารที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงสังสรรค์กับกลุ่มเพื่อน และยังเป็นแหล่งรวมของสินค้าเพื่อสุขภาพ ตลอดจนแหล่งรวมร้านค้าที่ให้บริการทางด้านสุขภาพต่าง ๆ มานำเสนอให้มีความสอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุจะเป็นประชากรที่มีขนาดใหญ่ขึ้นในอนาคต ประกอบกับการเป็นช่วงวัยที่มีกำลังซื้อสูง จึงทำให้การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไทยเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยนั้น เป็นปรากฏการณ์ที่มีความน่าสนใจทางการตลาดและถือเป็นโอกาสของธุรกิจค้าปลีกนั่นเอง โดยธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านที่จะอยู่รอดได้ในลักษณะข้างต้นนั้นต้องมีการปรับตัวโดยพัฒนาการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ในร้านค้าปลีกที่มีอยู่เดิม ซึ่งเน้นการขายไปสู่การเป็นพื้นที่แห่งการให้ประสบการณ์ โดยมีรูปแบบของการใช้พื้นที่เพื่อสร้างประสบการณ์รูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ การเป็นพื้นที่แห่งการอำนวยความสะดวก การเป็นพื้นที่แห่งการสมาคม การเป็นพื้นที่แห่งการนำเสนอสินค้าที่ตรงต่อความต้องการ และการเป็นพื้นที่แห่งการสร้างประสบการณ์เสมือนจริง (CBInsights, 2019) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประสบการณ์ประเภทที่ 1: การเป็นพื้นที่แห่งการอำนวยความสะดวก

จากทฤษฎีลำดับความต้องการของมนุษย์นั้น กล่าวได้ว่า ความต้องการจะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้น ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการตัดสินใจซื้อ พื้นที่หน้าร้านในอนาคตถือเป็นหนึ่งในสิ่งเร้า การทำให้สิ่งเร้าทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงต้องมีการกำจัดสิ่งที่จะทำให้เกิดการสะดุดออกจากกระบวนการตัดสินใจซื้อ โดยการออกแบบทั้งในส่วนผังร้าน (lay out) และการจัดแสดงสินค้า (display) ให้มีความสะดวก พร้อมกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ช่วยอำนวยความสะดวกเข้ามาสร้างประสบการณ์ในพื้นที่ร้านค้า เช่น ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการชำระเงิน ปัญญาประดิษฐ์เพื่อระบุตำแหน่งที่ตั้งของสินค้าในร้าน

ปัญญาประดิษฐ์เพื่อนำเสนอรายการส่งเสริมการขาย ปัญญาประดิษฐ์เพื่อติดตามลูกค้าและออกแบบผังร้าน ปัญญาประดิษฐ์เพื่อจัดการสินค้าบนชั้นวางสินค้า ซึ่งเทคโนโลยีเหล่านี้สามารถช่วยขจัดความล่าช้าในการชำระเงิน อำนวยความสะดวกในการช่วยค้นหาสินค้าในพื้นที่ร้าน ช่วยลดระยะเวลาในการหาสินค้าเพื่อนำจัดส่งหรือคืนสินค้าจากคำสั่งซื้อทางออนไลน์ รองรับการขายแบบ “สั่งซื้อทางออนไลน์รับสินค้าจากร้าน” รองรับการตรวจจับสินค้าบนชั้นจำหน่าย เพื่อการเติมเต็มสินค้าไม่ให้ขาด รองรับการค้นหาสินค้าจากการแปรผลภาพถ่าย รองรับการสั่งซื้อซ้ำ เป็นต้น

ประสบการณ์ประเภทที่ 2: การเป็นพื้นที่แห่งการสมาคม

ธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านต้องมีการปรับตัวจากพื้นที่จำหน่ายสินค้าเป็น จุดหมายปลายทางของการพบปะกันของกลุ่มผู้บริโภคที่มีความภักดี มีสิ่งที่สนใจร่วมกัน โดยสามารถจัดรูปแบบร้านค้าปลีกแบบมีหน้าร้านให้เป็นสมาคมต่าง ๆ กันได้ 3 รูปแบบ ได้แก่ สมาคมแห่งการเรียนรู้ สมาคมแห่งการร่วมสร้างสรรค์ และสมาคมแห่งการเข้าถึงคม

- สมาคมแห่งการเรียนรู้ (Education-based communities) เป็นแนวคิดการจัดร้านค้าปลีกแบบมีหน้าร้านให้เป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้

- สมาคมแห่งการร่วมสร้างสรรค์ (Co-creation-based communities) เป็นแนวคิดที่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างร้านค้าปลีกและผู้บริโภค ซึ่งจะทำให้เกิด คุณค่าและความผูกพันในการใช้บริการ

- สมาคมแห่งการเข้าถึงสังคม (Social engagement-based communities) เป็นแนวคิดเกี่ยวกับการปรับสภาพแวดล้อมของร้านค้าปลีกแบบมีหน้าร้าน ให้เกิดกิจกรรมอื่นนอกเหนือจากการเลือกซื้อสินค้า เช่น ที่นั่งพบปะสนทนา บริการอ่านหนังสือ ร้านกาแฟ ร้านทำผม ร้านนวด ร้านอาหาร เป็นต้น ประสบการณ์ประเภทที่ 3: การเป็นพื้นที่แห่งการนำเสนอสินค้าที่ตรงต่อความต้องการ

ผลพวงจากการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคดิจิทัล ทำให้ผู้ผลิตสินค้าแข่งขันกันนำเสนอสินค้าที่ตรงต่อความต้องการ ส่งผลให้ผู้บริโภคมีทางเลือกในการซื้อสินค้าเกิดขึ้นใหม่อย่างมากมาย ซึ่งในหมู่ผู้บริโภคบางกลุ่มทางเลือกสินค้าที่เพิ่มมากขึ้นนี้ ทำให้เพิ่มความพึงพอใจความสุข จากการที่สามารถควบคุมการตัดสินใจซื้อทางเลือกที่ดีที่สุดได้ แต่สำหรับผู้บริโภคบางกลุ่มกลับทำให้เกิดภาวะในกระบวนการตัดสินใจซื้อ เนื่องจากสิ่งที่ต้องพิจารณาทางเลือกที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก นำมาซึ่งความรู้สึกไม่พึงพอใจ ไม่อยากตัดสินใจกับทางเลือกที่ซับซ้อนเกินไปนั่นเอง และเมื่อพิจารณาตามทฤษฎีกระบวนการตัดสินใจซื้อ ข้อจำกัด

การพิจารณาทางเลือกนั้นขึ้นอยู่กับสองปัจจัยนั่นคือ ข้อมูลที่ผู้บริโภคสามารถค้นหาเกี่ยวกับสินค้าได้ภายใต้เวลาที่มี ในขณะที่ผู้ผลิตได้นำเสนอทางเลือกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ผู้บริโภคกลับมีเวลาที่จะพิจารณาทางเลือกที่จำกัด ทำให้การตัดสินใจไม่สามารถเลือกทางเลือกที่ดีที่สุดได้ การซื้อครั้งนั้นจึงเกิดความไม่พึงพอใจ และรู้สึกผิดหวังจากการตัดสินใจซื้อ ดังนั้นการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงนี้ ธุรกิจค้าปลีกในอนาคตจึงไม่จำเป็นต้องมุ่งเน้นที่จำนวนและความหลากหลายของสินค้าเหมือนร้านค้าปลีกในอดีต แต่ต้องสามารถรู้ใจผู้บริโภคด้วยการเลือกสรรสินค้าตลอดจนประสบการณ์ที่ถูกต้อง แม่นยำสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค โดยรูปแบบการเลือกสรรสินค้านั้น อาจพิจารณาตามประเภท รูปแบบการใช้ชีวิต ตลอดจนวัฒนธรรมของท้องถิ่นของผู้บริโภค นอกเหนือจากการมีสินค้าที่แม่นยำสอดคล้องกับความต้องการแล้ว ร้านค้าปลีกต้องอาศัยกลยุทธ์การจัดแสดงสินค้า ที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาของสินค้าที่นำมาจำหน่าย จนถึงการใช้งานเลือกซื้อสินค้า โดยทำให้ผู้บริโภคเกิดความตระหนักต่อคุณค่าของตัวสินค้าที่เลือกซื้อนั่นเอง เทคโนโลยีที่สนับสนุนการดำเนินการนี้ได้แก่ระบบปฏิบัติการที่มีเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เป็นองค์ประกอบ ซึ่งสามารถนำข้อมูลความต้องการในปัจจุบัน รูปแบบการซื้อของผู้บริโภคในอดีต รวมถึงข้อมูลที่เป็นเนื้อหาการโพสต์ในเว็บไซต์ มาประมวลผลเพื่อนำเสนอทางเลือกที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค และในส่วนของ การสร้างคุณค่าและขึ้นาการเลือกสินค้านั้น สามารถทำได้ โดยการให้รางวัลในสินค้าบางรายการที่ทำการซื้อ หรือการให้รางวัลที่เกี่ยวกับกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการใช้ชีวิตของผู้บริโภค ประสบการณ์ประเภทที่ 4: การเป็นพื้นที่แห่งการสร้างประสบการณ์เสมือนจริง

การถ่ายทอดประสบการณ์ที่ได้รับจากร้านค้าปลีกแบบมีหน้าร้าน สู่อีคอมเมิร์ซผ่านสังคมออนไลน์ มีส่วนส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ ดังนั้น การสร้างประสบการณ์ในอนาคตของการค้าปลีกแบบมีหน้าร้าน จะมุ่งเน้นที่การสร้างความสะดวกใจ และความปิติยินดีให้เกิดขึ้น โดยการทำให้ผู้บริโภคมีปฏิสัมพันธ์ มีส่วนร่วม และรื่นเริงบันเทิงใจ จากการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาสนับสนุน เช่น Augmented Reality, Visual Reality, การนำเสนอเนื้อหาที่จำเพาะเจาะจงรายบุคคล ซึ่งร้านค้าปลีกแบบมีหน้าร้านสามารถออกแบบสภาพแวดล้อมของตนให้มีลักษณะเฉพาะตัวเพื่อการนำเสนอประสบการณ์ที่แตกต่างให้แก่ผู้บริโภค ทั้งนี้โดยรวมนั้นในอนาคตการสร้างประสบการณ์เน้นการทำให้เกิดความผูกพัน ความจำเพาะเจาะจง การเข้าถึงคม การนำเสนอบริการตามความต้องการดังที่กล่าวแล้ว (Cognizant, 2018)

3.2 โอกาสจากการนำนวัตกรรมสมัยใหม่มาใช้

จากข้อมูลด้านพฤติกรรมของผู้สูงอายุนั้น แสดงให้เห็นว่ามีไลฟ์สไตล์ที่เปิดรับสิ่งใหม่ และชื่นชอบเทคโนโลยี ประกอบกับศึกษาของ Marisela และคณะ (2017) เรื่อง Towards Future Customer Experience : Trends and Innovation in Retail พบว่า การนำนวัตกรรมมาใช้ในธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านจะช่วยปรับปรุงปฏิสัมพันธ์ระหว่างร้านค้าปลีกแบบมีหน้าร้านกับลูกค้าให้ดีขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การเป็นปัจจัยสนับสนุนการตัดสินใจซื้อ และสร้างยอดขายได้ในที่สุด นอกจากนี้การศึกษาของ Infosys (2019) เรื่อง The Future of shopping: How changing consumer habit inspiring physical store transformation พบว่าการนำนวัตกรรมมาใช้ในธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านจะเป็นหนทางทำให้ธุรกิจสามารถอยู่รอดได้และช่วยอำนวยความสะดวกให้กลุ่มประชากรผู้สูงอายุในการมาใช้บริการภายในธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านโดยแนวโน้มการใช้เทคโนโลยี เพื่อการทำธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้าน มีดังนี้

- การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้เพื่อการชำระเงิน: หนึ่งในสาเหตุหลักที่ทำให้เกิดการเสียเวลา และสร้างความยุ่งยากในร้านค้าปลีกก็คือการรอรับบริการชำระเงินนั่นเอง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งผลทำให้ผู้บริโภคเกิดความรู้สึกหงุดหงิดและไม่พอใจ แม้ว่าร้านค้าปลีกจะมีการนำนวัตกรรมเครื่องชำระเงินด้วยตัวเอง (Self Service) มาใช้ แต่ก็ไม่ได้รับความสนใจจากลูกค้ามากนัก จนกระทั่งมีการนำ AI มาใช้ในการชำระเงินระบบนี้สามารถแทนที่ระบบการชำระเงินแบบเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยระบบจะทำงานร่วมกับป้ายราคาอิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Tag) ที่ใช้สัญญาณ RFID ซึ่งระบบจะทำงานโดยมีการสแกนราคาสินค้าทั้งหมดที่ลูกค้าซื้อในรถเข็น หรือตะกร้าโดยไม่ต้องมีการหยิบขึ้นสแกนแต่อย่างใด จากนั้นจะมีการรายงานสรุปยอดเงินที่ต้องชำระ และลูกค้าสามารถชำระเงินได้ด้วยโทรศัพท์มือถือ (Joshi, 2019)

- การใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อระบุตำแหน่งที่ตั้งของสินค้าในร้าน: เหตุการณ์อีกอย่างหนึ่งที่สร้างความหงุดหงิดใจให้แก่ลูกค้า นั่นก็คือ การใช้ความพยายามในการมองหาสินค้าที่ต้องการ แต่ไม่สามารถหาเจอได้ ผลพวงอันสำคัญจากเหตุการณ์นี้ก็คือ การสร้างความเสียหายให้แก่ประสบการณ์ซื้อสินค้า ซึ่งเป็นสิ่งที่ร้านค้าปลีกต่างไม่ต้องการให้เกิดขึ้น เพราะอาจนำมาซึ่งการสูญเสียยอดขายหากลูกค้าล้มเลิกความพยายามในการค้นหาสินค้านั่นเอง ด้วยเหตุนี้จึงมีความพยายามที่จะแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการนำ AI มาใช้เพื่อเป็นผู้ช่วยในการระบุตำแหน่งที่ตั้งของสินค้าภายในร้านค้า ผ่านแอปพลิเคชัน SmartMart ที่สามารถเชื่อมต่อนับสัญญาณ RFID ที่ติดอยู่กับตัวสินค้า เข้ากับโทรศัพท์มือถือเพื่อใช้บอก

ตำแหน่งสินค้าที่ลูกค้าซื้อได้ ซึ่งจะช่วยให้ลูกค้าประหยัดเวลาที่ใช้ในการค้นหาสินค้า อันจะนำมาซึ่งประสบการณ์ซื้อสินค้าที่ดีขึ้นนั่นเอง (Chuprina, 2019)

- การใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อนำเสนอรายการส่งเสริมการขาย: โอกาสอย่างหนึ่งของการใช้ AI ในร้านค้าปลีกคือ การที่ AI สามารถติดตามพฤติกรรมของลูกค้าที่กำลังจับจ่ายได้ และในจังหวะนี้ ทำให้ร้านค้าสามารถนำเสนอรายการส่งเสริมการขายตามเวลาจริง (real time promotion) ได้ เช่นการใช้ระบบ iBeacon เชื่อมต่อระหว่างร้านค้ากับโทรศัพท์มือถือของลูกค้า เพื่อทำการระบุตัวตน และตรวจสอบพฤติกรรมการซื้อย้อนหลัง ผสมกับข้อมูลรายการส่งเสริมการขาย ณ สถานที่จำหน่ายสินค้าแล้วนำเสนอรายการส่งเสริมการขายเฉพาะบุคคลออกมา โดยจากการสำรวจพบว่า 78 เปอร์เซ็นต์ของลูกค้ายินดีที่จ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าที่ตรงกับความต้องการ หรือความสนใจ (Chuprina, 2019)

- การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้เพื่อติดตามลูกค้าและออกแบบผังร้าน: ด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ ทำให้ธุรกิจค้าปลีกสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการออกแบบผังร้านที่มีความเหมาะสมได้ โดยใช้ระบบตรวจจับ และติดตามการเคลื่อนไหวตลอดจนพฤติกรรมของลูกค้าภายในร้านค้า และนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลแล้วออกแบบผังร้าน ระบบหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ก็คือ ระบบติดตามความร้อน (heat sensor) โดยระบบจะรายงานผลว่าจุดใดที่มีจำนวนลูกค้าแออัด หนาแน่น แล้วแนะนำให้จัดวางหรือจัดแสดงสินค้าที่มีราคาพิเศษ (premium price) ไว้เรียกสร้างความสนใจ โดยมีการประมาณการว่า การใช้ AI เพื่อการออกแบบแผนผังร้านค่านั้นจะเพิ่มผลผลิต (productivity) ขึ้น 5 เปอร์เซ็นต์ หรือคิดเป็นมูลค่า 79 – 158 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ.2025 (Chuprina, 2019)

- การใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อจัดการสินค้าบนชั้นวางสินค้า: อย่างที่ได้กล่าวแล้วว่า ปัญหาสำคัญที่สร้างความหงุดหงิดใจแก่ลูกค้า คือการค้นหาสินค้าที่ต้องการไม่เจอ ซึ่งสาเหตุอีกอย่างหนึ่งนอกเหนือจากการจัดผังร้านที่ไม่เหมาะสมก็คือ การที่สินค้านั้นหมดจากชั้นวางสินค้า ซึ่งจะเป็นสิ่งที่กระทบต่อความพึงพอใจของผู้บริโภคอย่างยิ่ง การมีสินค้าบนชั้นวางสินค้าอยู่ตลอดเวลา นั้น จึงมีส่วนช่วยส่งเสริมประสบการณ์การซื้อสินค้าให้ดียิ่งขึ้น การมีสินค้าบนชั้นอยู่ตลอดเวลา นั้นหมายถึง การที่ลูกค้าสามารถหาสินค้าเจอ ณ จุดที่ร้านค้ากำหนดไว้ ทั้งนี้ปัญหาสินค้าหมดจากชั้นวางสินค้านั้นเกิดได้จาก 2 สาเหตุหลัก คือ 1) สินค้าหมดจากสต็อก และ 2) สินค้ามีในสต็อกแต่ไม่ถูกนำมาเติมที่ชั้นวางสินค้า โดยในปัจจุบันระบบการตรวจสอบสินค้าบนชั้นวางสินค้าคือการใช้สายดาตรวจสอบ โดยการทำเป็นช่วงเวลา ดังนั้น หากระหว่างช่วงเวลาที่ไม่มีตรวจสอบก็อาจเกิดปัญหาสินค้าหมดจากชั้นวาง

สินค้าได้ ในการนี้ AI จึงเข้ามามีบทบาทในการให้มีสินค้าบนชั้นอยู่ตลอดเวลา โดยการใช้ระบบเซนเซอร์เพื่อรายงานตำแหน่งสินค้าว่า อยู่ ณ จุดใดของร้านค้าปลีก หากอยู่ผิดที่พนักงานก็สามารถหยิบมาวางให้ถูกต้อง หรือหากถูกลักขโมยไปก็สามารถติดตามได้ รวมถึงหากสินค้าหมดจากชั้นวางสินค้าก็จะมีการรายงานเข้าสู่ระบบคลังสินค้าเพื่อคำนวณจำนวนสั่งซื้อที่เหมาะสม หรือเตือนเพื่อให้พนักงานเติมสินค้าบนชั้นหากสินค้ายังมีในสต็อก (Chuprina, 2019)

- การใช้ระบบคลาวด์คอมพิวเตอร์คือ เครื่องข่ายของระบบจัดเก็บข้อมูล (Server) ที่อยู่บนอินเทอร์เน็ต สามารถบริหารจัดการข้อมูล ได้จากระยะไกล โดยสามารถใช้งานได้ทั้งองค์กรธุรกิจ และบุคคลทั่วไป การใช้บริการจัดเก็บข้อมูลบนระบบคลาวด์ของบริษัทที่น่าเชื่อถือ และมีชื่อเสียงนั้นจะช่วยให้ธุรกิจลดภาระในการจัดการ และบำรุงรักษาอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ ซึ่งมีข้อดีคือช่วยให้การดำเนินงานของธุรกิจลดต้นทุนลง และเพิ่มความยืดหยุ่นขึ้น ในภาคธุรกิจค้าปลีกนั้น ระบบคลาวด์คอมพิวเตอร์ถูกนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการเก็บรักษาข้อมูลที่มีขนาดใหญ่ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะประกอบไปด้วยข้อมูลการขาย และคลังสินค้า ธุรกิจค้าปลีกจึงสามารถนำข้อมูลนี้ไปวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพรวมของระบบคลังสินค้าและซัพพลายเชน ตลอดจนการทำธุรกรรมทางการเงินในการซื้อขายสินค้าตามเวลาจริง นอกจากนี้ระบบคลาวด์คอมพิวเตอร์ยังช่วยในการดำเนินการติดตามพฤติกรรมกรรมการซื้อสินค้าของลูกค้า ซึ่งช่วยให้การพยากรณ์แนวโน้มต่างๆของธุรกิจมีความแม่นยำมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ข้อมูลนี้ยังช่วยในการบริหารสินค้า การตัดสินใจคัดเลือกสินค้าเข้าร้าน รวมถึงการจัดโปรแกรมส่งเสริมการตลาดที่สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะบุคคล (Lachut, 2019)

- การใช้ความจริงเสมือน ระบบสร้างความเสมือนจริงที่ถูกนำมาใช้ในธุรกิจค้าปลีกมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยเทคโนโลยี VR และ AR ถูกนำมาใช้ทั่วโลกคิดเป็นมูลค่าประมาณ 6.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ.2016 และขยายตัวสูงขึ้นเป็น 14.1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ.2017 และคาดการณ์ว่าจะมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องสูงถึงระดับ 209.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี ค.ศ.2022 เทคโนโลยี AR และ VR ถูกนำมาใช้ประโยชน์ในการนำเสนอการสาธิตการใช้สินค้าที่สามารถทำให้ลูกค้ามีการโต้ตอบได้ ช่วยในการนำเสนอสินค้าที่เหมาะสมเป็นรายบุคคล ช่วยให้เห็นภาพเมื่อมีการทดลองทำ สวมใส่ หรือจัดวางสินค้าที่แตกต่างกันไป ในปัจจุบันบริษัทค้าปลีกชั้นนำของโลกได้มีการนำเทคโนโลยี AR และ VR มาใช้ อาทิ Ikea ได้มีการจัดทำแอปพลิเคชันที่ชื่อ Ikea's place ที่ให้ลูกค้าสามารถใช้มือถือในการเข้าถึงคลังสินค้า และเลือกสินค้าที่สนใจมาจัดวางภายในสภาพแวดล้อมเสมือนจริงห้าง Macy ใช้เทคโนโลยีชื่อ VR furniture ที่ใช้งานผ่านการสวมแว่นตาเสมือนจริง ทำให้ลูกค้า

สามารถเห็นสินค้าเฟอร์นิเจอร์ได้ในแบบสามมิติ และสามารถออกแบบการจัดวางเฟอร์นิเจอร์ได้ตามความต้องการ จากนั้นลูกค้าก็สามารถที่จะจำลองการใช้งานเสมือนจริงด้วยการเดิน ยืน นั่งบนเฟอร์นิเจอร์ที่ออกแบบไว้ก่อนการตัดสินใจซื้อได้ Starbucks ได้จัดทำแอปพลิเคชัน AR – enable โดยการใช้งานผ่านโทรศัพท์มือถือของลูกค้า ด้วยการจ่อโทรศัพท์ไปที่เครื่องคั่วกาแฟ จากนั้นก็จะปรากฏเรื่องราวที่เกี่ยวกับเมล็ดกาแฟในร้าน Starbucks สาขา นั้น ๆ ในรูปแบบ ตัวหนังสือและภาพแอนิเมชัน นอกจากนี้ในบางธุรกิจเช่น ธุรกิจยานยนต์มีการประยุกต์ใช้ AR เพื่อการออกแบบรถ ในขณะที่ธุรกิจอากาศยานมีการประยุกต์ใช้ AR เพื่อการซ่อมบำรุงเครื่องยนต์ ทั้งนี้ในอนาคตอันใกล้ของธุรกิจค้าปลีก เชื่อว่าการใช้เทคโนโลยี AR และ VR จะเป็นเทคโนโลยีกระแสหลักที่ได้รับการยอมรับ (Adoption) กันอย่างแพร่หลาย (Lachut, 2019)

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่าธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านต้องเผชิญหน้ากับวิกฤติที่เกิดขึ้น จากคู่แข่งรายใหม่ที่ใช้วิธีการจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางแบบใหม่ นั่นคือช่องทางออนไลน์นั่นเอง ส่งผลทำให้ยอดขายผ่านธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านลดลง ซึ่งเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นในวงการธุรกิจค้าปลีกไทยและทั่วโลก อย่างไรก็ตามในขณะที่เดียวกันกับที่ธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านกำลังเกิดวิกฤตินั้น ก็มีโอกาสทางการตลาดเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านประชากรศาสตร์ ที่โลกและประเทศไทยกำลังจะกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพในการทำตลาดจึงเสมือนเป็นโอกาสในวิกฤติที่กำลังเกิดขึ้นกับธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้าน โดยสาเหตุที่ทำให้สังคมผู้สูงอายุนั้นเป็นโอกาสทางการตลาดนั้นมีข้อมูลที่บ่งชี้คือ กลุ่มคนเหล่านี้มีพฤติกรรมที่นิยมใช้เวลาว่างเพื่อการรวมตัว พบปะ สังสรรค์ โดยมีสถานที่เป้าหมาย คือ ร้านค้าปลีกแบบมีหน้าร้าน ดังนั้นเพื่อฝ่าฟันวิกฤติไปได้ต้องมีการปรับตัว โดยมีข้อเสนอแนะที่เป็นกลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดค้าปลีก ดังนี้

- 1) Merchandizing: ธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านควรมีการจัดซื้อจัดหาสินค้าที่สอดคล้องกับพฤติกรรมและความต้องการของกลุ่มคนวัยสูงอายุเพื่อกระตุ้นให้เกิดการจับจ่ายใช้สอยในร้าน
- 2) Pricing: ธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านควรมีการกำหนดราคาพิเศษสำหรับผู้สูงวัยที่เป็นสมาชิกเพื่อดึงดูดการเข้ามาใช้บริการเป็นประจำ
- 3) Store Layout and Design: ธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านควรมีการจัดออกแบบผังร้านที่ไม่เน้นการขายสินค้า และควรออกแบบการใช้พื้นที่เพื่อการสนทนากาซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการเดินทางมาของผู้สูงอายุ
- 4) Advertising

and Promotion: ธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านควรมีการจัดกิจกรรมที่อยู่ในความสนใจของผู้สูงอายุ เช่น การจัดงานประกวดเต้นลีลาศ เพื่อเป็นการเชิญผู้สูงอายุรายใหม่ ๆ มาใช้บริการ 5) Location: มีการเผื่อแพร่ตำแหน่งที่ตั้ง เส้นทางการเดินทางด้วยสื่อได้รับการยอมรับและใช้งานง่าย เช่น Google Map 6) Customer Service: ธุรกิจค้าปลีกแบบมีหน้าร้านควรจัดให้มีนวัตกรรมสมัยใหม่ให้บริการผู้สูงอายุเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกและสร้างประสบการณ์ที่ทำให้เกิดความประทับใจนำไปสู่การกลับมาใช้บริการซ้ำ

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2562). **สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562**. กรุงเทพฯ: กรมการปกครองกระทรวงมหาดไทย.
- นภัสรนลิน เลิศดำรงศิโย. (2563). พฤติกรรมด้านการใช้พื้นที่ของผู้สูงอายุในห้างสรรพสินค้าในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา: พาต้าปิ่นเกล้า เอ็มบีเคเซ็นเตอร์ จัตุรัสจามจุรีสแควร์ และเทสโก้โลตัสพระราม 1. **สารະศาสตร**, 69(1), 183–195.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2561). **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2561**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2561). **ตลาดผู้สูงวัยขุมทองของ SME ไทย**. กรุงเทพฯ: ธนาคารกสิกรไทย.
- ศูนย์วิจัยธนาคารออมสิน. (2562). **ธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: ธนาคารออมสิน.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2558). **สถานการณ์และแนวโน้มสังคมผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2556–2573**. กรุงเทพฯ: กระทรวงการการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). **ประชากรสูงอายุอาเซียน**. กรุงเทพฯ: กระทรวงการการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สำนักนโยบายและแผนสำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน). (2558). **ก้าวสู่สังคมสูงวัยไทยเดียวดีโอกาสมา**. กรุงเทพฯ: บริษัทโคคูณ แอนด์ โค จำกัด. CBInsights. (2019). **Emerging Retail Trends in 2019**. New york: CBInsight.

- Cognizant. (2018). **Retail's Next Frontier**. United States of America: Cognizant.
- Chuprina, R. (2019). Artificial Intelligence for Retail and Marketing in 2019. **Research Gate**, 278(1874), 135–168.
- Deloitte. (2017). **Global Powers of Retailing 2017**. United Kingdom: Deloitte Touche Tohmatsu Limited.
- Infosys. (2019). **The Future of Shopping: How changing consumer habits are inspiring physical store transformation**. India: Infosys Limited.
- Joshi, N. (2019). **7 Types of Artificial Intelligence**. United States of America: Forbes.
- Krugsri Research. (2020). **2020–2022 Thailand Industry Outlook**. Bangkok: Bank of Ayudhya.
- Lachut, S. (2019). **Retail Trends Playbook 2020: Creating A Data–Driven, Intelligent Retail Model**. United States of America: PSFK.
- Marisela, R. (2016). Towards Future Customer Experience: Trends and Innovation in Retail. **Foresight and STI Governence**, 10(3), 18–28.
- Statista. (2017). **E–commerce share of retail slaes**. www.statista.com/statistics/. E–commerce share of retail slaes. Retrieved December 15, 2021.

แรงจูงใจในการสอบบรรจุรับราชการของ Gen Z

ในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Motivations influencing the intention to take examination

for governmental personnel of Gen Z in the Northeast

Region by Thai University Students

ณัฐธัญญาณี จันทพลบูรณ์^{1*} และ จันทิรา โพธิบุญเรือง¹

Natthayanee Chantaplaboon^{1*} and Chantira Pothiboonrueng¹

¹ ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
วิทยาเขตหนองคาย จังหวัดหนองคาย 43000

¹ Public Administration Program, Faculty of Interdisciplinary Studies, Khon Kaen
University (Nong Khai Campus), Nong Khai 43000

* Corresponding author: natthcha@kku.ac.th

Received: March 12, 2022; Revised: May 30, 2022; Accepted: May 30, 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการสอบบรรจุรับราชการของเจนเนอเรชันแซตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณ สุ่มตัวอย่างจากกลุ่มคนเจนเนอเรชันแซตที่มีความประสงค์จะสอบบรรจุรับราชการในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 20 จังหวัด ใช้วิธีการสุ่มแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น โดยกำหนดวิธีการสุ่มแบบโควตา (Quota Sampling) กระจายไปยังสถานศึกษาต่าง ๆ รวม 500 ฉบับ และฟากลิงก์ในกลุ่มสอบราชการผ่านระบบออนไลน์ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเป็นแบบตรวจรายการ (Checklist) ส่วนที่ 2 แรงจูงใจในการสอบรับราชการ และ ส่วนที่ 3 การสอบบรรจุรับราชการ เป็นมาตราวัด 5 ระดับแบบ Likert Scale มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า รวบรวมข้อมูลที่น่าไปวิเคราะห์ได้จำนวน 401 ชุด มีผลการวิจัย คือ เจเนอเรชันแซตมีแรงจูงใจในการสอบบรรจุรับราชการอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.51$, S.D. = 1.21) มีความประสงค์สอบบรรจุรับราชการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.71$, S.D. = 1.10) และแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการสอบบรรจุรับราชการ ได้แก่ แรงจูงใจด้านวัฒนธรรม (Beta = 0.26) แรงจูงใจส่วนบุคคล (Beta = 0.25) แรงจูงใจด้านจิตวิทยา (Beta = 0.24) และแรงจูงใจด้านสังคม (Beta = 0.16) มีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ได้แก่ การปลูกฝังจากครอบครัวควรเป็นการปลูกฝังให้บุตรหลานรับราชการเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับสังคมและประเทศต่อไป

คำสำคัญ: สอบราชการ เจเนอเรชันแซต แรงจูงใจ ตะวันออกเฉียงเหนือ

Abstract

The research aimed to study the motivations influencing the intention to take the examination to be governmental personnel of Generation Z in the Northeast Region of Thailand. The research was done quantitatively. The sample was Generation Z in the Northeast Region who intended to take the examination by applying the quota sampling method of 500 samples from education institutions in the 20 Northeastern provinces. The research instrument was a questionnaire, divided into 3 parts: the general information applied checklist method; the motivations and intention to take examination applied 5-scale of Likert scale. The questionnaire has a reliability value of 0.89. The data analysis was done using frequency, percentage, mean, and standard deviation for general information and the level of motivations and intention, and multiple regression analysis was applied to analyze the relationship between the motivations and intention to take the examination. There were 401 completed questionnaires that were taken for further analysis. The findings presented that Generation Z had the overall motivation to take the examination at the low level ($\bar{x} = 2.51$, S.D. = 1.21), and had the intention to take the examination at the medium level ($\bar{x} = 2.71$, S.D. = 1.10). The motivations influencing the intention to take the examination to be governmental personnel of Generation Z in the Northeast Region of Thailand were cultural motivation (Beta = 0.26), personal

motivation (Beta = 0.25), psychological motivation (Beta = 0.24), and societal motivation (Beta = 0.16). The suggestion was that the family played a very important role in Gen Z's decision and they should foster their children to serve in the public sector in order to make a change in the society and the country.

Keywords: Government officer examination, Generation Z, Motivation, Northeast Region

บทนำ

อาชีพรับราชการเป็นอาชีพที่มีเกียรติและมั่นคงสำหรับคนไทยมาอย่างยาวนานและต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน สังเกตได้จากสถิติผู้สมัครสอบ ก.พ. ซึ่งเป็นก้าวแรกของการสอบบรรจุรับราชการ พบว่า ในปีพ.ศ. 2561 มีผู้สมัครสอบจำนวน 499,718 คน ปีพ.ศ. 2562 มีผู้สมัครสอบจำนวน 580,000 คน และปี พ.ศ. 2563 มีผู้สมัครสอบ 617,333 คน (ไทยรัฐออนไลน์, 2563; The Matter, 2563) จะเห็นได้ว่า การสอบบรรจุรับราชการได้รับความสนใจมายาวนาน และมีผู้สมัครสอบเพิ่มขึ้นทุกปี

การแบ่งคนตามช่วงอายุหรือเจนเนอเรชัน (Generation หรือ Gen) นั้นทำให้ทราบถึงพฤติกรรมของคนในแต่ละวัย Strauss และ Howe (1991) แบ่งคนเป็น 4 กลุ่มด้วยกัน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของความคิด ทักษะคิด ลักษณะการทำงาน ฯลฯ เนื่องจากสภาพแวดล้อมและสภาพสังคมที่คนแต่ละช่วงอายุประสบในชีวิต ได้แก่ 1) กลุ่ม Baby Boomers (Gen B) คือ คนที่เกิดช่วงปี พ.ศ. 2489 – 2508 คนในกลุ่มนี้เกิดมาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 และหลังจากนั้น เป็นช่วงที่อัตราการเกิดสูง และเป็นช่วงฟื้นฟูความเสียหายจากสงคราม ทำให้คนรุ่นนี้เกิดมาท่ามกลางการแข่งขัน ต้องแก่งแย่งทรัพยากร ในด้านลักษณะการทำงาน จะเน้นงานที่มีความมั่นคง และมีความตั้งใจในการทำงานสูง เพราะในช่วงนั้นสถานประกอบการหรือนายจ้างมีตัวเลือกมาก การแข่งขันด้านการทำงานสูง 2) กลุ่ม Generation X (Gen X) คือ กลุ่มที่เกิดช่วงปี พ.ศ. 2509 – 2522 คนในกลุ่มนี้เกิดมาในยุคมั่งคั่ง เทคโนโลยีได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น วีดีโอเกม คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ทำให้คนกลุ่มนี้ชอบทำอะไรที่ง่าย ๆ ไม่เป็นทางการ มีความคิดสร้างสรรค์ ด้านการทำงานมักเน้นงานที่มั่นคง และให้ความสำคัญกับชีวิตครอบครัว ไม่ทำงานหนักเหมือนกลุ่ม Gen B 3) กลุ่ม Generation Y (Gen Y) คือ กลุ่มที่เกิดช่วงปี พ.ศ. 2523 – 2540 เป็นยุคที่โตมากับโลกดิจิทัล

มีความเป็นสากล และส่วนใหญ่เกิดจากพ่อแม่ที่เป็น Gen B จากความยากลำบากของคน Gen B มีการเลี้ยงดู Gen Y แบบตามใจ และเลี้ยงดูอย่างดี ไม่ให้ลำบากเหมือนตน ทำให้คน Gen Y นี้ มีความมั่นใจในตนเองสูง มีความชัดเจนในสิ่งที่ชอบหรือทำ เปลี่ยนงานบ่อยเพื่อหา งานที่ตอบสนองความต้องการหรือความฝันของตนเองมากที่สุด และ 4) Generation Z (Gen Z) คือ กลุ่มที่เกิดช่วงปี พ.ศ. 2540 หรือหลังจากนั้น คนในกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เกิดจากพ่อแม่ ในกลุ่ม Gen X เป็นเด็กที่เกิดความพร้อมทั้งด้านอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มีเทคโนโลยีไร้สายที่ เข้าถึงได้ ทำให้เด็กกลุ่มนี้ใช้เวลาอยู่กับเทคโนโลยี สมาร์ทโฟน หรืออยู่กับคนอื่น สิ่งอื่น มากกว่า พ่อแม่ ทำให้พฤติกรรมของคนกลุ่มนี้ ค่อนข้างมีโลกส่วนตัวสูง และเลือกรับสารในสิ่งที่ตน ชอบเท่านั้นได้ ในเรื่องของการทำงาน คนกลุ่มนี้เพิ่งก้าวเข้าสู่การทำงาน ยังไม่มีความชัดเจน ว่าลักษณะการทำงานของคนกลุ่มนี้เป็นอย่างไรรวมทั้ง การศึกษาเกี่ยวกับการทำงานในประเทศไทย พัชสิริ ชมภูคำ และณัฐธิดา จักรกวีศิริสุข (2563) อธิบายว่า คนกลุ่ม Gen Z นี้ ส่วนมาก เกิดจากพ่อแม่กลุ่ม Gen X ทำให้ความคิดและการกระทำมีความคล้ายคลึงกับคน Gen X ต้องการการทำงานที่มั่นคง และมีความตั้งใจในการทำงาน ดังนั้น อาจอนุมานได้ว่า อาชีพ ราชการ ถือเป็นอาชีพที่มั่นคง และอาจเป็นอาชีพที่คนกลุ่ม Gen Z ต้องการ งานวิจัยฉบับนี้จึง มุ่งศึกษาคนในกลุ่มนี้

นอกจากนี้ มีงานวิจัยหลายฉบับกล่าวถึง Generation ใหม่ คือ Generation Alpha คือ ผู้ที่เกิดประมาณปี พ.ศ. 2553 หรือหลังจากนั้น (Stefanov, Terziev, & Banabakova, 2018) ซึ่งคนกลุ่มนี้ได้รับการศึกษาถึงเรื่องพฤติกรรม การเรียน และการจัดการเรียนการสอนอย่างมี ประสิทธิภาพโดยส่วนมาก

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย หรือภาคอีสาน ประกอบด้วย 20 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครพนม นครราชสีมา บึงกาฬ บุรีรัมย์ มหาสารคาม มุกดาหาร ยโสธร ร้อยเอ็ด เลย ศรีสะเกษ สกลนคร สุรินทร์ หนองคาย หนองบัวลำภู อำนาจเจริญ อุตรดิตถ์ และอุบลราชธานี มีประชากรรวม 21,848,228 คน และยังเป็นพื้นที่ที่มีประชากร มากที่สุดของประเทศ (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2564) ส่วนใหญ่มีรายได้ หลักจากการทำงานประจำ เช่น งานรับจ้าง ประกอบธุรกิจ และรับราชการ และมีการทำ การเกษตรควบคู่กันไปด้วย แต่ก็มีส่วนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รวมถึงมีลูกหลานที่ทำงานต่างจังหวัดและส่งเงินกลับมาให้ นอกจากนี้คนภาคอีสานยังให้ ความสำคัญกับเครือข่ายทางสังคม โดยคนอีสานแต่เดิมมักมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเครือญาติ ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านต่าง ๆ และส่งเสริมให้เกิดการมีเครือข่ายทางสังคมผ่าน

การประกอบอาชีพรับราชการ ด้านทุนทางวัฒนธรรมที่โดดเด่นของคนอีสาน จะพบว่าคนอีสานถ่ายทอดความเชี่ยวชาญด้านการเกษตรของบรรพบุรุษ และสืบทอดมายังลูกหลาน แต่คนอีสานก็ให้ความสำคัญกับการศึกษา นิยมส่งบุตรหลานเรียนในเมือง ให้ได้รับการศึกษาที่ดี ไปจนถึงระดับปริญญาตรี และเข้าสู่อาชีพที่มั่นคงจากงานราชการ เพื่อนำมาพัฒนาหรือต่อยอด ยกระดับชีวิตในชุมชนของตน (ประภาพร สุปัญญา, 2564)

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2552) อธิบายพฤติกรรมการตัดสินใจของบุคคลว่าประกอบไปด้วย 4 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านวัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตที่สังคมปลูกฝังและส่งต่อรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้ยึดถือและปฏิบัติตามในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น ๆ ประกอบไปด้วย ค่านิยม ทศนคติ การรับรู้ต่าง ๆ ที่ถูกหล่อหลอมด้วยวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมของไทยที่เคารพด้วยการไหว้ เด็กต้องอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ใหญ่ ศิระะถือเป็นของสูง ไม่เหมาะสมที่จะเล่นศิระะกัน เป็นต้น 2) ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ กลุ่มที่บุคคลเป็นส่วนหนึ่ง เช่น ครอบครัว เพื่อน ที่ทำงาน มีอิทธิพลต่อความคิดของบุคคล เช่น อาชีพของพ่อแม่ก็ส่งผลต่อความคิดในการประกอบอาชีพของลูกเช่นกัน พ่อแม่ที่เป็นแพทย์ ก็ปลูกฝังและทำให้ลูกอยากเป็นแพทย์ พ่อแม่ที่เป็นนักกีฬา ก็ปลูกฝังและทำให้ลูกอยากเป็นนักกีฬา โดยจะเกิดจากความตั้งใจหรือไม่ก็ตาม แต่ด้วยปัจจัยด้านสังคมกลายเป็นส่วนหนึ่งของตัวบุคคลนั้น ๆ 3) ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย รายได้หรือสวัสดิการ ตำแหน่ง การศึกษา ค่านิยมหรือคุณค่า เป็นความคิดและความต้องการส่วนบุคคล เช่น ภาพลักษณ์ส่วนบุคคล ความชอบ ความใฝ่ฝันที่อยากจะประกอบอาชีพใด ๆ หรือมีภาพลักษณ์ใด ๆ ในแบบที่ตนคาดหวังไว้ และ 4) ปัจจัยด้านจิตวิทยา เช่น การสนใจจากความต้องการภายในตัวบุคคลหรือจากภายนอก การรับรู้ การเรียนรู้ บุคลิกภาพ เป็นต้น จากปัจจัยทั้ง 4 ด้าน จะเห็นได้ว่าการที่ Gen Z มีแรงจูงใจในการสอบราชการ มาจากวัฒนธรรมไทย ที่อาชีพข้าราชการในสังคมไทยถือเป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความมั่นคง มาจากสังคม การปลูกฝังจากพ่อแม่เกี่ยวกับอาชีพราชการ มาจากส่วนบุคคล เช่น การเห็นคุณค่า หรือความต้องการในรายได้หรือสวัสดิการของการเป็นข้าราชการ และมาจากจิตวิทยา อาทิ ความรู้สึกส่วนตัวที่ต้องการความก้าวหน้าในอาชีพ (เพ็ญภา บุญหล้า, 2559) คล้ายคลึงกับ คุณนิตา ไตรอังกูร (2562) ที่ได้ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าทำงานในองค์กรของกลุ่ม Generation Z พบว่า ปัจจัยในการตัดสินใจเลือกทำงาน 5 ลำดับแรก ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านเงินเดือน สวัสดิการ และผลประโยชน์ 2) ปัจจัยด้านลักษณะงานที่ได้รับมอบหมาย หน้าที่ความรับผิดชอบ 3) ปัจจัย

ด้านสถานที่ทำงาน และความสะอาดในการเดินทาง 4) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในการทำงาน และ 5) ปัจจัยด้านชื่อเสียงขององค์กร

นอกจากนี้ แรงจูงใจยังเป็นสิ่งสำคัญในการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพ โดยทวิตต์ คิมแก้ว และแก้วตา ผู้พัฒนาพงศ์ (ม.ป.ป.) อธิบายความหมายของการจูงใจไว้ว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลตอบสนองต่อสิ่งเร้า และแรงจูงใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการได้รับการตอบสนอง คณะผู้วิจัยอธิบาย ทฤษฎีความต้องการ ERG ของ Clayton Alderfer ไว้ว่ามนุษย์มีความต้องการ 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ความต้องการในการดำรงชีวิต (Existence Needs) หมายถึง ความต้องการพื้นฐาน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ความปลอดภัย ความมั่นคงในชีวิต เป็นต้น 2) ความต้องการความสัมพันธ์ (Relatedness Needs) หมายถึง ความต้องการในการเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับบุคคลอื่น หรือความต้องการทางสังคม เช่น การมีเพื่อน การได้รับความรัก เป็นต้น และ 3) ความต้องการการเจริญเติบโต (Growth Needs) หมายถึง ความต้องการในการเติบโต อาจจะเป็นความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน หรือการพัฒนาตนเอง เป็นต้น ซึ่งความต้องการทั้ง 3 ด้านนี้ หากได้รับการเติมเต็ม จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ การศึกษาเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเป็นข้าราชการของ เบญจธรรม ดิสกุล และมณฑล สโรภักดีกุล (2561) อธิบายเหตุผลของการเป็นข้าราชการไว้ว่า ผู้ที่เข้ามารับราชการนั้นมีแรงจูงใจในการบริการสาธารณะ เช่น การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ ความรับผิดชอบต่อประโยชน์ส่วนรวม ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และความเสียสละ และอีกเหตุผลหนึ่งที่สำคัญ คือ สวัสดิการที่เป็นที่น่าจูงใจในการรับราชการ อาทิ สิทธิประโยชน์ที่ตนเองและครอบครัวจะได้รับ ความมั่นคงในอาชีพ เป็นต้น คล้ายคลึงกับการศึกษาของ อภินันท์ ทรัพย์มาก และเนตรนภา ไวทย์เลิศศักดิ์ (ยานุชิตะ) (2559) ที่อธิบายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 3 เรื่อง ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านภูมิหลัง เช่น อายุ การศึกษา อาชีพของบิดามารดา 2) ปัจจัยด้านครอบครัว เช่น ความคาดหวังจากครอบครัว ความมั่นคงในอาชีพของครอบครัว และ 3) ปัจจัยจูงใจในการเลือกอาชีพ เช่น เงินเดือนและสวัสดิการราชการ ความมั่นคง ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เป็นต้น

จากที่กล่าวมานี้ จะเห็นได้ว่า Gen Z คือกลุ่มคนที่กำลังจะเข้าสู่ระบบราชการ และจะกลายเป็นกำลังสำคัญขององค์กรหรือหน่วยงานต่าง ๆ ต่อไป ในภาคอีสาน มีการปลูกฝังลูกหลาน ค่านิยมเกี่ยวกับอาชีพรับราชการ ทำให้คณะผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาแรงจูงใจในการสอบบรรจุรับราชการของ Gen Z ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนา

ปรับปรุงระบบราชการให้สัมพันธ์กับความต้องการหรือสร้างแรงจูงใจให้กับคนกลุ่ม Gen Z ซึ่งจะกลายมาเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาองค์กร และประเทศต่อไป

วัตถุประสงค์

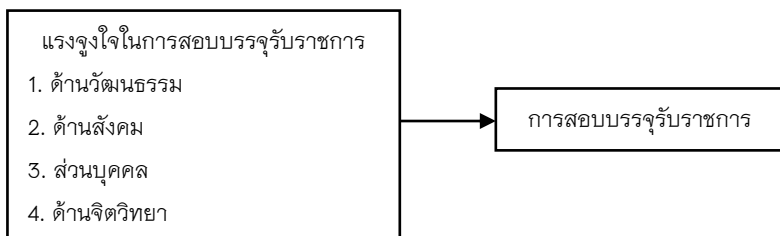
เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการสอบบรรจุรับราชการของ Gen Z ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สมมติฐาน

แรงจูงใจในการสอบบรรจุรับราชการส่งผลต่อการสอบบรรจุรับราชการของ Gen Z

กรอบแนวคิด

จากการทบทวนวรรณกรรม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการสอบบรรจุรับราชการมี 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียดเกี่ยวกับค่านิยม การปลูกฝังของวัฒนธรรมท้องถิ่น วิถีชีวิตในภาคอีสาน 2) ปัจจัยด้านสังคม ได้แก่ ครอบครัว เพื่อน และการศึกษา 3) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ภาพลักษณ์ ความรู้สึก และความต้องการที่เป็นเหตุผลส่วนบุคคล และ 4) ปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่ การรับรู้ การเรียนรู้ บุคลิกภาพ หรือสิ่งเร้าจากภายในหรือภายนอกตัวบุคคล ส่งผลต่อการสอบบรรจุรับราชการ ซึ่งประกอบด้วย ความประสงค์และความตั้งใจในการสอบรับราชการ สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ รวบรวมข้อมูลจากกลุ่ม Gen Z ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้นรวม 4,454,702 คน (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2564) แต่กลุ่ม Gen Z ที่มีความประสงค์จะตอบรับราชการ ไม่ทราบจำนวนประชากรแน่ชัด คณะผู้วิจัยจึงดำเนินการดังนี้

1. การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างที่มีประชากรขนาดใหญ่และไม่ทราบจำนวนประชากรของ Cochran โดยกำหนดค่าระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ค่าระดับความคลาดเคลื่อนที่ร้อยละ 5 คำนวณแล้วได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 385 คน (Cochran, 1977)

2. การสุ่มตัวอย่าง คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-Probability Sampling) เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากร กอปรกับในช่วงระยะเวลาของการเก็บข้อมูลนั้นเกิดโรคระบาดโควิด จึงใช้วิธีการกำหนดโควตา (Quota Sampling) จากกลุ่ม Gen Z ที่เรียนอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับอาชีวศึกษา ระดับอุดมศึกษา และกลุ่มที่สำเร็จการศึกษา กระจายไปทุก ๆ จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง 20 จังหวัด โดยใช้หนังสือนำขอความอนุเคราะห์ไปยังสถานศึกษาช่วยกระจายแบบสอบถามให้กับนักเรียน นักศึกษา จังหวัดละ 5 แห่ง แห่งละ 5 ชุด เท่า ๆ กัน รวม 500 ฉบับ ที่สนใจจะตอบราชการ ช่วยตอบแบบสอบถาม และได้ฝากลิงก์แบบสอบถามในกลุ่มสอบราชการผ่านช่องทาง Social Media อีกทางหนึ่ง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยหรือแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นคำถามปลายปิด ซึ่งจัดทำในรูปแบบออนไลน์ มี 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ในส่วนนี้จะมีคำถามเพื่อคัดกรองผู้ตอบแบบสอบถามว่าอยู่ในกลุ่ม Gen Z หรือไม่ เช่น อายุ ภูมิภาค อาชีพ ความประสงค์ในการสอบราชการ เพื่อให้มั่นใจว่าข้อมูลที่จะนำไปวิเคราะห์นั้นตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และข้อมูลอื่น ๆ ทั่วไป รวม 6 ข้อ คำถามเป็นแบบตรวจรายการ (Checklist) ให้ผู้ตอบเลือกเพียงคำตอบเดียว ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการสอบรับราชการ จำนวน 12 ข้อ เป็นคำถามที่ใช้ Likert Scale ถามความคิดเห็น 5 ระดับ ข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval Scale) และส่วนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับการสอบรับราชการ จำนวน 3 ข้อ มาตรฐาน 5 ระดับ แบบ Likert Scale ข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval Scale) เช่นกัน โดยเครื่องมือนี้ดังกล่าวผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) วิธีการคำนวณความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC)

พบว่า มีค่าความสอดคล้องรายข้ออยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ไม่มีข้อคำถามใดมีค่าต่ำกว่า 0.5 ถือว่าใช้ได้ (สุรพล พรหมกุล, 2554) และนำไปทดลองเก็บข้อมูลกับกลุ่มที่มีความใกล้เคียงกับตัวอย่างจำนวน 30 ชุด มีค่าความเชื่อมั่นโดยใช้วิธีการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach เท่ากับ 0.89 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี นำไปใช้ได้ (ศิริชัย กาญจนาวาสี และคณะ, 2544)

4. การตรวจสอบข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืน และแบบฟอร์มออนไลน์ เพื่อตรวจสอบว่าผู้ที่ตอบแบบสอบถามนั้นมีคุณสมบัติตรงกับกลุ่มที่ผู้วิจัยกำหนด ได้แก่ อายุอยู่ในกลุ่ม Gen Z มีความประสงค์จะสอบรับราชการ และมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หากไม่เข้าเกณฑ์ ผู้วิจัยจะทำการคัดออกก่อนนำข้อมูลไปวิเคราะห์ต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percent) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและแต่ละตัวแปรในเชิงพรรณนา โดยใช้เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง	4.21 – 5.00	หมายถึง ระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	3.41 – 4.20	หมายถึง ระดับมาก
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	2.61 – 3.40	หมายถึง ระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.81 – 2.60	หมายถึง ระดับน้อย
ค่าเฉลี่ยระหว่าง	1.00 – 1.80	หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ในการวิเคราะห์อิทธิพลของแรงจูงใจต่อการสอบรับราชการ

ผลการศึกษา

จากการรวบรวมแบบสอบถามทั้งที่ได้รับกลับคืนทางไปรษณีย์และแบบออนไลน์ พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 401 คนที่ข้อมูลเป็นไปตามเกณฑ์และสามารถนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อได้ ซึ่งจำนวนดังกล่าวไม่น้อยกว่าจำนวนขั้นต่ำตามสูตรของ Cochran ที่คำนวณได้ 385 คน แบ่งการสรุปผลเป็น 3 ส่วน ได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

จากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 401 คน พบว่า

1. ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 199 คน (ร้อยละ 49.63) รองลงมาเป็นเพศชาย 143 คน (ร้อยละ 35.66) และเพศทางเลือก 59 คน (ร้อยละ 14.71)

2. ด้านอายุ พบว่า ส่วนมากอายุ 21–24 ปี จำนวน 293 คน (ร้อยละ 73.07) ตามด้วยอายุ 18–20 ปี จำนวน 96 คน (ร้อยละ 23.94) และอายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 12 คน (ร้อยละ 2.99) ซึ่งเป็นผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมัธยมปลาย และมีความประสงค์ที่จะสอบบรรจุรับราชการในอนาคตต่อไป จึงเป็นกลุ่มที่นำมาวิเคราะห์ในการศึกษาคั้งนี้

3. ด้านภูมิลำเนา เรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า ส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดขอนแก่น จำนวน 42 คน (ร้อยละ 10.47) จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 41 คน (ร้อยละ 10.22) จังหวัดหนองคาย จำนวน 33 คน (ร้อยละ 8.23) จังหวัดอุดรธานี จำนวน 32 คน (ร้อยละ 7.98) จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 28 คน (ร้อยละ 6.98) จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 27 คน (ร้อยละ 6.73) จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 22 คน (ร้อยละ 5.49) จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดสกลนคร จังหวัดละ 21 คน (ร้อยละ 5.24) จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 18 คน (ร้อยละ 4.49) จังหวัดนครพนมและจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดละ 16 คน (ร้อยละ 3.99) จังหวัดกาฬสินธุ์และจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดละ 15 คน (ร้อยละ 3.74) จังหวัดมุกดาหาร จำนวน 12 คน (ร้อยละ 2.99) จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 11 คน (ร้อยละ 2.74) จังหวัดบึงกาฬและจังหวัดยโสธร จังหวัดละ 9 คน (ร้อยละ 2.24) จังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 7 คน (ร้อยละ 1.75) และจังหวัดเลย จำนวน 6 คน (ร้อยละ 1.50) ตามลำดับ

4. ระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 314 คน (ร้อยละ 78.30) ตามด้วยระดับอนุปริญญา หรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) หรือเทียบเท่า จำนวน 44 คน (ร้อยละ 10.97) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือเทียบเท่า จำนวน 35 คน (ร้อยละ 8.73) และระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 8 คน (ร้อยละ 2.00)

5. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย พบว่า ส่วนใหญ่มีรายได้อยู่ระหว่าง 5,000–10,000 บาท จำนวน 193 คน (ร้อยละ 48.13) มีรายได้ไม่น้อยกว่า 5,000 บาท จำนวน 136 คน (ร้อยละ 33.91) มีรายได้อยู่ระหว่าง 15,001–25,000 บาท จำนวน 53 คน (ร้อยละ 13.22) และรายได้มากกว่า 25,000 บาท จำนวน 19 คน (ร้อยละ 4.74)

6. ความประสงค์ในการสอบบรรจุรับราชการ พบว่า หากมีการจัดสอบบรรจุรับราชการเร็ว ๆ นี้ ส่วนใหญ่ไม่แน่ใจ จำนวน 274 คน (ร้อยละ 68.33) ไปสอบอย่างแน่นอน จำนวน 82 คน (ร้อยละ 20.45) และไม่ไปสอบในครั้งนี้อีก จำนวน 45 คน (ร้อยละ 11.22)

ส่วนที่ 2 แรงจูงใจและการสอบบรรจุรับราชการ

จากผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 401 คน ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในแต่ละด้านและการสอบบรรจุรับราชการไว้ วิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลระดับแรงจูงใจในการสอบบรรจุรับราชการ

แรงจูงใจในการสอบบรรจุรับราชการ	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. แรงจูงใจด้านวัฒนธรรม			
1.1 การรับราชการเป็นอาชีพที่มีเกียรติ	2.21	1.02	น้อย
1.2 การรับราชการเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง	2.87	1.27	ปานกลาง
1.3 การรับราชการจะทำให้ได้รับการยกย่องนับถือ	2.62	1.24	ปานกลาง
รวม	2.57	1.21	น้อย
2. แรงจูงใจด้านสังคม			
2.1 สมาชิกในครอบครัวรับราชการ เช่น พ่อ แม่	3.48	1.28	มาก
ฯลฯ			
2.2 ครอบครัวอยากให้รับราชการ	3.10	1.29	ปานกลาง
2.3 มีบุคคลหรือกลุ่มข้าราชการที่เป็นแบบอย่างให้ปฏิบัติตาม	2.25	1.08	น้อย
รวม	2.94	1.32	ปานกลาง
3. แรงจูงใจส่วนบุคคล			
3.1 ต้องการที่จะได้รับบำนาญหลังจากเกษียณอายุราชการ	1.95	1.03	น้อย
3.2 ต้องการสวัสดิการราชการให้กับตนเองและครอบครัว	1.82	0.99	น้อย

แรงจูงใจในการสอบบรรจุรับราชการ	\bar{x}	S.D.	แปลผล
3.3 อยากทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เพื่อสังคม	2.22	1.10	น้อย
3.4 อยากจะรับราชการเพราะเป็นความตั้งใจหรือ ความใฝ่ฝัน	2.28	1.17	น้อย
รวม	2.07	1.09	น้อย
4. แรงจูงใจด้านจิตวิทยา			
4.1 ต้องการสอบบรรจุรับราชการเพราะต้องการ ลองแนวข้อสอบ	2.59	1.13	น้อย
4.2 ต้องการสอบบรรจุรับราชการเพราะต้องการ พัฒนาตนเอง	2.22	1.04	น้อย
รวม	2.41	1.10	น้อย
รวมแรงจูงใจในการสอบบรรจุรับราชการ	2.51	1.21	น้อย

จากตารางที่ 1 พบว่า แรงจูงใจในการสอบบรรจุรับราชการโดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.51$, S.D. = 1.21) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่

1. ด้านสังคม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.94$, S.D. = 1.32) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีสมาชิกในครอบครัวรับราชการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.48$, S.D. = 1.28) ครอบครัวอยากให้รับราชการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.10$, S.D. = 1.29) และมีบุคคลหรือกลุ่มข้าราชการที่เป็นแบบอย่างให้ปฏิบัติตาม ($\bar{x} = 2.25$, S.D. = 1.08)

2. ด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.57$, S.D. = 1.21) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า การรับราชการเป็นอาชีพที่มีความมั่นคง อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.87$, S.D. = 1.27) การรับราชการจะทำให้ได้รับการยกย่องนับถือ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.62$, S.D. = 1.24) และ การรับราชการเป็นอาชีพที่มีเกียรติ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.21$, S.D. = 1.02)

3. ด้านจิตวิทยา อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.41$, S.D. = 1.10) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ต้องการสอบบรรจุรับราชการเพราะต้องการลองแนวข้อสอบ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.59$, S.D. = 1.13) และต้องการสอบบรรจุรับราชการเพราะต้องการพัฒนาตนเอง อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.22$, S.D. = 1.04)

4. ด้านส่วนบุคคล อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.07$, S.D. = 1.09) เมื่อพิจารณารายชื่อพบว่า อยากจะรับราชการเพราะเป็นความตั้งใจหรือความใฝ่ฝัน อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.28$, S.D. = 1.17) อยากทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม เพื่อสังคมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 2.22$, S.D. = 1.10) ต้องการที่จะได้รับบำนาญหลังจากเกษียณอายุราชการ อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 1.95$, S.D. = 1.03) และต้องการสวัสดิการราชการให้กับตนเองและครอบครัว อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = 1.82$, S.D. = 0.99)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลการสอบบรรจุรับราชการ

การสอบบรรจุรับราชการ	\bar{x}	S.D.	แปลผล
1. ท่านมีคุณสมบัติเข้าเกณฑ์ในการสอบบรรจุรับราชการ	2.69	1.09	ปานกลาง
2. การจัดการสอบ ตั้งแต่ระบบการสมัครจนถึงสถานที่ในการจัดสอบ มีความสะดวกรวดเร็ว	2.69	1.09	ปานกลาง
3. ถ้ามีการสอบรับราชการเร็ว ๆ นี้ ท่านจะไปสอบโดยไม่ลังเล	2.76	1.14	ปานกลาง
รวม	2.71	1.10	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 การสอบบรรจุรับราชการ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.71$, S.D. = 1.10) เมื่อพิจารณารายชื่อพบว่า ถ้ามีการสอบรับราชการเร็ว ๆ นี้ จะไปสอบโดยไม่ลังเล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.76$, S.D. = 1.14) และมีคุณสมบัติเข้าเกณฑ์ในการสอบบรรจุรับราชการ และการจัดการสอบ ตั้งแต่ระบบการสมัครจนถึงสถานที่ในการจัดสอบมีความสะดวกรวดเร็ว อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 2.69$, S.D. = 1.09)

ส่วนที่ 3 แรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการสอบบรรจุรับราชการ

การวิเคราะห์แรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการสอบบรรจุรับราชการของ Gen Z ดำเนินการโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) มีรายละเอียด ดังนี้

1. การตรวจสอบเงื่อนไขก่อนการดำเนินการวิเคราะห์ พบว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงกับตัวแปรตาม ตัวแปรอิสระเป็นอิสระต่อกันโดยมีค่าสหสัมพันธ์ (Correlations) แต่ละคู่ไม่เกิน 0.7 ค่าของตัวแปรตามมีการกระจายเป็นโค้งปกติ ค่าของตัวแปรตามมีความแปรปรวนคงที่ และค่าสถิติ Durbin-Watson เท่ากับ 2.08 แสดงว่าไม่มีปัญหาค่าความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระต่อกัน

2. ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของแรงจูงใจต่อการสอบบรรจุรับราชการ ปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการสอบบรรจุรับราชการ

Model	B	S.E.	Beta	t	P-value
ค่าคงที่	0.56	0.98		5.71	<0.01**
แรงจูงใจด้านวัฒนธรรม (x_1)	0.24	0.51	0.26	4.74	<0.01**
แรงจูงใจด้านสังคม (x_2)	0.15	0.05	0.16	3.10	<0.01**
แรงจูงใจส่วนบุคคล (x_3)	0.26	0.05	0.25	5.32	<0.01**
แรงจูงใจด้านจิตวิทยา (x_4)	0.24	0.47	0.24	4.99	<0.01**
R = 0.78 R ² = 0.61 Adj. R ² = 0.60 S.E. _{est} = 0.61					

** แสดงค่านัยสำคัญที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 3 แสดงค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรแรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการสอบบรรจุรับราชการ โดยภาพรวม พบว่า ตัวแปรแรงจูงใจในการสอบบรรจุรับราชการ มีนัยสำคัญทางสถิติไม่น้อยกว่า 0.01 ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม (x_1) ด้านสังคม (x_2) ส่วนบุคคล (x_3) และด้านจิตวิทยา (x_4) แสดงว่า ตัวแปรทั้ง 4 ด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์ การสอบบรรจุรับราชการของคนกลุ่ม Generation Z ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และมีอิทธิพลในทางบวก เรียงลำดับอิทธิพลจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม (x_1)

(Beta = 0.26) ด้านส่วนบุคคล (x_3) (Beta = 0.25) ด้านจิตวิทยา (x_4) (Beta = 0.24) และ ด้านสังคม (x_2) (Beta = 0.16)

การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์โดยรวมพบว่า ตัวพยากรณ์ทั้งหมดมีอำนาจในการพยากรณ์ได้ร้อยละ 60 (Adj. $R^2 = 0.60$) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.78 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ (Standard Error of the Estimate) เท่ากับ 0.61 สามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

$$\hat{y} = 0.56 + 0.24x_1 + 0.15x_2 + 0.26x_3 + 0.24x_4$$

อธิบายได้ว่า เมื่อแรงจูงใจด้านวัฒนธรรม (x_1) เปลี่ยนไป 1 หน่วย ทำให้ความประสงค์ในการสอบรับราชการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน 0.24 หน่วย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

เมื่อแรงจูงใจด้านสังคม (x_2) เปลี่ยนไป 1 หน่วย ทำให้ความประสงค์ในการสอบรับราชการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน 0.15 หน่วย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

เมื่อแรงจูงใจส่วนบุคคล (x_3) เปลี่ยนไป 1 หน่วย ทำให้ความประสงค์ในการสอบรับราชการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน 0.26 หน่วย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

เมื่อแรงจูงใจด้านจิตวิทยา (x_4) เปลี่ยนไป 1 หน่วย ทำให้ความประสงค์ในการสอบรับราชการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน 0.24 หน่วย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01

อภิปรายและสรุปผล

แบ่งได้เป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. แรงจูงใจในการสอบบรรจุรับราชการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย แสดงให้เห็นว่า คน Gen Z ไม่ค่อยมีแรงจูงใจในการสอบรับราชการในปัจจุบัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า 1) แรงจูงใจด้านสังคมอยู่ในระดับปานกลาง อธิบายได้ว่า คน Gen Z มีสมาชิกในครอบครัวที่มีอาชีพรับราชการ ได้รับการปลูกฝัง และคาดหวังจากครอบครัวที่อยากให้รับราชการ และการมีบุคคลหรือกลุ่มข้าราชการที่เป็นแบบอย่างให้ปฏิบัติตาม เช่นเดียวกับ การศึกษาของ อภินันท์ ทรัพย์มาก และเนตรนภา ไหวทย์เลิศศักดิ์ (ยานุชิตะ) (2559) พบว่า ผู้ที่เข้ารับราชการส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลจากครอบครัวที่บิดามารดาเป็นข้าราชการ จึงทำให้

อยากเป็นข้าราชการเหมือนท่าน และบางส่วนที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาประกอบอาชีพอิสระ ชาติความมั่นคงในรายได้ จึงมีค่านิยมที่อยากให้ลูกหลานทำงานราชการเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับครอบครัว 2) แรงจูงใจด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับน้อย อธิบายได้ว่า คน Gen Z เห็นว่าการรับราชการเป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีความมั่นคง และได้รับการยกย่องนับถือน้อย สอดคล้องกับการศึกษาของ พระครูปริยัติกิตติธำรง (2555) อธิบายว่า สังคมไทยมีวัฒนธรรมและค่านิยมที่เปลี่ยนไป แต่เดิมมีการยึดถือระบบศักดินา อำนาจ ทำให้หลายคนอยากรับราชการ ดังจะเห็นได้จากคำสอนของคนรุ่นก่อนที่สอนลูกหลานว่า เรียนสูงจะได้เป็นเจ้าคนนายคน แต่เมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไป สังคมให้ความสำคัญกับระบบศักดินาหรืออำนาจน้อยลง ความเท่าเทียมเพิ่มมากขึ้น เช่น การที่ชายและหญิงมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การที่ลูกจ้างมีสิทธิเรียกร้องความเป็นธรรมจากนายจ้าง การที่สังคมเปลี่ยนแปลงไปเช่นนี้ ทำให้คน Gen Z มีแรงจูงใจด้านวัฒนธรรมในการสอบบรรจุรับราชการน้อยลง 3) แรงจูงใจด้านจิตวิทยา อยู่ในระดับน้อย อธิบายได้ว่า การตัดสินใจสอบบรรจุรับราชการเพราะต้องการลองแนวข้อสอบ หรือต้องการพัฒนาตนเองนั้นอยู่ในระดับน้อย ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากแนวข้อสอบมีขายทั่วไป ไม่จำเป็นที่ Gen Z ต้องสมัครสอบ ซึ่งเสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายเพื่อลองแนวข้อสอบ กอปรกับการพัฒนาตนเองของคน Gen Z นั้นมีหลากหลายวิธีจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่พวกเขาสามารถเลือกได้ตามความพึงพอใจของตนเอง ดังที่ ไบรยา อรรถกนิษฐ์ (2561) ได้อธิบายลักษณะและพฤติกรรมของคน Gen Z ไว้ว่า เป็นรุ่นที่มีความเป็นปัจเจกชนค่อนข้างสูง ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ มีความอดทนรอคอยต่ำ ชอบทำงานหลาย ๆ อย่างพร้อมกัน เชื่อว่าความรู้หาได้ทุกที่ 4) แรงจูงใจส่วนบุคคล อยู่ในระดับน้อย อธิบายได้ว่า คน Gen Z อยากรับราชการเพราะเป็นความตั้งใจหรือความใฝ่ฝัน มีจิตอยากทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม หรือต้องการบำเหน็จบำนาญหลังจากการเกษียณอายุราชการหรือสวัสดิการให้กับตนเองและครอบครัวอยู่ในระดับน้อย อาจเป็นเพราะว่า เด็ก Gen Z ยังมีความหลากหลาย บางส่วนเพิ่งก้าวเข้าสู่วัยทำงาน บางส่วนกำลังหางานทำ และบางส่วนกำลังศึกษา ทำให้ยังไม่มีแรงจูงใจส่วนบุคคลในการสอบบรรจุรับราชการ ดังที่ ศิริจรรยา เครือวิริยะพันธ์ และโอบอล สุวรรณเมฆ (2563) อธิบายลักษณะคน Gen Z ไว้ว่า คนกลุ่มนี้มีความเป็นตัวของตัวเองสูง เป็นกลุ่มคนที่เลือกการรับสารในแบบที่ตนเองต้องการได้อย่างอิสระ ชอบสื่อสารผ่านโซเชียลมีเดีย มากกว่าการปฏิสัมพันธ์กับผู้คนในความเป็นจริง การเลือกทำงาน จะเลือกทำงานที่มีความสุขและสร้างความมั่นคงให้กับชีวิต จึงทำให้การคิดหรือตัดสินใจต่าง ๆ มีความระมัดระวัง และคนกลุ่มนี้ จะเลือกเส้นทางที่ปลอดภัยให้กับตนเองและครอบครัว

2. ความประสงค์ในการสอบบรรจุรับราชการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า คนกลุ่ม Gen Z ยังไม่แน่ใจกับการสอบบรรจุรับราชการ จากทฤษฎีการเลือกอาชีพของ Schaffer (1972) ที่อธิบายว่า บุคคลเลือกอาชีพเพื่อสนองความต้องการของตนเอง โดยความต้องการมีหลายด้าน เช่น การยอมรับ ความนับถือ การช่วยเหลือผู้อื่น ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งมีความเป็นไปได้ว่า คนกลุ่ม Gen Z นั้นยังไม่ทราบว่าตนเองต้องการสิ่งใด หรือการทำงานนั้นจะตอบสนองความตนเองของตนเองมากน้อยเพียงใด เพราะกว่าจะเป็นข้าราชการได้ มีหลายขั้นตอนและมีการแข่งขันสูง ในขณะที่คนกลุ่ม Gen Z เกิดมาในยุคเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้มีพฤติกรรมชอบทำสิ่งต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว อาจไม่ชอบการรอคอย หรือการที่ต้องต่อสู้ดิ้นรนมากมายนัก คล้ายคลึงกับผลการศึกษาของ จีรพันธ์ ไวยศรีแสง (2552) ที่พบว่า นักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่เลือกประกอบอาชีพเป็นพนักงานในบริษัทหรือห้างร้านเอกชนเป็นอันดับแรก และเลือกอาชีพอิสระ และอาชีพราชการเป็นอันดับรอง เนื่องจากการตัดสินใจเลือกอาชีพนั้นมาจาก ผลสัมฤทธิ์ ความมั่นคง ความเจริญก้าวหน้า โอกาสในการเจริญก้าวหน้า ในหน้าที่การงาน องค์กรเน้นการมีส่วนร่วม มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีความคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมการเรียนรู้และเพิ่มพูนประสบการณ์

3. แรงจูงใจที่มีอิทธิพลต่อการสอบบรรจุรับราชการ แม้แรงจูงใจและความประสงค์ในการสอบบรรจุรับราชการนั้นจะอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง แต่แรงจูงใจในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม ด้านสังคม ส่วนบุคคล และด้านจิตวิทยาส่งผลต่อความประสงค์ในการสอบบรรจุรับราชการอย่างมีนัยสำคัญ สามารถอธิบายได้ว่า การที่คนกลุ่ม Gen Z นี้จะตัดสินใจสอบรับราชการ มีแรงจูงใจมาจากวัฒนธรรม สังคม ส่วนบุคคล และจิตวิทยาสอดคล้องกับ ประภาพร สุปัญญา (2564) ที่อธิบายถึงบริบทของสังคมอีสานในด้านพัฒนาการของแนวคิดทุน และอธิบายว่า ทุนทางสังคมของคนอีสาน คือ เครือข่ายทางสังคมที่มีความสัมพันธ์อันดี เหนียวแน่นระหว่างเครือญาติและคนในชุมชน ทุนวัฒนธรรมที่ส่งเสริมให้ลูกหลานได้รับการศึกษาสูง ๆ เพราะเชื่อว่าจะทำให้มีอาชีพที่ดี และอาชีพที่เป็นที่ต้องการของคนในครอบครัว คือ การรับราชการ เนื่องจากสภาวะสังคมที่เปลี่ยนแปลง เศรษฐกิจที่ไม่มั่นคง แต่เชื่อว่า การรับราชการนั้นจะช่วยใหครอบครัวมีความมั่นคง และช่วยเหลือชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น วัฒนธรรมที่ชาว Gen Z หล่อหลอมมา บวกกับสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่มีความไม่แน่นอนทำให้ Gen Z เกิดความคิดและทัศนคติที่คล้อยตามการหล่อหลอมเหล่านั้น ตามทฤษฎีจิตวิทยาแห่งการคล้อยตาม ที่กล่าวว่า หากกลุ่มมีความเห็นเป็นเอกฉันท์ หรือ

ความคิดเห็นส่วนมากเป็นอย่างไร จะทำให้บุคคลเกิดการคล้อยตามและมีความคิดเห็นเช่นนั้น แต่หากความคิดของกลุ่มไม่เป็นเอกฉันท์ บุคคลจะแสดงความคิดเห็นของตนออกมา (Feldman, 2011) จึงสรุปได้ว่า หาก Gen Z ได้รับความคิดจากสังคมที่ตนแวดล้อมอยู่เป็นจำนวนมาก อาทิ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน จะทำให้ Gen Z เกิดการคล้อยตาม และมีความประสงค์ที่จะสอบบรจรับราชการ เช่นเดียวกับคำอธิบายลักษณะคน Gen Z ของ ศิริจรรยา เจริญวิริยะพันธ์ และโอบอล สุวรรณเมฆ (2563) ที่กล่าวว่า คน Gen Z รักครอบครัว และครอบครัวมีอิทธิพลต่อความคิดของคน Gen Z เป็นอย่างมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาและการอภิปรายผล แสดงให้เห็นว่า คนกลุ่ม Gen Z มีความสนใจในการสอบบรจรับราชการในระดับปานกลาง แม้จำนวนผู้สอบจะสูงขึ้นทุกปี แต่ไม่ได้หมายความว่า ทุกคนที่สอบจะเป็นคนที่มีความประสงค์จะบรจรับราชการ ดังนั้น ในสภาวะที่เข้าสู่สังคมสูงอายุนี้ Gen Z ถือเป็นกลุ่มกำลังสำคัญ เพราะมีทักษะในยุคดิจิทัลที่เป็นที่ต้องการของหน่วยงานต่าง ๆ หากเข้าไปอยู่ในหน่วยงานใด ก็จะช่วยให้หน่วยงานนั้น ๆ มีความทันสมัย ความก้าวหน้า ด้วยทักษะในยุคดิจิทัล และความคิดสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม ระบบราชการ เป็นระบบที่ใหญ่และมีคนจำนวนมาก หลากหลายช่วงวัย ประกอบกับการที่สำนักงาน ก.พ. ออกกฎ ก.พ. ว่าด้วยการให้ข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งมีอายุครบหกสิบปีบริบูรณ์รับราชการต่อไป พ.ศ. 2552 (ราชกิจจานุเบกษา, 2562) จะทำให้ในหน่วยงานราชการมีช่องว่างระหว่างวัยที่มากขึ้น วัฒนธรรมที่ถูกหล่อหลอมมาอย่างยาวนาน อาทิ การเคารพอาวุโส การเชื่อฟังผู้ใหญ่ (ประภาพร สุปัญญา, 2564) อาจไม่เป็นที่น่าสนใจสำหรับคน Gen Z เพราะคน Gen นี้ต้องการการมีตัวตน เป็นตัวของตัวเองสูง หากต้องการคน Gen นี้เข้าสู่ระบบราชการนั้น ครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากครอบครัวมีอิทธิพลต่อความคิดของคน Gen Z แม้คน Gen Z จะมีความเป็นตัวของตัวเองสูง แต่ก็มีความรักและกตัญญูต่อครอบครัวมาก (ไปรยา อรรถนิษฐ์, 2561) ดังนั้นการที่คน Gen Z จะอยากสอบบรจรับราชการมาจากการปลุกฝังหรือความคาดหวังจากครอบครัว แต่การที่จะให้พวกเขาที่มีจิตใจที่อยากจะสอบรับราชการอย่างแท้จริงนั้นควรมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมบางประการ จากเดิมที่ครอบครัวมักปลุกฝังอยากให้นุตรหลานได้มีการศึกษา เพื่อให้เป็นเจ้าของคน นายคน ครอบครัวควรอธิบายหรือสร้างความเข้าใจที่ดีให้กับบุตรหลานเกี่ยวกับงานราชการ หน้าที่ของข้าราชการ และการสร้างการเปลี่ยนแปลงต่อประเทศ เพราะลักษณะสำคัญประการหนึ่งของคน Gen Z คือ ความ

เชื่อมั่นว่าตนเองจะเปลี่ยนแปลงสังคมได้ การทำเช่นนี้ นอกจากจะตอบสนองของความคาดหวังของครอบครัวแล้ว ยังทำให้ Gen Z ที่มีความประสงค์จะสอบบรรจุรับราชการและเป็นข้าราชการนั้นยึดมั่นในหน้าที่ สร้างประโยชน์ให้กับสังคมและประเทศสืบไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรกำหนดกลุ่ม Gen Z ให้ชัดเจนขึ้น โดยอาจแบ่งตามระดับการศึกษา เป็นมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา เนื่องจากอายุ และระดับการศึกษามีผลต่อทัศนคติ ความคิด และความเห็นส่วนบุคคล นักศึกษาในระดับอาชีวศึกษาหรืออุดมศึกษา ส่วนใหญ่ตัดสินใจแล้วว่า จะประกอบอาชีพใดหลังสำเร็จการศึกษา ในขณะที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาหลายส่วนยังไม่มีความคิดเรื่องประกอบอาชีพชัดเจนนัก นอกจากนี้ อาจศึกษาในเชิงคุณภาพเพื่อให้ทราบเหตุผลที่แท้จริงในการตัดสินใจสอบบรรจุรับราชการซึ่งอาจจะมีประเด็นน่าสนใจที่เป็นลักษณะเฉพาะสำหรับคน Gen Z

เอกสารอ้างอิง

กฎ ก.พ. ว่าด้วยการให้ข้าราชการพลเรือนสามัญซึ่งมีอายุครบหกสิบปีบริบูรณ์รับราชการต่อไป (2562, 20 มิถุนายน). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 136, ตอนที่ 78 ก หน้า 13–14.

คุณิตา ไตรอังกูร. (2562). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกเข้าทำงานในองค์กรของ**

กลุ่ม Generation Z. (สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

จิรพันธ์ ไวยศรีแสง. (2552). **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพของ**

นักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนในเขต

กรุงเทพมหานคร. (ภาคนิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)), กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ทวีศักดิ์ ฉิมแก้ว และแก้วดา ผู้พัฒนพงศ์. (ม.ป.ป.). **ปัจจัยจูงใจที่มีผลต่อกระบวนการ**

ตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัย

รามคำแหง. จาก http://www.ba-abstract.ru.ac.th/AbstractPdf/2561-2-1_1564637248.pdf.

ไทยรัฐออนไลน์. (2563, 6 กุมภาพันธ์). **ถล่มหลาย! ยอดผู้สมัครสอบ ก.พ. 2563 ทะลุครึ่ง**

ล้าน. จาก <https://www.thairath.co.th/news/local/bangkok/1766330>.

- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). **การวิจัยเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- เบญจธรรม ดิสกุล และ มณฑล สรไกรกิติกุล. (2561). เบื้องลึกของการเป็นข้าราชการ: แรงจูงใจในการบริการสาธารณะและสวัสดิการ. **วารสารธุรกิจปริทัศน์**, 10(1), 55–71.
- ประภาพร สุปัญญา. (2564). พัฒนาการของแนวคิดทุน: บริบทสังคมอีสาน. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี**, 9(1), 1–16. จาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/UDRUJ/article/view/247100/168759>.
- ไพบรียา อรรถนิธย์. (2562). **ปัจจัยที่มีผลต่อการส่งต่อ (Share) วิดีโอคอนเทนต์ออนไลน์ผ่านทางสื่อ Social Media (โซเชียลมีเดีย) ของวัยรุ่น Gen Z**. (การค้นคว้าอิสระนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- พระครูปริยัตติกิตติธารัง. (2555). ค่านิยมเปลี่ยนแปลงเพราะสังคมเปลี่ยนไป. **วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์**, 1(1), 13–29.
- พัชรีรี ชมภูคำ และ ณัฐธิดา จักรกীরศิริสุข. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจและแรงจูงใจในการทำงาน: กรณีศึกษาเปรียบเทียบคนเจนเอชเรชั่น Y และเจนเอชเรชั่น Z ในเขตกรุงเทพมหานคร. **จุฬาลงกรณ์ธุรกิจปริทัศน์**, 42(3), 1–18. จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/CBSReview/article/download/243001/164849/>.
- เพ็ญญา บุญหล้า. (2559). **การตัดสินใจเลือกรับราชการของกลุ่ม Generation Z ในจังหวัดปราจีนบุรี**. จาก http://www.advanced-mba.ru.ac.th/advanced-mba-2559/homeweb/7096-IS/Publish/2_2562/prachinburi1/no-6124100217-PCB1.pdf.
- ศิริจรรยา เครือวิริยะพันธ์ และโอบอล สุวรรณเมฆ. (2563). รูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภคกลุ่มเจนเอชเรชั่นแซท. **วารสารบริหารธุรกิจศรีนครินทรวิโรฒ**, 11(1), 23–43. จาก <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/MBASBJ/article/view/13145/10736>.
- ศิริชัย กาญจนवासี, ทวีวัฒน์ ปิตยานนท์ และ ดิเรก ศรีสุข. (2544). **การเลือกใช้สถิติที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย**. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: บุญศิริการพิมพ์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์, ปริญ ลักษิตานนท์ และศุภร เสรีรัตน์. (2552). **การบริหารการตลาดยุคใหม่**. กรุงเทพฯ: เพชรจรัสแสงแห่งโลกธุรกิจ.

สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง. (2564). **สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร (รายเดือน)**. จาก

<https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage>.

สุรพล พรหมกุล. (2554). **ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

อภิณัฐ ทรัพย์มาก และเนตรนภา ไวทยเลิศศักดิ์ (ยาบุชิตะ). ปัจจัยจูงใจในการเลือกอาชีพรับราชการ ก่อนและหลังการประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551: กรณีศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. **วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร**, 11(1), 83–97.

The Matter. (2563, 4 กันยายน). **สถิติคนสมัครสอบภาค ก. เป็นข้าราชการ เฉพาะปีนี้ พุ่งกว่า 6 แสนคน จนที่นั่งเต็ม เกินยอดที่รับสมัครได้เกือบแสนคน**. สืบค้นจาก <https://thematter.co/brief/brief-1599231601/122797>.

Cochran, W.G. (1977). **Sampling techniques**. (3rd Edition). New York: John Wiley & Sons.

Feldman, R.S. (2011). **Understanding Psychology**. (10th Edition). New York: McGraw-Hill.

Schaffer, K. F. (1972). **Vocational Interests and Emotional Maladjustment**.

(Unpublished Ph.D. Dissertation, The Ohio State University).

Stefanov, S., Terziev, V., & Banabakova, V. (2018). **The Understanding of Security in the Postmodern Society**. [Paper Presentation]. Proceedings of ADVED 2018 – 4th International Conference on Advances in Education and Social Sciences. Istanbul, Turkey.

Strauss, W. & Howe, N. (1991). **Generations: The History of America's Future**.

New York: William Morrow and Company, Inc.

คุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬา
ของนักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ
วิทยาเขตสุพรรณบุรี

Mind characteristic to sport achievement of athlete from
Thailand National sports University Suphanburi Campus

ราชนันท์ เฉลียวศิลป์¹ และ ธรรมารัตน์ อากาศวิภาต¹

Rachan Chaliawasil¹ and Thammarat Arkasvipath¹

¹ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา คณะวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี 72000

¹ Program in Sport Science Faculty of Sports and Health Science Thailand National Sport University, Suphanburi Campus, Suphanburi 72000

* Correspondence author: chaliawasil2516i@gmail.com

Received: February 25, 2022; Revised: August 1, 2022; Accepted: August 5, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬาของนักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี และ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬาของนักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือนักกีฬาที่เตรียมการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ประจำปี 2564 จำนวน 280 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบวัดลักษณะความสำเร็จทางการกีฬา ซึ่งได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.88 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการวิจัย พบว่า

- 1) คุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬาของนักกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี นักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี มีคุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬา 1) ความรัก มุ่งมั่น และภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่น มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 43.06 อยู่ในระดับสูงมาก 2) รางวัล และความมีชื่อเสียง มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 33.06 อยู่ระดับปานกลาง และ 3) ด้านการควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 40.88 คะแนน อยู่ในระดับสูง
- 2) ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬาของนักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี พบว่า ความรัก มุ่งมั่น และความภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่นมีความสัมพันธ์กับการควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพในระดับมาก ($r=.769$) รางวัลและความมีชื่อเสียงกับการควบคุมตนเองมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพในระดับมาก ($r=.700$). ความรัก มุ่งมั่น และความภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่นมีความสัมพันธ์กับรางวัลและความมีชื่อเสียงในระดับปานกลาง ($r=.510$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: คุณลักษณะทางจิตใจ ความรัก มุ่งมั่น และความภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่น รางวัลและความมีชื่อเสียง การควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ

Abstract

The research aimed to 1) study mind characteristic to sport achievement of athlete from Thailand National Sports University Suphanburi campus and 2) study relationship between mind characteristic to sport achievement of athlete from Thailand National Sports University Suphanburi campus. The samples of the study are 280 from Thailand National Sports University Suphanburi campus who are preparing to participate in the National Sports University game in 2021. The research instruments used in the study were measure of mind characteristic of sport successful; Cronbach's alpha coefficient was 0.88. The statistics used for data testing were percentage, mean, standard deviation and Pearson Correlation Coefficient.

The results of the study were as follows:

1. The mind characteristic to sport achievement of athlete from Thailand National Sports University Suphanburi campus found that 1) love, earnestness, and a proud of the sport they are participating with the average at 33.68 point, in very high level 2) reward and being famous with the average at 33.68 point, in medium level and 3) self-controlling for a fully ability of development with the average at 40.88 point, in high level.

2. The analysis of relationship between mind characteristic to sport achievement of athlete from Thailand National Sports University Suphanburi campus, it was found that 1) love, earnestness and proud of the sport they are participating had the relationship with self-controlling for a fully ability of development at the higher lever ($r=.769$), 2) reward and being famous had the relationship with self-controlling for a fully ability of development at the higher lever ($r=.700$) and 3) love, earnestness, and proud of the sport they are participating had the relationship with reward and being famous at the moderate lever ($r=.510$) at a significant level of 0.01.

Keywords: Mind Characteristic, Love, Earnestness and proud of the sport they are participating, Reward and being famous, Self-controlling for a fully ability of development at the higher

บทนำ

มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี เป็นองค์กรที่ส่งเสริม สนับสนุน และเผยแพร่กิจกรรมการฝึกสอนนักกีฬาและการฝึกกีฬาเพื่อการแข่งขันสู่ความเป็นเลิศและเป็นหน่วยงานหนึ่งที่มีหลักสูตรการเรียนการสอนในศาสตร์ด้านการกีฬาที่จะรองรับการพัฒนาการกีฬาของประเทศชาติและการศึกษาแนวทางการกีฬาสู่ความเป็นเลิศจึงเป็นความสำคัญหนึ่งในพันธกิจของมหาวิทยาลัย นอกจากการศึกษาเรียนรู้การฝึกฝนทางด้านร่างกายหรือสมรรถภาพทางกายนั้นทางการกีฬายังต้องศึกษาเรียนรู้และฝึกฝนสมรรถภาพทางจิตใจด้วยดังที่ พาณิช ไชยศรี, (2539, หน้า 93) ได้ให้ความเห็นว่าเทคนิคทางจิตวิทยาการกีฬาสามารถช่วยในการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจให้แก่นักกีฬาก่อนทำการแข่งขัน หรือขณะแข่งขันและช่วยพัฒนาทักษะและขีดความสามารถทางการกีฬาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และปัจจุบันพบว่าการทำงานด้านการฝึกซ้อมกีฬาของมหาวิทยาลัยตลอดจนการส่งเสริมพัฒนาความรู้ของบุคลากรยังไม่สามารถนำพาความสำเร็จสูงสุดที่เป็นเป้าหมายของมหาวิทยาลัยได้ นั่นคือ การก้าวสู่การเป็นผู้นำอันดับ 1 ของการแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ อันเป็นเป้าหมายที่สำคัญของวิทยาเขตสุพรรณบุรี สอดคล้องกับ ล็อคและคณะ (Locke et al., 1975) ที่สนับสนุนว่า การตั้งเป้าหมายนั้นมีอิทธิพลในการเพิ่มประสิทธิภาพของงาน คือ มิติต่างความตั้งใจและการปฏิบัติ ด้วยความพากเพียรพยายาม และการพัฒนายุทธวิธีสร้างแรงจูงใจ ขณะที่นักกีฬาของมหาวิทยาลัยในปัจจุบันมีความตั้งใจฝึกซ้อมในการเตรียมทีมกีฬาของมหาวิทยาลัย และยังพบว่า ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นการฝึกซ้อมทางทักษะกีฬาและสมรรถภาพทางกายเป็นสำคัญ ส่วนการพัฒนาทางด้านจิตเจินั้นยังไม่สามารถรับรองได้ว่ามีการนำทักษะทางจิตวิทยาที่เป็นองค์ความรู้สำคัญทางวิทยาศาสตร์การกีฬามาฝึกฝนและนำไปสู่การใช้เพิ่มระดับความสามารถทางการกีฬาได้เด่นชัด จะเห็นได้ว่าความสำเร็จทางการกีฬาไม่ว่าจะเป็นระดับชาติหรือระดับนานาชาตินั้นผู้ที่สามารถควบคุมจิตใจในสภาวะของการแข่งขันได้ดีมักจะเป็นผู้ประสบชัยชนะในการแข่งขันเสมอ (สุพิตร สมานิต, 2535) และ ธนิดา จุลวนิชย์พงษ์ นฤพนธ์ วงศ์จตุรภัทร และวิชัย จุลวนิชย์พงษ์ (2553) ได้กล่าวไว้ว่า การคำนึงถึงคุณลักษณะทางจิตใจต่าง ๆ ของนักกีฬาเป็นประเด็นที่มีความสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการพัฒนาความสามารถของนักกีฬา สำหรับมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี นั้นปัจจุบันมีผลงานล่าสุดอันดับที่ 3 ในการแข่งขันกีฬาสถาบันการพลศึกษาแห่งประเทศไทย “พลศึกษาเกมส์” ประจำปี 2562 จึงจำเป็นต้องทบทวนเรียนรู้ในตัวของนักกีฬาอย่างจริงจังทั้งด้านร่างกายและจิตใจ เพื่อเป็น

การศึกษาแนวทางที่จะยกระดับความสามารถทางการแข่งขันด้านความเป็นเลิศทางการกีฬาของมหาวิทยาลัยสู่เป้าหมายและความสำเร็จ ผู้วิจัยจึงได้สนใจที่จะทำการศึกษาระดับประกอบคุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬาของนักกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี ซึ่งเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นและเป็นกลไกสำคัญในการเตรียมการฝึกซ้อมนักกีฬาและพร้อมที่จะเสริมสร้างและพัฒนาให้นักกีฬาสู่ความเป็นเลิศและก้าวสู่อันดับสูงสุดทางการแข่งขันกีฬาต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬาของนักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติวิทยาเขตสุพรรณบุรี
2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬาของนักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี

ขอบเขต

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. ประชากร นักกีฬาของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี จำนวน 400 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) จากนักกีฬาของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี และวิทยาเขตสุโขทัย ชุดเตรียมการแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ประจำปี พ.ศ.2564 โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คือ 20 เท่าของข้อคำถามในแบบวัด (Tabachnic and Fidell, 1996) ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 280 คน (20x14 ข้อคำถาม) ซึ่งมีเกณฑ์การตัดเข้า (Inclusion criteria) และ เกณฑ์การตัดออก (Exclusion criteria) ดังนี้

2.1 เกณฑ์การตัดเข้า (Inclusion criteria)

- 1) เป็นนักศึกษาสังกัดมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี
- 2) นักศึกษาต้องมีคุณสมบัติในการสมัครเข้าแข่งขันกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ ครั้งที่ 44 “พลศึกษาเกมส์” และผ่านการคัดเลือกเป็นตัวแทนนักกีฬาของวิทยาเขตสุพรรณบุรี ประจำปี พ.ศ. 2564

- 3) ยินดีเข้าร่วมการให้ข้อมูลด้วยความเป็นจริง

2.2 เกณฑ์การคัดออก (Exclusion criteria)

- 1) นักกีฬาไม่ผ่านการคัดเลือกเป็นตัวแทนของวิทยาเขตสุพรรณบุรี
 - 2) ผู้ให้ข้อมูลสามารถถอนตัวได้ตลอดระยะเวลาการศึกษาข้อมูลวิจัย
3. ตัวแปรที่ศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของตัวแปรในการศึกษาการวิจัย ไว้ดังนี้

ตัวแปรต้น ได้แก่ แบบวัดลักษณะของความล้มเหลวทางการกีฬา

ตัวแปรตาม ได้แก่ คุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬานักกีฬา

กรอบแนวคิด

การพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทางการกีฬา ต้องอาศัยการฝึกซ้อมและเรียนรู้หลักการทางวิทยาศาสตร์การกีฬาและจิตวิทยาการกีฬาถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมและพัฒนานักกีฬาให้ยกระดับสู่ความสามารถสูงสุดนั้น ดังที่ สุปราณี ขวัญบุญจันทร์, (2545, หน้า 11) และ พานิช ไชยศรี (2534, หน้า 93) และ ชีระศักดิ์ อากาศวัฒนาสกุล (2552, หน้า 314) ได้สรุปความสำคัญของจิตวิทยาการกีฬาไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้ 1) ช่วยในการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจให้นักกีฬาก่อนทำการแข่งขัน หรือขณะแข่งขัน 2) ช่วยพัฒนาทักษะและขีดความสามารถทางการกีฬาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด 3) ช่วยเพิ่มความเข้าใจธรรมชาติและลักษณะของกีฬามากขึ้น รู้ความสนใจ ความต้องการและเป็นแนวทางที่จะเลือกเทคนิคมาใช้กับกีฬาได้เหมาะสม 3) ทำให้นักกีฬารู้จักนำเอาหลักการและวิธีการทางจิตวิทยาไปใช้กับตนเอง เช่น การสร้างพลังจิต การปรับสมาธิให้ตนเอง หรือการจัดความวิตกกังวลในขณะแข่งขัน สอดคล้องกับ ปณตนนท์ เกียรติประภากุล (2564) กล่าวว่า กระบวนการคิดย้อนกลับที่นำไปสู่การอธิบายอย่างมีเหตุผลจะนำไปสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาไปสู่ทักษะการคิดขั้นสูงแล้วยังสามารถช่วยการพัฒนาทักษะและความสามารถได้ ดังที่ ล็อกซ์ และลาธรัม (Locke & Latham, 1975) และกิลล์ (Gill, 1986) และโบลตัน (Burton, 1993) นักจิตวิทยาการกีฬา กล่าวว่า การตั้งเป้าหมายเป็นเทคนิคในการสร้างแรงจูงใจที่มุ่งหวัง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเล่นกีฬา เพราะการมุ่งเน้นให้เกิดความตั้งใจไปพร้อมกับการเพิ่มระดับของความอดทนฝึกหรือเล่นกีฬาเพื่อความสำเร็จของงานนั้นมีกระบวนการและองค์ประกอบหรือตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการตั้งเป้าหมายที่ดีหรือเหมาะสมไว้ 3 ประการ คือ 1) ผลกระทบของการตั้งเป้าหมายที่มีต่อทิศทาง ความเข้มของงาน ความเพียรพยายาม และ การพัฒนากลยุทธ์

ในการพัฒนางานให้ดีขึ้น 2) องค์ประกอบ 4 ประการ ที่มีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ระหว่างเป้าหมายและงาน ได้แก่ ความสามารถ ความทุ่มเทของงาน การให้ข้อมูลย้อนกลับ และความซับซ้อนของงาน และ 3) องค์ประกอบทางสถานการณ์ กลไกของการตั้งเป้าหมายที่มีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพของงานหรือการเล่นกีฬาการทบทวนสภาพปัญหาและแนวทางสู่ความสำเร็จทางการกีฬาของนักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี ที่อยู่ในอันดับ 3 จากทั้งหมด 17 วิทยาเขต จึงต้องการที่จะศึกษาคุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬาของนักกีฬา ตามแนวคิดของ ธนิตา จุลวนิชย์พงษ์ และ ชัยวัฒน์ ชูสกุล (2553) ได้ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ของแบบวัดความสำเร็จทางการกีฬาที่มีความเที่ยงตรง เชิงโครงสร้าง โดยมีค่าไอเกน และความแปรปรวน และคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบราค (Cronbrach alpha coefficient) ที่แสดงให้เห็นว่าแบบวัดความสำเร็จทางการกีฬาตั้งแต่ละองค์ประกอบย่อยและรวม มีความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและความเชื่อมั่นอยู่ในระดับเกณฑ์ที่ดี ที่สามารถศึกษาคุณลักษณะทางจิตใจของตัวนักกีฬานั้นเป็นส่วนสำคัญหนึ่งในการพัฒนานักกีฬาสู่ความสำเร็จต่อไป ดังภาพประกอบ 1

**องค์ประกอบที่ 1 ความรัก มุ่งมั่น และภาคภูมิใจ
ในกีฬาที่เล่น**

- 1) มีใจรักและชอบในกีฬาที่ตนเองเล่น
- 2) มีความมุ่งมั่นและตั้งใจกับฝึกซ้อมและแข่งขัน
- 3) มีความภาคภูมิใจกับการเป็นนักกีฬาของตนเอง
- 4) ครอบครัวยุติและผู้ปกครอง ชื่นชมและยินดีกับท่าน

องค์ประกอบที่ 2 รางวัลและความมีชื่อเสียง

- 1) ได้รับเหรียญรางวัล
- 2) ได้รับเงินรางวัล
- 3) ได้เป็นนักกีฬาดำเนิน
- 4) มีชื่อเสียง และมีคนรู้จักมากมาย
- 5) การที่ท่านได้รับการคัดเลือกให้
เป็นตัวแทน เช่น ตัวจริง หรือ
ทีมเขตหรือทีมชาติ

**องค์ประกอบที่ 3 การควบคุมตนเองเพื่อการ
พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ**

- 1) เล่นได้เต็มศักยภาพของตนเอง
- 2) มีระเบียบวินัยในการเป็นนักกีฬา
- 3) สามารถควบคุมตนเองได้
- 4) ทักษะหรือสถิติของตนเองดีขึ้น
- 5) บรรลุเป้าหมายสูงสุดในการเล่น
กีฬาของตนเอง

คุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิด
ความสำเร็จทางการกีฬา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินงาน

การศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬาของ นักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี ผ่านคณะกรรมการพิจารณา จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ เลขที่ TNSU-EDU 009/2564 โดยผู้วิจัยได้ใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ นักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ จำนวน 280 คน ทำการศึกษาข้อมูลด้วยแบบวัดลักษณะของความสำเร็ทางกรกีฬา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีรายละเอียด ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงาน

1. แบบวัดลักษณะของความสำเร็จทางการกีฬา เป็นมาตราวัด 5 อันดับทำการทดสอบหาความเที่ยงตรง เชิงโครงสร้าง จาก การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory factor analysis: EFA) ของ แบบวัดความสำเร็จทางการกีฬามีความเที่ยงตรง เชิงโครงสร้าง โดยมีค่าไอเกน และความแปรปรวน เท่ากับ 2.83 และ 20.22 (องค์ประกอบที่ 1 ความรัก มุ่งมั่น และภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่น) 2.63 และ 18.75 (องค์ประกอบที่ 2 รางวัลและความมีชื่อเสียง) และ 2.63 และ 18.75 (องค์ประกอบที่ 3 การควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ) และการหาความเชื่อมั่น โดยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบราค (Cronbrach alpha coefficient) โดยมีค่าเท่ากับ .78 .76 และ .79 สำหรับ องค์ประกอบที่ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ และ .88 สำหรับทั้งฉบับ

แบบวัดชี้ให้เห็นลักษณะของความสำเร็จทางการกีฬาสำหรับตัวนักกีฬาเอง 3 ด้าน ได้แก่

- 1.1 ความรัก มุ่งมั่นและภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่น
- 1.2 รางวัลและความมีชื่อเสียง
- 1.3 การควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มเต็มศักยภาพ)

การประเมินผล

แบบวัดลักษณะของความสำเร็จทางการกีฬา เป็นแบบมาตราประเมินค่า 5 อันดับ (อันดับ 1 ไม่ตรงเลยกับความคิดของฉัน และอันดับ 5 ตรงมากที่สุดกับความคิดของฉัน) จำนวน 14 ข้อ แบ่งเป็น 3 องค์ประกอบย่อยคือ 1) ความรัก มุ่งมั่น และภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่น ประกอบด้วยข้อคำถามที่ 1 4 7 10 และ 13 และ 2) รางวัลและความมีชื่อเสียง

ประกอบด้วยข้อคำถามที่ 2 5 8 11 และ 14 และ 3) การควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนา
อย่างเต็มศักยภาพ ประกอบด้วย ข้อคำถามที่ 3 6 9 12

การคิดคะแนน : แปลผลรวมทุกด้านหรือ: แปลผลทีละด้าน

โดยใช้คะแนนในแต่ละด้านบวกกันแล้วแทนค่าในสูตรโดยใช้จำนวนข้อในแต่ละด้านเป็น
ตัวหารแทนค่าตามสูตร (คะแนนที่ได้แต่ละข้อบวกกัน) $\times 10$

จำนวนข้อทั้งหมด

การแปลผลคะแนน : นำคะแนนที่ได้มาจัดลำดับความสำคัญเป็น 5 ระดับ ด้วย

41-50 คะแนน หมายถึง คุณลักษณะของความสำเร็จทางการกีฬาอยู่ในระดับสูงมาก

31-40 คะแนน หมายถึง คุณลักษณะของความสำเร็จทางการกีฬาอยู่ในระดับสูง

21-30 คะแนน หมายถึง คุณลักษณะของความสำเร็จทางการกีฬาอยู่ใน ระดับปานกลาง

11-20 คะแนน หมายถึง คุณลักษณะของความสำเร็จทางการกีฬาอยู่ใน ระดับต่ำ

0-10 คะแนน หมายถึง คุณลักษณะของความสำเร็จทางการกีฬาอยู่ในระดับต่ำมาก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์กับมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ
2. ขออนุญาตเก็บข้อมูลกับนักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขต
สุพรรณบุรี
3. ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยและข้อปฏิบัติในการตอบคำถามในแบบ
วัดลักษณะความสำเร็จทางการกีฬา
4. นำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ผลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำผลของระดับความเข้มแข็งทางจิตใจของ
นักมวยไทย 1. การหาค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนน
องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของความสำเร็จทางการกีฬา 2. การหาค่าสัมประสิทธิ์
ความสัมพันธ์ของเพียร์สันระหว่างคุณลักษณะของความสำเร็จทางการกีฬา 3 ด้าน

ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง คุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬาของนักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นผลจากแบบทดสอบในรูปตารางข้อมูลและความเรียงตามลำดับ ดังนี้

1. **คะแนนองค์ประกอบคุณลักษณะของความสำเร็จทางการกีฬาของนักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี** จำแนกการวิเคราะห์คะแนนองค์ประกอบของความสำเร็จทางการกีฬา ดังตารางที่ 1-3

ตารางที่ 1 คะแนนองค์ประกอบคุณลักษณะความสำเร็จทางการกีฬาด้านความรัก มุ่งมั่น และภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่น ของนักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี

องค์ประกอบ	N	\bar{x}	S.D.	การแปลผล
1) มีใจรักและชอบในกีฬาที่ตนเองเล่น	280	43.82	0.748	ระดับสูงมาก
2) มีความมุ่งมั่นและตั้งใจกับฝึกซ้อมและแข่งขัน	280	42.71	0.706	ระดับสูง
3) มีความภาคภูมิใจกับการเป็นนักกีฬาของตนเอง	280	44.10	0.676	ระดับสูงมาก
4) ครอบครัวยุติธรรมและผู้ปกครอง ชื่นชมและยินดีกับท่าน	280	41.64	0.834	ระดับสูง
คะแนนค่าเฉลี่ยรวม	280	43.06	1.217	ระดับสูงมาก

จากตารางที่ 1 พบว่า 1) คะแนนขององค์ประกอบด้านมีใจรักและชอบในกีฬาที่ตนเองเล่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 43.82 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.748 อยู่ในระดับสูงมาก 2) คะแนนขององค์ประกอบด้านมีความมุ่งมั่นและตั้งใจกับฝึกซ้อมและแข่งขัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 42.71 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.706 อยู่ในระดับสูง 3) คะแนนขององค์ประกอบด้านมีความภาคภูมิใจกับการเป็นนักกีฬาของตนเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 44.10 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.676 อยู่ในระดับสูงมาก และ 4) คะแนนขององค์ประกอบด้าน ครอบครัวยุติธรรมและผู้ปกครอง ชื่นชมและยินดีกับท่าน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 41.64 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.834 อยู่ในระดับสูง และมีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 43.06 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.217 อยู่ในระดับสูงมาก

ตารางที่ 2 คะแนนขององค์ประกอบคุณลักษณะความสำเร็จทางการกีฬาด้านรางวัลแล ความมีชื่อเสียงของนักกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี

องค์ประกอบ	N	\bar{x}	S.D.	การแปลผล
1) ได้รับเหรียญรางวัล	280	35.53	1.099	ระดับสูง
2) ได้รับเงินรางวัล	280	30.53	1.019	ระดับปานกลาง
3) ได้เป็นนักกีฬาดีเด่น	280	28.85	1.182	ระดับปานกลาง
4) มีชื่อเสียง และมีคนรู้จักมากมาย	280	33.03	1.296	ระดับปานกลาง
5) การที่ท่านได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทน เช่น ตัวจริง หรือทีมเขตหรือทีมชาติ	280	40.46	0.998	ระดับสูง
คะแนนค่าเฉลี่ยรวม	280	33.68	4.556	ระดับปานกลาง

จากตารางที่ 2 พบว่า 1) คะแนนขององค์ประกอบด้านได้รับเหรียญรางวัล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 35.53 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.099 อยู่ในระดับสูง 2) คะแนนขององค์ประกอบด้านได้รับเงินรางวัล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 30.56 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.019 อยู่ในระดับปานกลาง 3) คะแนนขององค์ประกอบด้านได้เป็นนักกีฬาดีเด่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 28.85 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.182 อยู่ในระดับปานกลาง 4) คะแนนขององค์ประกอบด้าน มีชื่อเสียง และมีคนรู้จักมากมาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 33.03 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.296 อยู่ในระดับปานกลาง และ 5) คะแนนขององค์ประกอบด้านการที่ท่านได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทน เช่น ตัวจริง หรือทีมเขตหรือทีมชาติ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 40.46 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.998 อยู่ในระดับสูง และมีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมขององค์ประกอบด้านรางวัลและความมีชื่อเสียง มีค่าเท่ากับ 33.68 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 4.556 อยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ 3 คะแนนองค์ประกอบคุณลักษณะความสำเร็จทางการกีฬาด้านการควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพของนักกีฬา มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี

องค์ประกอบ	N	\bar{x}	S.D.	การแปลผล
1) เล่นได้เต็มศักยภาพของตนเอง	280	43.25	0.721	ระดับสูง
2) มีระเบียบวินัยในการเป็นนักกีฬา	280	41.89	0.805	มาก
3) สามารถควบคุมตนเองได้	280	42.21	0.803	ระดับสูง
4) ทักษะหรือสถิติของตนเองดีขึ้น	280	38.07	0.938	ระดับสูง
5) บรรลุเป้าหมายสูงสุดในการเล่นกีฬาของตนเอง	280	38.46	1.013	ระดับสูง
คะแนนค่าเฉลี่ยรวม	280	40.77	2.350	ระดับสูง

จากตารางที่ 3 พบว่า 1) คะแนนขององค์ประกอบด้านเล่นได้เต็มศักยภาพของตนเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 43.25 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.721 อยู่ในระดับสูงมาก 2) คะแนนขององค์ประกอบด้านมีระเบียบวินัยในการเป็นนักกีฬามีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 41.89 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.805 อยู่ในระดับสูง 3) คะแนนเฉลี่ยขององค์ประกอบด้านสามารถควบคุมตนเองได้ มีค่าเท่ากับ 42.21 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.803 อยู่ในระดับสูง 4) คะแนนขององค์ประกอบด้านทักษะหรือสถิติของตนเองดีขึ้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 38.07 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.938 อยู่ในระดับสูง และ 5) คะแนนขององค์ประกอบด้านบรรลุเป้าหมายสูงสุดในการเล่นกีฬาของตนเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 38.46 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.013 อยู่ในระดับสูง และมีคะแนนค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 40.77 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.350 อยู่ในระดับสูง

2. ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบคุณลักษณะของความสำเร็จของนักกีฬา

การหาค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบด้านคุณลักษณะของความสำเร็จทางการกีฬาทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรัก มุ่งมั่น และภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่น 2) ด้านรางวัลและความมีชื่อเสียง และ 3) ด้านการควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพด้วยวิธีของ Pearson product moment correlation ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ของ Pearson product movement correlation

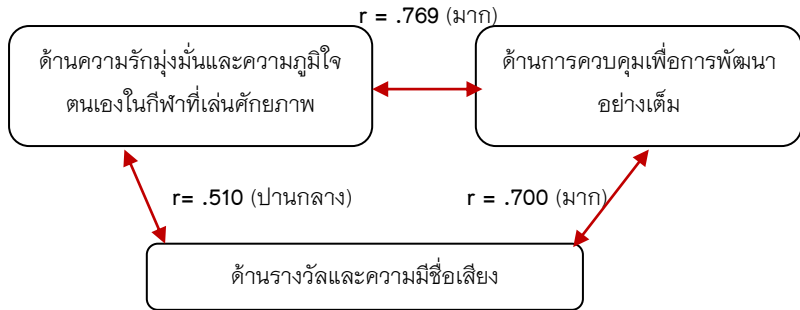
R	ความรักมุ่งมั่นและความ ภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่น	รางวัลและ ความมีชื่อเสียง	การควบคุมตนเองเพื่อการ พัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ
ความรักมุ่งมั่นและ ความภาคภูมิใจในกีฬา ที่เล่น	1	.510**	.769**
Sig' (2-tailed)		.000	.000
N		280	280
รางวัลและ ความมีชื่อเสียง	.510**	1	.700**
Sig' (2-tailed)	.000		.000
N	280		280
การควบคุมตนเองเพื่อ การพัฒนาอย่างเต็ม ศักยภาพ	.769**	.700**	1
Sig. (2-tailed)	.000	.000	
N)	280	280	

มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของความสำเร็จทางการกีฬาของนักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความรักมุ่งมั่นและความภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่น กับ ด้านการควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ มีความสัมพันธ์กันในระดับมาก ($r = .769$)
2. ด้านรางวัลและความมีชื่อเสียงกับด้านการควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ มีความสัมพันธ์กันในระดับมาก ($r = .700$)
3. ด้านความรักมุ่งมั่นและความภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่น กับ ด้านรางวัลและความมีชื่อเสียง มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ($r = .510$)

จากผลการวิจัย นำมาสร้างภาพความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางความสำเร็จทางการกีฬา ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบความสำเร็จทางการกีฬา

อภิปรายและสรุปผล

ผู้วิจัยได้สรุปและอภิปรายผลตามลำดับการนำเสนอ ดังนี้

จากการศึกษาคุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬาของนักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี สรุปได้ว่า นักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรีมีคุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬาในลักษณะมีความรัก มุ่งมั่น และภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่น และมีการควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพเป็นลำดับแรก และมีความต้องการรางวัลและความมีชื่อเสียงเป็นลำดับรอง รายละเอียด ดังนี้

1. นักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรีมีคุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬา ดังนี้ 1) ด้านความรัก มุ่งมั่น และภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่น มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 43.06 คะแนน อยู่ในระดับสูงมาก 2) ด้านรางวัลและความมีชื่อเสียง มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 33.68 คะแนน อยู่ในระดับปานกลาง และ 3) ด้านการควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 40.88 คะแนน อยู่ในระดับสูง จะเห็นได้ว่า นักกีฬาทั้งชายและหญิงมีแนวคิดในลักษณะด้านการมีความรัก มุ่งมั่น และภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่น คะแนนอยู่ในระดับสูงมากและด้านการควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ คะแนนอยู่ในระดับสูง และมีความต้องการรางวัลและความมีชื่อเสียง

คะแนนอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นความชัดเจนของคุณลักษณะความสำเร็จทางการกีฬาในทิศทางเดียวกันทั้งชายและหญิง หากพิจารณาในองค์ประกอบ รายด้าน พบว่า

1.1 ด้านความรัก มุ่งมั่น และภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่น นักกีฬาชายและหญิงมีลักษณะของความภาคภูมิใจกับการเป็นนักกีฬาของตนเอง มีใจรักและชอบในกีฬาที่ตนเองเล่น มีความมุ่งมั่นและตั้งใจกับฝึกซ้อมและแข่งขัน และมีการสนับสนุนจากครอบครัวและผู้ปกครองเหมือนกัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบให้นักกีฬามีความรักเชื่อมั่นในตนเองเกิดแรงจูงใจและมีสภาวะทางอารมณ์ที่ดีในการเล่นกีฬา เป็นเพราะว่า การที่นักกีฬารับรู้ได้ว่าตนเองได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวที่ดีจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการจูงใจให้นักกีฬาเกิดความเชื่อมั่นรักและทุ่มเทการฝึกซ้อมกีฬาโดยไม่มีอุปสรรคใด ๆ ในการเล่นกีฬาจึงแสดงออกทางความสามารถในการเล่นกีฬาได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับ อารพรณชนิด ศิริแพทย์, (2557) ที่กล่าวว่า การทำให้ตนเองรับรู้สภาวะทางอารมณ์และเกิดความเชื่อมั่นในตนเองจะสามารถควบคุมตนเองสู่มาตรฐานหรือความสามารถเพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับ ฉัตรตระกูลพานอุทัย (2562, หน้า102) กล่าวว่า การมีความมั่นใจในตนเองและมีความคิดแบบบวกจะช่วยเพิ่มความฉลาดทางอารมณ์และเพิ่มความสามารถทางการกีฬา อีกทั้ง วิรัช ยี่มิน, สุพัชริน เขมรัตน์ และอภิรักษ์ณ เทียนทอง (2561 หน้า 66) กล่าวว่า ยุทธวิธีทางจิตใจ คือ ความกล้าหาญ การตัดสินใจที่ดี มีจิตใจ มีสมาธิมั่นคง มีความเชื่อมั่นในการจัดการแต่ละสถานการณ์ทางการกีฬาจะสามารถประสบความสำเร็จทางการกีฬาได้ดีแสดงให้เห็นว่าสภาวะของแรงจูงใจ ความเชื่อมั่นและความฉลาดทางอารมณ์จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญแรกเริ่มของการเล่นกีฬาของนักกีฬาทุกคน

1.2 ด้านการควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ พบว่า นักกีฬาชายมีความโดดเด่นในการเล่นได้เต็มศักยภาพมากกว่านักกีฬาหญิง และนักกีฬาหญิงมีความโดดเด่นในด้านการควบคุมตนเองและมีระเบียบวินัยมากกว่านักกีฬาชาย ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 2 อย่างเป็นองค์ประกอบสำคัญทางจิตใจที่ส่งผลต่อการแสดงออกซึ่งความเป็นเลิศทางการกีฬาสำหรับบุคคล เป็นเพราะว่า สภาพลักษณะทางความคิดที่แตกต่างระหว่างเพศทำให้ทราบว่า นักกีฬาชายจะมีแนวคิดมุ่งเน้นไปที่การฝึกทักษะและพัฒนาให้มีความสามารถสูงสุด เป็นสำคัญส่วนนักกีฬาหญิงมีแนวคิดที่จะมุ่งเน้นการสร้างระเบียบวินัยก่อนการพัฒนาทักษะ ซึ่งความแตกต่างทางความคิดทั้ง 2 อย่างนี้สามารถพัฒนาไปสู่ความสามารถสูงสุดทางการกีฬาได้ดีเช่นกัน สอดคล้องกับ สุปราณี ขวัญบุญจันทร์ (2545, หน้า 1-2) ที่ได้กล่าวไว้ในองค์ประกอบของความเป็นเลิศทางการกีฬาในส่วนขององค์ประกอบทางจิตใจว่า การมีจิตใจที่

มุ่งมั่น มีสมาธิและความตั้งใจ สามารถควบคุมตนเองในการเล่นและคงความมุ่งมั่น เพื่อให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ที่ต้องฝึกตั้งแต่ในช่วงการฝึกซ้อมที่เป็นช่วงการพัฒนาความสามารถ ก่อนการนำความสามารถนั้นไปใช้ในการแข่งขัน ความมุ่งมั่นทุ่มเทจึงเป็นหลักเริ่มต้นของการก้าวสู่ความสำเร็จในทุกประการ ประกอบกับ โสภิต สุวรรณเวลา, นฤมล ศิลวีศาล, วรารัตน์ ทิพย์รัตน์ และอนัญญา คูอาริยะกุล (2562, หน้า 55) กล่าวว่าบุคคลแต่ละคนพยายามหาแนวทางในการควบคุมสมาธิของตนเองอยู่แล้วเพื่อที่จะเสริมสร้างความเชื่อมั่นในตนเองและควบคุมพละกำลังของผู้อื่น ๆ อันเป็นเป้าหมายเดียวที่จะสามารถควบคุมสภาพการแข่งขันหรือโอกาสของความคลาดเคลื่อนในการแสดงความสามารถ ดังที่ จิตรวี ซื่อสัตย์, ลิขิต บุรณชาติ, โสภกา อำนวยรัตน์ และ น้ำฝน กันมา (2564, หน้า 14) กล่าวว่า การตั้งเป้าหมายและการคิดยืดหยุ่นเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการทำงาน อันจะเป็นส่วนประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถทางการกีฬาได้

1.3 ด้านด้านรางวัลและควมมีชื่อเสียง พบว่า นักกีฬาชายและหญิงมีคุณลักษณะเหมือนกัน คือ ความต้องการชื่อเสียงและเงินรางวัลไม่ใช่วัตถุประสงค์ที่สำคัญในการเล่นกีฬาจึงมีลักษณะของแรงจูงใจในทางการแข่งขันน้อยเลยไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เป็นเพราะว่าสภาพแวดล้อมในการพัฒนานักกีฬาของมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี ไม่คำนึงถึงการสร้างแรงกระตุ้นและการสนับสนุนที่จูงใจอย่างเพียงพอในการที่จะทำให้นักกีฬามีความกระหายและความอยากที่จะคว้าแชมป์หรือรางวัลชนะเลิศและสร้างความเชื่อมโยงให้เห็นถึงบริบทหรือเส้นทางของนักกีฬาอาชีพที่ต้องมีความสามารถอันเป็นเลิศทางการกีฬาที่จะนำพานักกีฬาไปสู่ความสำเร็จ นักกีฬาจึงสร้างสมเฉพาะความสามารถเฉพาะตัวเพียงหวังเพื่อการใช้ประกอบวิชาชีพนักพลศึกษาเท่านั้นเอง สอดคล้องกับทฤษฎีของแมคเคลแลนและแอทคินสัน (McClelland-Atkinson theory) อ้างถึงในสมบัติ กาญจนกิจ และสมหญิง จันทร์ไทย (2542, หน้า 108) อธิบายว่า แรงจูงใจที่ต้องการสู้เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์หรือถอยหนีความล้มเหลวคือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อันเป็นองค์ประกอบที่เกิดจากความต้องการที่ประสบผลสำเร็จด้วยความต้องการที่จะถอยหนีความล้มเหลวหรือสิ่งจะพัฒนาได้เพิ่มขึ้นจากผลลบคือแรงจูงใจภายนอกที่เข้ามามีอิทธิพลและความเป็นไปได้ที่จะประสบผลสำเร็จในสถานการณ์แข่งขันนักกีฬาจึงแสดงความสามารถออกมาต่ำกว่ามาตรฐาน ดังนั้นควรมีแนวทางในการบริหารจัดการทางด้านจิตวิทยาการกีฬาในการสร้างระดับของแรงกระตุ้นที่พอเหมาะ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้นักกีฬาเกิดความท้าทายและพยายามต่อความสามารถและผลสำเร็จทางการแข่งขันมากขึ้น

2. ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬา พบว่า มีความสัมพันธ์ ดังนี้

2.1 ด้านความรักมุ่งมั่นและความภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่น กับ ด้านการควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ มีความสัมพันธ์กันในระดับมาก ($r = .769$)

2.2 ด้านรางวัลและความมีชื่อเสียง กับ ด้านการควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ มีความสัมพันธ์กันในระดับมาก ($r = .700$)

2.3 ด้านความรักมุ่งมั่นและความภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่น กับ ด้านรางวัลและความมีชื่อเสียง มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ($r = .510$)

จากค่าความสัมพันธ์ แสดงให้เห็นว่า ระดับความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางด้านความรักมุ่งมั่นและความภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่นที่จะนำไปสู่ความสำเร็จด้านรางวัลและความมีชื่อเสียงของนักกีฬามหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี อยู่ในระดับปานกลาง ($r = .510$) ซึ่งมีความสัมพันธ์น้อยที่สุดเมื่อเทียบค่าความสัมพันธ์กับด้านการควบคุมตนเองเพื่อการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพที่อยู่ในระดับมาก ($r = .769$) อธิบายได้ว่า นักกีฬาขาดแรงจูงใจในการกระตุ้นให้เกิดความกระหายในชัยชนะในการแข่งขันกีฬาให้ได้รับรางวัลและความมีชื่อเสียง ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศทางการกีฬาในขณะที่ตัวนักกีฬานั้นมีคุณลักษณะของความภาคภูมิใจในกีฬาที่เล่นและมีศักยภาพเพียงพอต่อการแข่งขันให้ได้รับชัยชนะ ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวเป็นความสำคัญทางจิตวิทยาการกีฬาที่นอกจากนักกีฬาจะต้องฝึกฝนและพัฒนาทางด้านร่างกายและทักษะทางกีฬาแล้วยังต้องเรียนรู้และให้ความสำคัญทางจิตวิทยาด้วย ดังที่ ธีระศักดิ์ อภาวัฒน์มาสกุล (2552, หน้า 314) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักการทางจิตวิทยาการกีฬาว่า สามารถช่วยในการเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจแก่นักกีฬาก่อนทำการแข่งขัน หรือขณะแข่งขัน และ ช่วยพัฒนาทักษะเกิดและขีดความสามารถทางการกีฬาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และ สุพัชรีน เชมรัตน์ (2562, หน้า 120) กล่าวว่า การอธิบายข้อผิดพลาดให้นักกีฬาได้รับรู้ และทราบข้อมูลของตนเองจะทำให้ให้นักกีฬาเกิดความพยายามและมุ่งมั่นเพิ่มระดับความเชื่อมั่นเฉพาะอย่างในความสำเร็จของการแสดงความสามารถ และยังสอดคล้องกับ สำราญ สุขแสง (2560, หน้า 532) ที่กล่าวไว้ว่า ปัจจุบันหลักวิทยาศาสตร์การกีฬาถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับนักกีฬาที่จะทำให้ผู้ฝึกสอนหรือตัวนักกีฬาพัฒนาก้าวไปสู่ความสำเร็จได้ สอดคล้องกับ นิกร สีเล (2556, หน้า 128) กล่าวว่า การมองเห็นความสำคัญระหว่างร่างกายและจิตใจในการเล่นกีฬาจะเป็นข้อได้เปรียบสำหรับผู้ฝึกสอนซึ่งจะช่วยในการตัดสินใจ การประเมิน

ความสามารถของนักกีฬาที่จะสื่อสารและนำหลักการทางจิตวิทยาการกีฬาสู่การปฏิบัติของนักกีฬาได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้นการศึกษาองค์ประกอบทางคุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬาจึงเป็นวิธีการทางจิตวิทยาการกีฬาที่จะช่วยให้ผู้ฝึกสอนหรือผู้บริหารทีมกีฬาที่มีความเข้าใจธรรมชาติและลักษณะของนักกีฬามากขึ้น และรับรู้ถึงความสนใจและความต้องการของนักกีฬาที่จะทราบแนวทางที่จะเลือกเทคนิคมาใช้กับนักกีฬาได้เหมาะสมอันจะทำให้ให้นักกีฬารู้จักนำเอาหลักการและวิธีการทางจิตวิทยาไปใช้กับตนเองในทางการกีฬาได้และประสบผลสำเร็จในทางกีฬาต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาคคุณลักษณะทางจิตใจที่ก่อให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬาเป็นเพียงบริบทหนึ่งของศาสตร์ทางจิตวิทยาการกีฬาที่สามารถศึกษาเรียนรู้และนำไปใช้ประโยชน์ เช่น การศึกษาแนวทางการสร้างแรงจูงใจที่สำคัญให้นักกีฬาที่มีความกระหายต่อชัยชนะและการพัฒนาทักษะที่แสดงออกทางความสามารถที่ดีและสามารถบริหารจัดการความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางความคิดจิตใจที่จะเป็นแรงเสริมควบคู่กับการพัฒนาสมรรถภาพทางกายที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการแสดงทักษะอันจะเป็นส่วนช่วยให้เกิดความสำเร็จทางการกีฬาที่สมบูรณ์ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตสุพรรณบุรี ปีงบประมาณ พ.ศ.2564

เอกสารอ้างอิง

จิตตรี ซื่อสัตย์, ลิขิต บุรณชาติ, โสภา อำนวยรัตน์ และ น้ำฝน กันมา. (2564). คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตภาคเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, 9(2), 14.

- ฉัตรตระกูล ปานอุทัย. (2562). **ผลการฝึกในภาวะพร้อมออกซิเจนที่มีความหนักต่างกันที่มีต่อสภาวะอารมณ์ และความสามารถในการใช้ออกซิเจนสูงสุด**. ปริญญาานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธนิดา จุลวนิชย์พงษ์, นฤพนธ์ วงศ์จตุรภัทร, และวิชัย จุลวนิชย์พงษ์. (2553). การพัฒนาแบบสอบถามความเข้มแข็งทางจิตใจฉบับภาษาไทย. **วารสารวิทยาศาสตร์การออกกำลังกายและการกีฬา**, 7, 1–14.
- ธนิดา จุลวนิชย์พงษ์ และ ชัยวัฒน์ ชูสกุล. (2553). **ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของปัจจัยความเข้มแข็งทางจิตใจในนักกีฬาไทย**. กรุงเทพฯ: ฝ่ายวิทยาศาสตร์การกีฬา การกีฬาแห่งประเทศไทย.
- ธีระศักดิ์ อาภาวัฒน์นาสกุล. (2552). **หลักวิทยาศาสตร์ในการฝึกกีฬา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นฤพนธ์ วงศ์จตุรภัทร, วิมลมาต ประชากุล, และ ชูศักดิ์ พัฒนมะมนตรี. (2551). **องค์ประกอบปัจจัยที่ส่งผลและ แนวทางสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจของนักกีฬาเซปักตะกร้อหญิงที่มีความสามารถสูง**. ชลบุรี: ฝ่ายวิทยาศาสตร์การกีฬา การกีฬาแห่งประเทศไทย ร่วมกับคณะวิทยาศาสตร์การกีฬา มหาวิทยาลัยบูรพา.
- นิกร สีแล. (2556). **พื้นฐานวิทยาศาสตร์การกีฬา**. (พิมพ์ครั้งที่ 1). ชุมพร: ชุมพรปรินแอนติไซน์.
- ปณตนนท์ เกียรติประภากุล. (2564). การพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงผ่านการสอนโดยใช้ห้องเรียนกลับด้านในรายวิชาปรัชญาการศึกษา. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา**, 9(2), 76.
- พานิช ไชยศรี. (2534). **หลักวิทยาศาสตร์ในการฝึกกีฬา**. กรุงเทพฯ: กรมพลศึกษา.
- วิชัย ยี่มิน สุปัชริน, เขมรัตน์ และอภิสิทธิ์ เทียนทอง. (2561) ปัจจัยทางจิตใจและยุทธวิธีทางจิตใจในช่วงการฝึกซ้อมของนักกีฬาฟุตบอลชั้นเลิศ: จำแนกตามตำแหน่งการเล่น. **วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการกีฬา**, 18(1), 66.
- สมบัติ กาญจนกิจ และสมหญิง จันทร์ไทย. (2542). **จิตวิทยาการกีฬาแนวคิดทฤษฎีสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ล้ำราญ สุขแสง. (2560). **การสร้างโปรแกรมการสร้างเสริมสมรรถภาพทางกายสำหรับ นักมวยไทยอาชีพ**. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชามวยไทยศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย). ราชบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- สุปราณี ขวัญบุญจันทร์. (2545). **จิตวิทยาการกีฬา**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพัชริน เขมรัตน์. (2562). **จิตวิทยาการกีฬาพื้นฐานแนวทางการนำไปใช้**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพิตร สมชาติโต. (2535). **จิตวิทยาการกีฬากับโค้ช**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โสภิต สุวรรณเวลา, นฤมล ศิลวิศาล, วรรัตน์ ทิพย์รัตน์ และอนัญญา คูอาริยะกุล. (2562). ความวิตกกังวลและการจัดการความวิตกกังวลของผู้ปกครองที่มีบุตรป่วยเข้ารับการ รักษา ในหอผู้ป่วยกุมารเวชกรรมโรงพยาบาลศูนย์ต้ง. **วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนุตรดิตถ์**, 11(1), 55.
- อาพรพรณชนิด ศิริแพทย์. (2557). การจินตภาพทางการกีฬาแบบแพ็ทเลป(PETTLEP), **วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและสุขภาพ**, 15(2), 1–12.
- Burton, D. In R. N. Singer, M. Murphey & L. K. Tennant. (1993). Goal setting in sport. **Handbook of research on sport psychology**. New York: McMillian. p 21.
- Gill, D. L. (1986). **Psychological dynamics of sport**. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Locke, E. A., & Latham, G. P. (1975). A theory of goal setting and task performance. **Journal of applied psychology**, 60 (3), 340.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (1996). **Using Multivariate Statistics (3rd ed.)**. New York: Harper Collins.

ปัจจัยของภาวะหมดไฟในการทำงาน ในแพทย์ประจำบ้าน
และแพทย์ประจำบ้านต่อยอดสาขาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา
ในช่วงวิกฤตโรคโควิด-19: การวิจัยผสมผสานวิธี

Factors of burnout among obstetrics and gynecology
residents and fellowships in times of COVID-19 Crisis: a
mixed-method research by Thai University Students

วิยะดา เหลืองदानสกุล^{1*} ยุทธพงศ์ พุทธรักษา² อินทิพร โสฆิตานุกฤทธิ³
และ นิทรา กิจธีระวุฒิมวงษ์⁴

Wiyada Luangdansakul^{1*}, Yuthapong Buddharaksa², Inthiporn Kositanurit³
and Nithra Kitreerawutiwong⁴

¹ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000

² ภาควิชาเวชศาสตร์ชุมชน คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000

³ ภาควิชาวิสัญญีวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000

⁴ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000

¹ Faculty of Medicine, Naresuan University, Phitsanulok, 65000

² Department of Community Medicine, Faculty of Medicine, Naresuan University, Phitsanulok 65000

³ Department of Anesthesiology, Faculty of Medicine, Naresuan University, Phitsanulok 65000

⁴ Faculty of Public Health, Naresuan University, Phitsanulok 65000

* Corresponding author: nui.obgyn@gmail.com

Received: April 17, 2022; Revised: July 2, 2022; Accepted: September 6, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะหมดไฟ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุและป้องกันการเกิดภาวะหมดไฟในการทำงานในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นการวิจัยผลานวิธีแบบภาคตัดขวาง ในแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอดสาขาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช ในระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2564 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2565 ผู้ให้ข้อมูลทำแบบทดสอบภาวะหมดไฟของ Maslach Burnout Inventory-Human Services Survey ฉบับภาษาไทยก่อนการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถามกึ่งโครงสร้างได้มาจากการทบทวนวรรณกรรม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนาและความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (content analysis). ผลการศึกษา ผู้ให้ข้อมูล ทั้งหมด 19 คน พบภาวะหมดไฟในการทำงาน ร้อยละ 63.2 ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของภาวะหมดไฟในการทำงาน (1) ภาระงานและความสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิต (2) ภาระการเรียน (3) การทำวิจัย (4) วัฒนธรรมองค์กร และ (5) ความกังวลในการติดเชื้อและการติดเชื้อโรคโควิด-19 ปัจจัยป้องกันการเกิดภาวะหมดไฟในการทำงาน (1) การสนับสนุนจากเพื่อน และครอบครัว (2) การสนับสนุนและการปกป้องจากอาจารย์ และ (3) ต้องการเวลาว่าง สรุปล ความสุขของภาวะหมดไฟในการทำงาน ร้อยละ 63.2 ปัจจัยที่มีผลต่อภาวะหมดไฟในการทำงานสามารถทำนายถึงโอกาสเกิด และ ปัจจัยป้องกันเป็นข้อควรพิจารณาเพื่อพัฒนาระบบในการป้องกันภาวะหมดไฟในการทำงาน

คำสำคัญ: ภาวะหมดไฟในการทำงาน สูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา แพทย์ประจำบ้าน แพทย์ประจำบ้านต่อยอด วิกฤตโรคโควิด-19

Abstract

This research aimed to assess the prevalence of burnout syndrome (BS), contributing and protective factors for BS during the coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic. We performed cross-sectional mixed-method research among Obstetrics and Gynecology (OB-GYN) residents and Fellowships at Bhumibol Adulyadej Hospital between December 2021 and March 2022. The Thai version of the Maslach Burnout Inventory-Human Services Survey was used to assess burnout before in-depth interviews. Based on review of the literatures, semi-structured interviews were undertaken. The data were analyzed using descriptive statistics and a content analysis approach. Results: A total of 19

participants were interviewed. Overall prevalence of OB–GYN residents and fellowships–BS was 63.2%. Significant contributing factors to BS: (i) high workload and work–life balance, (ii) workload on education (iii) research during training, (iv) cultural Values of Medicine, and (v). feared contracting COVID–19. The protective factors for BS reduction were: (i) peer and family support, (ii) support and protection from physician mentors and (iii) need free time. Conclusions: Prevalence of BS in OB–GYN residents and fellowships was 63.2%. Factors contributing to BS may predict the condition and protective factors to help develop guidelines for BS prevention.

Keywords: Burnout, Obstetrics and gynecology, Residency, fellowship, COVID–19 crisis

บทนำ

ภาวะหมดไฟในการทำงาน ตามพจนานุกรมการสาธารณสุขไทย พ.ศ. 2561 ฉบับ 100 ปี การสาธารณสุขไทย (2561) ให้ความหมายว่าเป็นการที่สมรรถนะชีวิตงาน และชีวิตส่วนตัว ไม่ปรกติ ทำงานหนักเกินไป จนเกิดความเหนื่อยล้าสะสม มีความตึงเครียด จนขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน Maslach and Jackson (1981) ได้แบ่งภาวะหมดไฟในการทำงานเป็น 3 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 ด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ (emotional exhaustion) หมายถึง ความรู้สึกเหนื่อยหน่าย หมดกำลังใจ ไม่มีแรงใจในการทำงาน หมดความกระตือรือร้น ด้านที่ 2 ด้านการลดความเป็นบุคคล (depersonalization) หมายถึง ภาวะของความรู้สึก นึกคิด ต่อเพื่อนร่วมงาน ลูกค้า และผู้รับบริการ ที่ทำให้เกิดผลของความสัมพันธ์กับผู้อื่นในทางลบ และ ด้านที่ 3 ด้านลดความสำเร็จส่วนบุคคล (reduced personal accomplishment) หมายถึง อารมณ์ ความรู้สึกที่มีต่อตัวเองในเชิงของประสิทธิภาพ และความสามารถลดลง

ภาวะหมดไฟในการทำงานมีการศึกษาในหลายวิชาชีพ วิชาชีพแพทย์เป็นสาขาวิชาชีพที่พบภาวะหมดไฟในการทำงานสูง เนื่องจากภาระงานมาก และมีกับความเครียดในการทำงาน ระดับสูงแทบตลอดเวลา จากการทบทวนวรรณกรรมพบความชุกสูงถึงร้อยละ 50 ในสหรัฐอเมริกา (Rothenberger, 2017) และร้อยละ 80.5 ในยุโรปบางประเทศ (Rothenberger, 2017) ในประเทศไทยภาวะหมดไฟในการทำงานของแพทย์พบด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ ระดับสูงร้อยละ 43.7 (นศรินทร์ ชุนงาม, 2563) แพทย์แต่ละสาขามีภาวะหมดไฟในการทำงานแตกต่างกัน พบว่าแพทย์สาขาผ่าตัดมีภาวะหมดไฟในการทำงานมากที่สุด สาขาสูติศาสตร์–

นรีเวชวิทยาเป็นสาขาที่มีการผ่าตัด เป็นสาขาที่มีความคาดหวังสูงจากหญิงตั้งครรภ์ และนอกจากนี้ต้องดูแลผู้ป่วยปฐมภูมิในผู้ป่วยมะเร็งนรีเวช (Rigby et al., 2019) ทำให้พบภาวะหมดไฟในการทำงานสูง จากการศึกษานในประเทศอังกฤษพบภาวะหมดไฟในการทำงานร้อยละ 36 (Bourne et al., 2019)

สำหรับแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอดสาขาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยามีภาวะหมดไฟในการทำงานมากกว่าสูตินรีแพทย์ เนื่องจากภาระด้านการงานและการเรียนปริมาณมาก มีอำนาจในการตัดสินใจจำกัดต้องอยู่ภายใต้การดูแลของอาจารย์ และขาดความสมดุลระหว่างชีวิตและงาน (Rigby et al., 2019) จากการศึกษาในประเทศแคนาดาพบแพทย์ประจำบ้านสาขาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา มีภาวะหมดไฟในการทำงาน ร้อยละ 73.7 (Al-Ma'mari et al., 2016)

ภาวะหมดไฟในการทำงานส่งผลกระทบต่อตัวแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอดทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เช่น เกิดภาวะซึมเศร้า (Koutsimani et al., 2019) คิดฆ่าตัวตาย (Melamed et al., 2006) นอนไม่หลับ อ่อนเพลีย ความอยากอาหารเปลี่ยนแปลง ใช้หวัด ปวดศีรษะ โรคกระเพาะอาหารและลำไส้ ซึ่งโรคทางกายส่งผลทำให้อารมณ์หงุดหงิด กัดกร่อนในคุณค่าชีวิตความเป็นแพทย์ ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง (Mahoney, 1997) ความพึงพอใจในงานต่ำ (Becker et al., 2006) ขาดงานบ่อยและอาจคิดเรื่องลาออกจากการฝึกอบรม (Charoentanyarak et al., 2020) ส่งผลกระทบต่อผู้ป่วยในด้านการดูแลรักษา และระยะเวลาอนริรักษาในโรงพยาบาล (Halbesleben & Rathert, 2008)

ในปี พ.ศ. 2563-2565 ประเทศไทยได้ประสบปัญหากับการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 (COVID-19) ในวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2564 มีผู้ป่วยติดเชื้อสะสม 652,185 ราย เสียชีวิตสะสม 5,315 ราย ภาระงานที่เพิ่มมากขึ้นและความกังวลต่อการติดเชื้อทำให้เกิดภาวะหมดไฟในการทำงานเพิ่มขึ้นในบุคลากรทางการแพทย์ ดังการศึกษาของ Kannampallil et al. (2020) ระบุว่าแพทย์ฝึกหัดที่สัมผัสผู้ป่วยโรคโควิด-19 มีความเครียดและภาวะหมดไฟในการทำงานสูงกว่าแพทย์ฝึกหัดที่ไม่ได้สัมผัสผู้ป่วยโรคโควิด-19 การศึกษาของ Alrawashdeh et al. (2021) ศึกษาถึงภาวะหมดไฟในการทำงานและความพึงพอใจในงานของแพทย์ในช่วงวิกฤตการณ์โรคโควิด-19 ในประเทศจอร์แดน พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อภาวะหมดไฟในการทำงานได้แก่ เพศหญิง ทำงานในโรงพยาบาลที่มีปริมาณภาระงานมาก รายได้น้อยกว่า 700 ดินาร์จอร์แดน ชั่วโมงการทำงานมากกว่า 48 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ อยู่เวรกลางคืน อุบัติการณ์ป้องกันส่วนบุคคล (personal protective equipment (PPE)) และตรวจพบเชื้อโควิด-19

โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช เป็นโรงพยาบาลตติยภูมิระดับสูง รับผิดชอบผู้ป่วยทางตอนเหนือของกรุงเทพฯ เปิดฝึกรอบรมแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอด แม้ว่า จะมีการศึกษาภาวะหมดไฟในการทำงานในประเทศไทย แต่ยังไม่มีการศึกษาในแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอดสาขาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยาทั้งการศึกษาเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ด้วยความแตกต่างของสถานที่ วัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างกัน ร่วมกับการศึกษา ในขณะเกิดการระบาดของโรคโควิด-19 ดังนั้นงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงภาวะหมดไฟ ปัจจัยที่เป็นสาเหตุและปัจจัยป้องกันการเกิดภาวะหมดไฟในการทำงานในแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอด สาขาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา ในช่วงการระบาดของโรคโควิด-19 เป็นการวิจัยผลสวนวิธีและนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาสังเคราะห์หาทางป้องกัน เพื่อนำไปสู่การวางแผนลดภาวะหมดไฟในการทำงานและลดผลกระทบจากภาวะหมดไฟในการทำงานในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อันจะทำให้แพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอด สาขาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา มีคุณภาพชีวิตที่ดีลดการเกิดภาวะหมดไฟในระหว่างการฝึกรอบรม และซึ่งจะเป็นผลดีต่อการให้บริการทางการแพทย์

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาภาวะหมดไฟในการทำงาน ปัจจัยที่เป็นสาเหตุและปัจจัยป้องกันการเกิดภาวะหมดไฟในการทำงานของแพทย์ประจำบ้าน และแพทย์ประจำบ้านต่อยอด สาขาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยผลสวนวิธี มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคุณภาพนั้น ตามหลักการกำหนดขนาดผู้ให้ข้อมูล ระบุว่าขนาดตัวอย่างในการไม่ควรมีขนาดใหญ่เกินไป ซึ่งจะทำให้ยากต่อการวิเคราะห์ข้อมูล ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ควรมีขนาดเล็กเกินไปจนไม่สามารถไปถึงจุดที่ข้อมูลอิ่มตัว และในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ควรสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลประมาณ 5-30 คน (ประไพพิมพ์ สุทธิวลินนนท์ และประสพชัย พสุนนท์, 2559 อ้างถึงใน Nastasi และ Schensul, 2005) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยนี้ คือแพทย์ประจำบ้านชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 3 และแพทย์ประจำ

บ้านต่อยอด ชั้นปีที่ 1 ถึงชั้นปีที่ 2 สาขาสุนัขศาสตร์-นรีเวชวิทยา ปีการศึกษา 2564 โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช จำนวน 19 คน เก็บข้อมูลช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2564 ถึง เดือน มีนาคม พ.ศ. 2565 การศึกษาครั้งนี้ได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของมหาวิทยาลัยนเรศวร (NU-IRB No. P3-0157/2564) และโรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช (BAH-IRB No. 106/64)

เกณฑ์การคัดเลือก (Inclusion Criteria)

แพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอดสาขาสุนัขศาสตร์-นรีเวชวิทยา ที่กำลังฝึกอบรมที่โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดช ยินยอมเข้าร่วมการศึกษาและลงลายมือชื่อเป็นลายลักษณ์อักษร

เกณฑ์การคัดออก (Exclusion Criteria)

มีโรคประจำตัว เช่น โรคซึมเศร้า (major depressive disorder) หรือโรคทางจิตเวชอื่น ๆ ที่รับประทานยาต้านเศร้า

2. เครื่องมือในการศึกษา

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบ ได้แก่ เพศ อายุ หลักสูตรการฝึกอบรม ชั้นปี สถานภาพ ชั่วโมงการทำงานในเวลาราชการและนอกเวลาราชการ

ส่วนที่ 2 แบบทดสอบภาวะหมดไฟในการทำงาน

แบบวัดภาวะหมดไฟในการทำงานของ Maslach Burnout Inventory-Human Services Survey (MBI-HSS) ฉบับภาษาไทย ลิขสิทธิ์จาก Mind Garden Incorporated มีทั้งหมด 22 ข้อ ผู้ใช้แบบทดสอบประเมินตนเอง ให้คะแนนเป็นความถี่แบบ Likert Scale 7 ระดับ คือ เริ่มตั้งแต่ไม่เคยรู้สึกเช่นนั้นเลย (ให้ 0 คะแนน) จนถึงรู้สึกเช่นนั้นทุก ๆ วัน (ให้ 6 คะแนน) แบ่งผลการประเมินออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ จำนวน 9 ข้อ นำผลรวมคะแนนของข้อที่ 1+2+3+6+8+13+14+16+20 มาวิเคราะห์ ถ้าคะแนนมากกว่า 27 แปลผลระดับสูง มีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะหมดไฟในการทำงานสูง 2). ด้านลดความเป็นบุคคล จำนวน 5 ข้อ นำผลรวมคะแนนของข้อที่ 5+10+11+15+22 มาวิเคราะห์ ถ้าคะแนนมากกว่า 12 แปลผลระดับสูง มีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะหมดไฟในการทำงานสูง และ 3) ด้านลดความสำเร็จส่วนบุคคล จำนวน 8 ข้อ นำผลรวมคะแนนข้อที่ 4+7+9+12+17+18+19+21 ถ้าคะแนนมากกว่า 38 แปลผลระดับต่ำ มีความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะหมดไฟในการทำงานสูง (Maslach et Al., 2018) ค่าความเชื่อมั่นของ

แบบทดสอบโดยใช้สหสัมพันธ์สัมพัทธ์แบบแอลฟาของครอนบาคทั้งหมดทั้งฉบับเท่ากับ 0.71–0.90 (Maslach et Al., 2018) แสดงในตาราง 1

เกณฑ์การวินิจฉัยภาวะหมดไฟในการทำงาน คือ มีคะแนนด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ระดับสูง ด้านลดความเป็นบุคคลระดับสูง และด้านลดความสำเร็จส่วนบุคคลระดับต่ำ (Maslach et al., 2018) โดยมีรายงานการศึกษาของผู้เชี่ยวชาญ ถือเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการศึกษาภาวะหมดไฟในการทำงานในแพทย์ประจำบ้าน ที่กล่าวถึงเกณฑ์การวินิจฉัยภาวะหมดไฟในการทำงานในแพทย์ประจำบ้านอย่างมีนัยสำคัญทางคลินิกคือ ด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ระดับสูงหรือด้านลดความเป็นบุคคลระดับสูง (Thomas, 2004)

ตารางที่ 1 การแปลค่าคะแนนแบบประเมินภาวะหมดไฟในการทำงานจำแนกรายด้าน

ด้าน	จำนวนข้อคำถาม	คะแนนที่เป็นไปได้	ระดับภาวะหมดไฟ			ความเสี่ยงภาวะหมดไฟ		ค่าความเชื่อมั่น*
			ต่ำ	ปานกลาง	สูง	มี	ไม่มี	
ความอ่อนล้าทางอารมณ์	9	0-54	≤ 16	17-26	> 27	> 27	0-26	0.90
การลดความเป็นบุคคล	5	0-30	≤ 6	7-12	> 12	> 12	0-11	0.79
ลดความสำเร็จส่วนบุคคล	8	1-48	> 38	32-38	≤ 31	> 38	0-37	0.71

* ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้สหสัมพันธ์สัมพัทธ์แบบแอลฟาของครอนบาค

ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเพื่อใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

โดยกำหนดคำถามสัมภาษณ์จากแนวทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบคุณภาพคำถามด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุม ความชัดเจนของข้อคำถาม และความถูกต้องทางภาษา รวมทั้งข้อเสนอแนะอื่น ๆ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา และสูตินรีแพทย์ ในการวิจัยนี้มีการประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องเนื้อหาในคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Item-Objective Congruence

index: IOC) อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ทั้งนี้ข้อคำถามสามารถปรับได้ตามสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นขณะสัมภาษณ์เชิงลึกหรือเพิ่มประเด็นอันจะทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่เป็นจริง (in-depth insight) ของสถานการณ์นั้น เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยชี้แจงการวิจัยแก่ผู้ให้ข้อมูลรายบุคคลถึงวัตถุประสงค์ รายละเอียดของการวิจัย และรายละเอียดของแบบทดสอบภาวะหมดไฟในการทำงาน พร้อมการเข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ และนัดสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล

ก่อนการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทำแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบทดสอบภาวะหมดไฟในการทำงาน และเซ็นต์ไบยินยอม (consent form) เข้าร่วมการศึกษาวิจัย การดำเนินการแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทำการวิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ ขออนุญาตบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ และหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จสมบูรณ์แล้ว จะทำการถอดเสียงสนทนาเป็นคำต่อคำโดยผู้ทำการวิจัย สำหรับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาผู้วิจัยเปิดเผยข้อมูลตามความอนุญาตเท่านั้น และได้ขออนุญาตในการนำข้อความมานำเสนอในการวิจัย นำเสนอโดยใช้ชื่อสมมติ จะไม่มีผลกระทบใด ๆ ต่อผู้เข้าร่วมการวิจัย ในส่วนของข้อมูลที่ไม่สามารถเปิดเผยได้ผู้วิจัยได้ทำการเก็บไว้เป็นความลับ การสัมภาษณ์ใช้เวลาประมาณ 45 – 60 นาที การจัดการสัมภาษณ์ปฏิบัติตามมาตรฐานการของกรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุข ดำเนินการด้วยแอลกอฮอล์เจล สวมหน้ากากอนามัย งดอาหารว่าง และการเว้นระยะห่างระหว่างบุคคล 1 – 2 เมตร

3. วิธีการวิเคราะห์ผลการวิจัย

ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยควartil (interquartile range) ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีวิเคราะห์ความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (content analysis) ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการถอดข้อมูลจากเครื่องบันทึกเสียง จัดระเบียบข้อมูล สร้างรหัสข้อมูล แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอแบบการสรุปอุปมาน (analytic induction)

ผลการศึกษา

แพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอดเข้าร่วมการศึกษา จำนวน 20 คน คัดออกเนื่องจากได้รับยาต้านซึมเศร้า 1 คน ผู้เข้าร่วมการศึกษารวมทั้งหมด จำนวน 19 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 84.2) อายุเฉลี่ย 30.5 ปี เป็นแพทย์ประจำบ้าน จำนวน

13 คน (ร้อยละ 68.4) แพทย์ประจำบ้านชั้นปีที่ 1 จำนวน 6 คน (ร้อยละ 31.6) และจำนวน ชั่วโมงการทำงานในเวลาราชการ 45 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ และนอกเวลาราชการ 21.5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รวมชั่วโมงการทำงานทั้งในและนอกเวลาราชการ 66.5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ข้อมูลส่วนบุคคล (n=19)

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	3	15.8
หญิง	16	84.2
อายุ*	30.5	(±2.26)
ระดับการอบรม		
แพทย์ประจำบ้าน	13	68.4
แพทย์ประจำบ้านต่อยอด	6	31.6
ชั้นปี		
แพทย์ประจำบ้านชั้นปีที่ 1	6	31.6
แพทย์ประจำบ้านชั้นปีที่ 2	3	15.8
แพทย์ประจำบ้านชั้นปีที่ 3	4	21.0
แพทย์ประจำบ้านต่อยอดชั้นปีที่ 1	3	15.8
แพทย์ประจำบ้านต่อยอดชั้นปีที่ 2	3	15.8
สถานภาพ		
โสด	14	73.7
สมรส	5	26.3
จำนวนชั่วโมงการทำงานในเวลาราชการ	45.00	(40.00–61.50)
ต่อสัปดาห์†		
จำนวนชั่วโมงการนอกเวลาราชการต่อสัปดาห์†	21.50	(18.5–45.00)

*: ค่าเฉลี่ย ± ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, †: ค่ามัธยฐาน (พิสัยคลอโกล์)

ให้ข้อมูลจำนวน 12 คน ใน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 63.2 เข้าเกณฑ์ภาวะหมดไฟในการทำงาน (ความอ่อนล้าทางอารมณ์ระดับสูงหรือการลดความเป็นบุคคลระดับสูง) พิจารณารายด้านในแพทย์ประจำบ้าน และแพทย์ประจำบ้านต่อยอด พบด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ระดับสูง ลดความเป็นบุคคลระดับสูง และลดความสำเร็จส่วนบุคคลระดับต่ำ ร้อยละ 84.6, 23.1, 38.5 และ 0.0, 0.0, 47.4 ตามลำดับ เมื่อพิจารณารายด้านในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด พบด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ระดับสูง ลดความเป็นบุคคลระดับสูง และลดความสำเร็จส่วนบุคคลระดับต่ำ ร้อยละ 57.9, 15.8 และ 47.4 ตามลำดับ แสดงในตาราง 3

ตารางที่ 3 จำนวน ร้อยละของภาวะหมดไฟในการทำงานจำแนกรายด้าน (n= 19 คน)

ภาวะหมดไฟในการทำงาน	แพทย์ประจำบ้าน	แพทย์ประจำบ้านต่อยอด	รวม (n= 19) จำนวน(ร้อยละ)
	(n= 13) จำนวน(ร้อยละ)	(n= 6) จำนวน(ร้อยละ)	
ด้านความอ่อนล้าทางอารมณ์ระดับสูง	11 (84.6)	0 (0.0)	11 (57.9)
ด้านการลดความเป็นบุคคลระดับสูง	3 (23.1)	0 (0.0)	3 (15.8)
ด้านลดความสำเร็จส่วนบุคคลระดับต่ำ	5 (38.5)	4 (66.7)	9 (47.4)
ความชุกของภาวะหมดไฟในการทำงาน*	12 (92.3)	0 (0.0)	12 (63.2)

*ความอ่อนล้าทางอารมณ์ระดับสูงหรือการลดความเป็นบุคคลระดับสูง

ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการเกิดภาวะหมดไฟในการทำงาน

ผู้ให้ข้อมูลได้ระบุถึงสาเหตุของภาวะหมดไฟในการทำงาน โดยจัดเป็น 5 ประเด็นดังนี้

1. ภาระงานและความสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิต

ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จำนวนผู้ป่วยทางนรีเวชลดลง แต่ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 73)รู้สึกถึงภาระงานที่เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะผู้ป่วยทางสูติศาสตร์ เนื่องจากสถาบันฝึกอบรม ได้มีการกำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติที่ไม่เกี่ยวข้องกับ ความชำนาญในวิชาชีพเพิ่มขึ้น มีผลเพิ่มภาระงานในเวลาราชการและนอกเวลาราชการ ผู้ให้ข้อมูลต้องทำงานดังกล่าวให้เสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด จึงใช้เวลาส่วนตัวมาทดแทน มีผล

ทำให้เสียสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิต เป็นสาเหตุของความเหนื่อยล้าและภาวะหมดไฟในการทำงานได้

“...มันก็ดูติดขัดไปหมด มันต้อง swab รว swab กว่าจะทำอะไรได้ คิดว่ามันเพิ่มขึ้นตอน และเวลา อันนี้ต้องรอ ๗ ๗ ๗...” (ผู้ให้ข้อมูล# 15, เพศชาย แพทย์ประจำบ้าน)

“...หรือว่าเคสที่แบบผลโควิค เอ๊ะ บวกลบบวกลบ อะไรอย่างนี้มันก็เพิ่มงานให้เราอีก จะต้องไปนั่งจัดการหา เติงโควิคให้ ปรีกษาอายุรกรรมอะไรดูนวนายมากขึ้น เพิ่มความเยอะให้เรา เรื่องทำงาน...” (ผู้ให้ข้อมูล# 17, เพศหญิง แพทย์ประจำบ้าน)

2. ภาระการเรียน

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่าภาระในการเรียนมากขึ้นในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิค-19 การเรียนการสอนทั้งหมดผ่านออนไลน์โดยใช้โปรแกรม Zoom มีทั้งของในสถาบันฝึกอบรมและนอกสถาบันฝึกอบรม ข้อดีของการเรียนออนไลน์ คือ สามารถเข้าถึงได้ทุกสถานที่และทุกโอกาส ข้อเสียคือ ส่วนใหญ่เป็นการสื่อสารทางเดียว ผู้ให้ข้อมูลบางคนทำกิจกรรมอื่นในช่วงเวลาเรียน นอกจากนี้ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิค-19 จำนวนผู้ป่วยทางนรีเวชลดลงมีผลต่อทักษะในการดูแลผู้ป่วย การทำหัตถการ การผ่าตัด และการสอบหัตถการ เหตุการณ์เหล่านี้เป็นสาเหตุของความเหนื่อยล้าและภาวะหมดไฟในการทำงานได้

“...ถ้าหมดโควิคแล้ว ถ้าไปนั่งรวมกันอะไรอย่างนี้ มันก็เป็นสภาวะบังคับให้ตั้งใจเรียน เพราะถ้าเปิด Zoom แล้วคนหนึ่งก็กินข้าว คนหนึ่งก็ไปทำนั่นทำนี่ หนูรู้สึกว่าการ 3 ปีมันสั้น ถ้าจะเอาตัวเองให้จบนะ...” (ผู้ให้ข้อมูล# 18, เพศหญิง แพทย์ประจำบ้าน)

“...การฝึกตัดมดลูกอะไรก็จะน้อยลงก็กังวลว่าเวลาเราออกไปทำข้างนอก อย่างผ่าตัดด้วยระดับเชิงกรานหย่อน อย่างนี้คะหนูก็แบบไม่ได้ทำเลยคะ...” (ผู้ให้ข้อมูล# 10, เพศหญิง แพทย์ประจำบ้าน)

3. การทำวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการทำวิจัยเป็นเรื่องที่ยากและต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการทำ ตั้งแต่การคิดหัวข้อเรื่องการวิจัยและการเขียนโครงร่างการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนผลงาน และการส่งผลงานตีพิมพ์

ในฐานะข้อมูลนานาชาติ ช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างมีความล่าช้าเนื่องจากจำนวนผู้ป่วยนิวโรลลดลง และมีข้อจำกัดในการเข้าถึงนักสถิติและอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการทำวิจัยนอกสถาบันฝึกอบรม ซึ่งเป็นสาเหตุของความเหนื่อยล้าและภาวะหมดไฟในการทำงานได้

“...ช่วงโควิดหรือคะคนใช้น้อย แต่น้อยไป ก็เก็บวิจัยไม่ได้...” (ผู้ให้ข้อมูล# 2, เพศหญิง แพทย์ประจำบ้านต่อยอด)

“...เรื่องของนัก stat อะไรอย่างเนี่ยครับ ยัง ยังมีการสนับสนุนไม่ค่อยเยอะมาก อย่างนักสถิติอย่างเนี่ย เราไม่ได้ไปเจอได้ง่าย ๆ ครับ...” (ผู้ให้ข้อมูล# 5, เพศชาย แพทย์ประจำบ้านต่อยอด)

4. วัฒนธรรมองค์กร และกฎระเบียบ

ผู้ให้ข้อมูล ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การทำงานเป็นแบบลำดับอาวุโสมีการแบ่งงานชัดเจนตามระดับชั้นปี การรายงานผู้ป่วยเป็นลำดับชั้น ไม่มีอำนาจในการตัดสินใจด้วยตนเอง และลำดับในการเลือกปฏิบัติงานขึ้นกับลำดับอาวุโส โดยอาวุโสมากกว่ามีสิทธิ์ในการเลือกก่อน แพทย์ประจำบ้านชั้นปีที่ 1 ได้โอกาสการเลือกเป็นคนสุดท้าย นอกจากนี้กฎระเบียบของกองสูตินรีกรรมช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีความเข้มงวดมากขึ้น และห้ามทำกิจกรรมรวมกลุ่มทั้งหมด

“...เป็นน้องห้ามออกความคิดเห็น หรือว่าแบบ แบบเป็นน้องแล้วต้องอยู่เวรที่แยกว่า...” (ผู้ให้ข้อมูล# 19, เพศหญิง แพทย์ประจำบ้าน)

“...แบบว่าได้แบบ Contact กันน้อยลง เวลาจะกินข้าวกับเพื่อนกับพี่ก็ลำบาก...” (ผู้ให้ข้อมูล# 17, เพศหญิง แพทย์ประจำบ้าน)

5. ความกังวลและการติดเชื้อโควิด-19

ผู้ให้ข้อมูลทุกคนปฏิบัติงานสัมผัสกับผู้ป่วยติดเชื้อโควิด-19 แม้จะได้รับวัคซีนครบแต่ส่วนใหญ่กังวลการติดเชื้อ กลัวจะนำไปสู่ผู้สูงอายุและเด็กในครอบครัว สำหรับผู้ให้ข้อมูลที่ติดเชื้อโรคโควิด-19 มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับภาวะแทรกซ้อนทางเดินหายใจ อุปกรณ์ป้องกันการติดเชื้อมีเพียงพอ ยกเว้น face shield สิ่งเหล่านี้เป็นสาเหตุของภาวะหมดไฟในการทำงานได้

“...โควิดแบบเยอะมาก และอยู่กลางห้องคลอด้วยเยอะมาก เครียดมากเลยช่วงนั้น เครียดกลัวเขาไปติดที่บ้าน เพื่อนมีลูกเล็กก็กลัวเขาไปติดลูก...” (ผู้ให้ข้อมูล# 17, เพศหญิง แพทย์ประจำบ้าน)

“...ตอนแรกเครียดจนจะคร่ำ คิดว่าเราจะลงปอดตายหรือเปล่า แล้วก็ไอเยอะด้วย เครียดทำอะไรยังไงไรดี ไม้รู้ฮะ แล้วอยู่ลึกลับก็ดีขึ้น...” (ผู้ให้ข้อมูล# 15, เพศชาย แพทย์ประจำบ้าน)

ปัจจัยป้องกันการเกิดภาวะหมดไฟในการทำงาน

1. การสนับสนุนจากเพื่อน และครอบครัว

ผู้ให้ข้อมูลทุกคนมีเพื่อนและครอบครัว รับฟัง ให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ เมื่อเกิดปัญหาทั้งเรื่องงานและเรื่องส่วนตัวเป็นปัจจัยป้องกันการเกิดภาวะหมดไฟในการทำงาน

“...แล้วเพื่อนก็คอย support แกเป็นไบบ้าง แกมีไร อะไอย่างนี้ คอยกัน เย็นก็ไปกินข้าวด้วยกัน...” (ผู้ให้ข้อมูล# 3, เพศหญิง แพทย์ประจำบ้านต่อยอด)

“...เหมือนมีที่ระบายเยอะนะคะ โทรหาแม่ก็ บ่น ๆ ๆ ๆ เพื่อนก็ บ่น ๆ ๆ ๆ ๆ ก็หาย ...” (ผู้ให้ข้อมูล# 19, เพศหญิง แพทย์ประจำบ้าน)

2. การสนับสนุนและการปกป้องจากอาจารย์

ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นว่าอาจารย์เข้าถึงง่าย ให้การสนับสนุนในเรื่องการเรียน ทักษะ และหัตถการ เป็นที่ปรึกษาทั้งเรื่องส่วนตัวและการทำงาน ปกป้องเมื่อเกิดข้อผิดพลาดทางการแพทย์ ทำให้ผู้ให้ข้อมูลมีความมั่นใจ ปลอดภัย เป็นปัจจัยในการป้องกันการเกิดภาวะหมดไฟในการทำงานได้

“...ถ้าเป็นเคสโควิค อาจารย์จะเป็นคนทำคะ...” (ผู้ให้ข้อมูล# 9, เพศหญิง แพทย์ประจำบ้าน)

“...under อาจารย์ไปหมด เพราะฉะนั้นก็เลย ไม่ค่อย แทบจะไม่เจออะไรที่ผิดพลาดคะ...” (ผู้ให้ข้อมูล# 6, เพศหญิง แพทย์ประจำบ้านต่อยอด)

3. เวลาว่าง

ช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีเวลาว่างเพิ่มขึ้นเมื่อหมุนเวียนมาฝึกที่สายนิวริเวช ทำให้มีส่วนตัว ครอบครัว งานอดิเรก และออกกำลังกายมากขึ้น

“...เพิ่มเวลาในการแบบไปอ่านหนังสือหรือว่าทำงานอะไรอย่างอื่นของเราคะ...” (ผู้ให้ข้อมูล# 10, เพศหญิง แพทย์ประจำบ้าน)

อภิปรายและสรุปผล

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยพหุสาขานี้ มีผู้เข้าร่วมการศึกษทั้งสิ้น 19 คน เก็บข้อมูลในช่วงที่มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งแผนกสูตินรีกรรม โรงพยาบาลภูมิพลอดุลยเดชได้มีการดูแลผู้ป่วยที่ติดเชื้อโรคโควิด-19 ทำให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ก่อนสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างรายบุคคล ผู้ให้ข้อมูลทำแบบทดสอบภาวะหมดไฟในการทำงาน (MBI-HSS) พบมีความชุกของภาวะหมดไฟในการทำงาน ร้อยละ 63.2 การศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Alrawashdeh et al. (2020) พบความชุกของภาวะหมดไฟในการทำงานในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ร้อยละ 57.7 แตกต่างจากการศึกษาที่ของ Khalafallah et al. (2020) ศึกษาในแพทย์ประจำบ้านสาขาประสาทศัลยศาสตร์ พบความชุกร้อยละ 26.1 เนื่องจากความแตกต่างของสาขาวิชา จำนวนผู้ป่วย และช่วงเวลาของการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ปัจจัยที่เป็นสาเหตุของภาวะหมดไฟในการทำงานในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

Maslach and Leiter (1997) สรุปสาเหตุหลักของภาวะหมดไฟในการทำงานเกิดจากความไม่ตรงกันระหว่างธรรมชาติของงานกับธรรมชาติของคนทำงาน และได้สรุปถึงปัจจัยที่เป็นสาเหตุของภาวะหมดไฟในการทำงาน ดังนี้

ภาระงานหนักและมีปริมาณงานมาก ขาดอำนาจในการตัดสินใจ ไม่ได้รับรางวัลตอบแทนหรือรางวัลที่ได้รับไม่เพียงพอต่อสิ่งที่ทุ่มเท รู้สึกไร้ตัวตนในที่ทำงานหรือรู้สึกไม่เป็นส่วนหนึ่งของทีม ไม่ได้รับความยุติธรรม และระบบบริหารที่ทำงานขัดต่อคุณค่าจุดมุ่งหมายในชีวิตของตนเอง

จากการศึกษานี้พบภาระงานและความสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิต เป็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุของภาวะหมดไฟในการทำงานในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ใน การศึกษานี้สนับสนุนการศึกษาล้วนใหญ่เรื่องภาระงาน (Gualano et al., 2021; Ironside et al., 2019; Iserson, 2018) แม้มีจำนวนผู้ป่วยทางนรีเวชลดลง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาใน แพทย์ประจำบ้านสาขาศัลยกรรม (Khalafallah et al., 2020) แต่จำนวนชั่วโมงทำงานในเวลาราชการ 45 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ นอกเวลาราชการ 21.50 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ รวมชั่วโมงการทำงาน 66.5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ หากต้องการทำงานวันละ 8 ชั่วโมง เวลา 7 วัน จะทำงาน 56 ชั่วโมง จะเห็นว่าจำนวนชั่วโมงในการทำงานมากกว่าจำนวนชั่วโมงต่อสัปดาห์ที่ควรเป็น สอดคล้องกับบทสรุปของ Maslach and Leiter (1997) เรื่องภาระงานหนักและมีปริมาณงาน

มากเป็นปัจจัยของภาวะหมดไฟในการทำงาน และการศึกษาของ Treluyer และ Tourneux (2021) ศึกษาภาวะหมดไฟในแพทย์ประจำบ้านสาขากุมารเวชศาสตร์ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 พบว่าจำนวนชั่วโมงการทำงานมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

การเรียนและการทำวิจัย ภาวะการเรียนในแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านค่อยๆ เพิ่มขึ้น เมื่อเปลี่ยนจากเรียนในชั้นเรียนเป็นออนไลน์ เพราะสามารถเข้าถึงการเรียนได้ทั้งในและนอกสถาบันฝึกอบรมผ่านทางโปรแกรม Zoom สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา (Aziz et al., 2021) การเรียนจะประสบความสำเร็จแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านค่อยๆ ต้องมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ได้แก่ ด้านทะเลาะเถียงทาง การเรียน ความรับผิดชอบ และการวางแผน (มนัสนันท์ หัตถดักดิ์, 2563) สำหรับภาคปฏิบัติจำนวนผู้ป่วยผ่าตัดทางนรีเวชลดลง มีผลต่อทักษะในการทำหัตถการและการสอบ สอดคล้องกับการศึกษาในต่างประเทศ (Alrawashdeh et al., 2020; Khalafallah et al., 2020) สถาบันฝึกอบรมควรจัดปัจจัยเกี่ยวหนุนและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน และการทำหัตถการ โดยเน้นแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านค่อยๆ เป็นศูนย์กลาง (ศิริพร แสงศรีจันทร์และคณะ, 2556) สำหรับเรื่องการทำวิจัย ไม่สอดคล้องกับการศึกษาที่ผ่านมา เนื่องจากความแตกต่างของหลักสูตรการฝึกอบรม และประเภทของการวิจัย เช่น การเก็บข้อมูลย้อนหลังไม่มีผลกระทบเมื่อมีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นต้น

วัฒนธรรมองค์กร โดยเฉพาะลำดับอาวุโส ทำให้ขาดอำนาจในการตัดสินใจ เป็นปัจจัยในการเกิดภาวะหมดไฟในการทำงานสอดคล้องกับบทสรุปของ Maslach and Leiter (1997) เรื่องขาดอำนาจในการตัดสินใจ การศึกษานี้สอดคล้องกับหลายการศึกษาเรื่องลำดับอาวุโส (Ironsides et al., 2019; Walsh et al., 2019; Winkel et al., 2018)

ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีการเปลี่ยนแปลงของระบบในการทำงานที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา (Khalafallah et al., 2020) ศึกษาในแพทย์ประจำบ้านสาขาประสาทศัลยแพทย์ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงของระบบการทำงานในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 การศึกษานี้พบปัจจัยเพิ่มเติมจากการศึกษาที่ผ่านมา คือกฎระเบียบในการดำรงชีวิตในที่ทำงานมีความเข้มงวดมากขึ้น เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในบุคลากรทางการแพทย์ ทำให้เป็นสาเหตุของภาวะหมดไฟในการทำงาน

ความกังวลในการติดเชื้อและการติดเชื้อโควิด-19 พบว่าส่วนใหญ่มีความกังวลในการนำเชื้อไปสู่ผู้สูงอายุ และเด็กในครอบครัว สอดคล้องกับการศึกษาเชิงคุณภาพของ White et al. (2021) ในพยาบาลวิชาชีพ และการศึกษาของ Aziz et al. (2021) ในแพทย์ประจำบ้านสาขาศัลยศาสตร์ในประเทศสหรัฐอเมริกา สำหรับชุดอุปกรณ์ป้องกันการติดเชื้อ การศึกษานี้มีความเพียงพอ แตกต่างจากหลายการศึกษาที่ผ่านมา (Alrawashdeh et al., 2021; Gudano et al., 2021; White et al., 2021) ที่ศึกษาในช่วงแรกของการแพร่ระบาด มีการขาดแคลนอุปกรณ์ป้องกัน สำหรับการศึกษาที่อยู่ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ระยะที่ 4 ต่อระยะที่ 5 ซึ่งประเทศไทยเผชิญกับโรคนานกว่า 1 ปี ดังนั้นอุปกรณ์ป้องกันต่าง ๆ มีเพียงพอ

ปัจจัยป้องกันการเกิดภาวะหมดไฟในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

การสนับสนุนจากเพื่อน และครอบครัว จากการศึกษาพบว่าแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอดได้รับการสนับสนุนและช่วยเหลือจากเพื่อน และครอบครัว รับฟังและให้คำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเชิงคุณภาพของ Rutherford และ Oda (2014) ในกลุ่มแพทย์ประจำบ้านสาขาเวชศาสตร์ครอบครัว ในประเทศแคนาดา กล่าวว่าการครอบครัวและเพื่อนมีส่วนช่วยในการป้องกันการเกิดภาวะหมดไฟในการทำงาน

การสนับสนุนและการปกป้องจากอาจารย์ สอดคล้องกับการศึกษาในกลุ่มแพทย์ประจำบ้านสาขาวิชาวิสัญญีวิทยาในประเทศอังกฤษ ของ Looseley et al. (2019) พบการมีอาจารย์ที่ปรึกษาเพียงพอและได้รับข้อมูลย้อนกลับ เป็นคำแนะนำที่ทำให้สภาพการทำงานและการฝึกอบรมดีขึ้น

เวลาว่าง ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 แพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอดที่ปฏิบัติงานดูแลผู้ป่วยนรีเวช มีเวลาว่างสำหรับพักผ่อน อ่านหนังสือหรือทำงานอดิเรกมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาในกลุ่มแพทย์ประจำบ้านสาขาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา ในประเทศสหรัฐอเมริกาของ Morgan et al. (2019) พบว่าข้อเสนอแนะเพื่อลดภาวะหมดไฟ คือ เวลาอิสระของตนเอง

ข้อจำกัดของการศึกษา ประชากรที่ศึกษาคัดเลือกมาอย่างจำเพาะเจาะจง เพียงหนึ่งสถาบันการฝึกอบรม ทำให้ไม่สามารถใช้อ้างอิงทั้งประเทศได้ ผู้ให้ข้อมูลบางคนไม่ได้บอกความจริงทั้งหมดขณะสัมภาษณ์ มีผลต่อความถูกต้องของข้อมูล และการศึกษาเป็นการศึกษาแบบภาคตัดขวาง ไม่ได้ติดตามอย่างต่อเนื่อง ในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-

19 ทำให้ทราบข้อมูลในช่วงเวลานั้น ๆ ไม่ได้ครอบคลุมทั้งหมดเพราะแต่ละช่วงของภาระหน้าที่แตกต่างกัน

สรุปผล

ความชุกของภาวะหมดไฟในการทำงานในแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอดสาขาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยาในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ร้อยละ 63.2 ปัจจัยเป็นสาเหตุของภาวะหมดไฟในการทำงาน ได้แก่ ภาระงานและความสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิตการเรียน การทำวิจัย วัฒนธรรมองค์กร กฎระเบียบ และความกังวลและการติดเชื้อโควิด-19 สามารถทำนายโอกาสเกิดภาวะนี้ ปัจจัยป้องกันการเกิดภาวะหมดไฟในการทำงาน ได้แก่ การสนับสนุนจากเพื่อนและครอบครัว การสนับสนุนและการปกป้องจากอาจารย์และเวลาว่าง เป็นข้อควรพิจารณาเพื่อพัฒนาระบบในการป้องกันภาวะหมดไฟในการทำงาน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากการศึกษาพบภาวะหมดไฟในการทำงานในแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอดอยู่ในระดับสูง อาจารย์ผู้สอนและอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร เป็นผู้มีความใกล้ชิดกับแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอดมากที่สุด จึงมีโอกาที่จะสังเกตเห็นปัจจัยที่เป็นสาเหตุของภาวะหมดไฟในการทำงานในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ผู้บริหารและผู้รับผิดชอบหลักสูตรสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการกำหนดนโยบายการบริหารงานในหน่วยงาน กำหนดชั่วโมงการทำงานทั้งในและนอกเวลาราชการ ปรับวัฒนธรรมองค์กรให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการสื่อสารสองทาง จัดหาอุปกรณ์ในการป้องกันและระบบการดูแลรักษาเมื่อมีการติดเชื้อโรคโควิด-19

ในส่วนของการป้องกันการเกิดภาวะหมดไฟ ผู้บริหารและอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ในการวางระบบการให้คำปรึกษา โดยส่งอาจารย์เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการให้คำปรึกษา สนับสนุนให้เพื่อนช่วยเพื่อนในการสังเกตอาการ เพื่อลดการเกิดภาวะหมดไฟในการทำงานในแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านต่อยอด สาขาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยาในช่วงการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการศึกษาในอนาคตควรศึกษาภาวะหมดไฟในการทำงานของแพทย์ประจำบ้านและแพทย์ประจำบ้านในหลายสถาบัน เพื่อสะท้อนภาพรวมในประเทศ นอกจากนี้อาจทำการศึกษาในช่วงเวลาอื่นเพื่อเปรียบเทียบว่าในช่วงที่สถานการณ์การระบาดของโรค COVID-19 ที่แย่งลงและดีขึ้น มีปัจจัยใดส่งผลต่อภาวะหมดไฟในการทำงาน

เอกสารอ้างอิง

- นครินทร์ ชุนงาม. (2563). สุขภาพจิตและภาวะหมดไฟในการทำงานของแพทย์ในโรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชนจังหวัดนครราชสีมา. **วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย**, 28(4), 348-359.
- ประไพพิมพ์ สุธีลีนนท์ และ ประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ. **วารสารปริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ**, 29(2), 32-48.
- พจนานุกรมการสาธารณสุขไทย พ.ศ. 2561 ฉบับ 100 ปี การสาธารณสุขไทย. (2561). นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- มนัสนันท์ หัตถศักดิ์ (2563). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ รูปแบบการดำเนินชีวิต และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา**, 8(2), 162-175.
- ศิริพร แสงศรีจันทร์, พยมา การดี, กันยานันต์ตะแก้ว และรัตนา ทาลิทธิ. (2556). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านนิสิตกระบวนการเรียนการสอน ปัจจัยเกี่ยวพันกับความสุขของนิสิตพยาบาลมหาวิทยาลัยพะเยา. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา**, 1(2), 20-28.
- Al-Ma'mari, N. a. O., Naimi, A. I., & Tulandi, T. (2016). Prevalence and predictors of burnout among obstetrics and gynecology residents in Canada. **Gynecological Surgery**, 13(4), 323-327. Form <https://doi.org/10.1007/s10397-016-0955-3>.
- Alrawashdeh, H. M., Al-Tammemi, A. a. B., Alzawahreh, M. K., Al-Tamimi, A., Elkholy, M., Al Sarireh, F., Abusamak, M., Elehamer, N. M. K., Malkawi, A., Al-Dolat, W., Abu-Ismael, L., Al-Far, A., & Ghoul, I. (2021). Occupational burnout and job satisfaction among physicians in times of COVID-19 crisis: a convergent parallel

- mixed–method study. **BMC Public Health**, 21(1), 811.
<https://doi.org/10.1186/s12889-021-10897-4>.
- Aziz, H., James, T., Remulla, D., Sher, L., Genyk, Y., Sullivan, M. E., & Sheikh, M. R. (2021). Effect of COVID–19 on surgical training across the United States: a national survey of general surgery residents. **J Surg Educ**, 78(2), 431–439.
<https://doi.org/10.1016/j.jsurg.2020.07.037>.
- Becker, J. L., Milad, M. P., & Klock, S. C. (2006). Burnout, depression, and career satisfaction: cross–sectional study of obstetrics and gynecology residents. **Am J Obstet Gynecol**, 195(5), 1444–1449. <https://doi.org/10.1016/j.ajog.2006.06.075>.
- Bourne, T., Shah, H., Falconieri, N., Timmerman, D., Lees, C., Wright, A., Lumsden, M. A., Regan, L., & Van Calster, B. (2019). Burnout, well–being and defensive medical practice among obstetricians and gynaecologists in the UK: cross–sectional survey study. **BMJ Open**, 9(11), e030968. Form <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2019-030968>.
- Charoentanyarak, A., Anothaisintawee, T., Kanhasing, R., & Poonpetcharat, P. (2020). Prevalence of burnout and associated factors among family medicine residency in Thailand. **J Med Educ Curric Dev**, 7, 2382120520944920. Form <https://doi.org/10.1177/2382120520944920>.
- Gualano, M. R., Sinigaglia, T., Lo Moro, G., Rousset, S., Cremona, A., Bert, F., & Siliquini, R. (2021). The burden of burnout among healthcare professionals of intensive care units and emergency departments during the COVID–19 pandemic: a systematic review. **International Journal of Environmental Research and Public Health**, 18(15), 8172. Form <https://www.mdpi.com/1660-4601/18/15/8172>.
- Halbesleben, J. R., & Rathert, C. (2008). Linking physician burnout and patient outcomes: exploring the dyadic relationship between physicians and patients. **Health Care Manage Rev**, 33(1), 29–39. Form <https://doi.org/10.1097/O1.Hmr.0000304493.87898.72>.

- Ironside, K., Becker, D., Chen, I., Daniyan, A., Kian, A., Saheba, N., & Hollander, R. (2019). Resident and faculty perspectives on prevention of resident burnout: a focus group study. *Perm J*, 23. Form <https://doi.org/10.7812/tpp/18-185>.
- Iserson, K. V. (2018). Burnout syndrome: global medicine volunteering as a possible treatment strategy. *J Emerg Med*, 54(4), 516–521. Form <https://doi.org/10.1016/j.jemermed.2017.12.062>.
- Khalafallah, A. M., Lam, S., Gami, A., Dornbos, D. L., Sivakumar, W., Johnson, J. N., & Mukherjee, D. (2020). A national survey on the impact of the COVID-19 pandemic upon burnout and career satisfaction among neurosurgery residents. *J Clin Neurosci*, 80, 137–142. Form <https://doi.org/10.1016/j.jocn.2020.08.012>.
- Koutsimani, P., Montgomery, A., & Georganta, K. (2019). **The relationship between burnout, depression, and anxiety: a systematic review and meta-analysis [systematic review]**. *Frontiers in Psychology*, 10. Form <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00284>.
- Looseley, A., Wainwright, E., Cook, T. M., Bell, V., Hoskins, S., O'Connor, M., Taylor, G., & Mouton, R. (2019). Stress, burnout, depression and work satisfaction among UK anaesthetic trainees; a quantitative analysis of the satisfaction and wellbeing in anaesthetic training study. *Anaesthesia*, 74(10), 1231–1239. Form <https://doi.org/10.1111/anae.14681>.
- Mahoney, M. J. (1997). **Psychotherapists' personal problems and self-care patterns**. *Professional Psychology: Research and Practice*, 28, 14–16.
- Maslach, C., & Leiter, M. P. (1997). **Maslach Burnout Inventory**. *Maslach Burnout Inventory Manual*, 191–218.
- Maslach C, J. S., Leiter M. . (2018). **Maslach burnout inventory**. Mind Garden, Inc.
- Melamed, S., Shirom, A., Toker, S., Berliner, S., & Shapira, I. (2006). Burnout and risk of cardiovascular disease: evidence, possible causal paths, and promising research directions. *Psychol Bull*, 132(3), 327–353. Form <https://doi.org/10.1037/0033-2909.132.3.327>.

- Morgan, H. K., Winkel, A. F., Nguyen, A. T., Carson, S., Ogburn, T., & Woodland, M. B. (2019). Obstetrics and gynecology residents' perspectives on wellness: findings from a national survey. *Obstet Gynecol*, 133(3), 552–557. Form <https://doi.org/10.1097/aog.0000000000003103>.
- Rigby, F. B., Bynum, B., Santen, S. A., Anabazhagan, A., & Karjane, N. (2019). Burnout in OB/GYN students and residents. *Clin Obstet Gynecol*, 62(3), 413–431. Form <https://doi.org/10.1097/grf.0000000000000467>.
- Rothenberger, D. A. (2017). Physician burnout and well-being: a systematic review and framework for action. *Diseases of the Colon & Rectum*, 60(6), 567–576. Form <https://doi.org/10.1097/dcr.0000000000000844>.
- Rutherford, K., & Oda, J. (2014). Family medicine residency training and burnout: a qualitative study. *Canadian medical education journal*, 5(1), e13–e23. Form <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26451218>.
- Thomas, N. K. (2004). Resident burnout. *Jama*, 292(23), 2880–2889. Form <https://doi.org/10.1001/jama.292.23.2880>.
- Treluyer, L., & Toumeux, P. (2021). Burnout among paediatric residents during the COVID–19 outbreak in France. *European Journal of Pediatrics*, 180(2), 627–633. Form <https://doi.org/10.1007/s00431-020-03907-x>.
- Walsh, G., Hayes, B., Freney, Y., & McArdle, S. (2019). Doctor, how can we help you? Qualitative interview study to identify key interventions to target burnout in hospital doctors. *BMJ Open*, 9(9), e030209. Form <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2019-030209>.
- White, E. M., Wetle, T. F., Reddy, A., & Baier, R. R. (2021). Front-line nursing home staff experiences during the COVID–19 pandemic. *J Am Med Dir Assoc*, 22(1), 199–203. Form <https://doi.org/10.1016/j.jamda.2020.11.022>.
- Winkel, A. F., Honart, A. W., Robinson, A., Jones, A. A., & Squires, A. (2018). Thriving in scrubs: a qualitative study of resident resilience. *Reprod Health*, 15(1), 53. Form <https://doi.org/10.1186/s12978-018-0489-4>.

สำนวนไทย : ปรากฏการณ์ในบทบรรณาธิการ
ของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท.
Thai Idioms : the phenomena in Editorial
of Tourism Authority of Thailand Magazine

พัชราภรณ์ คชินทร์^{1*}

Patcharaporn Kachin^{1*}

¹ สาขาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
จังหวัดภูเก็ต 83000

¹ Thai Language Program, Faculty of Law and Social Sciences Phuket Rajabhat
University Phuket, Phuket 83000

*Corresponding author: patcharaporn.k@pkru.ac.th

Received: June 22, 2023; Revised: August 1, 2023; Accepted: August 29, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภท ที่มา และทัศนคติสะท้อนจากสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. ตั้งแต่เดือนมกราคม 2551 – ธันวาคม 2565 จำนวน 180 บท พบว่ามีสำนวนไทยจำนวน 67 สำนวน จากนั้นนำสำนวนไทยที่ได้มาวิเคราะห์ตามขอบเขตที่กำหนดไว้

ผลการศึกษาพบว่า 1) ด้านประเภทของสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. พบ 4 ประเภท เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1.1 ประเภทคำกลุ่มคำ และประโยคลักษณะอื่น ๆ 1.2 ประเภทถ้อยคำเปรียบเทียบ 1.3 ประเภทซ้ำคำหรือคำซ้ำ 1.4 ประเภทถ้อยคำคล้องจอง 2) ด้านที่มาของสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. พบ 5 ลักษณะ เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 2.1 นิสัยพฤติกรรม และการแสดงอาการของคน 2.2 ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2.3 อื่น ๆ 2.4 สิ่งของเครื่องใช้ 2.5 ชื่ออวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย 3) ด้านทัศนคติสะท้อนจากสำนวนไทย

ที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของอนุสาร อ.ส.ท. พบ 4 ทศนะ เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 3.1 สภาพทางเศรษฐกิจ 3.2 พฤติกรรมของมนุษย์ 3.3 อื่น ๆ 3.4 เหตุการณ์บ้านเมือง ผลการศึกษาเหล่านี้ทำให้พบว่าสำนวนเป็นเครื่องมือที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติ วิธีคิด และวิถีการดำเนินชีวิต ความเชื่อ และค่านิยมของผู้คนในสังคมได้

คำสำคัญ: สำนวนไทย บทบรรณาธิการ นิตยสาร อนุสาร อ.ส.ท.

Abstract

The purpose of this study was to study the types, origins, and perspectives reflected in 180 Thai idioms appearing in the editorials of Tourism Authority of Thailand Magazine. from January 2008 to December 2022. It was found that there were 67 Thai idioms. Idioms. Take the Thai idioms that have been analyzed according to the issues specified.

The results of the study were as follows: 1) Types of Thai idioms were found in 4 categories, in descending order as follows: 1.1 types of words, word groups, and other types of sentences; 1.2 types of comparative words. 1.3 Types of repeated words or words 1.4 Types of rhyming words. 2) Origins of Thai idioms found in 5 characteristics, arranged in descending order as follows: 2.1 Habits, behaviors and expressions of people 2.2 Nature and environment 2.3 Others 2.4 Appliances 2.5 Names of body parts. 3) In terms of views reflected in Thai idioms, there were 4 views arranged in descending order as follows: 3.1 Economic conditions 3.2 Human behavior 3.3 Others 3.4 Civil events These studies have shown that idioms are a tool that can reflect attitudes, ways of thinking and way of life, beliefs and values of some people in society.

Keywords: Thai Idioms, Editorial, Tourism Authority of Thailand

บทนำ

นโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นนโยบายหนึ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญในทุกยุคทุกสมัย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาหน่วยงานต่าง ๆ ได้มีการกล่าวถึงการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในแง่การสร้างรายได้ให้แก่ประเทศ เพราะการท่องเที่ยวสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวจากต่างชาติให้เข้ามาจับจ่ายใช้สอยในประเทศได้ ดังนั้นการท่องเที่ยวจึงถูกยกให้เป็นวิธีการสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยมาเนิ่นนานหลายปี โดยผ่านรูปแบบของการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ตามสื่อต่าง ๆ มากมาย ทั้งสื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ สิ่งสิ่งพิมพ์ และสื่ออินเทอร์เน็ต

นิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทนิตยสารท่องเที่ยวรายเดือนที่มีการนำเสนอและเผยแพร่เรื่องราวการท่องเที่ยวของประเทศไทยมาอย่างยาวนานจากอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเริ่มดำเนินกิจการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2503 ซึ่งขณะนั้นอยู่ในความดูแลขององค์การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย” ปัจจุบันมีลักษณะเป็นกองงานหนึ่งของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีชื่อเรียกว่า กองวารสาร มีทีมงานที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเรื่องของการท่องเที่ยว ทำหน้าที่นำเสนอเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ผ่านงานเขียนในคอลัมน์ต่าง ๆ เช่น เพื่อนร่วมทาง พักรักษาตัว ชวนชิมริมทาง ขับรถเที่ยว ปักหมุดเที่ยว และคอลัมน์บทบรรณาธิการ

“บทบรรณาธิการ” มีลักษณะเป็นคอลัมน์ประเภทหนึ่งที่เขียนขึ้นโดยกองบรรณาธิการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวความคิด วิเคราะห์ ชี้แนะ แสดงจุดยืนต่อเรื่องที่เขียนถึง หรือบอกเล่าเกี่ยวกับเนื้อหาในเล่ม (จงกลณี นามวงศ์, 2547: 32) ตลอดจนแนวทางหรือนโยบายขององค์กรต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมและส่งผลกระทบต่อประชาชน ไม่ว่าจะในเชิงบอกกล่าว ประชาสัมพันธ์ สนับสนุน ดัดค้าน ดำเนิน หรือวิเคราะห์ เพื่อให้ผู้อ่านมีโอกาสวินิจฉัยเหตุการณ์เรื่องราวที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง โดยบทบรรณาธิการจะวางอยู่ที่หน้าใดของนิตยสารก็ได้ ไม่มีข้อจำกัดตายตัว ทว่าส่วนใหญ่จะนิยมวางไว้ในตำแหน่งที่ต่อจากหน้าสารบัญและไม่มีการเปลี่ยนหน้าไปมา

ด้วยเหตุนี้บทบรรณาธิการจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจแก่ผู้อ่าน โดยสามารถเขียนออกมาได้หลายรูปแบบ เช่น บทบรรณาธิการแบบอธิบายให้ข้อมูลข่าวสาร บทบรรณาธิการแบบแสดงความคิดเห็น บทบรรณาธิการแบบเสนอข้อคิดอย่างกว้าง ๆ บทบรรณาธิการแบบเสนอแนวทางปฏิบัติ และบทบรรณาธิการแบบโน้มน้าวใจ (สิริทิพย์

ชั้นสุวรรณ, 2543 อ้างอิงใน ภณรัตน์ คชสิทธิ์, 2557: 16–17) ซึ่งบทพรรณานิติกรทุกรูปแบบจะต้องเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลที่มีความเป็นเหตุเป็นผล มีข้อเท็จจริง ถูกต้อง และเที่ยงตรงเป็นหลักสำคัญ

อำนาจ นนทบุตร (2558: 55) กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของบทพรรณานิติกรว่าควรเป็นแหล่งแสดงความคิดเห็น สะท้อนนโยบายและจุดยืนของสิ่งพิมพ์ฉบับนั้น ๆ รวมทั้งเป็นผู้นำทางความคิด เป็นแหล่งสร้างสมทางปัญญาให้แก่สังคม บทพรรณานิติกรจึงมีบทบาทในฐานะของสื่อที่กระตุ้นให้เกิดความคิดทางปัญญาในกลุ่มผู้อ่าน โดยเสนอข้อเท็จจริงจากหลาย ๆ ด้าน เพื่อประกอบการตัดสินใจในสิ่งที่เกี่ยวข้อง การนำเสนอบทพรรณานิติกรจึงต้องเป็นไปอย่างรอบคอบ รัดกุม ถูกต้อง มีเหตุผล เชื่อถือได้ และมีความหนักแน่นในการเสนอความคิดเห็น ตลอดจนสามารถโน้มน้าวมติสาธารณชนได้เป็นอย่างดี

ถึงแม้ว่าบทพรรณานิติกรจะเป็นส่วนที่เปรียบเสมือนพื้นที่แสดงความคิดเห็น แต่ผู้อ่านทั่วไปยังให้ความสนใจอ่านหน้าบทพรรณานิติกรน้อย โดยในส่วนน้อยนี้ประกอบด้วยบุคคลในระดับอาชีพที่ต้องทำงานเกี่ยวกับกิจการของสังคมหรือมีบทบาทต่อสังคม ซึ่งมีความจำเป็นที่ต้องติดตามข่าวสาร การแนวโน้ม และการแสดงทัศนะของสังคมประกอบอาชีพอยู่ตลอดเวลา (อำนาจ นนทบุตร, 2558: 59) กล่าวคือ การแสดงทัศนะผ่านหน้าบทพรรณานิติกรมักมุ่งให้การสื่อสารเกิดขึ้นกับบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการขึ้นสู่สังคม ดังนั้นแม้ว่าผู้อ่านในหน้าบทพรรณานิติกรจะมีอยู่ในอัตราส่วนค่อนข้างน้อย แต่หน้าบทพรรณานิติกรก็มีบทบาทและอิทธิพลอย่างสูง เพราะนอกจากจะเป็นส่วนที่มุ่งโดยตรงต่อกลุ่มผู้อ่านที่มีอำนาจตัดสินใจในสังคมแล้ว ข้อเขียนในบทพรรณานิติกรยังมีอิทธิพลต่อผู้อ่านกลุ่มอื่นในด้านของความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ และความเชื่ออีกด้วย

ทั้งนี้ในบรรดาสื่อที่มีการนำเสนอเนื้อหาด้านการท่องเที่ยว นิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. นับเป็นสื่อสิ่งพิมพ์เก่าแก่ที่ยังคงมีการเผยแพร่เรื่องราวการท่องเที่ยวของประเทศไทยมาอย่างยาวนาน เริ่มดำเนินการกิจการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2503 จนถึงปัจจุบันรวมระยะเวลากว่า 60 ปี โดยทำหน้าที่นำเสนอเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยทั้งด้านธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ผ่านงานเขียนในคอลัมน์ต่าง ๆ เช่น เพื่อนร่วมทาง พักสายตา ชวนชิมริมทาง ขับรถเที่ยว ปักหมุดเที่ยว และคอลัมน์บทพรรณานิติกร

สำหรับคอลัมน์บทพรรณานิติกรในนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. มักจะปรากฏอยู่ในส่วนแรกของนิตยสาร โดยในปีพ.ศ. 2560 ปรากฏอยู่ในหน้าที่ 7 ซึ่งเป็นหน้าที่ถัดจากสารบัญชื่บทพรรณานิติกรเปรียบเสมือนเป็นหัวใจหลักหรือพื้นที่แสดงจุดยืนของอนุสาร อ.ส.ท.

เพื่อถ่ายทอดไปยังผู้อ่าน ผู้เขียนบทบรรณาธิการจะเป็นผู้ที่มีความรู้เรื่องการท่องเที่ยวจึงสามารถเขียนนำเสนอเนื้อหาและสามารถเชิญชวนผู้อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าบทบรรณาธิการในอนุสาร อ.ส.ท. มีการใช้ถ้อยคำที่เป็นสำนวนไทยเกิดขึ้นมากมาย ซึ่งแต่ละสำนวนนอกจากจะทำหน้าที่สื่อความหมายตามตัวภาษาโดยตรงแล้ว ก็ยังสื่อทัศนะบางอย่างของนิตยสารออกมา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

ควันหลง สงกรานต์ เทศกาลสงกรานต์ปีนี้ถือว่าคึกคักกว่าปีที่ผ่านมา โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ส่งเสริมการจัดกิจกรรมสงกรานต์ขึ้นในหลายเมืองหลัก และร่วมรณรงค์ส่งเสริมให้คนไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศกันมากขึ้น โดยชักชวนให้คนไทยกลับไปทำบุญตักบาตรสงกรานต์หน้าพระ รดน้ำขอพรผู้ใหญ่ กลับไปเล่น “สงกรานต์ที่บ้านเกิด”

(พฤษภาคม, 2551)

จากตัวอย่างข้างต้นพบสำนวนไทยที่ว่า “ควันหลง” มีความหมายโดยนัย หมายถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น แล้วกลับปรากฏขึ้นมาอีกครั้ง โดยในบทนี้มีการใช้สำนวนควันหลงมาเปรียบเทียบกับเทศกาลสงกรานต์ คำว่าควันหลง ความหมายโดยตรงแยกออกเป็น 2 คำ คำว่า ควัน หมายถึง สิ่งที่เป็นสีดำคล้ายหมอกเกิดจากการเผาไหม้ของสิ่งต่าง ๆ ที่ลอยตัวอยู่ในอากาศสามารถมองเห็นด้วยตาเปล่าได้ ส่วนคำว่า หลง หมายถึง การเข้าใจผิดหรือการพลัดพลากจากสิ่งใกล้ตัว ซึ่งสำนวน “ควันหลง” มีที่มาจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คำว่า ควัน หมายถึง แก๊สที่อยู่ในอากาศ เกิดขึ้นเมื่อมีการเผาไหม้วัสดุต่าง ๆ หลง หมายถึง ตกค้างหรือพลัดพลากจากสถานที่ที่มา ในบริบทนี้ได้สะท้อนทัศนะของนิตยสารที่มีการกล่าวถึงเหตุการณ์บ้านเมือง ณ ช่วงเวลาหนึ่ง นั่นคือ เทศกาลสงกรานต์ ซึ่งตามปฏิทินจะอยู่ในเดือนเมษายนของทุกปี โดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีการรณรงค์ให้คนไทยท่องเที่ยวภายในประเทศตามวิถีปฏิบัติแบบไทย กล่าวคือ รณรงค์ให้คนไทยเดินทางกลับภูมิลำเนาของตนเอง และร่วมกันทำบุญตักบาตร สงกรานต์หน้าพระ รดน้ำขอพรผู้ใหญ่ เป็นต้น ทว่าในตัวอย่างข้างต้นเป็นการนำเสนอเนื้อหาของบทความในฉบับเดือนพฤษภาคมซึ่งได้ผ่านพ้น

ช่วงเทศกาลสงกรานต์มาแล้ว ผู้เขียนจึงใช้สำนวนไทยว่า ครั้นหลัง เพื่อเชื่อมโยงให้ผู้อ่านเข้าใจ เนื้อหาที่กำลังนำเสนอและเหตุการณ์บ้านเมืองที่ผู้เขียนต้องการกล่าวถึงนั่นเอง

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. มีการใช้สำนวนที่น่าสนใจ ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะศึกษาเรื่อง “สำนวนไทย : ปรากฏการณ์ในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท.” ซึ่งงานวิจัยในลักษณะนี้ได้มีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้บ้างแล้ว เช่น ธวัช บุญนวล (2546) ศึกษาเรื่อง “สำนวนไทยในบทบรรณาธิการในหนังสือพิมพ์รายวัน” วชิร วงศ์กัญญา (2548) ศึกษาเรื่อง “การใช้สำนวนภาษาในคอลัมน์สำนักข่าวหัวเขียว” ประดิษฐ์ นาครักษ์ (2535) ศึกษาเรื่อง “การศึกษารูปแบบ และสำนวนภาษาที่ใช้ในหนังสือราชการไทย ระหว่างปี พ.ศ.2475 ถึง พ.ศ. 2534” เกษม ขนบแก้ว (2548) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์ภูมิปัญญาการใช้กลบท คำภาษาไทยถิ่นใต้ สำนวนไทยที่ปรากฏในบทหนึ่งตะลุงของหนังฉิ่ง อรมุต” และ ต่อศักดิ์ เกษมสุข (2551) ศึกษาเรื่อง “สำนวนไทยนอกกรอบแบบ : การวิเคราะห์ความเป็นมาและความหมาย”

ดังนั้นแม้จะมีผู้ที่ศึกษาบ้างแล้ว แต่เรื่อง “สำนวนไทย : ปรากฏการณ์ในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท.” ยังไม่มีผู้ใดศึกษา ประกอบกับผู้วิจัยเป็นผู้สอนวิชาภาษาไทย ซึ่งต้องสอนเกี่ยวกับสำนวนไทย เช่น ลักษณะของสำนวน การใช้สำนวน และประเภทของสำนวน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรายวิชา 6304227 การบรรณาธิการกิจ ซึ่งมีเนื้อหาในหัวข้อหนึ่ง คือ การเขียนบทบรรณาธิการ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะศึกษา “สำนวนไทย : ปรากฏการณ์ในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท.” เพื่อนำความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปเผยแพร่ผู้เรียน และเป็นแนวทางแก่ผู้ที่สนใจต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาประเภทของสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท.
2. เพื่อศึกษาที่มาของสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท.
3. เพื่อศึกษาทัศนะที่สะท้อนจากสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท.

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นรวบรวมบทบรรณาธิการของ นิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. ฉบับเดือนมกราคม 2551 – เดือนธันวาคม 2565 จำนวน 180 บท และคัดสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการทั้งหมด โดยไม่นับสำนวนที่ปรากฏซ้ำ พบ จำนวน 67 สำนวน

2. จากนั้นออกแบบเครื่องมือในการวิเคราะห์สำนวนไทยตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยนำแนวคิดของสิริวรรณ นันทจันกุล (2548) ที่ศึกษาการใช้สำนวนไทยในบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์เพื่อประกอบการเรียนการสอน กรณีศึกษาหนังสือพิมพ์ เดลินิวส์ มาปรับใช้ในการวิเคราะห์ประเภทของสำนวนไทย และนำแนวคิดของชวีช บุญนวล (2546) ที่ศึกษาสำนวนไทยในบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์รายวัน มาปรับใช้ในการวิเคราะห์ที่มาของสำนวนไทยและทัศนคติสะท้อนจากสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท.

3. นำเครื่องมือในการวิเคราะห์สำนวนไทยตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบหาความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) ใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง IOC โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ดังสูตรต่อไปนี้

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้อง
	$\sum R$	แทน	ผลรวมคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

(อารยา องค์เยี่ยม และพงศ์ธรา วิจิตเวชไพศาล, 2561)

และผู้วิจัยหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) คำนวณจากสูตรสัมประสิทธิ์แบบ alpha (α) reliability coefficient ของครอนบาค (Cronbach) โดยเกณฑ์การหาค่าความเชื่อมั่น กำหนดไว้ 0.80 ขึ้นไป ซึ่งโดยภาพรวมเครื่องมือทั้งหมดมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.80–0.92 ดังสูตรต่อไปนี้

$$\alpha = \frac{K}{K-1} \left(1 - \frac{\sum \sigma \frac{2}{i}}{\sigma \frac{2}{t}} \right)$$

เมื่อ	α	แทน	ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามวัดเจตคติ
	K	แทน	จำนวนคำถามทั้งหมด
	$\sigma \frac{2}{i}$	แทน	ความแปรปรวนของคำถามแต่ละข้อ
	$\sigma \frac{2}{t}$	แทน	ความแปรปรวนของคะแนนรวม

(อารยา องค์เยี่ยม และพงศ์ธารา วิจิตเวชไพศาล, 2561)

4. จากนั้นนำสำนวนไทยทั้งหมดมาวิเคราะห์ตามขอบเขตเนื้อหาที่กำหนดไว้ ได้แก่ ประเภทของสำนวนไทย ที่มาของสำนวนไทย และทัศนคติสะท้อนจากสำนวน แล้วสรุปผลการศึกษาและนำเสนอผลการศึกษาโดยพรรณนาวิเคราะห์ต่อไป

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง “สำนวนไทย : ปรากฏการณ์ในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท.” สรุปผลการศึกษาได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. ประเภทของสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

1.1 ประเภทถ้อยคำคล้องจอง หมายถึง สำนวนที่มีถ้อยคำมีเสียงสัมผัสกัน กล่าวคือ มีสระเสียงเดียวกัน และมีตัวสะกดอยู่ในมาตราเดียวกัน จากการศึกษพบจำนวน 4 สำนวน เช่น ข้าวยากหมากแพง (กรกฎาคม 2551) ลืมตาอ้าปาก (กรกฎาคม 2551) ไม่เป็นสองรองใคร (มกราคม 2561) เป็นต้น

1.2 ประเภทซ้ำคำหรือคำซ้ำ หมายถึง สำนวนที่มีถ้อยคำเดียวกันปรากฏซ้ำ จากการศึกษพบจำนวน 7 สำนวน เช่น ดิดไม้ดิดมือ (กันยายน 2553) ร่วมแรงร่วมใจ (พฤศจิกายน 2554) ก้มหน้าก้มตา (มกราคม 2555) เป็นต้น

1.3 ประเภทถ้อยคำเปรียบเทียบ หมายถึง จำนวนที่มีถ้อยคำเปรียบเทียบของสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง มีลักษณะคล้ายกันหรือเหมือนกันเพื่อให้ชัดเจนยิ่งขึ้น จากการศึกษาพบจำนวน 23 จำนวน เช่น ยาชานานเอก (กรกฎาคม 2551) สวรรค์ (กันยายน 2552) ต้มยำกุ้ง (พฤศจิกายน 2551) ฟองสบู่แตก (ธันวาคม 2551) ทิ้งบาดแผล (สิงหาคม 2559) ฟ้าหลังฝน (พฤศจิกายน 2561) เจาะไขแฉง (เมษายน 2565) เป็นต้น

1.4 ประเภทคำ กลุ่มคำ และประโยคลักษณะอื่น ๆ จากการศึกษาพบจำนวน 33 จำนวน เช่น ขยับตัว (กรกฎาคม 2551) ถ่ายทอดวิทยายุทธ์ (มีนาคม 2555) เป็นต้น

2. ที่มาของสำนวนไทย ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

2.1 ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง จำนวนที่มาจากธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อมรอบตัวนำไปใช้ในลักษณะเปรียบเทียบกับเรื่องที่ต้องการจะกล่าวถึง (ธวัช บุญนวล, 2546: 51) จากการศึกษาพบจำนวน 11 จำนวน เช่น ข้าวยากหมากแพง (กรกฎาคม 2551) ไนน้ำมีปลาในน้ำมีข้าว (พฤษภาคม 2553) แผ่นดินทอง (พฤษภาคม 2553) ดินแดนหลังเขา (ตุลาคม 2561) ฝนลั่งฟ้า (พฤศจิกายน 2561) ฟ้าหลังฝน (พฤศจิกายน 2561) เป็นต้น

2.2 ชื่ออวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย หมายถึง จำนวนที่มาจากชื่ออวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายมนุษย์ โดยนำมาเปรียบเทียบกับเรื่องที่ต้องการจะกล่าวถึง (ธวัช บุญนวล, 2546: 51) จากการศึกษาพบจำนวน 6 จำนวน เช่น มือเยี่ยม (ตุลาคม 2553) รับมือ (มกราคม 2555) หัวใจสีเขียว (สิงหาคม 2560) มือขวา (มิถุนายน 2552) เป็นต้น

2.3 นิสัย พฤติกรรม และการแสดงอาการของคน หมายถึง จำนวนที่มาจาก การนำลักษณะนิสัยและพฤติกรรมของคนมาเปรียบเทียบกับเรื่องที่ต้องการจะกล่าวถึง (ธวัช บุญนวล, 2546: 51) จากการศึกษาพบจำนวน 32 จำนวน เช่น คนละไม้คนละมือ (พฤศจิกายน 2561) ตื่นตาตื่นใจ (กรกฎาคม 2562) หวงหน้าพะวงหลัง (กันยายน 2551) จับตา (กรกฎาคม 2555) ถือธง (กุมภาพันธ์ 2556) เชิดออก (มกราคม 2558) เป็นต้น

2.4 สิ่งของเครื่องใช้ หมายถึง จำนวนที่มาจากการเปรียบเทียบกับลักษณะรูปร่าง คุณสมบัติของสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน (ธวัช บุญนวล, 2546: 51) จากการศึกษาพบจำนวน 8 จำนวน เช่น ยาชานานเอก (กรกฎาคม 2551) ยาสამัญประจำบ้าน (กรกฎาคม 2551) ฟองสบู่แตก (ธันวาคม 2551) หัวเรือใหญ่ (กุมภาพันธ์ 2556) เสอหลัก (พฤศจิกายน 2556) ดาบเข้าฝัก (มีนาคม 2558) เป็นต้น

2.5 อื่น ๆ หมายถึง จำนวนที่มีที่มานอกเหนือจากที่กล่าวไว้ในข้อ 2.1-2.4 จากการศึกษาพบจำนวน 10 จำนวน เช่น สวรรค์ (กันยายน 2552) นาที่ทอง (ธันวาคม 2555) ทิ้งบาดแผล (สิงหาคม 2559) ลั่นเนื้อประดาตัว (ตุลาคม 2554) ติดปีกบิน (มกราคม 2555) น่องใหม่ (สิงหาคม 2554) เจาะไขแดง (เมษายน 2565) เป็นต้น

3. ทศนะที่สะท้อนจากสำนวนไทย ผลการศึกษาปรากฏดังนี้

3.1 เหตุการณ์บ้านเมือง หมายถึง จำนวนที่สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในสังคม โดยมักเป็นเหตุการณ์สำคัญที่มีผลกระทบต่อผู้คนจำนวนมาก (ธวัช บุญนวล, 2546: 75) จากการศึกษาพบจำนวน 7 จำนวน เช่น ควันหลง (พฤษภาคม 2551) ในน้ำมีปลาในนามีข้าว (พฤษภาคม 2553) พื้นที่สีแดง (มิถุนายน 2553) ทิ้งบาดแผล (สิงหาคม 2559) ปีกทอง (พฤศจิกายน 2560) เป็นต้น

3.2 พฤติกรรมของมนุษย์ หมายถึง จำนวนที่สะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ทั้งพฤติกรรมที่ดีและไม่ดี (ธวัช บุญนวล, 2546: 75) จากการศึกษาพบจำนวน 23 จำนวน เช่น ติดไม้ติดมือ (กันยายน 2553) ตั้งหน้าตั้งตา (ตุลาคม 2553) ตาไม่กะพริบ (กรกฎาคม 2551) จับมือกัน (กุมภาพันธ์ 2558) ก้มหน้าพินฝ้า (สิงหาคม 2553) ปักหมุด (มีนาคม 2559) เป็นต้น

3.3 สภาพทางเศรษฐกิจ หมายถึง จำนวนที่สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง (ธวัช บุญนวล, 2546: 75) จากการศึกษาพบจำนวน 27 จำนวน เช่น ช้ำยากหมากแพง (กรกฎาคม 2551) ชยับตัว (กรกฎาคม 2551) ยาชานนอก (พฤศจิกายน 2551) ยาสამัญประจำบ้าน (กรกฎาคม 2551) พื้นตัว (มีนาคม 2554) ก้าวกระโดด (สิงหาคม 2555) ต้มยำกุ้ง (พฤศจิกายน 2551) ฟองสบู่แตก (ธันวาคม 2551) เป็นต้น

3.4 อื่น ๆ จำนวนที่สะท้อนทัศนะบางอย่างนอกเหนือจากที่กล่าวไว้ในข้อ 3.1-3.3 จากการศึกษาพบจำนวน 10 จำนวน เช่น แผ่นดินทอง (พฤษภาคม 2553) มือขวา (มิถุนายน 2552) น่องใหม่ (สิงหาคม 2554) ลัดนิ้วมือเดียว (เมษายน 2559) เป็นต้น

ตัวอย่างการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ในทฤษฎีการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท.

สำนวนที่ 1

เมื่อประเทศประสบปัญหาทางเศรษฐกิจขึ้นมาคราใด หลายฝ่ายก็หันมามองที่การท่องเที่ยวเพื่อจะใช้บริการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือเยียวยาเศรษฐกิจ ซึ่งก็เป็นเรื่องที่น่าตั้งคำถามว่าในยามปรกติที่ไม่เกิดวิกฤตินั้น เราได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศมากพอแล้วหรือยัง ในยามปรกติที่สุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง เราให้ความสำคัญกับ**ยาสามัญประจำบ้าน**ขนาดนี้ดีพอหรือเปล่า หรือปล่อยให้ละเลย ไม่สนใจใยดีทอดทิ้งให้กลายเป็นยาหมอดอายุลงไปทุกวัน

(กรกฎาคม 2551)

ความหมายของสำนวนไทย จากข้อความข้างต้นพบสำนวนไทยที่ว่า “ยาสามัญประจำบ้าน” ซึ่งเป็นสำนวนที่อยู่ประเภทถ้อยคำเปรียบเทียบ มีความหมายในลักษณะการโยงความคิดจากสิ่งหนึ่งไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง โดยคำว่า ยาสามัญประจำบ้าน หมายถึง สิ่งที่ใช้แก้หรือป้องกันโรค หรือบำรุงร่างกาย โดยเป็นยาที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขได้ประกาศว่าประชาชนควรมีติดอยู่ประจำบ้านของตนเอง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 947) ซึ่งในบริบทนี้เป็นการเปรียบเทียบสิ่งของ (ยาสามัญประจำบ้าน) กับการท่องเที่ยวว่ามีลักษณะบางประการเหมือนกัน คือ มีคุณสมบัติสามารถแก้ไขร่างกายที่เจ็บป่วยหรือเศรษฐกิจที่ทรุดโทรมให้กลับฟื้นคืนมาได้นั่นเอง

ที่มาของสำนวนไทย จากข้อความข้างต้นพบสำนวนไทยที่ว่า “ยาสามัญประจำบ้าน” มีที่มาจากสิ่งของเครื่องใช้ โดยยานับเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญของมนุษย์ และยาสามัญประจำบ้านก็เป็นยาที่อยู่ประจำบ้าน เพื่อช่วยบรรเทาอาการเจ็บป่วยต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับร่างกายในยามฉุกเฉิน

ทัศนะที่สะท้อนจากสำนวนไทย จากข้อความข้างต้นพบสำนวนไทยที่ว่า “ยาสามัญประจำบ้าน” มีทัศนะที่สะท้อนสภาพทางเศรษฐกิจ ในบทนี้ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจของไทยกับการท่องเที่ยวว่า เมื่อครั้งเศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ในสภาวะปรกติ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมักไม่ได้ให้ความสำคัญด้านการท่องเที่ยวมากนัก ต่างฝ่ายต่างปล่อยให้ละเลยเรื่องการท่องเที่ยวมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน แต่เมื่อเศรษฐกิจไทยตกต่ำหลายหน่วยงานกลับให้

ความสำคัญนำการท่องเที่ยวมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้ให้กับประเทศ ผู้เขียนจึงเปรียบเทียบการท่องเที่ยวของไทยให้เป็นเหมือนยาสามัญประจำบ้าน ที่คอยรักษาเยียวยาเศรษฐกิจของประเทศให้ดีขึ้น และนับเป็นสิ่งสำคัญที่ประเทศต้องมีติดบ้านไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน

สำนวนที่ 2

เป้าหมายของแผนการตลาดปี 2556 ดูจะเป็นเป้าหมายที่สูงมากพอสมควร ซึ่งก็เป็นไปตามแผนการตลาดที่จะทำรายได้แบบก้าวกระโดด เพื่อทำรายได้เข้าสู่จุดหมาย 2 ล้านบาทในปี 2558 ตามนโยบายที่ทางรัฐบาลได้ให้โจทย์ไว้ ซึ่งหากจะถามว่าเป้าหมายทั้งปี 2556 และเป้าหมาย 2 ล้านบาทในปี 2558 นั้นจะมีทางเป็นไปได้ไหม ก็ต้องยอมรับว่าเป็นงานหนักของ ททท. ที่จะต้องผลักดันให้บรรลุเป้าหมายให้ได้ด้วยศักยภาพขององค์กรที่มีพนักงานเท่าเดิม

(สิงหาคม 2555)

ความหมายของสำนวนไทย จากข้อความข้างต้นพบสำนวนไทยที่ว่า “ก้าวกระโดด” ซึ่งเป็นสำนวนที่อยู่ประเภทคำ กลุ่มคำ และประโยคลักษณะอื่น ๆ มีความหมายเปรียบเทียบโดยนัย หมายถึง การเพิ่มขึ้นของรายได้จากการท่องเที่ยวของประเทศไทย ที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างฉับพลัน จึงใช้คำว่าก้าวกระโดดมาเปรียบเทียบกับรายได้ของการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น ความหมายโดยตรงของคำว่า ก้าวกระโดด แยกออกเป็น 2 คำ คำว่า ก้าว หมายถึง ยกเท้าเคลื่อนไปวางข้างหน้าหรือข้างหลัง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 120) ส่วนคำว่า กระโดด หมายถึง ใช้เท้าดันพื้นให้ตัวลอยสูงขึ้นหรือเคลื่อนจากที่เดิม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 36)

ที่มาของสำนวนไทย จากข้อความข้างต้นพบสำนวนไทยที่ว่า “ก้าวกระโดด” มีที่มาจากนิยาย พุทธิกรรม และการแสดงอาการของคน โดยการก้าวกระโดดเป็นลักษณะของการเคลื่อนไหวร่างกายอย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่มีการดันตัวเองให้ลอยสูงขึ้นจากพื้น ซึ่งถือเป็นพุทธิกรรมและการแสดงอาการของคน

ทัศนะที่สะท้อนจากสำนวนไทย จากข้อความข้างต้นพบสำนวนไทยที่ว่า “ก้าวกระโดด” มีทัศนะที่สะท้อนถึงสภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งในบทนี้ได้เขียนถึงการวางแผนของการท่องเที่ยวของประเทศไทย ที่จะต้องทำรายได้เข้าประเทศเพิ่มขึ้นในทุก ๆ ปี โดยตัวเลขรายได้ที่สูงขึ้นนั้นจะต้องสูงขึ้นไปปริมาณมากกว่าที่กำหนดไว้ค่อนข้างมาก ซึ่งมีการวางแผนให้รายได้ในปี พ.ศ.2556 จะต้องมียาได้เพิ่มขึ้นกว่า ปี พ.ศ.2555 หรือเรียกกันว่าการทำรายได้แบบก้าวกระโดด จึงปรากฏสำนวน “ก้าวกระโดด” ขึ้นในบทบรรณาธิการฉบับนี้

สำนวนที่ 3

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจจะลอกใหม่อันมีผลจากราคาน้ำมันที่ขยับตัวสูงขึ้นทุกวันทำให้เกิดปัญหาข้าวยากหมากแพงไปทั่วทุกหัวระแหง สร้างความเดือดร้อนรุนแรงไปทั่วโลกจนมีประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ออกมาประท้วงกันมากมายหลายประเทศ ไม่เว้นแม้แต่ประเทศผู้ส่งออกน้ำมันอย่างอินโดนีเซีย มาเลเซีย เพราะรายได้จากการค้าน้ำมันนั้นตกอยู่กับคนเพียงไม่กี่กลุ่ม แต่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและส่วนใหญ่ของโลกกลับต้องเผชิญปัญหาสินค้าเครื่องอุปโภคบริโภคและค่าใช้จ่ายในการเดินทางที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวันปรับตัวสูงขึ้นอย่างมาก ในขณะที่เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าแรง และราคาผลผลิตทางเกษตรไม่สามารถปรับตัวตามได้ทัน จึงส่งผลให้เกิดความเดือดร้อนไปทั่ว

(กรกฎาคม 2551)

ความหมายของสำนวนไทย จากข้อความข้างต้นพบสำนวนไทยที่ว่า “ขยับตัว” ซึ่งเป็นสำนวนที่อยู่ประเภทคำ กลุ่มคำ และประโยคลักษณะอื่น ๆ มีความหมายโดยนัยหมายถึง เศรษฐกิจของไทยมีการปรับตัวสูงขึ้น โดยในบทนี้มีการใช้สำนวนขยับตัวมาเปรียบเทียบกับเศรษฐกิจของไทย คำว่า ขยับตัว ความหมายโดยตรงแบ่งออกเป็น 2 คำ คำว่า ขยับ หมายถึง เคลื่อนไหวหรือทำท่าว่าจะทำอย่างใดอย่างหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 172) ส่วนคำว่า ตัว หมายถึง รูป ตน ตนเอง คำเรียกใช้แทนคน สัตว์ และสิ่งของ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 486)

ที่มาของสำนวนไทย จากข้อความข้างต้นพบสำนวนไทยที่ว่า “ขยับตัว” มีที่มาจากนิยายและพฤติกรรมของคน คำว่า ขยับตัว หมายถึง ลักษณะการเคลื่อนไหวของร่างกายจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง

ทัศนคติสะท้อนจากสำนวนไทย จากข้อความข้างต้นพบสำนวนไทยที่ว่า “ขยับตัว” มีทัศนคติสะท้อนสภาพทางเศรษฐกิจ ในบทนี้ได้กล่าวถึงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจจะลอกใหม่อันมีผลจากราคาน้ำมันที่ปรับตัวสูงขึ้นทุกวันทำให้เกิดปัญหาข้าวยากหมากแพงไปทั่วทุกพื้นที่ ในบริบทนี้จึงพบสำนวนขยับตัวเขียนแทนการปรับตัวสูงขึ้นของราคาน้ำมัน

สำนวนที่ 4

วิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหม่ที่ทำท่าจะมีเค้าวางเป็นสัญญาณมาเป็นระยะ ๆ อาจเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้นก็ต้องติดตามกันอย่าง **ตาไม่กะพริบ** สิ่งที่น่าเป็นห่วงเป็นใยก็คือ หากเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจครั้งใหม่ขึ้น การจะหันมาพึ่งการท่องเที่ยวเพื่อเยียวยาเศรษฐกิจนั้น ก็อาจจะพึ่งหวังได้ไม่เต็มที่เหมือนเช่นในครั้งที่ผ่านๆ มา เพราะในภาวะปัจจุบันที่ปัญหาราคาน้ำมันมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจไปทั่วทั้งโลก มีผลกระทบต่อค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูงขึ้น เพราะวันนี้ทุกสายการบินก็ปรับราคาตั๋วโดยสาร ค่าน้ำมัน ขึ้นไปทุกเส้นทาง ยังไม่รวมถึงค่าบริการท่องเที่ยวอื่นในแหล่งท่องเที่ยวที่จะต้องปรับตัวสูงขึ้นตามราคาน้ำมันไปด้วย ซึ่งอาจจะส่งผลให้การเดินทางท่องเที่ยวของโลกชะงักงัน

(กรกฎาคม, 2551)

ความหมายของสำนวนไทย จากข้อความข้างต้นพบสำนวนไทยที่ว่า “ตาไม่กะพริบ” ซึ่งเป็นสำนวนที่อยู่ประเภทคำ กลุ่มคำ และประโยคลักษณะอื่น ๆ มีความหมายโดยนัย หมายถึง การเฝ้ามองหรือติดตามอย่างตั้งใจ ใจจดใจจ่ออยู่กับสิ่งนั้นเป็นหลัก โดยผู้เขียนนำเอาคำว่าตาไม่กะพริบมาเขียนเปรียบเทียบกับ การติดตามข่าวสารวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้ความหมายโดยตรงของคำว่า ตาไม่กะพริบ แบ่งออกเป็น 3 คำ คำว่า ตา หมายถึง ส่วนหนึ่งของร่างกายคนและสัตว์ ทำหน้าที่ดู (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 489) คำว่า ไม่ หมายถึง คำปฏิเสธความหมายของคำที่อยู่ถัดไป (ราชบัณฑิตยสถาน,

2556: 930) และคำว่า กะพริบ หมายถึง ปิดและเปิดหน้าต่างโดยเร็ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 96)

ที่มาของสำนวนไทย จากข้อความข้างต้นพบสำนวนไทยที่ว่า “ตาไม่กะพริบ” มีที่มาจากนิสัย พฤติกรรม และการแสดงอาการของคน คำว่า ตาไม่กะพริบ หมายถึง การสนใจสิ่งนั้นเป็นอย่างมาก การจดจ่อไม่ออกแวก และไม่ละสายตาหรือความสนใจไปที่อื่น

ทัศนะที่สะท้อนจากสำนวนไทย จากข้อความข้างต้นพบสำนวนไทยที่ว่า “ตาไม่กะพริบ” มีทัศนะที่สะท้อนพฤติกรรมของมนุษย์ ที่ในขณะนั้นผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านสนใจและติดตามข่าวสารวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่มีโอกาสจะเกิดขึ้นในไม่ช้า โดยวิกฤตการณ์นี้จะส่งผลกระทบเป็นวงกว้าง และไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว เนื่องจากการท่องเที่ยวเองก็ได้รับผลกระทบเรื่องค่าเดินทางที่มีการปรับตัวสูงขึ้นตามราคาน้ำมันนั่นเอง ดังนั้นผู้เขียนจึงกระตุ้นให้ผู้อ่านติดตามข่าวสารอย่างจดจ่อด้วยการใช้สำนวนว่า “ตาไม่กะพริบ” เพื่อเตรียมตัวรับมือกับวิกฤตการณ์นี้ต่อไป

สำนวนที่ 5

*แรกทีเดียววางแผนกันไว้ว่าจะจัดเป็นงานเล็ก ๆ ง่าย ๆ
ประเภทใครมีของอร่อยก็ติดไม้ติดมือมาแบบข้าวหม้อแกงหม้อ
มาร่วมกันทำบุญแบบไม่มีพิธีรีตองอะไร เน้นที่เนื้อหาสาระของ
ความอึดมบุญสุขใจเป็นหลัก*

(กัณยาน, 2553)

ความหมายของสำนวนไทย จากข้อความข้างต้นพบสำนวนไทยที่ว่า “ติดไม้ติดมือ” และ “ข้าวหม้อแกงหม้อ” ซึ่งเป็นสำนวนที่อยู่ประเภทซ้ำคำหรือคำซ้ำ โดยสำนวน “ติดไม้ติดมือ” มีความหมายโดยนัย หมายถึง นำสิ่งของหรือของกำนัลไปด้วย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556: 500) ส่วนสำนวน “ข้าวหม้อแกงหม้อ” มีความหมายโดยนัย หมายถึง การร่วมแรงร่วมใจด้วยการนำอาหารคนละเล็กคนละน้อยมาช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างกัน โดยในบริบทนี้เน้นย้ำการร่วมกันจัดงานบุญ

ที่มาของสำนวนไทย จากข้อความข้างต้นพบสำนวนไทยที่ว่า “ติดไม้ติดมือ” มีที่มาจากนิสัยและพฤติกรรมของคน คำว่า ติดไม้ติดมือ หมายถึง การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คนละไม้คนละมือเพื่อให้ประสบผลสำเร็จ ส่วนสำนวน “ข้าวหม้อแกงหม้อ” มีที่มาจาก

สิ่งของเครื่องใช้ โดยเป็นการนำอาหารที่อยู่ในภาชนะประเภทหม้อมาเปรียบเทียบกับ การช่วยเหลือเกื้อกูลของสมาชิกในกลุ่มสังคมเดียวกัน ซึ่งมักใช้ในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการ ร่วมกันจัดงานบุญงานกุศล

ทัศนะที่สะท้อนจากสำนวนไทย จากข้อความข้างต้นพบสำนวนไทยที่ว่า “ติดไม้ติดมือ” และ “ข้าวหม้อแกงหม้อ” มีทัศนะที่สะท้อนพฤติกรรมของมนุษย์ ในบริบทนี้ ได้กล่าวถึงการจัดงานทำบุญของหน่วยงานอนุสาร อ.ส.ท. โดยหวังจะจัดงานเล็ก ๆ และ ให้แต่ละคนพาอาหารมาคละชนิดละหน่อย ดังนั้นจึงปรากฏสำนวนไทยที่ว่า “ติดไม้ติดมือ” และ “ข้าวหม้อแกงหม้อ” ในบทบรรณาธิการข้างต้น

อภิปรายและสรุปผล

จากการศึกษา “สำนวนไทย : ปรากฏการณ์ในบทบรรณาธิการของนิตยสาร อนุสาร อ.ส.ท.” จำนวน 180 บท ผู้วิจัยพบสำนวนไทยในบทบรรณาธิการของนิตยสาร อนุสาร อ.ส.ท. ทั้งหมด 67 สำนวน และนำมาศึกษาตามกรอบที่วางไว้ได้ดังนี้

1. ด้านประเภทของสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. พบ 4 ประเภท เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1.1 ประเภทคำ กลุ่มคำ และประโยค ลักษณะอื่น ๆ พบจำนวน 33 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 49.3 ของสำนวนทั้งหมด 1.2 ประเภท ถ้อยคำเปรียบเทียบ พบจำนวน 23 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 34.3 ของสำนวนทั้งหมด 1.3 ประเภท คำซ้ำหรือคำซ้ำ พบจำนวน 7 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 10.5 ของสำนวนทั้งหมด 1.4 ประเภท ถ้อยคำคล้องจอง พบจำนวน 4 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 5.9 ของสำนวนทั้งหมด

2. ด้านที่มาของสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. พบ 5 ลักษณะ เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 2.1 นิสัย พฤติกรรม และการแสดง อารมณ์ของคน พบจำนวน 32 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 47.8 ของสำนวนทั้งหมด 2.2 ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบจำนวน 11 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 16.5 ของสำนวนทั้งหมด 2.3 อื่น ๆ พบจำนวน 10 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 14.9 ของสำนวนทั้งหมด 2.4 สิ่งของ เครื่องใช้ พบจำนวน 8 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 11.9 ของสำนวนทั้งหมด 2.5 ชื่ออวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย พบจำนวน 6 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 8.9 ของสำนวนทั้งหมด

3. ด้านทัศนะที่สะท้อนจากสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของอนุสาร อ.ส.ท. พบ 4 ทัศนะ เรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 3.1 สภาพทางเศรษฐกิจ พบจำนวน 27 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 40.3 ของสำนวนทั้งหมด 3.2 พฤติกรรมของมนุษย์ พบจำนวน

23 จำนวน คิดเป็นร้อยละ 34.4 ของจำนวนทั้งหมด 3.3 อื่น ๆ พบจำนวน 10 จำนวน คิดเป็นร้อยละ 14.9 ของจำนวนทั้งหมด 3.4 เหตุการณ์บ้านเมือง พบจำนวน 7 จำนวน คิดเป็นร้อยละ 10.4 ของจำนวนทั้งหมด

ทั้งนี้ผู้วิจัยพบประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ด้านประเภทของสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. พบ 4 ประเภท ได้แก่ 1.1 ประเภทคำ กลุ่มคำ และประโยคลักษณะอื่น ๆ 1.2 ประเภท ถ้อยคำเปรียบเทียบ 1.3 ประเภทซ้ำคำหรือคำซ้ำ และ 1.4 ประเภทถ้อยคำคล้องจองนั้น สำนวนประเภทถ้อยคำคล้องจองพบน้อยที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย “การศึกษาการใช้ สำนวนไทย ในบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์เพื่อประกอบการเรียนการสอน: กรณีศึกษา หนังสือพิมพ์เดลินิวส์” (สิริวรรณ นันทจันกุล, 2548: 45–52) โดยสิริวรรณ นันทจันกุล ได้ตั้งข้อสังเกตว่า สาเหตุเพราะประการแรกมีผู้รู้จักสำนวนประเภทนี้น้อยลง และประการที่สองมีผู้รู้ความหมายถูกต้องอย่างถ่องแท้มีน้อยลง ดังนั้นหากไม่มีการฟื้นฟูอนุรักษ์และสืบทอด สำนวนประเภทนี้จะใช้น้อยลงในอนาคต ในประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยมีความเห็นสอดคล้อง อีก ทั้งใคร่ขอเสนอข้อสังเกตเพิ่มเติมอีก 1 ประการ คือ ความเป็นเจ้าสำบัดสำนวนของคนไทยในปัจจุบันนั้นมีน้อยลง โดยแม้บทความวิจัยชิ้นนี้จะเป็นการศึกษาผลงานเขียนที่ปรากฏขึ้นจากการใช้ภาษาของบรรณาธิการหรือสมาชิกหนึ่งในกองบรรณาธิการนิตยสาร ซึ่งนับเป็นนัก สื่อสารมวลชนแขนงหนึ่งที่มีความใกล้ชิดในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร แต่หากมองในอีก ด้านหนึ่งงานเขียนที่ปรากฏในบทบรรณาธิการกลุ่มตัวอย่างเป็นงานเขียนอาจต้องการสื่อสาร ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแบบง่าย ๆ สามารถอ่านและแปลความได้อย่าง รวดเร็ว โดยไม่เยิ่นเย้อ เพื่อให้เหมาะกับผู้อ่านทุกกลุ่ม ดังนั้นจึงตัดชั้นเชิงทางภาษาให้เหลือ เพียงบางส่วนที่เอื้อต่อการสื่อสารในปัจจุบันนั่นเอง

2. ด้านที่มาของสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. พบ 5 ประเภท ได้แก่ 2.1 นิสัย พงศัตถกรรม และการแสดงอาการของคน 2.2 ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2.3 อื่น ๆ 2.4 สิ่งของเครื่องใช้ 2.5 ชื่ออวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย ทั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าที่มาของสำนวนไทยที่มาจากนิสัย พงศัตถกรรม และการแสดงอาการ ของคนซึ่งพบมากที่สุดนั้น อาจมาจากการที่ผู้เขียนมักใช้ภาษาในเชิงการเปรียบเทียบ ประชด ประชัน หรือพูดเล่น ๆ โดยการนำเอานิสัยหรือพฤติกรรมของคนที่ปรากฏในสังคมมาเปรียบ เปรยให้ผู้อ่านได้ติดตาม

3. ด้านทัศนคติที่สะท้อนจากสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของอนุสาร อ.ส.ท. พบ 4 ทัศนะ ได้แก่ 3.1 สภาพทางเศรษฐกิจ 3.2 พฤติกรรมของมนุษย์ 3.3 อื่น ๆ 3.4 เหตุการณ์บ้านเมือง ทั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของอนุสาร อ.ส.ท. มีการมุ่งนำเสนอเรื่องราวและข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเป็นหลัก ซึ่งเนื้อหาโดยส่วนใหญ่จะมีความเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจภายในประเทศว่า ณ ขณะนั้นมีเคลื่อนไหวเติบโต หรือหยุดชะงักอย่างไร ดังนั้นจึงปรากฏสำนวนไทยที่มีการสะท้อนทัศนคติด้านสภาพทางเศรษฐกิจมากกว่าด้านอื่น ๆ นั่นเอง

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่า บทความวิจัยชิ้นนี้มีข้อค้นพบที่สอดคล้องและแตกต่างจากงานวิจัยเรื่อง “สำนวนไทยในบทบรรณาธิการในหนังสือพิมพ์รายวัน” (ธวัช บุญนวล, 2546) และงานวิจัยเรื่อง “การใช้สำนวนภาษาในคอลัมน์สำนักข่าวหัวเขียว” (วชิร วงศ์กัญญา, 2548) กล่าวคือ ข้อค้นพบด้านที่มาของสำนวนและทัศนคติที่สะท้อนในบทบรรณาธิการนั้นมีบางประเด็นที่สอดคล้องกัน เช่น มีที่มาของสำนวนไทยจากลักษณะต่าง ๆ เช่น ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สัตว์ การประกอบอาชีพ ชื่อวัยของร่างกาย แบบแผนประเพณีและความเชื่อ ศาสนา นิทาน ตำนาน วรรณคดีและประวัติศาสตร์ และ พฤติกรรมของคน เป็นต้น รวมทั้งมีทัศนคติที่สะท้อนจากสำนวน 6 ทัศนะ คือ ด้านความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณี เหตุการณ์บ้านเมือง การประกอบอาชีพ พฤติกรรมของมนุษย์ และสภาพทางเศรษฐกิจ แต่ทั้งนี้ก็มีความแตกต่างกันในด้านของจำนวนสำนวนที่ค้นพบในแต่ละด้าน ซึ่งในประเด็นนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่าอาจเนื่องมาจากบทบรรณาธิการที่นำมาศึกษานั้นเป็นกลุ่มตัวอย่างต่างประเภทกัน ส่งผลให้เนื้อหาและวัตถุประสงค์ที่ต้องการสื่อสารแตกต่างกัน และส่งผลต่อการเลือกใช้สำนวนไทยที่แตกต่างกันนั่นเอง

ข้อค้นพบทั้งหมดนี้ ทำให้เห็นว่าสำนวนเป็นเครื่องมือที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติ วิธีคิด และวิถีการดำเนินชีวิต ความเชื่อ และค่านิยมของผู้คนในสังคมมาตลอดหลายยุคหลายสมัย และปรากฏมากมายหลากหลายสื่อ ทั้งนี้การเลือกใช้สำนวนในบทบรรณาธิการในนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. ไม่ได้เป็นเพียงกลวิธีทางภาษาที่ผู้เขียนต้องการเรียบเรียงถ้อยคำให้เกิดความคมคายและสละสลวยทางด้านการใช้ภาษาเท่านั้น หากวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งจะพบว่าบางครั้งสำนวนยังสามารถสะท้อนและถ่ายทอดชุดความคิดบางอย่างที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงขั้นตอนการทำงานของการทำงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยด้วย ซึ่งส่วนใหญ่มุ่งเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ส่งเสริมให้ผู้อ่านเข้าใจว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญทั้งต่อ

ตนเองและประเทศชาติ เช่น การท่องเที่ยวเป็นการพักผ่อน เป็นการค้นหาความสุข และเพิ่มเติมประสบการณ์ชีวิตแก่ตนเอง รวมทั้งแก้ปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาสำนวนไทยในคอลัมน์อื่น ๆ ที่ไม่ใช่คอลัมน์บทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท.
2. ควรเปรียบเทียบการศึกษาสำนวนไทยที่ปรากฏในบทบรรณาธิการของนิตยสารอนุสาร อ.ส.ท. กับสำนวนไทยที่ปรากฏในคอลัมน์อื่น ๆ เพื่อให้เห็นความแตกต่างในการใช้สำนวนของนิตยสาร
3. ควรศึกษาพลวัตของสำนวนไทยที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม

เอกสารอ้างอิง

เกษม ขนาบแก้ว. (2548). การวิเคราะห์ภูมิปัญญาการใช้กลบท คำภาษาไทยถิ่นใต้ **สำนวนไทยที่ปรากฏในบทหนึ่งตะลุงของหนังฉิ้น อรมุต (รายงานผลการวิจัย)**. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

จงกลณี งามวงศ์. (2547). **วิเคราะห์บทบรรณาธิการในนิตยสารข่าว พ.ศ.2545**. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ต่อศักดิ์ เกษมสุข. (2551). **สำนวนไทยนอกกรอบแบบ : การวิเคราะห์ความเป็นมาและความหมาย (รายงานการวิจัย)**. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ธวัช บุญนวล. (2546). **สำนวนไทยในบทบรรณาธิการในหนังสือพิมพ์รายวัน**. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี.

ประดิษฐา นาครักษา. (2535). **การศึกษารูปแบบ และสำนวนภาษาที่ใช้ในหนังสือราชการไทยระหว่างปี พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2534**. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต) กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภณรัตน์ คชสิทธิ์. (2557). **รูปแบบการใช้ภาษาในบทบรรณาธิการหนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554.**

(พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

วชิร วงศ์กัญญา. (2548). **การใช้สำนวนภาษาในคอลัมน์สำนักข่าวหัวเขียว.**

(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สิริทิพย์ ชันสุวรรณ. (2543). **การบริหารงานหนังสือพิมพ์.** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สิริวรรณ นันทจันกุล. (2548). รายงานผลการวิจัยเรื่องการศึกษาการใช้สำนวนไทยในบท

บรรณาธิการของหนังสือพิมพ์เพื่อประกอบการเรียนการสอน กรณีศึกษา

หนังสือพิมพ์เดลินิวส์. **วารสารมนุษยศาสตร์**, 13(2005), 45–52.

อารยา องค์เยี่ยม และพงศ์ธารา วิจิตเวชไพศาล. (2561). การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

วิจัย. **วิสัยทัศน์สาร**, 44(1), 36–42.

อำนวยการ นนทบุตร. (2558). **การสื่อสารทางการเมืองของสื่อสิ่งพิมพ์ในภาวะวิกฤตทาง**

การเมือง: ศึกษากรณีบทบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์มติชนและ

หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ในปี พ.ศ.2550–2554. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต).

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.

**การออกแบบและพัฒนาบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603
การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ เพื่อส่งเสริม
ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21**
**The design and develop a web-based lessons of 1633603
Web design and development in information technology
to promote skills of learning information, Media and
technology with 21st century**

ศราววุฒิ ด้วงเป้า^{1*}

Sarawut Duangbao^{1*}

¹ สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี 76000

¹ Information Science and Library Science Department, Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchaburi Rajabhat University, Phetchaburi 76000

*Corresponding author: daniel852_6@hotmail.com

Received: April 1, 2022; Revised: June 27, 2022; Accepted: September 6, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ออกแบบและพัฒนาบทเรียนบนเว็บ 2) ศึกษาคุณภาพของบทเรียนบนเว็บ 3) ประเมินทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาที่เรียนด้วยบทเรียนบนเว็บ และ 4) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา ด้านการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ และด้านการออกแบบสารสนเทศ รวมจำนวน 5 คน และ 2) นักศึกษาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้คือ 1) แบบ

ประเมินคุณภาพบทเรียนบนเว็บ 2) แบบประเมินทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อบทเรียนบนเว็บ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) บทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บ ในงานสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นมีความสมบูรณ์ร้อยละ 100 ประกอบด้วยเนื้อหาการเรียน 10 บทเรียน ในแต่ละบทเรียนมีเนื้อหา ภาพประกอบ แบบฝึกหัดท้ายบท พร้อมวิดีโอ ประกอบการเรียนทั้งภาคบรรยายและภาคปฏิบัติ 2) บทเรียนบนเว็บมีคุณภาพอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.28$, S.D. = 0.08) 3) นักศึกษามีทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับพอใช้ ($\bar{x} = 3.17$, S.D. = 1.39) มีทักษะความรู้ความสามารถที่ดีอยู่ในระดับพอใช้ได้แก่ ความสามารถในการตีความ แปลความหมายของข้อมูลในตัวสื่อที่ต้องการนำเสนอ นำไปสู่การตัดสินใจคุณค่าความถูกต้อง เหมาะสม และคุณภาพของสารสนเทศที่ได้รับจากสื่อ และสามารถแสวงหาสื่อเพื่อใช้เป็นตัวช่วยประกอบการสร้างงานตนเองได้หลายประเภทและไม่ถูกจำกัดอยู่กับสื่อประเภทใดประเภทหนึ่ง 4) นักศึกษามีความพึงพอใจการใช้งานบทเรียนบนเว็บ รวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 1.07)

คำสำคัญ: บทเรียนบนเว็บ การพัฒนาเว็บไซต์ ทักษะศตวรรษที่ 21

Abstract

The objectives of this research were 1) to design and develop the web-based lessons, 2) to study the quality of the web-based lessons, 3) to assess 21st century skills of the students who studied with web-based lessons in terms of information, media and technology skills, and 4) to study the students' satisfaction towards the web-based lessons used in the course of 1633603, Web Design and Development in Information Technology. The sample group were 1) five experts in educational technology, web design and development, and information design, and 2) six students of the Library and Information Science Program at Phetchaburi Rajabhat University. The tools used in this research were 1) a web lesson quality assessment form, 2) a 21st century skills assessment form on information, media and technology skills, and 3) a satisfaction assessment form for the

web-based lessons. The statistics used to analyze the data were frequency, percentage, mean, and standard deviation

The results of the research were showed that 1) 10 web lessons which were developed for the course 1633603, Web Design and Development in Information Technology, were 100% complete. In addition, each lesson contained learning contents, illustrations, unit exercises, and video tutorial for both lectures and practical sessions, 2) the quality of the lessons on the website was at a high level ($\bar{x} = 4.28$, S.D. = 0.08), 3) the students' skills in information, media and technology in the 21st century were at a fair level ($\bar{x} = 3.17$, S.D. = 1.39). In addition, the students had good skills, knowledge, and abilities at a fair level, including the ability to interpret and translate the information in the medium that is needed to be presented. This could finally lead them to evaluate the value, correctness, appropriateness, and quality of information received from the media, 4) the students had a high level of satisfaction with the overall use of the lessons on the web ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 1.07).

Keywords: Web-Based Instruction, Developing Website, 21st century skills

บทนำ

ในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญโดยผู้สอนจะต้องเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้ให้คำแนะนำหรือที่ปรึกษา เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ใช้การวัดและประเมินผลผู้เรียนด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย เหมาะสมกับรูปแบบการสอน เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะด้านชีวิตและอาชีพ (อรพรรณ ทิมครองธรรม ทวีภา ประภา และ สมจิตรา เรืองศรี, 2560) ความท้าทายในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ให้ความสำคัญกับการจัดการสภาพแวดล้อมใหม่การเรียนรู้ในยุคที่มีองค์ความรู้ที่มากมายมหาศาล มีนวัตกรรมเทคโนโลยีที่ส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ให้สูงขึ้นมีการยกระดับการเรียนรู้ในห้องเรียนแบบดั้งเดิมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ขยายสู่สภาพแวดล้อมใหม่ผ่านระบบออนไลน์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทางไกลด้วยเทคโนโลยีที่สามารถเรียนรู้ที่ไหนเมื่อไรก็ได้ เรียนพร้อมกันหรือเรียนไม่พร้อม

กันก็ได้ (โอกาส เกาโตยาภรณ์ วสันต์ อดิศักดิ์ และอนุชิต งามขจรวิวัฒน์, 2560) บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนผ่านระบบเครือข่ายจัดได้ว่าเป็นสื่ออิเล็กทรอนิกส์ประเภทหนึ่งที่น่าเสนอองค์ความรู้อย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอนตามหลักการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและคอมพิวเตอร์มาช่วยในการนำเสนอและการจัดการ ในปัจจุบันนี้วงการทางการศึกษาได้ให้ความสำคัญและตื่นตัวในการพัฒนาบทเรียนบนเว็บเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอนเป็นอย่างมากด้วยคุณสมบัติที่สามารถตอบสนองของการเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ ที่จะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถด้านสติปัญญาของแต่ละคนได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ตัวแปรทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการดำรงอยู่ของประชากรโลกในปัจจุบันสิ่งที่สำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน อีกสิ่งหนึ่ง คือ สถานการณ์ของการแพร่ระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตั้งแต่ปี 2562 จนถึงปี 2564 นานาประเทศเกิดวิกฤติการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสดังกล่าวที่สร้างปัญหาให้กับสังคมโลก ทั้งด้านเศรษฐกิจ ด้านการศึกษา ฯลฯ จะเห็นได้ว่าหลายหน่วยงานมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมาเป็นอยู่อย่างเห็นได้ชัดเจนและสิ่งที่ส่งผลต่อพื้นฐานการพัฒนาคนของโลกคือการจัดการเรียนการสอนมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเรียนการสอนในระบบปกติเป็นรูปแบบออนไลน์ ทั้งในการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษามีรูปแบบที่หลากหลายให้เลือกเพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ (วิญญูณี บุญลอย ชีรังกูร วรบำรุงกุล มนตรี วิชัยวงษ์ และเริงวิญญู นิลโคตร, 2564)

ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ได้กำหนดให้จัดการเรียนการสอนในรูปแบบการเรียนออนไลน์ 100% เพื่อเป็นการลดภาวะความเสี่ยงต่อการแพร่เชื้อระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยมหาวิทยาลัยได้ออกประกาศ เรื่องแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ภาคเรียนที่ 1/2564 (ฉบับที่ 1) ลงวันที่ 8 มิถุนายน 2564 โดยระบุในหัวข้อการจัดการเรียนการสอนว่า ให้ทุกรายวิชามีการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์อย่างเต็มรูปแบบ จากวันที่ 5 กรกฎาคม ถึงวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ. 2564 หรือจนกว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่น กรณีที่เป็นรายวิชาปฏิบัติการให้อาจารย์ผู้สอนพิจารณาให้มีการจัดการเรียนการสอนการฝึกปฏิบัติผ่านระบบออนไลน์ด้วยรูปแบบที่เหมาะสมตามศาสตร์ของแต่ละรายวิชาและสามารถจัดให้มีการเรียนการสอนเพิ่มเติมได้ภายหลังจากมหาวิทยาลัยประกาศให้สามารถจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนปกติได้ เพื่อให้นักศึกษาบรรลุผลสัมฤทธิ์และการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในแต่ละบทเรียนของรายวิชานั้น ๆ อีกทั้งการสอบเพื่อวัดผลและประเมินผลการศึกษาให้ใช้ระบบออนไลน์ทุกรายวิชาหรือ

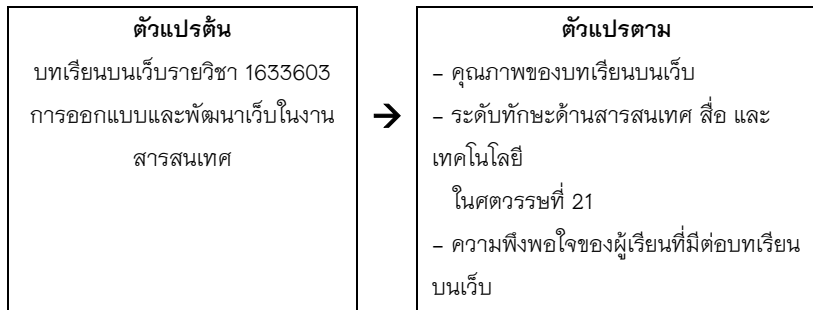
อาจจะผสมผสานระหว่างวิธีการสอบผ่านระบบออนไลน์ร่วมกับการให้นักศึกษาทำข้อสอบที่บ้าน ทำรายงานหรือมอบหมายงานอื่น ๆ (มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี, 2564)

จากสถานการณ์ในดังกล่าวที่ไม่ได้อำนวยความสะดวกให้กับผู้สอนและผู้เรียนทำการเรียนการสอนรูปแบบปกติ ประกอบกับประกาศมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของหน่วยงานทั้งภาครัฐและทางมหาวิทยาลัย เพื่อให้ทำการดำเนินการจัดการเรียนการสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะออกแบบและพัฒนาบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้นักศึกษาสามารถบรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ในรายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศได้ โดยสามารถเรียนรู้ในทุกที่ ทุกเวลา อีกทั้งเป็นการเพิ่มสื่อการเรียนการสอนที่สามารถนำมาช่วยทำให้นักศึกษาสามารถพัฒนาผลงานตนเองสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของบทเรียนอีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อออกแบบและพัฒนาบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21
2. เพื่อศึกษาคุณภาพของเว็บไซต์บทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ
3. เพื่อประเมินทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาที่เรียนรู้ด้วยบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศโดยอาจารย์ผู้สอน
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการออกแบบและพัฒนาบทเรียนบนเว็บรายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ ประกอบด้วย ตัวแปรต้น ได้แก่ บทเรียนบนเว็บรายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ โดยนำแนวคิดการออกแบบและพัฒนาบทเรียนบนเว็บ 5 ขั้นตอน ของ ADDIE MODEL ผสมผสานกับการใช้ 3P&EO Website Development Model มาช่วยในการวางแผนการพัฒนาเว็บไซต์ เป็นหลักตัวแปรตาม ได้แก่ คุณภาพของบทเรียนบนเว็บที่พัฒนาขึ้น และการนำบทเรียนบนเว็บไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 และความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อบทเรียนบนเว็บ

วิธีดำเนินการวิจัย

แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ของ แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย ในเรื่องของการพัฒนาบทเรียนบนเว็บ บทเรียนออนไลน์ แนวคิดและทฤษฎีของ ADDIE MODEL และการออกแบบสื่อมัลติมีเดีย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาปัญหาและแนวทางการพัฒนาบทเรียนบนเว็บ ประกอบกับศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 เพื่อนำมาพัฒนาเป็นตัวชี้วัดในการสร้างสื่อเพื่อส่งเสริมทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยีในศตวรรษที่ 21 พร้อมตัวชี้วัดการประเมินต่าง ๆ ดังกรอบแนวคิดการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาและกำหนดเนื้อหาที่ใช้ในการออกแบบและพัฒนาบทเรียนบนเว็บรายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 โดยทำการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารประกอบการเรียนการสอน ตำรา วารสารวิชาการและเนื้อหาจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้มาซึ่งกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (มคอ.3) และนำเนื้อหาวิชามาจัดทำเป็นหมวดหมู่ตามลำดับการเรียนรู้ หรือปรับปรุงเนื้อหาเพิ่มเติมเพื่อให้รองรับการเผยแพร่บนอินเทอร์เน็ต แบ่งเนื้อหาบทเรียนได้ดังนี้ บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ บทที่ 2 แนวความคิดการออกแบบเว็บไซต์เพื่องานสารสนเทศ บทที่ 3 สถาปัตยกรรมสารสนเทศ บทที่ 4 กระบวนการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ บทที่ 5 สีและตัวอักษรเพื่อสร้างสรรค์งานบนเว็บไซต์ บทที่ 6 การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่เว็บไซต์ บทที่ 7 กฎการกระทำความคิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์บทที่ 8 การออกแบบองค์ประกอบเว็บไซต์ด้วย Adobe Photoshop บทที่ 9 การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ด้วย Adobe Dreamweaver และบทที่ 10 การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป Word Press

ขั้นตอนที่ 3 ออกแบบและพัฒนาบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาการออกแบบและพัฒนาบทเรียนบนเว็บตาม ADDIE MODEL 5 ขั้นตอน อยู่ภายใต้ 3P&EO Website Development Model ที่นำมากำหนดการวางแผนการพัฒนาเว็บไซต์เพื่อให้มีคุณภาพมากขึ้น ประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้

1. ก่อนการดำเนินงาน (P1 : Pre-Production)

1.1 ADDIE 1 ขั้นตอนการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis) โดยทำการศึกษาเนื้อหาและวิเคราะห์หลักสูตร รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ เพื่อให้เข้าใจสาระสำคัญและจุดประสงค์การเรียนรู้ โครงสร้างของเนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล จากนั้นนำเนื้อหามาเรียบเรียงเนื้อหาตามลำดับการเรียนรู้ การศึกษา ศึกษาวิธีการขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาบทเรียนบนเว็บด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปต่าง ๆ และศึกษาการวิเคราะห์การสร้างตัวชี้วัดเพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาเครื่องมือในงานวิจัย

1.2 ADDIE 2 ขั้นตอนการออกแบบ (Design) นำวัตถุประสงค์การเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชามากำหนดเป็นเนื้อหาและเวลาเรียนให้เหมาะสมกับบทเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ในมคอ.3 จากนั้นออกแบบบทเรียนบนเว็บโดยกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ภาพนิ่ง เสียง

ภาพเคลื่อนไหว ข้อความ รูปแบบ ขนาดหน้าจอ รูปแบบโทนสีและสื่อต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง และเชื่อมโยงกันระหว่างบทเรียนเนื้อหาและแบบทดสอบ และจึงดำเนินการร่างผังการดำเนินเรื่อง ผังเว็บไซต์ ตามลำดับ

2. การออกแบบและพัฒนา (P2 : Production)

ADDIE 3 ขั้นตอนการพัฒนา (Development) กำหนดรูปแบบการทำให้เว็บไซต์ที่พัฒนามีประสิทธิภาพทางด้านเนื้อหาและด้านระบบ กำหนดงบประมาณและสิ่งที่จำเป็นในการพัฒนาเว็บไซต์ กำหนดระยะเวลาในการพัฒนาและเผยแพร่เว็บไซต์ จากนั้นทำการออกแบบโครงสร้างเว็บเพจ การทำสื่อกราฟิกและเริ่มทำเว็บไซต์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป WordPress พร้อมทดสอบระบบอย่างต่อเนื่องเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพการทำงาน

3. หลังการดำเนินการ (P3 : Post-Production)

ADDIE 4 ขั้นตอนการนำไปใช้ (Implementation) เมื่อดำเนินการพัฒนาเว็บไซต์เสร็จแล้ว จึงดำเนินการทดสอบระบบเว็บไซต์ขั้นเพื่อหาข้อผิดพลาดในการทำงานของเว็บไซต์ จากนั้นทำการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์เว็บไซต์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และนำไปทดลองใช้กับนักศึกษา สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วจึงนำมาพัฒนา ปรับปรุง ตามข้อเสนอแนะของผู้ทดลองใช้

4. การประเมินผลการออกแบบและพัฒนา (E : Evaluation)

ADDIE 5 ขั้นตอนการประเมินผล (Evaluation) นำเว็บไซต์ที่ทำการปรับปรุงและพัฒนาแล้วไปประเมินคุณภาพบทเรียนบนเว็บโดยผู้เชี่ยวชาญและนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อวัดทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 และประเมินความพึงพอใจบทเรียนบนเว็บ

5. การพัฒนาต่อยอดเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ (O : Optimization)

นำผลการประเมินคุณภาพ การประเมินความพึงพอใจ และคำแนะนำในการพัฒนาบทเรียนบนเว็บจากผู้ใช้งานมาปรับปรุงเว็บไซต์และจัดการข้อมูลให้ทันสมัยรวมถึงการพัฒนาเว็บไซต์ให้มีความหลากหลายด้านสารสนเทศรูปแบบต่าง ๆ เพิ่มเติม

ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาคุณภาพบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 โดยผู้เชี่ยวชาญ ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เป็นผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 3 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบสารสนเทศและสื่อมัลติมีเดีย

จำนวน 1 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบประเมินคุณภาพบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 แบบประเมินคุณภาพบทเรียนบนเว็บ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2546) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ดำเนินการเก็บข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ ระหว่างเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม 2564

ขั้นตอนที่ 5 การศึกษาทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาที่เรียนรู้ด้วยบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ โดยอาจารย์ผู้สอน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาสาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกจากนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาที่เรียนรู้ด้วยบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ มี 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบประเมินทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2546) ตัวแบบประเมินพัฒนาโดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ประกอบและวิธีการวัดการประเมินผลในการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 จากคิธร บัวทอง (2560) ผนวกกับข้อกำหนดการรู้สารสนเทศของสมาคมห้องสมุดอเมริกัน (American Library Association, 2000) การรู้เท่าทันสื่อในศตวรรษที่ 21 ของศูนย์การเรียนรู้สื่อ (Center Media Literacy, 2008) องค์ประกอบการรู้เท่าทันสื่อ (ปวีณา มะแซะ, 2561) สมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (นัทธีรัตน์ พิระพันธุ์ และ อธิพัทธ์ สุวทันพกุล, 2561) โดยนักศึกษาจะต้องดำเนินการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเอง ตั้งแต่ขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า การนำเสนอข้อมูล การกำหนดขั้นตอนการพัฒนาเว็บไซต์ การพัฒนาเว็บไซต์ถึงการพัฒนาประเมินผลเว็บไซต์ ซึ่งผู้สอนจะประเมินจากแบบฝึกหัด การปฏิบัติ การสอบถาม และผลงานที่ได้จากการเรียนรู้ โดยใช้แบบประเมินทักษะดังกล่าว สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา แบบประเมินมีค่าความอยู่ที่ .98 ดำเนินการเก็บข้อมูล

ระหว่างการจัดการเรียนการสอนภาคบรรยายและภาคปฏิบัติ และการสอบปลายภาค ระหว่างวันที่ 1-10 พฤศจิกายน 2564

ขั้นตอนที่ 6 การศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ในงานสารสนเทศ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ชั้นปีที่ 3 ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2564 ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกจากนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ในงานสารสนเทศ ประเมินโดยนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาสารสนเทศศาสตร์และบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2546) มี 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อบทเรียนบนเว็บ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา แบบประเมินมีความเชื่อมั่นอยู่ที่ .96 ดำเนินการเก็บข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ ระหว่างวันที่ 1-5 ธันวาคม 2564

ผลการศึกษา

ผู้วิจัยสรุปผลการดำเนินงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การออกแบบและพัฒนาบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ในงานสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 สามารถออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ออกมาได้จริง โดยทำการเผยแพร่เว็บไซต์ที่ <http://qj-beer.com> โดยมีเนื้อหาบทเรียนทั้งหมด 10 บทเรียน ประกอบด้วย บทที่ 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ บทที่ 2 แนวความคิดการออกแบบเว็บไซต์เพื่องานสารสนเทศ บทที่ 3 สถาปัตยกรรมสารสนเทศ บทที่ 4 กระบวนการออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ บทที่ 5 สีและตัวอักษรเพื่อสร้างสรรคงานบนเว็บไซต์ บทที่ 6 การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่เว็บไซต์ บทที่ 7 การกระทำผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง บทที่ 8 การออกแบบองค์ประกอบเว็บไซต์ด้วย Adobe Photoshop บทที่ 9 การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ด้วย Adobe Dreamweaver และ บทที่ 10 การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ด้วยโปรแกรม

สำเร็จรูป WordPress ภายในแต่ละบทเรียนมีแบบฝึกหัดพร้อมเนื้อหาบทเรียนเป็นลักษณะภาษา
 เอกซ์ทีเอ็มแอล (HTML) พัฒนาโดยโปรแกรมสำเร็จรูปเว็รด์เพรส (WordPress) พร้อมสื่อวีดิทัศน์
 ประกอบบทเรียนต่าง ๆ ดังภาพที่ 2 - 5

ภาพที่ 2 หน้าแรกของเว็บไซต์

ภาพที่ 3 ตัวอย่างหน้าหลักของรายวิชา 1633603
 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ

ภาพที่ 4 ตัวอย่างหน้าหลักหัวข้อบทที่ 2 ที่ประกอบด้วยเนื้อหาย่อยต่าง ๆ ภายในบทเรียน

ภาพที่ 5 ตัวอย่างเนื้อหาภายในบทเรียน

2. คุณภาพของเว็บไซต์บทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ พบว่า คุณภาพของบทเรียนบนเว็บมีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.28$, S.D. = 0.08) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าบทเรียนบนเว็บมีคุณภาพในด้านเครื่องมือต่าง ๆ ในระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.67$, S.D. = 0.44) รองลงมาได้แก่ ด้านการแสดงผล ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = 0.50) และด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ($\bar{x} = 4.50$, S.D. = 0.25) อยู่ในระดับมาตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คุณภาพของเว็บไซต์บทเรียนบนเว็บ

รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	ระดับคุณภาพ
1. ด้านการนำเสนอเนื้อหา	4.29	0.14	มาก
2. ด้านภาพและความสอดคล้องกับเนื้อหาที่นำเสนอ	3.76	0.16	มาก
3. ด้านความรู้เกี่ยวกับเนื้อหา	3.83	0.29	มาก
4. ด้านแบบทดสอบ	4.33	0.42	มาก
5. ด้านเครื่องมือต่าง ๆ	4.67	0.44	มากที่สุด
6. ด้านการออกแบบทางกายภาพของเว็บไซต์	4.33	0.17	มาก
7. การแสดงผล	4.50	0.50	มาก
8. การนำไปใช้ประโยชน์	4.50	0.25	มาก
รวม	4.28	0.08	มาก

3. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาที่เรียนรู้ด้วยบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ พบว่า นักศึกษาที่เรียนรู้ด้วยบทเรียนบนเว็บมีทักษะความรู้ ความเข้าใจ โดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ ($\bar{x} = 3.17$, S.D. = 1.39) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักศึกษามีทักษะความรู้ ความเข้าใจด้านสื่อ (Media literacy) มากที่สุดแต่อยู่ในระดับพอใช้ ($\bar{x} = 3.26$, S.D. = 1.28) โดยนักศึกษามีทักษะความรู้ความสามารถด้านการวิเคราะห์สื่อ (Analyze media) มากที่สุดแต่อยู่ในระดับพอใช้ ($\bar{x} = 3.36$, S.D. = 1.25) รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ระดับทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาที่เรียนรู้ด้วยบทเรียนบนเว็บ

รายการประเมิน			ระดับทักษะ
	\bar{x}	S.D.	ความรู้ ความเข้าใจ
1. ความรู้ด้านสารสนเทศ (Information literacy)	3.15	1.36	พอใช้
1.1 การเข้าถึงและประเมินสารสนเทศ (Access and evaluation information)	3.00	1.32	พอใช้
1.2 การใช้และการจัดการสารสนเทศ (use and management of information)	3.30	1.42	พอใช้
2. ความรู้ด้านสื่อ (Media literacy)	3.26	1.28	พอใช้
2.1 ความสามารถในการวิเคราะห์สื่อ (Analyze media)	3.36	1.25	พอใช้
2.2 ความสามารถในการผลิตสื่อ (Create media product)	3.15	1.37	พอใช้
3. ความรู้ด้านสารสนเทศ การสื่อสารและเทคโนโลยี (Information communication and technology literacy)	3.09	1.63	พอใช้
รวม	3.17	1.39	พอใช้

นอกจากนี้ มีข้อเสนอแนะจากการสังเกตระหว่างการจัดการเรียนการสอนและการสอบปลายภาค ด้วยการสอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมจากนักศึกษา พบประเด็นดังนี้

1. นักศึกษาบางคนยังขาดทักษะการรู้สารสนเทศ เช่น ไม่สามารถสืบค้นสารสนเทศด้วยเทคนิควิธีต่าง ๆ ทำให้ไม่ได้สารสนเทศที่หลากหลาย ขาดความรู้เกี่ยวกับการประเมินสารสนเทศพื้นฐาน ขาดการพิจารณา คัดกรองข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

2. การเรียนรู้ด้วยระบบออนไลน์ โดยที่นักศึกษาเรียนรู้จากบ้าน มีสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการเรียนด้วยตนเองผ่านเว็บไซต์หรือเรียนออนไลน์ เช่น ผู้ปกครองให้ทำงานบ้านที่บ้านประกอบธุรกิจทำให้ต้องละเว้นจากการเรียนไปทำงานช่วยทางบ้าน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วน

แล้วแต่เป็นสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้อต่อการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านบทเรียนออนไลน์และการเรียนออนไลน์กับอาจารย์ผู้สอน

4. ความพึงพอใจต่อบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ ในงานสารสนเทศ พบว่า นักศึกษาผู้ใช้เว็บไซต์มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 1.07) เมื่อพิจารณาเป็นรายได้พบว่า ด้านการนำเสนอเนื้อหา (Content) มีความพึงพอใจมากที่สุดอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 4.17$, S.D. = 1.12) ดังรายละเอียดตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจต่อบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ ในงานสารสนเทศ

รายการประเมิน	\bar{x}	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านการออกแบบและการจัดรูปแบบ (Design)	3.97	1.04	มาก
2. ด้านการนำเสนอเนื้อหา (Content)	4.17	1.12	มาก
รวม	4.07	1.07	มาก

อภิปรายและสรุปผล

จากการวิจัยเรื่อง การออกแบบและพัฒนาบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ ในงานสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยได้อภิปรายผลในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. บทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ ในงานสารสนเทศ เพื่อส่งเสริมทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 ที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้จริงและมีคุณภาพในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติพงษ์ รุทเวทิน ก่อเกียรติ ขวัญสกุล และ ชวลิต แสงศิริทองไชย (2562) ได้พัฒนาบทเรียนบนเว็บ รายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และมีเกณฑ์คุณภาพบทเรียนบนเว็บอยู่ในระดับดี และสอดคล้องกับการศึกษาของสหรัฐ ทองยัง และ จุฑามาต ชัยญะพิเชษฐ (2561) ที่ได้พัฒนาบทเรียนออนไลน์ เรื่อง ระบบลงทะเบียนการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม และพบว่า คุณภาพของบทเรียนออนไลน์ เรื่อง ระบบลงทะเบียนการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม อยู่ในระดับมากเช่นกัน ด้วยเพราะบทเรียนบนเว็บที่พัฒนาขึ้นได้นั้นต้องผ่านการวิเคราะห์

สังเคราะห์ ศึกษากระบวนการการพัฒนา ปรับปรุงและทดสอบระบบอย่างต่อเนื่อง จนทำให้ตัวบทเรียนนั้นมีคุณภาพในระดับมากหรือระดับดี

2. ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 ของนักศึกษาที่เรียนรู้ด้วยบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บในงานสารสนเทศ ประเมินโดยอาจารย์ผู้สอน พบว่า นักศึกษามีทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 โดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ เพราะตัวนักศึกษามีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการวิเคราะห์สื่อในเรื่องของการตีความและแปลความหมายของข้อมูลในตัวสื่อที่ต้องการนำเสนอในลักษณะต่าง ๆ นำไปสู่การตัดสินใจคุณค่า ความถูกต้อง เหมาะสม และคุณภาพของสารสนเทศที่ได้รับจากสื่อในระดับพื้นฐาน อีกทั้งสามารถจัดเก็บและคัดกรองสื่อประเภทต่าง ๆ ตามความต้องการของตนเองได้ในระดับพอใช้ ด้วยเพราะสารสนเทศที่มีมากมายในโลกออนไลน์ ยุคสารสนเทศที่หลากหลาย และตัวนักศึกษาจะต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการค้นหาสารสนเทศนำมาตอบสนองการใช้งาน โดยจะพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือเพียงแค่เบื้องต้นแต่อาจจะไม่สามารถพิจารณาข้อมูลความน่าเชื่อถือเชิงลึกได้ ผลดังกล่าวอาจเกิดจากการขาดทักษะด้านการรู้สารสนเทศ สอดคล้องกับแนวคิดของซุ่มจิตต์ แซ่ฉั่นและวรสิริ สิริวิพัทธ์ (2559) และ กีบสัน (Gibson, 2002) กล่าวว่า นักศึกษามีการใช้สารสนเทศเพื่อใช้สืบค้นข้อมูลนำมาตอบโจทย์การทำงานและการเรียนรู้ ด้วยอุปกรณ์และโปรแกรมเทคโนโลยีที่ตนเองมีอยู่ แต่ยังมีปัญหาด้านการรู้สารสนเทศด้วยเพราะขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดการ วิเคราะห์ ประเมินสารสนเทศอย่างถ่องแท้ และแม้ว่าจะได้เรียนรู้กลยุทธ์ใหม่ ๆ ก็ไม่ได้ช่วยให้สามารถค้นคืนสารสนเทศที่มีความซับซ้อนเชิงลึกด้วยตนเองได้ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ เบญจวรรณ ถนอมชยธวัช ผ่องศรี วาณิชย์ศุภวงศ์ วุฒิชัย เนียมเทศ และ ญัฐวิทย์ พจนตันติ (2559) ที่กล่าวว่าตัวของนักศึกษาระดับปริญญาตรีจะต้องมีความรู้พื้นฐานด้านสารสนเทศ ด้านสื่อ และด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการใช้งานได้อย่างสร้างสรรค์ ต่อยอดได้ตรงวัตถุประสงค์ และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศในสิ่งที่ตนเองต้องการได้ สอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ วันทนีย์ ศรีบูรินทร์และจุไรรัตน์ อาจแก้ว (2562) กล่าวว่า การที่จะทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้ ผู้เรียนจะต้องมีทักษะพื้นฐานการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการสืบค้นและจัดเก็บข้อมูล และสารสนเทศที่เป็นองค์ความรู้เพื่อใช้ในการเรียนรู้ วิเคราะห์ นำเสนอ เผยแพร่ ได้ และยังสอดคล้องกับแนวคิดของ คีวันจา (Kivunja, 2015) ที่ให้มองเห็นว่าตัวของนักเรียนนักศึกษาต้องใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ช่วยให้เข้าถึงสารสนเทศที่เร็วขึ้นไปพร้อมกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลในการใช้เครื่องมือสร้าง

สารสนเทศที่ต้องนำมาเผยแพร่หรือดัดแปลงให้ได้ เป็นไปตามความสนใจในการเข้าถึง จัดการ บุรณาการ ประเมินคุณค่า สร้างองค์ความรู้ใหม่และสื่อสารกับผู้อื่นอย่างเกิดประสิทธิภาพ

3. นักศึกษามีความพึงพอใจมากต่อบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบ และพัฒนาเว็บไซต์ในงานสารสนเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สร้อยระย้า เขตต์ศิริ (2557) ที่พัฒนา บทเรียนบนเว็บ เรื่อง การประกันคุณภาพการศึกษาสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี และพบว่า นักศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการเรียนด้วยบทเรียนบนเว็บโดยรวมและรายด้านทุกด้าน อยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของ กลชาญ อนันตสมบูรณ์ สำราญ ไชยคำว้าง กฤษณะ สมควร ประสิทธิ์ สารภี และ ชลิตา จันทจิรโกวิท (2560) ที่พบว่า ผู้เรียน มีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับดี ในการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการเรียนรู้ เช่นเดียวกัน ด้วย เพราะการออกแบบที่สวยงาม เหมาะสม เรียบงานดูสบายตาและการนำเสนอข้อมูลครบถ้วน มีประโยชน์ต่อผู้เรียนและสามารถนำไปใช้ในการเรียนรู้ได้ และสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกกว่าผ่าน อุปกรณ์ต่าง ๆ ทั้งสมาร์ตโฟน คอมพิวเตอร์แบบพกพา และแท็บเล็ต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1.1 ควรทำการศึกษาคำรู้สารสนเทศของนักศึกษา ก่อน เพื่อวัดระดับความรู้ ความ เข้าใจเรื่องการสืบค้น จัดเก็บ ประเมินสารสนเทศเบื้องต้นได้ อันจะนำไปสู่การเลือกรูปแบบการ จัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ที่มีวิธีการที่หลากหลายมากขึ้น

1.2 ควรศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจจะส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาในการเรียนการสอนออนไลน์ในวิชาที่เน้นการปฏิบัติ เช่น ปัญหาของการใช้เทคโนโลยี ปัญหาด้านความเข้าใจในการใช้โปรแกรมต่าง ๆ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการศึกษาทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี ในศตวรรษที่ 21 ของ นักศึกษาที่เรียนรู้ด้วยบทเรียนบนเว็บ รายวิชา 1633603 การออกแบบและพัฒนาเว็บไซต์ในงาน สารสนเทศ แสดงให้เห็นว่านักศึกษายังขาดทักษะการรู้สารสนเทศ การรู้ดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้และ ยังไม่สามารถนำความรู้ ทักษะ ที่เกี่ยวข้องกับการสืบค้น การประเมินสารสนเทศ การวิเคราะห์ สารสนเทศ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นเพื่อให้ได้สารสนเทศที่ตรงกับความต้องการมากที่สุด มาใช้ในการปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายงาน ตลอดจนการเรียนรู้ด้วยตัวเองอย่างตั้งใจที่ควร

ตั้งนั้มหาวิทยาลัยฯ หรือสถาบันการศึกษา ควรจัดรายวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการรู้สารสนเทศและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อตอบสนองต่อการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาในระดับพื้นฐานทุกสาขาวิชา ทุกหลักสูตร ตั้งแต่เริ่มต้นการเรียนในสถาบันการศึกษา เพื่อบัณฑิตศึกษาจะได้นำความรู้ ทักษะต่าง ๆ ไปใช้ในการแสวงหาความรู้ และสารสนเทศต่าง ๆ ได้อย่างดียิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤษชญ อนันตสมบุรณ์, สำราญ ไชยคำวัง, กฤษณะ สมควร, ประสิทธิ์ สารภี และชลิดา จันทจิรโกวิท. (2560). การพัฒนาการเรียนการสอนผ่านอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์เคลื่อนที่ (M-Learning) ในมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา**, 5(1), 8–24.
- กิตติพงษ์ รุทเทวิน, ก่อเกียรติ ขวัญสกุล และชวลิต แสงสิริทองไชย. (2562). การพัฒนาบทเรียนบนเว็บ รายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนกาฬสินธุ์พิทยาสรรพ์. **วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 2(5), 121–129.
- ชุ่มจิตต์ แซ่ฉั่น และวารสิริ สิริวิพัทธ์. (2559). ปัญหาการรู้สารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดชายแดนภาคใต้. **วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 12(2), 71–109.
- นัทธีรัตน์ พีระพันธุ์ และอิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล. (2561). การพัฒนาเครื่องมือประเมินสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้สำหรับครูในศตวรรษที่ 21. **วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มศว**, 19(1), 244–260.
- เบญจวรรณ ถนอมชยวัช, ผ่องศรี วาณิชย์ศุภวงค์, วุฒิชัย เนียมเทศ และณัฐวิทย์ พจนตันติ. (2559). ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21: ความท้าทายในการพัฒนานักศึกษา. **วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้**, 3(2), 208–222.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2546). **การวิจัยสำหรับครู**. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

- ปรีณา มะแซะ. (2561). การพัฒนาแบบวัดทักษะการรู้เท่าทันสื่อในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยประยุกต์ใช้ทฤษฎีการตอบสนองของข้อสอบแบบพหุวิภาค. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต).
สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. (10 มิถุนายน 2564). ประกาศแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ ภาคการศึกษาที่ 1/2564 (ฉบับที่ 1). ประกาศมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. จาก <https://www.pbru.ac.th/pbru/news/23163/>.
- วันทนีย์ ศรีบุรินทร์ และจุไรรัตน์ อาจแก้ว. (2561). การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, 7(2), 1–23.
- วิชุดิ บุญลอย, ชีรังกูร วรบำรุงกุล, มนต์รี วิชัยวงษ์ และเริงวิชญ์ นิลโคตร. (2564). โควิด-19 กับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและสังคม. ศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 5(1), 44–57.
- ศศิธร บัวทอง. (2560). การวัดและประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ Veridian มหาวิทยาลัยศิลปากร (มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ), 0(2), 1856–1867.
- สร้อยระย้า เขตต์ศิริ. (2557). การพัฒนาบทเรียนบนเว็บ เรื่อง การประกันคุณภาพการศึกษา สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี. วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, 10(1), 68–78.
- สหรัฐ ทองยั้ง และจุฑามาศ ชัยภูมูพิเชษฐ์. (2561). การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ เรื่อง ระบบลงทะเบียนการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. (รายงานวิจัยสถาบัน). มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- อรพรพรรณ ทิมครองธรรม, ทวีภา ประภา และสมจิตรา เรืองศรี. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูสหวิทยาเขตเบญจบุรพา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. วารสารนาคบัตร์ปริทรรศน์, 9(1), 97–108.

โอภาส เกาไศยภรณ์, วสันต์ อติศัพท์ และอนุชิต งามขจรวิวัฒน์. (2560). **การออกแบบการเรียนรู้การสอนอิเล็กทรอนิกส์: รายการตรวจสอบ**. ปัตตานี: สถาบันวิจัยนวัตกรรมการศึกษาและการเรียนการสอนที่เป็นเลิศ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

American Library Association. (2000). **The Information Literacy Competency Standards for higher education**. Chicago: The Association of College and Research Libraries.

Center for media literacy. (2008). **Literacy for the 21st century: An overview and orientation guide to media literacy education** (2nd ed.). California: Center for Media Literacy.

Gibson, M. R. (2002). **A qualitative investigation for designing intermediate (grades 4–6) information literacy instruction: Integrating inquiry, mentoring, and on–line resources**. (Thesis doctor of Education). University of Kentucky.

Kivunja, C. (2015). Unpacking the Information, Media, and Technology Skills Domain of the New Learning Paradigm. **International Journal of Higher Education**, 4(1), 166–181.

การพัฒนาแบบทดสอบวัดระดับภาษาอังกฤษ
สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยา
A development of English proficiency test
for undergraduate students of the University of Phayao

ชวนพิศ ศรีวิชัย^{1*} ชนาภา ดวงไฟ¹ นริศดา ไพเจริญ¹ และ สนิท ยืนศักดิ์¹
Chuanpit Sriwichai^{1*}, Chanapha Duangfai¹, Narisa Paicharoen and
Sanit Yuensak¹

¹ภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

¹ English Department, School of Liberal Arts, University of Phayao, Phayao 56000

*Corresponding author: chuanpit.sr@up.ac.th

Received: August 10, 2022; Revised: June 16, 2023; Accepted: June 26, 2023

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพของแบบทดสอบวัดระดับภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยาตามกรอบมาตรฐานการประเมินความสามารถทางภาษาจากประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป ระดับ B 1 แบบทดสอบที่พัฒนาขึ้นเป็นแบบเลือกตอบจำนวน 4 ชุด ชุดละ 60 ข้อ เนื้อหาแบ่งเป็น 4 ส่วน ได้แก่ คำศัพท์ การอ่าน ไวยากรณ์และการเขียน และบทสนทนา ส่วนละ 15 ข้อ กลุ่มตัวอย่างคือนิสิตระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 3 จำนวน 227 คน ที่ศึกษาอยู่ใน 18 คณะของมหาวิทยาลัยพะเยา ทีมผู้วิจัยหาคุณภาพแบบทดสอบโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องให้ผู้เชี่ยวชาญสาขาภาษาอังกฤษและการวัดประเมินผลการศึกษาจำนวน 3 คน ให้ประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากนั้นนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างและนำไปวิเคราะห์ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกโดยใช้เทคนิค 27 % ของจุงเตพาน เกณฑ์การพิจารณาคือแบบทดสอบข้อที่มีค่าความ

ยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.20 ถึง 0.80 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไปจะคัดเลือกไว้ จากนั้นวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR-20

ผลการศึกษาพบว่า ค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อของแบบทดสอบอยู่ระหว่าง 0.33 ถึง 1.00 และรวมรายชุดอยู่ระหว่าง 0.92 ถึง 0.93 การวิเคราะห์ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกพบว่าแบบทดสอบชุดที่ 1 มีข้อที่ผ่านเกณฑ์ 49 ข้อ ชุดที่ 2 ผ่านเกณฑ์ 48 ข้อ ชุดที่ 3 ผ่านเกณฑ์ 49 ข้อ และชุดที่ 4 ผ่านเกณฑ์ 50 ข้อ และความเชื่อมั่นของแบบทดสอบแต่ละชุดอยู่ระหว่าง 0.79 ถึง 0.87 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ดี

คำสำคัญ: แบบทดสอบวัดระดับภาษาอังกฤษ นิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยา

Abstract

This study aimed to develop English proficiency tests for undergraduate students of the University of Phayao based on the Common European Framework of Reference for Languages B 1 level and to evaluate the quality of the developed tests. There were 4 sets of the tests had been developed. Each set of the test consisted of 60 items, and it was divided into 4 parts including vocabulary, reading, grammar and writing, and conversation. There were 15 items in each part. The sample of this study were 227 third-year students from 18 faculties of the University of Phayao. The tests were verified content validity by 3 experts in the fields of English language and Education Evaluation and Assessment using Index of Item-Objective Congruence (IOC). Then the tests were tried out with the sample to analyze difficulty and discrimination based on 27 % technique of Chung-Teh-Fan. The criteria for index of difficulty and discrimination was the difficulty should be between 0.20 and 0.80 and discrimination should be at least 0.20. Next, the tests were analyzed reliability using KR-20 formula.

The findings showed that overall, the Index of item objective congruence (IOC) of the tests was between 0.33 – 1.00. The IOC of each test was between 0.92–0.93. In terms of the standardized quality of the difficulties and the discrimination of the test, there were 49 qualified items in the first test, 48 qualified items in the second test, 49 qualified items in the third test, and 50 qualified items in the fourth test

respectively. The reliability of each test was between 0.79 and 0.87. This indicated a good quality of the tests.

Keywords: English proficiency test, Undergraduate students, University of Phayao

บทนำ

ปัจจุบันนี้ การปฏิสัมพันธ์กับผู้คนจากหลายประเทศโดยใช้ภาษาอังกฤษเป็นสิ่งที่มีผลได้ยาก (Pramahaniyom and Chairinkom, 2020: 18) ภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่เราเห็นถึงความสำคัญดังกล่าว อย่างไรก็ตาม การเรียนภาษาอังกฤษในประเทศไทยยังไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดโอกาสในการเรียนรู้และฝึกภาษาอังกฤษในสภาพแวดล้อมที่ใช้ภาษาอังกฤษ (Wachiraya, 2003 อ้างถึงใน Lakharnja and Tachom, 2022: 61) ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงมีนโยบายในการปฏิรูปการศึกษา เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีศักยภาพในการเรียนรู้ พัฒนานตนเองได้เต็มศักยภาพ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษในทุกหลักสูตร เพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในเวทีโลก สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้ออกประกาศ เรื่อง นโยบายการยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. 2559 โดยระบุให้สถาบันอุดมศึกษากำหนดนโยบายในการพัฒนาทักษะความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษของนิสิตนักศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่มีความพร้อมทั้งวิชาการ วิชาชีพ และทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษในระดับที่ใช้งานได้ (Working Knowledge) โดยการพัฒนาดังกล่าวจะต้องมีตัวชี้วัด และการประเมินผลที่ชัดเจน นอกจากนี้ยังกำหนดให้นิสิตนักศึกษาทุกคนต้องทดสอบความรู้ภาษาอังกฤษตามแบบทดสอบมาตรฐานระดับอุดมศึกษาที่สถาบันสร้างขึ้น หรือที่เห็นสมควรจะนำมาใช้วัดสมรรถภาพทางภาษาอังกฤษ (English Proficiency) (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2559)

ในปี 2562 มหาวิทยาลัยพะเยาจึงได้ประกาศนโยบายในการยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษของนิสิตในระดับปริญญาตรีซึ่งสอดคล้องกับประกาศของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษสำหรับการสื่อสาร และสำหรับใช้เป็นเครื่องมือค้นคว้าองค์ความรู้ที่เป็นสากล โดยประกาศมหาวิทยาลัยพะเยา เรื่อง นโยบายการยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษสำหรับนิสิต มหาวิทยาลัยพะเยา พ.ศ.2562 (มหาวิทยาลัยพะเยา, 2562) ได้กำหนดให้ทุกหลักสูตรที่เปิด

การเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยพะเยาพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ รวมถึงการจัดทดสอบวัดความรู้ภาษาอังกฤษให้นิสิตทุกคนก่อนสำเร็จการศึกษา นอกจากนี้ยังได้กำหนดไว้ในประกาศมหาวิทยาลัยพะเยาเรื่อง มาตรฐานการทดสอบวัดระดับความรู้ภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2562 (มหาวิทยาลัยพะเยา, 2562) ว่านิสิตที่มีความประสงค์ที่จะยื่นขอสำเร็จการศึกษาจะต้องมีผลคะแนนจากการทดสอบ TOEFL IBT TOEFL ITP IELTS หรือ การสอบวัดระดับที่จัดขึ้นโดยศูนย์ภาษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยาที่สามารถเทียบเคียงกับกรอบมาตรฐานการประเมินความสามารถทางภาษาจากประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป (Common European Framework of Reference for Languages: CEFR) ในระดับไม่ต่ำกว่า B1 ทั้งนี้ตามกรอบมาตรฐานดังกล่าว ผู้เรียนที่มีทักษะภาษาอังกฤษระดับ B1 ต้องสามารถเข้าใจประเด็นหลักของข้อความที่ถูกสื่อสารด้วยภาษา มาตรฐานอย่างชัดเจน รวมทั้งเข้าใจเนื้อหาที่คุ้นเคยในบริบทของการทำงาน โรงเรียน การใช้เวลาว่าง และอื่น ๆ ตลอดจนทั้งสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มักเกิดขึ้นระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวในสถานที่ที่ผู้คนใช้ภาษาอังกฤษ และสามารถพูดหรือเขียนข้อความง่าย ๆ ติดต่อกันในหัวข้อที่คุ้นเคยและเป็นเรื่องที่ตนสนใจ นอกจากนี้ผู้เรียนที่มีทักษะภาษาอังกฤษในระดับ B1 ต้องสามารถบรรยายประสบการณ์ เหตุการณ์ ความใฝ่ฝัน สามารถให้เหตุผลสั้น ๆ และอธิบายความคิดเห็นและแผนการได้ (Council of Europe, n.d.)

ด้วยเหตุผลข้างต้น ทีมวิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญที่จะต้องพัฒนาแบบทดสอบวัดระดับภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยาที่เทียบเคียงมาตรฐานตามกรอบ CEFR หรือกรอบมาตรฐานการประเมินความสามารถทางภาษาจากประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป ในระดับ B1 เพื่อให้สอดคล้องตามประกาศมหาวิทยาลัยพะเยา เรื่อง มาตรฐานการทดสอบวัดระดับความรู้ภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2562 ตลอดจนเพื่อให้แบบทดสอบดังกล่าวมีประสิทธิภาพและสามารถใช้เป็นเกณฑ์ในการระบุระดับความรู้ภาษาอังกฤษของนิสิต ทั้งยังสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้ใช้บัณฑิต หรือผู้จ้างงานด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาแบบทดสอบวัดระดับภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยาตามกรอบมาตรฐานการประเมินความสามารถทางภาษาจากประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรประดับ B1

2. เพื่อวิเคราะห์คุณภาพแบบทดสอบวัดระดับภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยา ตามกรอบมาตรฐานการประเมินความสามารถทางภาษาจากประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรประดับ B1 ที่พัฒนาขึ้น

ข้อจำกัดในการวิจัย

ข้อจำกัดในการวิจัยครั้งนี้คือการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างในขั้นตอนการนำแบบทดสอบไปทดลองใช้เนื่องจากช่วงที่ทดลองใช้แบบทดสอบเป็นช่วงระบอบของโคโรนาไวรัส มหาวิทยาลัยพะเยาได้ประกาศให้จัดการเรียนการสอนออนไลน์เพื่อความปลอดภัยของผู้เรียนยกเว้นกรณีเป็นรายวิชาที่ต้องฝึกปฏิบัติและจำเป็นต้องจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ทีมผู้วิจัยจึงขออาสาสมัครกลุ่มตัวอย่างที่สามารถเข้าร่วมการทดลองทำแบบทดสอบในพื้นที่มหาวิทยาลัยได้โดยมีกลุ่มตัวอย่างเข้าร่วมจำนวน 227 คน ซึ่งเป็นสัดส่วนค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรและขนาดกลุ่มตัวอย่างจากคณะต่าง ๆ อาจไม่เพียงพอที่จะเป็นตัวแทนที่ดีของประชากรจากแต่ละคณะ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนาที่เน้นการออกแบบพัฒนา เดชกุล มัทวานุกุล (ม.ป.ป.) ได้อธิบายว่าระเบียบวิธีวิจัยรูปแบบนี้มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมหรือประดิษฐ์กรรม รูปแบบการวิจัยคือ

$$R_1 \text{ --> } D_1 \text{ --> } R_2 \text{ --> } D_2$$

รูปแบบการวิจัยข้างต้นหมายถึงการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่

R_1 = ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research)

D_1 = ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development)

R_2 = ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research)

D_2 = ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือนิสิตชั้นปีที่ 3 ซึ่งเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยพะเยาปี พ.ศ. 2561 จำนวนประมาณ 4,000 คน ที่มผู้วิจัยเลือกกลุ่มประชากรดังกล่าว เนื่องจากแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้น จะนำไปใช้ ทดสอบนิสิตที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยตั้งแต่ปี.ศ. 2562 เป็นต้นไปตามประกาศนโยบายการยกระดับมาตรฐาน ภาษาอังกฤษ สำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยพะเยา พ.ศ. 2562 ประชากรที่นำแบบทดสอบไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพ จึงควรมีลักษณะใกล้เคียงกัน แต่เป็นคนละกลุ่มกับนิสิตที่จะนำแบบทดสอบไปใช้จริง

2.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตจากคณะต่าง ๆ ดังรายชื่อในตารางด้านล่างนี้ รวมจำนวน 227 คน ที่มผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแบบการจัดกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ตามคณะที่นิสิตเข้าศึกษา

ตารางที่ 1 รายชื่อคณะและจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

คณะ	จำนวน
คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ	7 คน
คณะเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	26 คน
คณะนิติศาสตร์	5 คน
คณะพยาบาลศาสตร์	7 คน
คณะแพทยศาสตร์	51 คน
คณะเภสัชศาสตร์	8 คน
คณะบริหารธุรกิจและนิเทศศาสตร์	2 คน
คณะวิทยาศาสตร์	3 คน
คณะวิทยาศาสตร์การแพทย์	5 คน
คณะวิศวกรรมศาสตร์	5 คน
คณะศิลปศาสตร์	18 คน
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรม	19 คน
คณะสหเวชศาสตร์	4 คน
คณะพลังงานและสิ่งแวดล้อม	2 คน

คณะ	จำนวน
คณะทันตแพทยศาสตร์	2 คน
คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์	3 คน
วิทยาลัยการศึกษา	46 คน
คณะสาธารณสุขศาสตร์	14 คน
รวม	227 คน

3. เครื่องมือวิจัย

3.1 แบบทดสอบฉบับร่าง

เครื่องมือวิจัยครั้งนี้คือแบบทดสอบวัดระดับภาษาอังกฤษของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยา ฉบับร่างซึ่งพัฒนาขึ้นตามกรอบมาตรฐานการประเมินความสามารถทางภาษาจากประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป (CEFR) ระดับ B1 แบบเลือกตอบ (Multiple Choices) 4 ตัวเลือก จำนวน 4 ชุด แต่ละชุดประกอบด้วย 4 ส่วนได้แก่

ส่วนที่ 1 คำศัพท์	จำนวน 15 ข้อ
ส่วนที่ 2 การอ่าน	จำนวน 15 ข้อ
ส่วนที่ 3 ไวยากรณ์และการเขียน	จำนวน 15 ข้อ
ส่วนที่ 4 บทสนทนา	จำนวน 15 ข้อ
รวม	จำนวน 60 ข้อ

เนื้อหาของแบบทดสอบครอบคลุมคุณลักษณะหลักได้แก่ 1) ความสามารถเข้าใจประเด็นสำคัญจากสิ่งที่ได้อ่านจากเนื้อหาที่คุ้นเคยเกี่ยวกับการทำงาน การศึกษา การใช้เวลาว่างและอื่น ๆ 2) การรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ระหว่างการท่องเที่ยวในที่ที่ใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร 3) ความสามารถในการติดต่อสื่อสารกันในหัวข้อที่ตนเองคุ้นเคยและสนใจ 4) การบรรยายประสบการณ์ เหตุการณ์ ความฝัน การอธิบายเหตุผลสั้น ๆ รวมทั้งความคิดเห็นและแผนการที่วางไว้

3.2 แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง หรือ IOC สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

แบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) สำหรับผู้เชี่ยวชาญแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนที่หนึ่งเป็นเกณฑ์การให้คะแนนสำหรับผู้เชี่ยวชาญ โดยมีเกณฑ์ดังต่อไปนี้

- +1 = แน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- 0 = ไม่แน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือไม่
- 1 = แน่ใจว่าข้อสอบข้อนั้นไม่มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
- ส่วนที่สองให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นหรือให้คำแนะนำเพิ่มเติมเพื่อปรับปรุงแบบทดสอบ

4. ขั้นตอนการทำวิจัย

งานวิจัยนี้ดำเนินการในช่วงวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2563 – 31 มีนาคม 2564 ขั้นตอนการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนตามรูปแบบการวิจัยและพัฒนา

4.1 ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (R₁)

1. กำหนดระดับความรู้ภาษาอังกฤษที่ต้องการวัดโดยอ้างอิงจากประกาศมหาวิทยาลัยพะเยา เรื่องนโยบายการยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยพะเยา พ.ศ. 2562 และ เรื่อง มาตรฐานการทดสอบวัดความรู้ภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2562

2. ศึกษารายละเอียดและข้อกำหนดทักษะภาษาอังกฤษตามกรอบมาตรฐานการประเมิน ความสามารถทางภาษาจากประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป หรือ CEFR (Common European Framework of Reference) ระดับ B1 ตามที่ระบุไว้ในประกาศของมหาวิทยาลัยพะเยา

4.2 ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (D₁)

1. กำหนดโครงสร้างแบบทดสอบตามข้อกำหนดทักษะภาษาอังกฤษตามกรอบมาตรฐานการ

ประเมินความสามารถทางภาษาจากประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป หรือ CEFR (Common European Framework of Reference) ระดับ B1

2. สร้างแบบทดสอบตามโครงสร้างที่กำหนด

3. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความเที่ยงตรงของเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษ จำนวน 2 คน และการวัดและประเมินผล จำนวน 1 คน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

4. คัดเลือกและปรับปรุงแบบทดสอบตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

4.3 ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (R₂)

1. นำแบบทดสอบที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญและปรับปรุงตามคำแนะนำแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 227 คน

4.4 ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (D₂)

1. วิเคราะห์หาความยากง่าย ค่าอำนาจจำแนก ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ
2. คัดเลือกและปรับปรุงแบบทดสอบ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

วิเคราะห์คะแนนความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบที่ได้จากการประเมินดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence – IOC) ของผู้เชี่ยวชาญ 3 คน โดยใช้สูตร (Rovinelli and Hambleton, 1977: 49-60 อ้างถึงใน สมชาย วรภิเกษมกุล, 2554)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เกณฑ์การพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์คือแบบทดสอบข้อที่มี IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปจะผ่านเกณฑ์และคัดเลือกไว้ ส่วนแบบทดสอบข้อที่มีค่า IOC ต่ำกว่า 0.5 จะนำไปแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

5.2 การวิเคราะห์แบบทดสอบรายข้อโดยใช้ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก

งานวิจัยนี้ได้วิเคราะห์ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกโดยใช้เทคนิค 27% ของจุดเพาน เนื่องจากจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ทดลองทำแบบทดสอบมีจำนวนมากกว่า 100 คน (N = 227) แบบทดสอบ

ข้อที่ได้รับคัดเลือกไว้ต้องผ่านเกณฑ์ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกทั้งสองเกณฑ์ แบบทดสอบข้อที่ผ่านเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง หรือไม่ผ่านทั้งสองเกณฑ์จะถูกตัดทิ้ง เกณฑ์พิจารณาแบบทดสอบรายข้อคือต้องมีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20-0.80 และมีค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป โดยการแปลผลค่าความยากง่าย (สมชาย วรภิเกษมกุล, 2554) มีดังนี้

0.81 – 1.00 เป็นข้อสอบที่ง่ายมาก ควรตัดทิ้ง หรือนำไปปรับปรุง

0.60 – 0.80 เป็นข้อสอบที่ค่อนข้างง่าย ใช้ได้ดี

0.40 – 0.59 เป็นข้อสอบที่ความยากง่ายปานกลางดีมาก

0.20 – 0.39 เป็นข้อสอบที่ค่อนข้างยาก ใช้ได้ดี

0.00 – 0.19 เป็นข้อสอบที่ยากมาก ควรตัดทิ้งหรือนำไปปรับปรุง

เกณฑ์การแปลค่าอำนาจจำแนก (ลัวิน สายยศและอังคณา สายยศ, 2543) มีดังนี้

ค่าอำนาจจำแนก (r) .20 ถึง 1.00 = จำแนกได้

ค่าอำนาจจำแนก (r) -.19 ถึง +.19 = จำแนกไม่ได้

ค่าอำนาจจำแนก (r) -.20 ถึง -1.00 = จำแนกกลับ (ใช้ไม่ได้)

6. การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น

ทีมผู้วิจัยวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้วิธีของคูเดอร์ริชาร์ดสัน 20 (KR-20) เนื่องจากเป็นแบบทดสอบที่พัฒนาเป็นชนิดที่ให้คะแนน 0 หรือ 1 เท่านั้น และแต่ละข้อมีความยากง่ายไม่เท่ากันและมีแบบทดสอบมากกว่า 20 ข้อ (สมชาย วรวิจิ เกษมกุล, 2554)

ผลการศึกษา

1. ผลการพัฒนาแบบทดสอบวัดระดับภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยา ตามกรอบมาตรฐานการประเมินความสามารถทางภาษาจากประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรประดับ B1

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาแบบทดสอบวัดระดับภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยพะเยาตามกรอบมาตรฐานการประเมินความสามารถทางภาษาจากประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป หรือ CEFR ระดับ B1 ทีมผู้วิจัยได้พัฒนาแบบทดสอบจำนวน 4 ชุด โดยแต่ละชุดประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

ส่วนที่ 1 คำศัพท์ จำนวน 15 ข้อ

ส่วนที่ 2 การอ่าน จำนวน 15 ข้อ

ส่วนที่ 3 ไวยากรณ์และการเขียน จำนวน 15 ข้อ

ส่วนที่ 4 บทสนทนา จำนวน 15 ข้อ

รวมชุดละ จำนวน 60 ข้อ

2. ผลการวิเคราะห์คุณภาพแบบทดสอบวัดระดับภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยา ตามกรอบมาตรฐานการประเมินความสามารถทางภาษาจากประเทศในกลุ่มสหภาพ ยุโรประดับ B1 ที่พัฒนาขึ้น

งานวิจัยนี้ได้วิเคราะห์คุณภาพแบบทดสอบด้วย 3 วิธีการ ได้แก่ การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา การวิเคราะห์ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก และการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น

ผลการวิเคราะห์คุณภาพแบบทดสอบมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

ชุดข้อสอบ	ช่วงค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและเนื้อหา ระดับ B1 (IOC) รายข้อ	จำนวนข้อที่ผ่านเกณฑ์ ($\geq .50$)	จำนวนข้อที่ไม่ผ่านเกณฑ์ (ต่ำกว่า $< .50$)	ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและเนื้อหา ระดับ B1 (IOC) รวมทั้งชุด
ชุดที่ 1	0.33 – 1.00	58 ข้อ (96.67 %)	2 ข้อ (ข้อ 8 และ 26)	0.92
ชุดที่ 2	0.33 – 1.00	57 ข้อ (95 %)	3 ข้อ (ข้อ 6 7 และ 22)	0.93
ชุดที่ 3	0.33 – 1.00	58 ข้อ (96.67 %)	2 ข้อ (ข้อ 12 และ 30)	0.92
ชุดที่ 4	0.33 – 1.00	56 ข้อ (93.33 %)	4 ข้อ (ข้อ 24 26 29 และ 33)	0.93

ตารางที่ 1 นำเสนอข้อมูลการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาอังกฤษจำนวน 2 คน และด้านวัดผลและประเมินผลการศึกษาจำนวน 1 คน การพิจารณาคือแบบทดสอบต้องมีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปจึงจะผ่านเกณฑ์ และข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.50 จะต้องนำมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจากตารางที่ 1 พบว่าระดับค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อของข้อสอบทั้ง 4 ชุดอยู่ระหว่าง 0.33 ถึง 1.00 และค่าดัชนีความสอดคล้องรวมทั้งชุดของแบบทดสอบทั้ง 4 ชุดอยู่ระหว่าง 0.92 ถึง 0.93 โดยข้อสอบชุดที่ 1 มีแบบทดสอบที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 58 ข้อ (ร้อยละ 96.67) ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 2 ข้อ คือข้อ 8 และ ข้อ 26 ค่าดัชนีความสอดคล้องรวมเท่ากับ 0.92 สำหรับแบบทดสอบชุดที่ 2 ผ่านเกณฑ์ 57 ข้อ (ร้อยละ 95) มีข้อที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 3 ข้อ ได้แก่ ข้อ 6 ข้อ 7 และ ข้อ 22 ค่าดัชนีความสอดคล้องรวมทั้งชุดเท่ากับ 0.93 ในส่วนของแบบทดสอบชุดที่ 3 มีข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์ 58 ข้อ (ร้อยละ 96.67) และพบข้อที่มีค่าความสอดคล้องต่ำกว่าเกณฑ์จำนวน 2 ข้อ ได้แก่ข้อ 12 และ ข้อ 30 ค่าดัชนีรวมคือ 0.92 และแบบทดสอบชุดที่ 4 มีข้อสอบผ่านเกณฑ์ 56 ข้อ (ร้อยละ 93.33) และพบข้อที่ไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ ข้อ 24 ข้อ 26 ข้อ 29 และ ข้อ 33 ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.93 กล่าวโดยสรุปคือค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อของแบบทดสอบส่วนใหญ่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดคิดเป็นร้อยละ 93.33 – 96.67 และค่าดัชนีความสอดคล้องรวมผ่านเกณฑ์ทั้ง 4 ชุด

2. ผลการวิเคราะห์ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก

ทีมผู้วิจัยได้วิเคราะห์ดัชนีค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกโดยใช้เทคนิค 27 % ของจุดเตฟาน (Chung-The Fan) เนื่องจากจำนวนผู้ทำแบบทดสอบเกิน 100 คน (N = 228 คน) (ลิวัน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2538) เกณฑ์การพิจารณาคือแบบทดสอบที่มีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.20 ถึง 0.80 และควรมีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไปจะถูกคัดเลือกไว้ (สมชาย วรภิษเกษมกุล, 2554) ส่วนแบบทดสอบที่ไม่ผ่านเกณฑ์จะถูกคัดทิ้ง

2.1 ผลการวิเคราะห์แบบทดสอบรายข้อจำแนกตามค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก

ตารางที่ 3 สรุปผลการวิเคราะห์แบบทดสอบด้วยวิธีคำนวณจากตารางของจุงเตฟาน
จำแนกตามดัชนีความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก

ข้อสอบ ชุดที่	ค่า ความยากง่าย (P)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ผลการพิจารณา	
			จำนวนข้อที่ คัดเลือกไว้	จำนวนข้อที่ ตัดทิ้ง
1	0.19 – 0.76	-0.05 ถึง 0.72	50 ข้อ (83.33 %)	10 ข้อ (ข้อ 8 12 14 16 21 22 24 27 28 และ 30) (16.67 %)
2	0.15 – 0.77	-0.09 ถึง 0.67	47 ข้อ (78.33 %)	13 ข้อ (ข้อ 2 3 11 12 14 17 18 21 24 25 28 29 และ 44) (21.67 %)
3	0.12 – 0.80	-0.27 ถึง 0.66	48 ข้อ (80 %)	12 ข้อ (ข้อ 4 8 12 13 17 19 25 34 35 54 58 และ 60) (20 %)
4	0.19 – 0.80	-0.07 ถึง 0.81	50 ข้อ (83.33 %)	10 ข้อ (ข้อ 3 6 8 9 12 15 20 23 33 และ 39) (16.67 %)

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์แบบทดสอบรายข้อด้วยวิธีคำนวณจากตารางของ
จุงเตฟาน หรือเทคนิค 27% ของแบบทดสอบทั้ง 4 ชุด แต่ละชุดมีข้อคำถาม 60 ข้อ จากกลุ่ม
ตัวอย่างจำนวน 227 คนพบว่า ข้อสอบชุดที่ 1 มีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.19 ถึง 0.76
และค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าอยู่ระหว่าง -0.05 ถึง 0.72 ทั้งนี้ข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์จะต้องมี
ค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20 ถึง 0.80 และค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป และ
จากการวิเคราะห์พบว่าแบบทดสอบชุดที่ 1 ที่ผ่านเกณฑ์และทำการคัดเลือกไว้มีจำนวน 50 ข้อ

(ร้อยละ 83.33) ส่วนข้อที่ไม่ผ่านเกณฑ์และทำการตัดทิ้ง มีจำนวน 10 ข้อ (ร้อยละ 16.67) ได้แก่ ข้อ 8 12 14 16 21 22 24 27 28 และ 30

สำหรับแบบทดสอบชุดที่ 2 ข้อสอบมีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.15 ถึง 0.77 และค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าอยู่ระหว่าง -0.09 ถึง 0.67 จากการวิเคราะห์แบบทดสอบทำให้ได้ข้อที่ผ่านเกณฑ์และทำการคัดเลือกไว้จำนวน 47 ข้อ (ร้อยละ 78.33) ส่วนข้อสอบที่ไม่ผ่านเกณฑ์และทำการตัดทิ้ง มีจำนวน 13 ข้อ (ร้อยละ 21.67) ได้แก่ข้อ 2 3 11 12 14 17 18 21 24 25 28 29 และข้อ 44

การวิเคราะห์แบบทดสอบชุดที่ 3 พบว่า แบบทดสอบมีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.12 ถึง 0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง -0.27 ถึง 0.66 มีแบบทดสอบข้อที่ผ่านเกณฑ์และทำการคัดเลือกไว้จำนวน 48 ข้อ (ร้อยละ 80) ส่วนข้อที่ไม่ผ่านเกณฑ์และทำการตัดทิ้งมีจำนวน 12 ข้อ (ร้อยละ 20) ได้แก่ข้อ 4 8 12 13 17 19 25 34 35 54 58 และ 60

แบบทดสอบชุดที่ 4 มีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.19 ถึง 0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าอยู่ระหว่าง -0.07 ถึง 0.81 และจากการวิเคราะห์ทำให้ได้ข้อที่ผ่านเกณฑ์และทำการคัดเลือกไว้ มีจำนวน 50 ข้อ (ร้อยละ 83.33) ส่วนแบบทดสอบที่ไม่ผ่านเกณฑ์และทำการตัดทิ้ง มีจำนวน 10 ข้อ (ร้อยละ 16.67) ได้แก่ข้อ 3 6 8 9 12 15 20 23 33 และ 39

3. ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น

ทีมผู้วิจัยได้วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้สูตร KR-20 และผลการวิเคราะห์มีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น

ชุดแบบทดสอบ	ค่าความเชื่อมั่น
ชุดที่ 1	0.87
ชุดที่ 2	0.79
ชุดที่ 3	0.81
ชุดที่ 4	0.86

จากตารางที่ 4 พบว่าค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบอยู่ระหว่าง 0.79 ถึง 0.87 โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบชุดที่ 1 เท่ากับ 0.87 ชุดที่ 2 เท่ากับ 0.79 ชุดที่ 3 เท่ากับ 0.81 และชุดที่ 4 เท่ากับ 0.86 จากผลการวิเคราะห์พบว่าแบบทดสอบผ่านเกณฑ์และมีความเชื่อมั่นทั้ง 4 ชุด เนื่องจากหากเป็นแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้นควรมีความเชื่อมั่น 0.70 ขึ้นไป (Burns, Grove & Sutherland, 2017, 583)

อภิปรายและสรุปผล

อภิปรายผล

1. ค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อของข้อสอบทั้ง 4 ชุดอยู่ระหว่าง 0.33 ถึง 1.00 และค่าดัชนีความสอดคล้องรวมทั้งชุดของข้อสอบทั้ง 4 ชุดอยู่ระหว่าง 0.92 ถึง 0.93 ค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อของแบบทดสอบส่วนใหญ่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด นั่นคือมีค่าดัชนีตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป และค่าดัชนีความสอดคล้องรวมผ่านเกณฑ์ทุกชุด สำหรับข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.5 ผู้วิจัยได้นำไปปรับปรุง ซึ่งเป็นไปตามสมชาย วรภิษเกษมกุล (2554: 269) ที่ระบุว่าแบบทดสอบข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.5 ขึ้นไปสามารถคัดเลือกไว้ใช้ได้และข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.5 ควรปรับปรุงหรือตัดทิ้ง

2. ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกของแบบทดสอบได้รับการวิเคราะห์โดยใช้เทคนิค 27 % ของจุงเตพาน (Chung-The Fan) เนื่องจากจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ทดลองทำแบบทดสอบมีจำนวน 227 คน เกณฑ์การพิจารณาแบบทดสอบคือจะคัดเลือกข้อที่มีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.20 ถึง 0.80 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไปได้ และตัดข้อที่ไม่ผ่านเกณฑ์ทิ้ง จากการวิเคราะห์พบว่าแบบทดสอบชุดที่ 1 มีข้อที่ผ่านเกณฑ์และได้รับการคัดเลือกจำนวน 50 ข้อ แบบทดสอบชุดที่ 2 มีข้อที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 47 ข้อ แบบทดสอบชุดที่ 3 มีข้อที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 48 ข้อ และแบบทดสอบชุดที่ 4 มีข้อที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 50 ข้อ เกณฑ์การพิจารณาความยากง่ายในการศึกษาคำครั้งนี้สอดคล้องกับสิรินธร ลินจินดาวงศ์ (2547) ที่ได้ระบุว่าแบบทดสอบที่ดีต้องมีระดับความยากที่เหมาะสม กล่าวคือมีข้อที่ยาก ค่อนข้างยาก ง่าย และค่อนข้างง่ายประกอบกัน แบบทดสอบที่ดีควรมีระดับความยากตั้งแต่ 0.2 – 0.8 และค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบทดสอบที่ดีควรเท่ากับหรือมากกว่า .20 ($r \geq .20$) หรือ .20 – 1.00

3. จากการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้สูตร KR-20 พบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบอยู่ระหว่าง 0.79 ถึง 0.87 โดยแบบทดสอบชุดที่ 1 เท่ากับ 0.89 ชุดที่ 2 เท่ากับ 0.79 ชุดที่ 3 เท่ากับ 0.81 และชุดที่ 4 เท่ากับ 0.86 ดังนั้นแบบทดสอบจึงมีความเชื่อมั่นทั้ง 4 ชุดเนื่องจากหากเป็นแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้นจึงควรมีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Burns, Grove & Sutherland, 2017, p. 583) เกณฑ์การพิจารณานี้ สอดคล้องกับสิรินธร ลินจินดาวงศ์ (2547) และสมชาย วรภิจเกษมกุล (2554) ซึ่งแนะนำว่า หากเป็นแบบทดสอบมาตรฐานทั่ว ๆ ไปควรมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8 แต่ถ้าเป็นแบบทดสอบที่สร้างและพัฒนาขึ้นควรมีค่าความเชื่อมั่นอย่างน้อย 0.70 ขึ้นไป

สรุปผล

ทีมผู้วิจัยได้พัฒนาแบบทดสอบวัดระดับภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยพะเยาตามกรอบมาตรฐานการประเมินความสามารถทางภาษาจากประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป หรือ CEFR ระดับ B1 จำนวน 4 ชุด แต่ละชุดแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ คำศัพท์จำนวน 15 ข้อ การอ่านจำนวน 15 ข้อ ไวยากรณ์และการเขียนจำนวน 15 ข้อ และ บทสนทนาจำนวน 15 ข้อ รวมจำนวน 60 ข้อ จากนั้นได้วิเคราะห์คุณภาพแบบทดสอบ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน แบ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาภาษาอังกฤษ 2 ท่าน และสาขาวัดและประเมินผลการศึกษา 1 ท่าน ประเมินความเหมาะสมโดยภาพรวมของแบบทดสอบ ในด้านเนื้อหา ความถูกต้องทางภาษา การจัดรูปแบบของแบบทดสอบ จำนวนข้อกับเวลาที่ กำหนดให้ทำแบบทดสอบรวมทั้งความชัดเจนของคำสั่งในแต่ละส่วนของแบบทดสอบ นอกจากนี้ ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่านได้ประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

หลังจากได้รับการประเมินและปรับปรุงแบบทดสอบตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้ว ทีมผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนิสิตจากสาขาวิชาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยพะเยาจำนวน 227 คน เพื่อนำผลคะแนนไปวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนก รวมถึงค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ เพื่อคัดเลือกข้อที่มีคุณภาพไว้ และตัดแบบทดสอบข้อที่ไม่มีคุณภาพทิ้ง

ผลการวิเคราะห์คุณภาพแบบทดสอบสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

ระดับค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อของข้อสอบทั้ง 4 ชุดอยู่ระหว่าง 0.33 ถึง 1.00 และค่าดัชนีความสอดคล้องรวมทั้งชุดของข้อสอบทั้ง 4 ชุดอยู่ระหว่าง 0.92 ถึง 0.93 ข้อสอบชุดที่ 1 มีแบบทดสอบที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 58 ข้อ ค่าดัชนีความสอดคล้องรวมทั้งชุดเท่ากับ 0.92 แบบทดสอบชุดที่ 2 มีข้อที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 57 ข้อ ค่าดัชนีความสอดคล้องรวมทั้งชุดเท่ากับ 0.93 แบบทดสอบชุดที่ 3 มีข้อที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 58 ข้อ ค่าดัชนีรวมคือ 0.92 และแบบทดสอบชุดที่ 4 มีข้อที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 56 ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.93 ดังนั้นค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อของแบบทดสอบส่วนใหญ่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด และค่าดัชนีความสอดคล้องรวมทั้งชุดผ่านเกณฑ์ทุกชุด

2. ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนก

จากการวิเคราะห์ดัชนีค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกโดยใช้เทคนิค 27% ของจุงเตพาน (Chung-The Fan) โดยมีเกณฑ์การพิจารณาคือแบบทดสอบต้องมีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.20 ถึง 0.80 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไปจะถูกคัดเลือกไว้ ส่วนแบบทดสอบที่ไม่ผ่านเกณฑ์จะถูกตัดทิ้งพบว่าแบบทดสอบชุดที่ 1 มีข้อที่ผ่านเกณฑ์และได้รับการคัดเลือกจำนวน 50 ข้อ ส่วนถูกตัดทิ้งจำนวน 10 ข้อ แบบทดสอบชุดที่ 2 มีข้อที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 47 ข้อ และถูกตัดทิ้งจำนวน 13 ข้อ แบบทดสอบชุดที่ 3 มีข้อที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 48 ข้อและถูกตัดทิ้งจำนวน 12 ข้อ ส่วนแบบทดสอบชุดที่ 4 มีข้อที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 50 ข้อและถูกตัดทิ้งจำนวน 10 ข้อ

3. ค่าความเชื่อมั่น

การวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบโดยใช้สูตร KR-20 พบว่าค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบอยู่ระหว่าง 0.79 ถึง 0.87 โดยแบบทดสอบชุดที่ 1 เท่ากับ 0.87 ชุดที่ 2 เท่ากับ 0.79 ชุดที่ 3 เท่ากับ 0.81 และชุดที่ 4 เท่ากับ 0.86 ดังนั้นแบบทดสอบจึงมีความเชื่อมั่นทั้ง 4 ชุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ในการนำแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ ควรมีการอธิบายลักษณะแบบทดสอบให้แก่ผู้เข้ารับการทดสอบอย่างชัดเจน เช่น แบบทดสอบประกอบไปด้วยการทดสอบความรู้และทักษะด้านใดบ้าง จำนวนข้อของแบบทดสอบและเวลาที่กำหนดให้ รวมทั้งควรแนะนำให้ผู้เข้ารับการทดสอบอ่านคำอธิบายและคำสั่งในแบบทดสอบอย่างละเอียด

2. ควรเพิ่มแบบทดสอบในส่วนของทักษะการฟังและพูดเพื่อให้สามารถวัดความสามารถทางภาษาอังกฤษของผู้เข้ารับการทดสอบได้ครบทุกด้าน

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรเปรียบเทียบคะแนนแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้นกับกรอบมาตรฐานการประเมินความสามารถทางภาษาจากประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป หรือ CEFR ระดับ B1 โดยใช้วิธี Modified Angoff เพื่อศึกษาว่าผู้ทำแบบทดสอบต้องทำแบบทดสอบได้กี่เปอร์เซ็นต์จึงจะถือว่าอยู่ในระดับ B1

2. ควรศึกษาความคิดเห็นของผู้เข้ารับการทดสอบเพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงแบบทดสอบ

เอกสารอ้างอิง

จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย. (2558). เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย (Research Instrument). **วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร**, 12(58), 13–24.

เดชกุล มัทวานุกุล. (ม.ป.ป.). **การวิจัยและพัฒนา (Research and Development)**.

สืบค้น 15 มีนาคม 2564. จาก <http://www.curriculum-instruction.com/index.php/journal>.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2559, 12 เมษายน). **ประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่อง นโยบายการยก ระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษในสถาบันอุดมศึกษา**. กองยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา. จาก http://www.dqe.mhesi.go.th/front_home/Data%20Bhes_2559/04052559.pdf.

มหาวิทยาลัยพะเยา. (2562, 18 พฤษภาคม). **ประกาศมหาวิทยาลัยพะเยา เรื่อง**

นโยบายการยกระดับมาตรฐานภาษาอังกฤษ สำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยพะเยา

พ.ศ.2562. ระบบบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา. จาก

<https://does.up.ac.th/public/storage/announce->

[detail/May2020/uiVEBilyia1JOynUfeZt.pdf](https://does.up.ac.th/public/storage/announce-detail/May2020/uiVEBilyia1JOynUfeZt.pdf).

มหาวิทยาลัยพะเยา. (2562, 18 พฤษภาคม). **ประกาศมหาวิทยาลัยพะเยา เรื่อง**

มาตรฐานการทดสอบวัดระดับความรู้ภาษาอังกฤษสำหรับนิสิตระดับปริญญา

ตรี พ.ศ.2562. ระบบบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา. จาก

<https://does.up.ac.th/public/storage/announce->

[detail/March2021/TyWUnNe1fZOgLyZvQFSf.pdf](https://does.up.ac.th/public/storage/announce-detail/March2021/TyWUnNe1fZOgLyZvQFSf.pdf).

ชื่นจิตต์ อธิวรกุล และจิรดา วุฒยภากร. (2561). การเทียบผลคะแนนแบบทดสอบสมิทธิ

ภาพภาษาอังกฤษแห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒกับกรอบมาตรฐานอ้างอิง

สากลของยุโรป. **วารสารเทคโนโลยีสุรนารี**, 12(2), 69–84.

ณัฐกรรณ์ หลวงทอง. (2547). **รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาคลังข้อสอบวิชา 2702303**

การวัดและการประเมินผลทางการศึกษาด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์. กรุงเทพฯ:

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ล้วน สายยศและอังคณา สายยศ. (2543). **เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้.** กรุงเทพฯ:

สุวีริยาสาส์น.

_____. (2538). **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา.** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

สุกัญญา ทองนาค, ศิริชัย กาญจนวาสี และสุพจน์ เกิดสุวรรณ. (2558). การพัฒนา

แบบทดสอบวัดสมรรถนะนักศึกษาคณะครุศาสตร์/ศึกษาศาสตร์ตามมาตรฐานวิชาชีพครู

ที่มีการตรวจให้คะแนนแบบพหุภาค. **วารสารวิจัย มสส**, 9(1), 169–187.

สังวรรณ รัตตะโทกและคณะ. (2561). คุณภาพข้อสอบระดับชาติ (โอเน็ต) และแนวทาง

การพัฒนาคุณภาพการทดสอบ. **วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช**, 31(2), 110–123.

สิรินธร สิ้นจินดาวงศ์. (2547). วิธีการวิเคราะห์ข้อสอบ. **วารสารศรีปทุมปริทัศน์**,

4(1), 21–33.

สมชาย วรภิเกษมสกุล. (2554). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และ**

สังคมศาสตร์. อุตรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรธานี.

อลิสา วาณิชดี, สุพิมพ์ ศรีพันธ์วรสกุล และนรินทร์ทิพย์ ทองศร. (2551). **การพัฒนาแบบทดสอบวัดความสามารถด้านการใช้ภาษาอังกฤษ โดยใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ในระบบการศึกษาทางไกล**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Bachman, L. F. (1990). **Fundamental considerations in Language Testing**. Oxford: Oxford University Press.

Burns, N., Grove, S.K. & Sutherland, S. (2017). **Burn and Grove's the Practice of Nursing Research: Appraisal, synthesis, and generation of evidence**. (8th Edition). Missouri: Elsevier.

Council of Europe. (n.d.) **Global scale – Table 1 (CEFR 3.3): Common Reference levels**. Council of Europe. Form <https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/table-1-cefr-3.3-common-reference-levels-global-scale>.

Lakhamja, R. & Tachom, K. (2022). Implementing Triangulation Teaching Techniques to Enhance English Speaking Skills for Thai Undergraduate Students. **Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao**, 10(2), 60–75.

Praimahaniyom, T. & Chairinkom, B. (2020). Developing GROUPS Model for Learning English Communication Skills: Kamphaeng Phet Rajabhat University, Maesot. **Journal of Humanities and Social Sciences University of Phayao**, 8(2), 16–42.

Language learning strategies used by Chinese students studying in online English language courses

Chen Yidan^{1*}, Sornchai Mungthaisong¹ and Natthaphon Santhi¹

¹ Faculty of Humanities, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai 57100

*Corresponding author: 638853011@365.crru.ac.th

Received: May 29, 2023; **Revised:** July 9, 2023; **Accepted:** September 13, 2023

Abstract

This study examined the language learning strategies (LLS) used by Chinese students in online English language courses and investigated their relationship with academic achievement. The participants in this study consisted of 118 Chinese students who enrolled in the Fundamental English courses of the international program at the Faculty of Humanities, Chiang Rai Rajabhat University, Thailand. The research involved a mixed-methods approach, using both qualitative and quantitative data collection methods. The data was collected through online surveys and interviews with Chinese students studying in online English language courses. The results indicate that Chinese learners use a variety of language learning strategies (LLS), with Internet strategies being the most frequently used by high, medium, and low achievers, but not correlating with academic achievement. Time management strategies are the second most used, particularly among high achievers, while social strategies are used by all students. High achievers tend to use cognitive strategies more than medium and low achievers. The study found a significant correlation between LLS use and English academic achievement, with Memory, Cognitive, Metacognitive, and Self-Monitoring Strategies being strongly correlated, and Compensation, Social, Time Management, and Concentration Regulation Strategies correlated at a strong level. However, no significant relationship was found between Internet Strategies and academic achievement. These findings emphasize the importance of developing effective language

learning strategies (LLS) training to support Chinese learners in online English language courses to improve their academic performance.

Keywords: Language learning strategies, English academic achievement, Online learning

Introduction

The COVID-19 pandemic has led to universities worldwide having to shift to online learning. This shift not only presents numerous advantages for students but also poses new and unique challenges for students worldwide. Research indicates that several challenges negatively impact students' language development in an online learning environment. One major challenge faced by students in an online learning environment is a lack of interaction and collaboration with their peers and teachers. The limited face-to-face interaction in online learning environments can hinder the development of language skills as students miss out on opportunities for real-time feedback and language-rich interactions with others (Chen & Liang, 2020). Moreover, students in online learning environments may lack the motivation to engage in class activities and discussions, which are critical components of language development (Choi & Hannafin, 2005).

Chinese students also face a number of difficulties that can negatively impact their language achievement, such as a lack of interaction with teachers and peers, a lack of motivation, and technical difficulties when learning a language online (Zhang, 2021). These challenges can impact students' language achievement and hinder their overall success in online learning. To mitigate these difficulties, the use of effective learning strategies has been shown to be an important solution. Many studies have revealed that online learning requires a different set of skills and strategies compared to traditional face-to-face learning. According to a study by Kim and Lee (2021), students need to be proactive, self-directed, and self-disciplined. For example, students should create a routine for their online studies and set specific goals for each session. Additionally, students can benefit from using active learning strategies such as note-taking, summarizing, and reflection, which can help them retain information and engage with the material in a deeper way. Moreover, Zhang and Chen (2022) suggest that social interaction is an important factor in the success

of online learning. Another strategy that students can use to enhance their language learning experience in an online environment is to create a structured schedule for their learning (Liu, Li, & Chen, 2021). This can involve setting aside specific times for learning, completing assignments, and engaging in interactive activities with classmates and teachers. Accordingly, the implementation of effective learning strategies in an online learning environment is crucial for students to overcome the unique challenges posed by online learning and improve their language skills.

Despite numerous studies on language learning strategies and challenges faced by language learners, there is still a limited understanding of the relationship between student success in English language courses and the use of language learning strategies within an online learning environment. To address this gap in the literature, this study aims to examine the language learning strategies employed by Chinese students with varying levels of English academic achievement in online English language courses at Chiang Rai Rajabhat University and explore the relationship between the utilization of language learning strategies and the English academic achievement levels of Chinese students pursuing online English language courses at Chiang Rai Rajabhat University.

Language Learning Strategies

The use of effective online learning strategies is essential for overcoming the difficulties faced by students in online learning environments. These strategies play a crucial role in determining the success of online learning, as they help students regulate and manage their learning process. Research has shown that students who employ appropriate online learning strategies achieve better academic outcomes, learn more quickly, efficiently, and effectively, and experience greater satisfaction in online learning. Utilizing effective online learning strategies is not only beneficial to the students but also helps optimize the potential of online learning as an educational tool.

1. Oxford's Language Learning Strategy Taxonomy

According to Oxford's Language Learning Strategy Taxonomy (1990), language learning strategies are classified as either direct or indirect. Direct strategies pertain to the cognitive processes involved in language learning, including memory, cognitive, and compensation strategies. On the other hand, indirect strategies involve those not directly engaged in the learning process but are vital to acquiring the language, such as metacognitive, affective, and social strategies.

1.1 Memory Strategies

Memory or mnemonic strategies refer to the various techniques employed to encode, store, and retrieve new information, such as creating mental linkages, utilizing images and sound, frequent reviewing, and implementing actions (Nagy et al., 2019). Oxford (1990) posited that these strategies are particularly beneficial for language learners when acquiring new vocabulary in the target language, as they facilitate the meaningful storage of verbal material and retrieval of such information during communication in the target language. This enables the transition from factual to skilled language use and ultimately, the establishment of long-term memory.

1.2 Cognitive Strategies

Cognitive strategies constitute practical and essential techniques for acquiring new languages, as posited by Oxford (1990). They encompass practices such as receiving and sending messages, analysis, reasoning, and structuring of input and output. Consistent practice is one of the significant strategies that most successful language learners employ to achieve proficiency in a new language. In addition to practice, the exchange of messages is an essential aspect of comprehending and producing messages in the target language. Language learners typically employ various techniques, such as note-taking, summarization, and information highlighting, to enhance their analysis and reasoning skills and effectively comprehend the new language, thereby benefiting their speaking and writing skills (Hu & Gramling, 2009).

1.3 Compensation Strategies

According to Oxford (1990), compensation strategies have proven to be effective for learning grammar and vocabulary. Language learners typically utilize various techniques, such as guessing, to understand or overcome their communication limitations when learning a new language. Guessing strategies entail using clues to decipher the meaning of unfamiliar words. Additionally, compensation strategies comprise the techniques of producing new language even with incomplete knowledge, such as using gestures, synonyms, or adjusting the message, which can enhance learners' communication effectiveness (Zhang, 2010).

1.4 Metacognitive Strategies

Oxford (1990) characterized metacognitive strategies as "beyond, besides, or with the cognitive," denoting actions beyond solely cognitive approaches. Language learners who utilize these strategies typically monitor their cognitive processes by preparing and planning their learning while regulating and evaluating their learning processes. Language learners who effectively employ these strategies exhibit self-control in their studies and possess high motivation and determination to persist in their learning pursuits. Effective time management is also a crucial aspect of language learning; learners need to allocate appropriate time to study and conduct self-evaluation to adjust their learning approach appropriately to reach their learning goals (Gao & Zhang, 2020).

1.5 Affective Strategies

Affective strategies, defined by Oxford (1990), encompass techniques associated with emotions, attitudes, motivation, and learning values. The ability to regulate these factors can lower stress and encourage and motivate language learners to achieve their learning objectives. Successful language learners frequently possess the skills to regulate their emotions, as positive emotions and attitudes can enhance the effectiveness and enjoyment of the language learning experience (Dörnyei & Ushioda, 2022).

1.6 Social Strategies

As language serves as a means of communication among individuals in society, social strategies also play a crucial role in language learning processes. Oxford (1990) posited that successful language learners frequently utilize techniques such as questioning, collaboration, and empathy to enhance their learning outcomes. Social strategies can be categorized as cooperative learning strategies, enabling language learners to engage with others, build confidence, and utilize the target language more efficiently (Yang & Brown, 2017).

2. Language Learning Strategies in the Digital Era

The integration of technology in learning processes has been a concern, despite its enormous potential to significantly transform the nature and scope of education throughout individuals' lives. Over the past two decades, there has been a considerable shift in the ways people learn, especially in terms of knowledge sources, information transfer, and interaction methods. The increasing accessibility of education through technology at home and in the classroom has enabled students to become familiar with and adopt new technologies within their own contexts, utilizing multiple apps for information retrieval, management, and communication with others.

Today's students are surrounded by Information and Communication Technologies (ICTs) and Internet environments, leading them to become "native speakers" of technology, proficient in the digital language of mobiles, computers, e-learning, gadgets, and other technology tools (Selwyn, 2009). This proficiency has altered the way earlier generations of students learned, enabling them to quickly and easily acquire knowledge through the use of ICTs, the Internet, and complex technology items. Consequently, students in the digital era require specific learning strategies to succeed in the online learning mode. Zariski and Styles (2000) suggest that to successfully learn a language in an online learning environment, students must exert control over their learning through the use of appropriate strategies.

2.1 Internet skills encompass the fundamental abilities that students require to successfully complete online learning tasks, including searching for information, communicating effectively, and engaging with digital content.

2.2 Self-regulation methods involve a learner's awareness and control of their cognition, enabling them to set goals and manage their own learning performance. This deliberate effort is supported by determination or extrinsic incentives, allowing students to persist in the pursuit of learning objectives and resist temptation or distractions.

2.3 Time management strategies enable students to schedule, plan, and manage their study time effectively, utilizing their active time management abilities to adhere to their online learning schedule and complete assigned activities promptly.

2.4 Self-monitoring strategies involve students' intentional observation and documentation of their behavior, cognition, and motivation for learning, facilitating the establishment of appropriate goals and tracking progress towards achieving them.

2.5 Concentration regulation strategies are techniques that students use to exert effort and maintain focus, avoiding distraction from online multimedia or other sources.

2.6 Help-seeking strategies refer to a student's ability to seek assistance from others or utilize resources to overcome academic challenges.

2.7 Resourcing strategies encompass students' ability to effectively use available resources to simplify their learning, including assistive functions, online dictionaries and grammar checks, and spell checks

Conceptual Framework

The study will utilize the framework of Oxford's Language Learning Strategy Taxonomy (1990) and Zariski and Styles' (2000) Language Learning Strategies in the Digital Era to investigate the language learning strategies used by students in an online learning environment. However, when comparing Oxford's Language Learning Strategies with the Language Learning strategies in the digital era, it is evident that several strategies align or can be grouped together. This understanding has led this study to focus

on four specific learning strategies within the digital era: internet skills, time management skills, self-monitoring skills, and concentration regulation strategies.

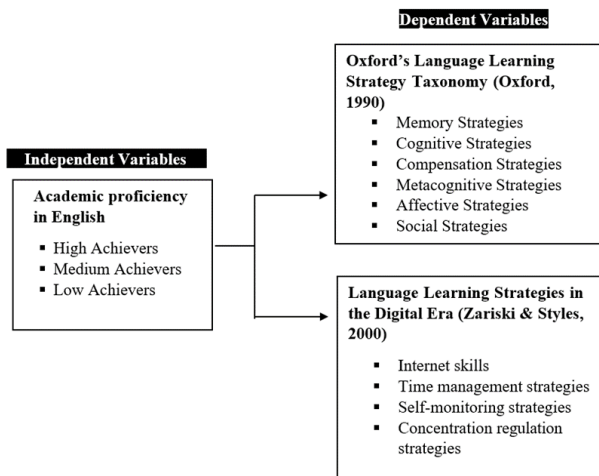
The first identified similarity is between metacognitive strategies in Oxford's framework and self-regulation methods in the digital era. Both strategies share common ground in terms of the learner's awareness and control of their own learning process. Oxford's metacognitive strategies involve summarizing, making connections, and maintaining attention, while self-regulation methods in the digital era encompass goal-setting, managing learning performance, and resisting distractions.

The social strategies in Oxford's framework and help-seeking strategies in the digital era emphasize the importance of seeking assistance from others. Oxford's social strategies promote collaborative learning and question-asking, while help-seeking strategies in the digital era involve a student's ability to seek help or effectively utilize available resources to overcome challenges.

Lastly, it is worth noting that internet skills and resourcing skills are closely related and can be grouped together as they involve utilizing online resources and tools for language learning. Internet skills and resourcing skills are closely related as they both involve utilizing online resources and tools for language learning. Internet skills in the context of language learning refer to the ability to navigate online platforms, search for relevant information, and effectively engage with digital content, while resourcing skills specifically focus on the ability to identify and effectively use available resources to facilitate language learning. Both skills rely on the effective use of digital tools and online resources to enhance language learning outcomes.

In conclusion, this study will incorporate a combination of Oxford's Language learning strategies, including Memory strategies, Cognitive strategies, Compensation strategies, Metacognitive strategies, Affective strategies, and Social strategies, along with the Language Learning strategies in the digital era proposed by Zariski and Styles, which encompass Internet skills, Time management strategies, Self-monitoring strategies, and Concentration regulation strategies. By integrating these frameworks, the study aims to provide a comprehensive understanding of language learning strategies that address both

the fundamental aspects of language acquisition and the unique challenges and opportunities presented by online learning environments. This combined approach recognizes the importance of leveraging traditional language learning strategies while adapting and incorporating strategies that are specific to the digital era. Through this comprehensive approach, the study aims to contribute to the advancement of effective language learning practices in online settings, benefiting language learners in their pursuit of language proficiency and success in the digital age.

Population and Samples

The participants in this study consisted of 118 Chinese students who enrolled in the Fundamental English courses of the international program at the Faculty of Humanities, Chiang Rai Rajabhat University, Thailand. The selection of participants was based on the purposive and convenience sampling method, taking into account their English academic achievement levels, as well as their availability and willingness to participate. Out of the 118 participants, there were 84 high achievers, 21 medium achievers, and only 13 low achievers, determined by their grades in English courses.

The grading system from Fundamental English courses 1 and 2 was used to determine the English academic achievement levels. Students who received grades of A, B+, or B in their English courses were classified as high achievers. Students who received grades of C+ or C were classified as medium achievers. Finally, students who received grades of D+ or D were classified as low achievers.

Research Instruments

To reach the objectives of the study, the research instruments used in this study were a questionnaire and an interview.

1. Questionnaire

The questionnaire used in this study consisted of three main sections, aiming to gather comprehensive information about the participants' background, the language learning strategies they employed, and any additional strategies not covered in the questionnaire.

The first section of the questionnaire focused on gathering background information from the respondents. Participants were asked to provide details such as their year of study, the course in which they were enrolled, and their English grade. This section aimed to establish a profile of the participants and understand their academic standing in relation to English language learning.

The second section of the questionnaire delved into the language learning strategies utilized by the participants. Participants were asked to rate the frequency with which they employed each strategy using a five-point scale. This scale provided a numerical representation of the participants' frequency of utilizing different language learning strategies. The scale was accompanied by a clear description of each rating, ensuring that participants understood the meaning behind each numerical value.

The validity and reliability of the questionnaire were tested through a rigorous process to ensure its effectiveness in gathering accurate and consistent data. Initially, the questionnaire was sent to two experts in the field of language learning and assessment for validation. These experts carefully examined the content, structure, and clarity of the

questionnaire. They provided valuable feedback and suggestions for improvement, which were incorporated into the final version of the questionnaire. This expert validation process helped enhance the questionnaire's validity by ensuring that it measured what it intended to measure.

2. Interview

The second instrument used in this study was the interview, which was employed to generate qualitative data and obtain deep and in-depth information from the participants. While the initial survey provided valuable quantitative data, the interview aimed to delve further into the participants' experiences, perceptions, and reflections on their language learning strategies in the online English language learning context. The interview questions asked participants to provide specific examples of how they implemented these strategies in their online English language learning. By requesting concrete examples, the researcher aimed to gain insights into the practical application and effectiveness of the strategies in participants' language learning journeys.

To ensure the validity of the interview questions, they were reviewed by experts in the field. The experts assessed the content and clarity of the questions, providing feedback and suggestions for improvement. This expert review process helped refine and validate the interview questions, ensuring that they were relevant, reliable, and capable of eliciting the desired in-depth information from the participants.

Data Collection

Questionnaires were administered using an online platform, specifically Google Forms. Participants received a link to the questionnaire, which they accessed and completed electronically. The interviews were conducted online, utilizing communication platforms such as video conferencing tools. Participants who had completed the questionnaires were invited to participate in the interviews. Throughout the data collection process, due attention was given to ethical considerations. Participants were provided with informed consent forms that outlined the purpose of the study, their rights, and the voluntary nature of their participation. Confidentiality measures were implemented to

protect the participants' privacy, and all data were securely stored and analyzed anonymously. Participants were assured that their responses would be kept confidential and used solely for research purposes.

Data Analysis

The data collected from both the questionnaire and the interviews will be analyzed using a mixed-methods approach to gain comprehensive insights into the language learning strategies employed by the participants and their relationship with English academic achievement in the online learning environment.

For the questionnaire data, quantitative analysis was conducted. Descriptive statistics were calculated to summarize the participants' responses to the questions. The numerical ratings of the Likert scale responses were analyzed to determine the frequency and level of engagement in different language learning strategies. In addition, correlation analysis was applied to explore the relationships between language learning strategies and English academic achievement levels. The qualitative data obtained from the interviews undergoes thematic analysis. The interviews were transcribed, and thematic categories were created. Responses from all participants were then collectively examined for critical observation. Multiple readings of the data were conducted to identify specific opinions and relationships and to interpret the data.

The integrated analysis of the quantitative and qualitative data will involve comparing, contrasting, and merging the findings from both sources. The aim is to provide a comprehensive understanding of the language learning strategies employed by the participants, the relationships between these strategies and English academic achievement, and the contextual nuances and rich insights revealed through the qualitative data.

Result

Language Learning Strategies Employed by Chinese Students in Online English Language Courses

Table 1 Language Learning Strategies Employed by High Achievers, Medium Achievers, and Low Achievers

Strategies	High Achievers			Medium Achievers			Low Achievers		
	\bar{x}	SD	Level of Use	\bar{x}	SD	Level of Use	\bar{x}	SD	Level of Use
Memory	3.98	.32	High	2.79	.45	Medium	2.14	.26	Low
Cognitive	4.21	.41	Very High	1.98	.22	Low	1.57	.25	Very Low
Compensation	4.19	.38	High	3.20	.41	Medium	2.57	.41	Low
Metacognitive	3.76	.39	High	2.09	.41	Low	1.71	.30	Very Low
Affective	4.00	.44	High	2.97	.31	Medium	2.63	.28	Medium
Social	4.29	.43	Very High	4.04	.36	High	3.86	.35	High
Internet	4.37	.50	Very High	4.21	.71	Very High	4.44	.45	Very High
Time	4.36	.41	Very High	3.13	.30	Medium	2.92	.47	Medium
Management									
Self-Monitoring	3.99	.34	High	2.55	.33	Low	1.85	.46	Low
Concentration	4.12	.38	High	2.77	.41	Medium	2.44	.62	Low
Regulation									

Table 1 presents the analysis of the language learning strategies employed by high, medium, and low achievers in online English classes. High achievers demonstrated a preference for the Internet Strategy ($\bar{x} = 4.35$), Time Management Strategy ($\bar{x} = 4.36$), Social Strategy ($\bar{x} = 4.29$), and Cognitive Strategy ($\bar{x} = 4.21$). These strategies were consistently utilized by high achievers to support their language learning endeavors.

In comparison, medium and low achievers exhibited similar patterns in their language learning strategies. Both groups heavily relied on the Internet Strategy, with mean scores of $\bar{x} = 4.21$ and $\bar{x} = 4.44$, respectively. The Social Strategy was the second most frequently used strategy for both medium and low achievers, with mean scores of $\bar{x} = 4.04$ and $\bar{x} = 3.86$, respectively.

Interestingly, the analysis indicates that high achievers displayed a greater inclination towards employing Cognitive and Time Management Strategies in their online English classes. In contrast, medium and low achievers demonstrated less frequent usage of these strategies. Medium achievers utilized the Time Management Strategy at a moderate level ($\bar{x} = 3.13$), while the Cognitive Strategy was employed at a lower level ($\bar{x} = 1.98$). Low achievers exhibited even lower utilization of the Cognitive Strategy ($\bar{x} = 1.57$) and the Time Management Strategy ($\bar{x} = 2.92$).

Interview Results

The findings from the interviews further supported and confirmed the results obtained from the questionnaire, revealing similar patterns in the language learning strategies employed by the participants. The interview participants consistently highlighted the significance of the Internet Strategy, emphasizing its role in accessing online resources, interactive language learning platforms, and authentic language materials. Additionally, the Social Strategy emerged as a prominent theme in the interviews, with participants discussing the value of online discussions, group collaborations, and peer feedback in enhancing their language learning experience. These findings align with the questionnaire data, providing robust evidence of the consistent use and perceived effectiveness of these strategies in the online language learning context. The convergence of findings from both the questionnaire and the interviews strengthens the validity and reliability of the study's results, enhancing our confidence in the identified language learning strategies and their relationship to English academic achievement.

1. Internet Strategies Employed by High, Medium, and Low Achievers

The interview findings support the results obtained from the questionnaire, demonstrating a similar pattern in the use of digital tools and online resources among high, medium, and low achievers. Participants across all three groups reported utilizing the digital tools and online resources provided by the university to enhance their language learning. They expressed a strong reliance on these resources, with a focus on accessing various technology and learning tools to support their learning journey. Moreover, the interview findings revealed that high and low achievers actively sought out additional resources to supplement their understanding of the lessons. They demonstrated a proactive approach in searching for relevant materials and utilizing them effectively. Similarly, medium achievers also acknowledged the importance of resource searching, although they reported slightly lower engagement compared to the other two groups.

Overall, the interview findings corroborate the survey results, providing further evidence of the consistent use of digital tools, online resources, and resource searching strategies among high, medium, and low achievers. These findings emphasize the significance of leveraging digital platforms and tools to support language learning and highlight the potential benefits of actively seeking out supplementary resources to enhance comprehension and mastery of the language.

2. Social Strategies Employed by High, Medium, and Low Achievers

The interviews conducted with high, medium, and low achievers in online English courses revealed a consistent pattern of utilizing social strategies to enhance their language learning. Participants from all achievement levels emphasized the importance of engaging in online discussions, forums, and learning communities to deepen their understanding of the lessons. They highlighted the value of social interaction in seeking assistance, sharing challenges, and exchanging ideas with their peers.

This finding aligns with the questionnaire data, indicating a strong convergence in the use of social strategies among the participants. The consistent emphasis on social strategies across all achievement levels underscores their significance in promoting effective language learning in the online environment.

3. Time Management Strategies Employed by High, Medium, and Low Achievers

The interviews conducted with high, medium, and low achievers further confirmed the finding that time management strategies were commonly employed by students in their online English courses. Participants across all achievement levels acknowledged the importance of effective time management in their language learning journey. High achievers consistently emphasized the need to allocate dedicated study time for their online courses, ensuring that they could fully engage with the materials and complete tasks in a timely manner. Similarly, medium and low achievers recognized the significance of time management, albeit with varying levels of implementation.

4. Cognitive Strategies Employed by High, Medium, and Low Achievers

The interview findings further support the results obtained from the questionnaire regarding the use of Cognitive Strategies among high, medium, and low achievers. High achievers consistently demonstrated a strong focus and active participation during live sessions, prioritizing understanding the content rather than immediately taking notes. They also emphasized the importance of summarizing lessons, organizing information through charts or outlines, and engaging in reflective thinking after class to enhance their learning experience.

In contrast, medium and low achievers showed limited utilization of these Cognitive Strategies. While they acknowledged the importance of paying attention in class, their active participation, note-taking, and post-class reflection were relatively infrequent. These findings indicate a disparity in the application of Cognitive Strategies between high achievers and their counterparts, suggesting that the effective use of these strategies contributes to better academic performance in online English courses.

The consistent findings from both the questionnaire and interview support the notion that high achievers display a more comprehensive and intentional adoption of Cognitive Strategies compared to medium and low achievers.

Relationships between the Language Learning Strategies Used by Chinese Students and Their English Academic Achievement

Table 2 Relationships between Language Learning Strategies and English Academic Achievement

Strategies	English Academic Achievement		
	Pearson Correlation	p-value	Correlation Level
Memory	0.716**	.000	Very Strong Correlation
Cognitive	0.903**	.000	Very Strong Correlation
Compensation	0.619**	.000	Substantial Correlation
Metacognitive	0.711**	.000	Very Strong Correlation
Affective	0.353**	.000	Moderate Correlation
Social	0.623**	.000	Substantial Correlation
Internet	0.001	.992	No Correlation
Time Management	0.619**	.000	Substantial Correlation
Self-Monitoring	0.812**	.000	Very Strong Correlation
Concentration Regulation	0.671**	.000	Substantial Correlation

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed)

* Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed)

The analysis of the data, as presented in Table 2, demonstrates significant correlations between language learning strategies and the English academic achievement of Chinese students. Interestingly, the findings indicate that while Internet Strategies, which were widely used by the students, did not show a correlation with English academic achievement, other strategies exhibited significant correlations.

Specifically, the analysis reveals that Memory, Cognitive, Metacognitive, and Self-Monitoring Strategies demonstrated a very strong correlation with English academic achievement. High achievers consistently utilized these strategies at a high level, while medium and low achievers utilized them at a low level.

Compensation, Social, Time Management, and Concentration Regulation Strategies showed a substantial correlation, indicating their relevance to English academic achievement. High achievers consistently employed these strategies at a high level, while medium and low achievers utilized them at a low level, except for social strategies, which were used at a high level by all students.

On the other hand, Affective Strategies exhibited a moderate correlation with English academic achievement. High achievers consistently employed these strategies at a high level, while medium and low achievers utilized them at a medium level.

Conclusion

The findings of this study provide valuable insights into the language learning strategies employed by Chinese students in online English language courses and their relationship to English academic achievement.

The results from the questionnaire revealed that Chinese students, regardless of their academic achievement levels, commonly utilized strategies such as Internet Strategy, Social Strategy, and Time Management Strategy. However, high achievers demonstrated a higher frequency of employing Cognitive and Metacognitive Strategies compared to medium and low achievers. These findings suggest that certain strategies may contribute to better English academic performance in the online learning environment.

The interviews further confirmed the significance of the identified strategies. Participants shared their experiences and highlighted the effectiveness of strategies such as seeking assistance from knowledgeable individuals, utilizing social networks for collaboration, and actively participating in online discussions. The interviews also shed light on additional strategies employed by the students, demonstrating the diverse approaches they utilized to enhance their language learning experiences.

In summary, the study findings indicate that language learning strategies play a crucial role in the online English language learning context. The identified strategies, including cognitive, metacognitive, social, and time management strategies, were found to be correlated with English academic achievement. These findings highlight the importance of using various language learning strategies in online learning in order to achieve the desired academic outcomes.

Implications of the Findings

The results of this study show that medium and low achievers did not employ all English language learning strategies and did so to a limited extent. As online learning has become a prevalent mode of education, opening up new opportunities for language learners to develop their language skills, it is essential to teach them how to develop language learning strategies to help these students succeed in an online language environment.

According to the study, there is a significant correlation between academic achievement in English and memory, cognitive, metacognitive, and self-monitoring strategies. Consequently, language teachers should offer lessons or exercises related to these methods to help students develop their English language skills and succeed in an online language learning environment.

Recent research has provided insights into the most effective ways to teach these strategies in an online setting. One of the key memory strategies that can be used in an online language environment is the use of mnemonics. Mnemonics are memory aids that help students remember new information by connecting it to something that is already familiar to them. For example, an acronym can be used to remember a list of items, or a rhyme can be used to remember a piece of information. Research has shown that the use of mnemonics can lead to better memory retention and recall in language learners (Lee, 2020).

Cognitive strategies, such as elaboration, summarization, and organization, can also be used to help students process and understand new information. Elaboration involves connecting new information to existing knowledge, summarization involves reducing new

information to its main points, and organization involves grouping similar information together. Research has shown that these strategies can lead to better comprehension and retention of new information in language learners (Lu & Anderson, 2021).

Metacognitive strategies, such as planning, monitoring, and evaluating, can help students think more critically about their own learning and take more control of their learning process. Planning involves setting learning goals, monitoring involves tracking progress, and evaluating involves assessing the effectiveness of the strategies used. Research has shown that the use of metacognitive strategies can lead to better language proficiency in online language learners (Gu, 2019).

Self-monitoring strategies, such as self-assessment and self-evaluation, can also be used to help students take more responsibility for their own learning. Self-assessment involves assessing one's own language abilities, and self-evaluation involves evaluating the effectiveness of the strategies used. Research has shown that the use of self-monitoring strategies can lead to greater self-awareness, which can result in greater success in an online language environment (Gu, 2019).

Teaching students how to develop memory, cognitive, metacognitive, and self-monitoring strategies is essential for success in an online language environment. By providing instruction and opportunities to practice these strategies, educators can help students better understand, process, and retain new information, which can lead to greater proficiency in the target language.

Recommendations for further study

This study specifically investigated the English language learning strategies employed by Chinese students at Chiang Rai Rajabhat University with varying levels of English academic achievement. However, further research should be conducted to include participants from different majors and universities to obtain a more comprehensive understanding. Additionally, it would be valuable to explore the relationship between English language learning strategies and factors such as age, gender, learning style, motivation, and other aspects.

Furthermore, in order to capture the evolving nature of language learning in the new generation, it is recommended to incorporate language learning strategies from other researchers in the questionnaire. This will provide a broader range of strategies and allow for a more comprehensive exploration of language learning strategies from various perspectives.

References

- Chen, W. Y., & Liang, Y. H. (2020). Factors affecting student satisfaction in online learning: A systematic review. **Computers & Education**, 145, 103568.
- Chen, W., Liang, Y., Liang, Y., & Li, Y. (2021). Investigating the effects of internet-based learning on college students' communication and collaboration. **International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET)**, 16(1), 27–34.
- Choi, Y. & Hannafin, M.J. (2005). Design and use of multimedia in online learning. **Educational Technology Research and Development**, 53(1), 5–23.
- Dörnyei, Z., & Ushioda, E. (2022). **Teaching and researching motivation** (3rd ed.). Routledge.
- Gao, X., & Zhang, L. J. (2020). The relationship between Chinese EFL learners' use of language learning strategies and motivation: A structural equation modeling approach. **System**, 91, 102257.
- Gu, P. Y. (2019). Approaches to learning strategy instruction. In A. U. Chamot, & V. Harris (Eds.), **Learning strategy instruction in the language classroom**. Multilingual Matters, 22–37. From <http://dx.doi.org/10.21832/9781788923415-008>.
- Hu, H., & Gramling, J. (2009). Learning strategies for success in a web-based course: A descriptive exploration. **Quarterly Review of Distance Education**, 10(2), 123–134.
- Kim, M. J., & Kim, Y. K. (2021). The effectiveness of online learning: A meta-analytic review. **Journal of Educational Technology Development and Exchange**, 4(1), 1–19.

- Kim, Y. & Lee, Y. (2021). The effects of online learning on students' learning achievement: A systematic review. **Journal of Education and Practice**, 12(1), 1–10.
- Lee, C. (2020). A study of adolescent English learners' cognitive engagement in writing while using an automated content feedback system. **Computer Assisted Language Learning**, 33(1–2), 26–57. From <https://doi.org/10.1080/09588221.2018.1544152>.
- Lee, Y., & Kim, J. (2021). Conceptualizing online education for student-centered learning. **Journal of Educational Technology Development and Exchange**, 8(2), 45–57.
- Lin, Y. C., Lu, W., & Lai, Y. J. (2019). English Language Learning Strategies Used by Generation Z: A Study of Taiwanese EFL Students. **Journal of Educational Technology Development and Exchange**, 12(1), 1–18.
- Liu, Y., Li, X., & Chen, W. (2021). The impact of learning strategies on language learning in online environments. **Education and Information Technologies**, 26(1), 1–19.
- Lu, J., & Anderson, T. (2021). The role of cognitive strategies in online language learning: A systematic review. **Educational Technology Development and Exchange (JETDE)**, 14(1), 1–16.
- Nagy, W., William, J., Anderson, R. C., & Herman, P. A. (2019). Learning words from context. **Journal of Literacy Research**, 51(2), 139–156.
- Oxford, R. L. (1990). Research on second language learning strategies. **Annual Review of Applied Linguistics**, 13, 175–187.
- Selwyn, N. (2009). The digital native – myth and reality. **Aslib Proceedings**, 61(4), 364–379.
- Wei-Lin, T., & Chen, W. (2020). The Use of Cognitive and Metacognitive Strategies in Online Language Learning. **Journal of Educational Technology Development and Exchange**, 13(1), 1–16.
- Yang, Y. R., & Brown, C. (2017). The effects of explicit teaching of learning strategies on English listening comprehension and strategy use. **System**, 65, 116–128.

- Zariski, A., & Styles, M. (2000). Language learning strategies: An overview for L2 teachers. **The Internet TESL Journal**, 6(11).
- Zhang, J. (2021). The effects of online language learning on motivation and engagement among Chinese EFL learners. **Language Learning & Technology**, 25(2), 1–15.
- Zhang, L. J. (2010). Exploring strategies used by Chinese EFL learners in a computer-mediated communication (CMC) environment. **ReCALL**, 22(2), 215–233.
- Zhang, J. & Chen, X. (2022). The impact of social interaction on student satisfaction and learning outcomes in online learning. **Journal of Educational Technology Development and Exchange**, 5(2), 56–65.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติ
ของนิสิตมหาวิทยาลัยพะเยา
Factors affecting the academic achievement of students
studying Biostatistics at the University of Phayao

สุลาวัลย์ ยศธนู¹ และ เขมวดี ปรีดาลิขิต^{1*}

Sulawan Yotthanoo¹ and Kemmawadee Preedalikit^{1*}

¹ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

¹ School of Science, University of Phayao, Phayao 56000

* Corresponding author: kemmawadee.pr@up.ac.th

Received: December 24, 2021; Revised: July 9, 2022; Accepted: September 5, 2022

บทคัดย่อ

บทความการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทัศนคติและพฤติกรรมของนิสิตในการเรียนวิชาชีวสถิติตลอดจนศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติของนิสิตมหาวิทยาลัยพะเยา กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาเป็นนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาชีวสถิติภาคการศึกษาที่ 2/2563 จำนวน 261 คน งานวิจัยนี้ใช้ทั้งข้อมูลปฐมภูมิที่รวบรวมโดยการสัมภาษณ์แบบสอบถาม และแบบวัดผลประเมินผล ข้อมูลทุติยภูมิที่ได้จากระบบรายงานผลการเรียนของมหาวิทยาลัยพะเยา ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้น ผลการศึกษาพบว่า เกรดเฉลี่ยเป็นเพียงปัจจัยเดียวที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ .05

คำสำคัญ: ปัจจัย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชีวสถิติ

Abstract

This research article aimed to study students' attitudes and behaviors in studying biostatistics and also to study the factors affecting the academic achievement of students studying biostatistics at the University of Phayao. The sample was 261 students who enrolled for Biostatistics in semester two of the academic year 2020. The research instruments used in collecting the primary data were questionnaires and the evaluation form. The secondary data were obtained from the academic report system of the University of Phayao. The data were analyzed using descriptive statistics and linear regression analysis. The results showed that grade point average was the only factor affecting the academic achievement in biostatistics with a significant level of .05.

Keywords: Factor, Academic achievement, Biostatistics,

บทนำ

เทคโนโลยีสารสนเทศที่ถูกพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้โลกเกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้จะตั้งอาศัยข้อมูลและการวิเคราะห์ ที่ก่อให้เกิดสารสนเทศและใช้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลที่ต้องการ เป็นไปตามหลักการก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด จะส่งผลที่ดีต่อการตัดสินใจ ข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์อย่างถูกต้องตามหลักวิธีการทางสถิติ มีบทสรุปที่น่าเชื่อถือ พร้อมสำหรับการใช้เป็นเครื่องมือให้ผู้บริหารทั้งหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนได้ใช้เป็นแนวทางประกอบในการจัดทำแผนงาน การกำหนดนโยบาย การแก้ไขปัญหา และการเพิ่มศักยภาพทางการแข่งขัน รวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ด้วยการทำวิจัย เพื่อลดอัตราการเสี่ยงที่จะต้องประสบความล้มเหลว สามารถปรับปรุงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

การศึกษาการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยหลักการทางสถิติ จึงถูกกำหนดให้เป็นอีกหนึ่งหัวข้อที่ต้องเรียนในระดับมหาวิทยาลัย โดยการสร้างเป็นรายวิชา เช่น วิชาหลักสถิติ สถิติวิเคราะห์ การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และ ชีวสถิติ เป็นต้น อย่างไรก็ตามรายวิชาเหล่านี้มีผู้เรียนจำนวนไม่น้อยที่ไม่ชอบเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนบางส่วนไม่บรรลุผลการเรียนรู้ตามที่ผู้สอนได้กำหนดไว้ จากการศึกษางานวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้โดยรวม

ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ต่อเดือน การศึกษาก่อนเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัย และเกรดเฉลี่ยสะสม มีผลทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้โดยรวมในการเรียนวิชาสถิติสำหรับนักเศรษฐศาสตร์แตกต่างกัน (ปิติพัฒน์ นิตยกุลพันธ์ และทศพร แก้วขวัญไกร, 2564) ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผลสัมฤทธิ์ของการเรียน ได้แก่ ความพร้อมด้านสติปัญญา บุคลิกภาพหรือจิตลักษณะ พฤติกรรมการเรียน บรรยากาศในการเรียน และตัวแปรทางประชากร เช่น อายุ เพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น (อริยา คูหา และบัญญัติ ยงย่วน, 2547) ทศนคติที่มีต่อรายวิชานั้น ๆ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผู้เรียนที่รู้สึกดีต่อวิชาสถิติ มีแนวโน้มที่จะแสดงออกทางความสามารถทางปัญญา และเห็นคุณค่าต่อวิชาสถิติในระดับดี รวมถึงกลุ่มผู้เรียนที่มีความสนใจในวิชาสถิติ ก็มีแนวโน้มที่จะมุ่งมั่น และทุ่มเทในการเรียน (อาพีพี ลาเต๊ะ, 2561) ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการสอบวิชาสถิติของนักศึกษาระดับปริญญาตรีคือ เกรดเฉลี่ยสะสม แรงจูงใจสัมฤทธิ์ และการส่งเสริมการเรียนจากผู้ปกครอง (จิรา คำทา, 2558) นอกจากนี้ วิธีการสอนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ศิริมา วงษ์สกุลดี และคณะ, 2558) ซึ่งการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติด้วยตนเองจะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการแก้ปัญหา วิเคราะห์ และสรุปผล ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง (ปรีชาญ เดชศรี, 2545) ทั้งนี้ นักวิจัยหลายท่าน (ปัญญา ชูช่วย, 2551; ชูตินันท์ พุ่มกลิ่น, 2546; ชิดชนก เชิงซาว์ และเกษตรชัย และทีม, 2542 และ มณฑารัตน์ ชูพินิจ, 2540) ได้ให้นิยามของคำว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ ทักษะ และสมรรถภาพทางสมอง ในด้านต่าง ๆ ที่นักเรียนได้รับการส่งเสริมของครู ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ โดยใช้แบบวัดผลสัมฤทธิ์ แสดงออกในรูปของคะแนน หรือเกรดเฉลี่ยสะสม ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการวัดหรือการทดสอบทั่วไป รวมถึงจากการสังเกตพฤติกรรมและความสำเร็จด้านอื่น ๆ ควบคู่ไปด้วย เช่นเดียวกับกับ ธวัชชัย ศุกดิษฐ์ (2556) ได้สรุปไว้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถหรือความสำเร็จของนักศึกษาที่ได้จากการเรียนการสอน ซึ่งการวัดผลความสำเร็จหรือระดับความรู้ความสามารถของนักศึกษาว่ามีความรู้มากน้อย จะวัดจากผลของคะแนนสอบในแต่ละวิชา และประเมินผลออกมาในรูปของเกรดเฉลี่ยสะสม จากความหมายที่ได้กล่าวมา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในงานวิจัยนี้จึงหมายถึง คะแนนจากการวัดและประเมินผลในทุกด้าน รวมทั้งหมด 100 คะแนน

จากปัญหาที่มีผู้เรียนบางส่วนไม่บรรลุผลการเรียนรู้ตามที่ผู้สอนได้กำหนดไว้ และเนื่องจากสถิติเป็นศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญอยู่ในทุกแขนงดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวิตสถิติ รวมถึงการจัดการเรียน

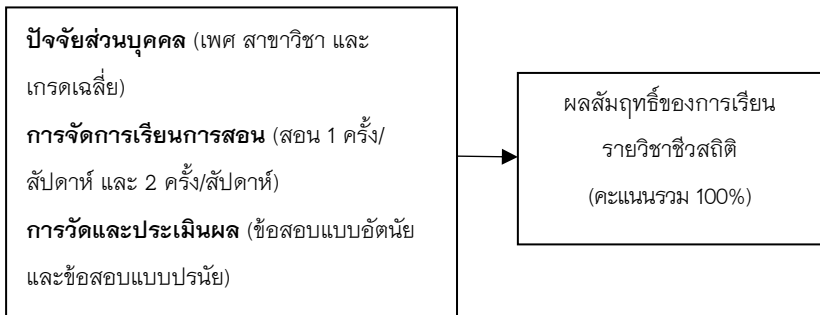
การสอน การวัดผลและประเมินผลในรายวิชา โดยเป็นการค้นหาข้อมูล เพื่อให้เป็นแนวทางในการนำไปพัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุผลการเรียนรู้ตามที่คาดหวัง และนำเนื้อหาไปประยุกต์ใช้ในงานที่เกี่ยวข้องของด้านอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาทัศนคติของนิสิตที่มีต่อการเรียนวิชาชีวสถิติ
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการของนิสิตในการเรียนวิชาชีวสถิติ
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติ

กรอบแนวคิด

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ต้องการศึกษาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคล การจัดการเรียนการสอน และวิธีการวัดและประเมินผลกับผลสัมฤทธิ์ สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิด เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติของนิสิตมหาวิทยาลัยพะเยา ได้ดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติ ซึ่งเป็นวิชาหนึ่งในหลาย ๆ วิชา ที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยเป็นการหาความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน และวิธีการวัดและ

ประเมินผลกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติ ที่ทำการเปิดสอนในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ของมหาวิทยาลัยพะเยา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ที่เรียนวิชาการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยหลักการทางสถิติ ซึ่งในแต่ละปีจะมีจำนวนไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับแผนการศึกษาของแต่ละหลักสูตร ดังนั้นในงานวิจัยนี้จึงใช้ตัวอย่างในการศึกษาแทน ซึ่งหลังการศึกษาสารณำผลที่ได้นี้ไปอนุมานต่อยังประชากรทั้งหมดได้ การคำนวณขนาดตัวอย่างจากสูตรการประมาณค่าเฉลี่ยของประชากร กรณีทราบขนาดของประชากร (สุรินทร์ นียมางกูร, 2541) ดังนี้

$$n = \frac{NZ_{\alpha}^2\sigma^2}{(N-1)e^2 + Z_{\alpha}^2\sigma^2}$$

กำหนดให้ n แทน จำนวนตัวอย่าง

N แทน จำนวนประชากร ในที่นี้จำนวนประชากรคือจำนวนนิสิตที่จะต้องเรียนวิชา 247111 ชีวสถิติ ตามแผนการศึกษา ซึ่งมีจำนวน 1,547 คน

σ แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาทางสถิติ จากงานวิจัย ของ อุดมลักษณ์ ราชมสมบัติ และ ชัยยา น้อยนารถ (2554) มีค่าเท่ากับ 0.36 ซึ่งเป็นค่าที่ได้จากการศึกษาการกระจายของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาที่มีลักษณะเดียวกัน

e แทน ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้ ในที่นี้กำหนดให้มีค่าเท่ากับ 5%

α แทน ระดับนัยสำคัญที่ .05 ดังนั้น ค่า $Z_{\frac{\alpha}{2}}$ ที่ .05 = 1.96

เมื่อคำนวณขนาดตัวอย่างตามสูตรข้างต้น จะได้ $n = 176.54$ นั่นคือจะต้องใช้จำนวนนิสิตที่เรียนวิชาชีวสถิติอย่างน้อย 177 คน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น ตัวอย่างที่ใช้ศึกษาในงานวิจัยนี้จึงเป็นนิสิตที่ลงทะเบียนเรียนวิชาชีวสถิติ รหัสวิชา 247111 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 ทั้งหมด โดยทำการเปิดการเรียนการสอนทั้งหมด 5 หมู่เรียน ใน 3 ช่วงเวลา มีผู้สอน 2 คน รวมจำนวนนิสิต 261 คน จะเห็นว่าจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย มีค่ามากกว่าขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้ แสดงว่าการวิจัยนี้มีจำนวนตัวอย่างเพียงพอต่อการนำผลการศึกษาที่ได้ไปอนุมานกับนิสิตกลุ่มอื่นต่อไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นมาจำนวน 2 ชุด ดังนี้

ชุดที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้เรียนและทัศนคติต่อการเรียนรายวิชาชีวสถิติ จะทำการเก็บในสัปดาห์แรกของการเรียนการสอน ข้อคำถามเป็นแบบให้เลือกตอบ มีจำนวน 5 ข้อ และเป็นคำถามปลายเปิดให้นิสิตได้เสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อผลการเรียนในรายวิชานี้ จำนวน 2 ข้อ

ชุดที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติ โดยจะทำการเก็บในสัปดาห์สุดท้ายของการเรียนการสอน ข้อคำถามจะเป็นทั้งแบบให้เลือกตอบ เติมคำตอบสั้น ๆ รวมถึงคำถามปลายเปิด รวมทั้งหมด 15 ข้อ

นอกจากแบบสอบถามแล้วยังมีแบบวัดและประเมินผลรายวิชา โดยทำการทดสอบ 2 ครั้ง คือ กลางภาคและปลายภาคการศึกษา ซึ่งแบบวัดและประเมินผลจะมี 2 แบบ คือ แบบที่ 1 ข้อสอบปรนัย แบบที่ 2 ข้อสอบอัตนัย และทั้ง 2 แบบใช้คำถามเดียวกัน โดยผู้เรียนเป็นผู้เลือกกันเองว่าจะใช้แบบสอบถามชุดใดตั้งแต่ช่วงแรกของการเรียนการสอน จากการใช้เสียงส่วนใหญ่ของผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม

สำหรับการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามทั้ง 2 ชุด รวมถึงแบบวัดและประเมินผลรายวิชาทั้งกลางภาคและปลายภาค จะตรวจสอบในด้านความตรงตามเนื้อหา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินเนื้อหาของข้อคำถามเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้อมีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบสอบถาม และสอดคล้องกับเนื้อหาของรายวิชา นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจในการจำแนกของแบบวัดและประเมินผลรายวิชาในแต่ละข้อ พบว่าอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งแบบปฐมภูมิและทุติยภูมิ กล่าวคือ **ข้อมูลปฐมภูมิ** ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม และแบบวัดและประเมินผลรายวิชา รายละเอียดมีดังนี้

ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนิสิตที่ลงทะเบียนรายวิชาชีวสถิติ รหัสวิชา 247111 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 เปิดการเรียนการสอนทั้งหมด 5 หมู่เรียน แต่จัดการเรียนการสอนเป็น 2 แบบ แบบที่ 1 หมู่เรียนที่ 3 และหมู่เรียนที่ 12 เรียนเวลาเดียวกัน ในวันอังคาร เวลา 13.00 น. ถึง 15.00 น. และวันพุธเวลา 8.00 น. ถึง 10.00 น. แบบที่ 2 หมู่เรียนที่ 1 และหมู่เรียนที่ 11 เรียนวันศุกร์เวลา 8.00 น. ถึง 12.00 น. และหมู่เรียนที่ 2 เรียนวันอังคาร เวลา 8.00 น. ถึง 12.00 น. ซึ่งจะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้ แบบสอบถามชุดที่ 1 ในสัปดาห์แรกของการเปิดเทอม และแบบสอบถามชุดที่ 2 ในสัปดาห์ที่ 15 ของการเรียนการสอน ทั้งนี้ได้ควบคุมเนื้อหาที่ใช้ในการเรียนด้วยบทเรียนเดียวกัน การเก็บคะแนนเป็นแบบเดียวกันในทุกกลุ่ม

แบบวัดและประเมินผลรายวิชา จะทำการทดสอบจำนวน 2 ครั้ง แบ่งการทดสอบเป็นกลางภาคและปลายภาคการศึกษา โดยแบบวัดและประเมินผลจะมี 2 ชุด คือ ชุดที่ 1 สำหรับนิสิตที่เรียนแบบที่ 1 (เรียน 2 ครั้งต่อสัปดาห์) เป็นแบบวัดประเภทอัตนัย โดยการแสดงวิธีทำเพื่อหาผลคำตอบ ผู้เรียนสามารถจัดสรุปเนื้อหาลงในกระดาษ A4 หนึ่งแผ่น ในขณะที่ชุดที่ 2 สำหรับนิสิตที่เรียนแบบที่ 2 (เรียน 1 ครั้งต่อสัปดาห์) เป็นแบบปรนัย โดยให้ผู้เรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้องจากคำถามที่กำหนดให้ ทั้งนี้แบบวัดและประเมินจะใช้คำถามเดียวกัน จำนวนแบบละ 45 ข้อ ทั้งกลางภาคและปลายภาค

ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เกรตเฉลี่ยของนิสิต จากระบบรายงานผลการเรียนของมหาวิทยาลัย (www.reg.up.ac.th)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยนี้ ทำการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรม R (R Core Team, 2018) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) เพื่ออธิบายผลการสำรวจทัศนคติและพฤติกรรมในการเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา และใช้สถิติอนุมานในการวิเคราะห์เพื่อตรวจสอบอิทธิพลของตัวแปรต้นต่อตัวแปรตาม โดยใช้การวิเคราะห์

การถดถอยเชิงเส้นตรงแบบพหุ (Multiple Linear Regression) ในกรณีที่เป็นไปตามเงื่อนไข (Assumption) ของการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นตรงแบบพหุ แต่ถ้าไม่เป็นไปตามเงื่อนไข ก็จะใช้สถิตินอนพาราเมตริกซ์ (Non-parametric) ในการตรวจสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรตามและตัวแปรอิสระต่อไป

สำหรับการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นตรงแบบพหุ เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป เพื่ออธิบายผลของตัวแปรตามที่เกิดขึ้น โดยมีรูปแบบทั่วไปดังนี้

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_{i1} + \beta_2 X_{i2} + \dots + \beta_k X_{ik} + \epsilon_i, \quad i = 1, 2, \dots, n$$

เมื่อ Y_i แทน ตัวแปรตาม

X_{ij} แทน ตัวแปรอิสระ เมื่อ $j = 0, \dots, k$ และ $X_{i0} = 1$

β_j แทน สัมประสิทธิ์ถดถอย (Regression coefficients) เมื่อ $j = 0, \dots, k$

ϵ_i แทน ความคลาดเคลื่อนสุ่ม (Random error)

สมการที่ได้ต้องผ่านข้อตกลงเบื้องต้น (Assumptions) ของการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นตรงแบบพหุ ดังนี้ ตัวแปรอิสระ (X_{ij}) ต้องเป็นตัวแปรที่ทราบค่า และตัวแปรแต่ละตัว ต้องมีความเป็นอิสระต่อกัน ส่วนตัวแปรตาม (Y_i) ต้องมีการแจกแจงแบบปกติที่แต่ละค่าของตัวแปรอิสระ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่บนเส้นตรงเดียวกันและมีค่าความแปรปรวนคงที่ นอกจากนี้ ความคลาดเคลื่อนต้องมีการแจกแจงแบบปกติ ที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 0 และความแปรปรวนเท่ากับ σ^2 โดยที่ ϵ_i และ $\epsilon_j (i \neq j)$ เป็นอิสระกัน นั่นคือ $\epsilon_i \sim NID(0, \sigma^2)$

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ทักษะคิดต่อการเรียนวิชาชีวสถิติ ซึ่งทำการสำรวจข้อมูลในส่วนนี้ก่อนมีการจัดการเรียนการสอน ส่วนที่ 2 พฤติกรรมในการเรียน เป็นการสำรวจหลังจากที่สิ้นสุดการเรียนการสอนไปแล้ว และส่วนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติ มีรายละเอียดดังนี้

1. ผลการสำรวจทัศนคติต่อการเรียนรายวิชาชีวสถิติ ก่อนมีการจัดการเรียนการสอน จากนิสิต 192 คน พบว่า มีนิสิตที่ชอบเรียนรายวิชานี้ร้อยละ 57.8 อย่างไรก็ตามมีนิสิตที่ไม่ชอบเรียนรายวิชานี้อยู่ร้อยละ 42.2 โดยนิสิต ส่วนใหญ่ให้เหตุผลที่ไม่ชอบเรียนว่าไม่ชอบทางด้าน การคำนวณ ทั้งนี้มีนิสิตร้อยละ 74.0 ที่คิดว่าเมื่อเรียนวิชานี้แล้วสามารถนำไปประยุกต์กับสายงานที่เรียนได้ เมื่อสอบถามถึงจำนวนครั้งที่อยากให้มีการจัดการเรียนการสอนต่อสัปดาห์ นิสิตมากถึงร้อยละ 79.7 อยากให้มีการจัดการเรียนการสอน 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ทัศนคติต่อการเรียนรายวิชาชีวสถิติของผู้ตอบแบบสอบถามก่อนเรียน

ทัศนคติต่อการเรียนรายวิชาชีวสถิติ		เพศ		รวม
		ชาย	หญิง	
ความชอบในรายวิชา	ไม่ชอบ	5 (27.8%)	76 (43.7%)	81 (42.2%)
	ชอบ	13 (72.2%)	98 (56.3%)	111 (57.8%)
การนำไปประยุกต์กับสายงานที่เรียน	ไม่ได้	0 (0.0%)	2 (1.1%)	2 (1.0%)
	ได้	12 (66.7%)	130 (74.7%)	142 (74.0%)
	ไม่แน่ใจ	6 (33.3%)	42 (24.1%)	48 (25.0%)
จำนวนครั้งในการสอนต่อสัปดาห์	1 ครั้ง	4 (22.2%)	26 (15.0%)	29 (15.1%)
	2 ครั้ง	12 (66.7%)	141 (81.0%)	153 (79.7%)
	3 ครั้ง	2 (11.1%)	7 (4.0%)	9 (4.7%)

2. ผลการสำรวจพฤติกรรมการเรียน หลังจากที่มีการเรียนการสอนไปแล้ว 15 สัปดาห์ จากนิสิตที่ตอบแบบสอบถามจำนวน 123 คน พบว่าร้อยละ 78.0 ไม่เคยขาดเรียนเลย นิสิตส่วนใหญ่เมื่อเกิดปัญหาในขณะที่เรียนและการทำแบบฝึกหัดทั้งในและนอกห้องเรียนจะแก้ปัญหาโดยการถามเพื่อน เกือบทั้งหมดที่คิดว่ามีความเพียงพอสำหรับตัวอย่างโจทย์ที่อาจารย์ให้ไป และนิสิตร้อยละ 78.2 ที่มีการศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมจากหนังสือสถิติเล่มอื่นหรือสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 พฤติกรรมในการเรียนของผู้ตอบแบบสอบถามหลังเรียน

พฤติกรรมในการเรียน		จำนวน	ร้อยละ
การเข้าชั้นเรียน	ไม่เคยขาดเรียนเลย	96	78.0
	เคยขาดเรียน	27	22.0
วิธีแก้ปัญหาในขณะที่เรียน และการทำแบบฝึกหัดใน	ร้ออาจารย์เฉลย	35	18.2
	ถามเพื่อน	95	49.5
ห้องเรียน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	ถามอาจารย์ผู้สอน	27	14.1
	ศึกษาจากเอกสาร	35	18.2
วิธีแก้ปัญหากรณีที่ไม่เข้าใจ เนื้อหาหรือตัวอย่างโจทย์	ถามเพื่อน	99	49.3
	ถามรุ่นพี่	7	3.5
นอกห้องเรียน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	ถามอาจารย์	20	10.0
	ศึกษาจากเอกสาร	47	23.4
	หาคำตอบด้วยตนเอง	28	13.9
ความเพียงพอของตัวอย่าง โจทย์ที่อาจารย์ให้ไป	ไม่เพียงพอ	18	14.8
	เพียงพอ	104	85.2
การศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติม จากหนังสือเล่มอื่นหรือ สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต	ไม่เคยทำ	26	21.8
	ทำ	93	78.2

3. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติ เมื่อกำหนดให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติ คือ คะแนนเก็บและคะแนนสอบตลอดรายวิชา รวม 100% (ตัวแปรตาม) และปัจจัยที่คาดว่าจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ตัวแปรต้น) ประกอบด้วย ปัจจัยที่ 1 คือ ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สาขาวิชา และเกรดเฉลี่ย ปัจจัยที่ 2 คือ การจัดการเรียนการสอน (สอน 1 ครั้งต่อสัปดาห์ และ 2 ครั้งต่อสัปดาห์) และปัจจัยที่ 3 คือ วิธีการวัดและประเมินผล (ข้อสอบแบบอัตนัยและข้อสอบแบบปรนัย) โดยแทนด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

ตัวแปร	ตัวแปรที่กำหนด	จำนวนตัวแปร Dummy
1. ปัจจัยส่วนบุคคล		
เพศ	X_1	1
สาขาวิชา (9 หลักสูตร)	X_2	8
เกรดเฉลี่ย	X_3	-
2. การจัดการเรียนการสอน (สอน 1 ครั้งต่อสัปดาห์/ 2 ครั้งต่อสัปดาห์)		
	X_4	1
3. การวัดและประเมินผล (ข้อสอบแบบอัตนัย/ ข้อสอบแบบปรนัย)		
	X_5	1
คะแนนรวม 100%	Y	

ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นตรงแบบพหุ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติ จากการทดสอบอิทธิพลของตัวแปรข้างต้น ด้วยระดับนัยสำคัญ .05 พบว่า มีเฉพาะเกรดเฉลี่ยเพียงตัวแปรเดียวที่ส่งผลต่อคะแนนรวม จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลต่อด้วยการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นตรงอย่างง่าย ได้ผลดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงเส้นตรงอย่างง่ายของปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติ

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์	ค่าความคลาดเคลื่อน	p-value
Intercept	5.478	2.865	0.057
เกรดเฉลี่ย (X_3)	19.385	0.982	< 0.001

จากการวิเคราะห์ที่ระดับนัยสำคัญ .05 จะได้ว่า ค่า Intercept ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงนำ Intercept ออก ผลการวิเคราะห์สมการโดยไม่มี Intercept เป็นดังนี้

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์	ค่าความคลาดเคลื่อน	p-value
เกรดเฉลี่ย (X_3)	21.229	0.183	< 0.001

$R^2=0.9809$ R^2 Adjusted =0.9809

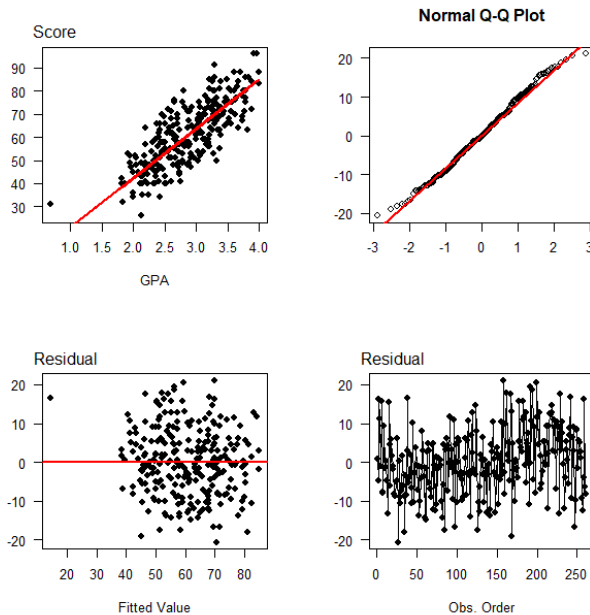
F =13386.49 Sig.=<0.001

Durbin-Watson=1.920

จากตารางสามารถเขียนสมการเพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติ ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = 21.229 * X_3$$

จะเห็นได้ว่าเกรดเฉลี่ยสามารถอธิบายความผันแปรของคะแนนสอบได้สูงถึง 98.09% และเมื่อตรวจสอบข้อตกลงของการวิเคราะห์การถดถอย พบว่า ค่าความคลาดเคลื่อนมีการแจกแจงปกติ และกระจายรอบแกนศูนย์แบบไม่มีทิศทาง แสดงว่าความแปรปรวนของความคลาดเคลื่อนมีค่าคงที่ และจากการตรวจสอบค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบความเป็นอิสระของค่าความคลาดเคลื่อนแต่ละตัว ด้วยสถิติ Durbin-Watson มีค่าเท่ากับ 1.920 แสดงว่าความคลาดเคลื่อนแต่ละค่าอิสระกัน ซึ่งผลเป็นไปในทำนองเดียวกันกราฟ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์การถดถอย : บนชาย แสดงการกระจายระหว่างเกรดเฉลี่ยและคะแนนสอบ บนขวา แสดงค่าความคลาดเคลื่อนเปรียบเทียบกับค่าความคลาดเคลื่อนล่างชาย แสดงการกระจายระหว่างค่าพยากรณ์และค่าความคลาดเคลื่อนล่างขวา แสดงลำดับการเกิดความคลาดเคลื่อน

อภิปรายและสรุปผล

จากผลการสำรวจทัศนคติของนิสิตที่มีต่อการเรียนวิชาชีวสถิติ โดยการใช้แบบสอบถามที่มีทั้งคำถามแบบให้เลือกตอบ และคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้นิสิตได้แสดงข้อคิดเห็น รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการจัดการเรียนการสอน พบว่านิสิตส่วนใหญ่ชอบเรียนวิชานี้ และคิดว่าเมื่อเรียนวิชานี้แล้วจะสามารถนำไปประยุกต์กับสายงานที่เรียนได้ แต่มีบางส่วนที่ไม่ชอบเรียนโดยให้เหตุผลว่า ไม่ชอบทางด้าน การคำนวณ จึงเกิดอคติกับวิชาทำให้ไม่อยากเรียน บางส่วนคิดว่ารายวิชามากเกินไป ทำให้ไม่เข้าใจ ปิดการรับรู้ของตนเองเป็นเหตุให้ทำข้อสอบไม่ได้ และการจัดการเรียนการสอนที่เข้าเกินไปทำให้การเรียนไม่ได้ประสิทธิภาพอย่างเต็มที่ จะเห็นว่าทัศนคติที่มีต่อรายวิชาก็เป็นส่วนสำคัญในการเรียน เช่นเดียวกับ

ผลการวิจัยของ กานดา คำมาก (2558) ที่ระบุว่า เจตคติต่อการเรียนมีบทบาทสำคัญกับการเรียนการสอน และให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุด 3 ประเด็นคือ ด้านผู้สอน ควรสรุปเนื้อหา และบอกความสำคัญของการเรียนก่อนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมองภาพวิชาให้ได้ชัดเจนขึ้น ควรสอนเทคนิคการจำสูตรแบบง่าย ๆ เน้นเทคนิคการประยุกต์ โจทย์ได้ โดยไม่ต้องอธิบายมากแต่เข้าใจ ด้านบรรยากาศในการเรียน ควรสอนให้มีความสนุกสนาน และควรมีเวลาหยุดพักบ้าง เพื่อไม่เกิดความเคร่งเครียด ควรมีแบบทดสอบย่อยทุกชั่วโมงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทำและมีคะแนนเก็บในการทำแบบฝึกหัด เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจในการเรียน ประเด็นสุดท้ายคือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ควรจัดการเรียนการสอนเป็นกลุ่มย่อย ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้พบปะกับผู้สอนมากขึ้น และทำให้ผู้สอนได้พูดคุยกับผู้เรียนเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อหาให้มากขึ้น หากไม่เข้าใจผู้สอนควรสอนซ้ำหรือแนะนำเคล็ดลับที่ง่ายให้แก่ผู้เรียน

ในส่วนของพฤติกรรมในการเรียน ผลการศึกษาพบว่านิสิตส่วนใหญ่จะปรึกษาเพื่อนเมื่อเกิดปัญหาในขณะที่เรียนไม่จำเป็นเป็นการทำแบบฝึกหัดหรือไม่เข้าใจเนื้อหาในบทเรียน นอกเหนือจากความรู้ที่ได้รับในห้องเรียน นิสิตยังมีการศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมจากหนังสือสถิติเล่มอื่น รวมถึงมีการสืบค้นจากอินเทอร์เน็ตด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อุดมลักษณ์ ราชสมบัติ และชัยยา น้อยนารถ (2554) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียน เจตคติของนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสถิติพื้นฐานของนักศึกษา คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง พบว่า พฤติกรรมของนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่เคยขาดเรียน เข้าเรียนสายบ้างเป็นบางครั้ง อ่านหนังสือล่วงหน้าก่อนเข้าเรียน ทบทวนบทเรียนและศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมบ้างเป็นบางครั้ง ทำการบ้านทุกครั้งโดยทำร่วมกับเพื่อน เมื่อไม่เข้าใจเนื้อหาหรือตัวอย่างโจทย์ก็แก้ปัญหาโดยถามเพื่อนหรือรุ่นพี่ และนาน ๆ ครั้งจะรวมกลุ่มเพื่อติว รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของกานดา คำมาก (2558) ที่กล่าวไว้ว่าเพื่อนมีส่วนสำคัญในการเรียน เพราะเพื่อนจะเข้าใจกันและกล้าซักถามกันมากกว่าถามอาจารย์

ส่วนผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติ โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอย พบว่า ปัจจัยพื้นฐานด้านเกรดเฉลี่ยเพียงประเด็นเดียวที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และเมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างเกรดเฉลี่ยกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่า มีความสัมพันธ์กันสูงมาก นั่นคือ นิสิตที่ได้เกรดเฉลี่ยสูงก็จะมีผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาที่สูงด้วยเช่นกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ที่ได้เกรดเฉลี่ยสูง เป็นผู้ที่มีความสนใจ

ในการเรียน มีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียน สามารถนำไปประยุกต์ คิดวิเคราะห์ได้ เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรภา คำทา (2558) ที่ศึกษาถึงตัวแปรที่สามารถทำนายผลการสอบวิชาสถิติของนักศึกษาปริญญาตรี สถาบันเทคโนโลยีไทย ญี่ปุ่น พบว่าตัวแปรที่สามารถทำนายผลการสอบวิชาสถิติได้คือ เกรดเฉลี่ยสะสม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการส่งเสริมการเรียนจากผู้ปกครอง เช่นเดียวกับ อัจฉรวาตี แก้ววรรณดี และเอราวิไล ถาวร (2560) ที่ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อผลการเรียนของนิสิตสาขาวิศวกรรมอุตสาหการ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา ด้วยการวิเคราะห์การถดถอย พบว่า เกรดเฉลี่ยสะสมระดับมัธยมปลาย และคะแนน O-NET มีความสัมพันธ์กับเกรดเฉลี่ยสะสม 3 ภาคการศึกษาของนิสิตชั้นปีที่ 1 สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉลอง สวัสดิ์ และณรงศักดิ์ โยธา (2553) ซึ่งกล่าวว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาแคลคูลัส 1 สำหรับวิศวกรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี คือ เกรดเฉลี่ย และสภาพแวดล้อมในการเรียน เช่นเดียวกัน ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ทั้งปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ และสาขาวิชา) การจัดการเรียนการสอน (สอน 1 ครั้งต่อสัปดาห์และสอน 2 ครั้งต่อสัปดาห์) รวมถึงรูปแบบการวัดและประเมินผล (ข้อสอบแบบอัตนัยและข้อสอบแบบปรนัย) ต่างก็ไม่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติ ไม่ว่าจะเป็นการจัดตารางสอนให้แบ่ง 2 ครั้งต่อสัปดาห์ หรือให้เรียนยาวต่อกัน 4 ชั่วโมงใน 1 ครั้งต่อสัปดาห์ ก็ให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ไม่ต่างกัน รวมถึงการใช้ข้อสอบในการสอบทั้งแบบปรนัยและอัตนัยที่ใช้โจทย์เดียวกันก็ให้ผลไม่ต่างกันเช่นกัน

อย่างไรก็ตามจากการสังเกตการรับรู้ของผู้เรียนจากทีมผู้สอน พบว่า นิสิตบางหลักสูตร เช่น หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์เครื่องสำอาง หลักสูตรการแพทย์แผนไทยประยุกต์ เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนยาวติดต่อกัน 4 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ แต่นิสิตบางหลักสูตรควรจัดแยกเป็น 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ครั้งละ 2 ชั่วโมง โดยให้มีการเว้นช่วงวันด้วย เช่นเดียวกับที่นิสิตส่วนใหญ่อยากให้จัดแบบนี้ เพื่อให้มีเวลาในการฝึกทำแบบฝึกหัด ซึ่งการจัดการเรียนการสอนวิชาชีวสถิติในภาคการศึกษานี้ไม่ได้เว้นช่วงวัน โดยจัดให้เรียนวันอังคารตอนบ่าย 2 ชั่วโมง และต่อด้วยวันพุธตอนเช้าอีก 2 ชั่วโมง จึงทำให้ผลของการจัดแยกเป็น 2 ชั่วโมง 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ไม่ต่างจากการจัดให้เรียนยาวติดต่อกัน 4 ชั่วโมง เนื่องจากรายวิชานี้เป็นวิชาที่ต้องมีการคำนวณ การให้ได้มาซึ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูง นิสิตจะต้องมีเวลาในการฝึกทำแบบฝึกหัดให้เยอะ ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ราล สคอรลิง ในงานวิจัยของ อุดมลักษณ์ ราชสมบัติ และชัยยา น้อยนารถ (2554) ที่ได้กล่าวว่าการเพิ่มทักษะในการคำนวณและความสามารถในการ

การแก้ปัญหาให้ได้นั้น ได้มาจากการฝึกทำแบบฝึกหัดให้สม่ำเสมอ รวมถึงงานวิจัยของ อุดมลักษณ์ ราชสมบัติ และชัยยา น้อยนารด (2554) พบว่าปัญหาในการเรียนวิชาสถิติพื้นฐาน ได้แก่ พื้นฐานด้านการคำนวณไม่ค่อยดี จำสูตรไม่ได้ เวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนในห้องเรียนแต่ละครั้งนานเกินไป ควรแบ่งเวลาเป็น 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ขนาดผู้เรียนในแต่ละชั้นเรียนไม่ควรมากเกินไป และควรแบ่งตามพื้นฐานการคำนวณ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาชีวสถิติข้างต้น ทำให้ทราบว่าการเฉลยของผู้เรียนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในการเรียนวิชาชีวสถิติ ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนที่มีหลายหลักสูตรเรียนพร้อมกัน ควรจัดให้หลักสูตรที่มีเกรดเฉลี่ยใกล้เคียงกันอยู่กลุ่มเรียนเดียวกัน และนิสิตที่มาจากหลักสูตรที่มีคะแนนเข้าเรียนสูง (หลักสูตรที่เก่ง) สามารถจัดการเรียนการสอน 1 ครั้งต่อสัปดาห์ เรียนติดต่อกัน 4 ชั่วโมงได้ ในขณะที่นิสิตที่มาจากหลักสูตรที่มีคะแนนเข้าเรียนต่ำถึงปานกลาง ควรจัดการเรียนการสอน 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ครั้งละ 2 ชั่วโมง และจัดแบบเว้นวัน (วันที่เรียนต้องไม่ติดกัน) ในส่วนของแบบวัดและประเมินผลควรมีทั้งแบบปรนัยและอัตนัยในชุดเดียวกัน ขนาดของห้องเรียนที่เหมาะสมกับจำนวนนิสิตก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ควรให้ความสำคัญ ซึ่งจากผลการศึกษาครั้งนี้ สามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงด้านการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาบริการอื่น ๆ เช่น สถิติวิเคราะห์ สถิติธุรกิจ เป็นต้น

ในการทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการควบคุมตัวแปรที่ต้องการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดตั้งแต่ต้น เช่น การจัดเวลาเรียน การจัดกลุ่มเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปวิเคราะห์อย่างแท้จริง และควรศึกษาปัจจัยด้านอื่น นอกเหนือจากที่ศึกษาในครั้งนี้ เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ครอบคลุม และสามารถนำผลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนและปรับปรุงแก้ไขวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กานดา คำมาก. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาแคลคูลัส 1 ของ นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. *วารสารเทคโนโลยีสุรนารี*, 9(1), 83-94.
- จิรภา คำทา. (2558). การทำนายผลการสอบวิชาสถิติของนักศึกษาระดับปริญญาตรีสถาบันเทคโนโลยีไทยญี่ปุ่น ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยโลจิสติกเชิงพหุ. *Veredian E-*

Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์
สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 8(3), 942–957.

- ฉลอง สวัสดิ์ และณรงศักดิ์ โยธา. (2553). รายงานวิจัยการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาแคลคูลัส 1 สำหรับวิศวกร ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. นครราชสีมา: คณะวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ชิตชนก เชิงเซาว์ และเกษตรชัย และหิม. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนสอบคัดเลือก องค์ประกอบด้านจิตพิสัย องค์ประกอบด้านสิ่งแวดล้อมกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (ศษ.ม.)). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ชุตินันท์ พุ่มกลิ่น. (2546). รายงานวิจัยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6: กรณีศึกษาโรงเรียนชลประทานวิทยา จังหวัดนนทบุรี. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธวัชชัย ศุภดิษฐ์. (2556). รายงานวิจัยปัจจัยที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการเรียนในระดับปริญญาโทของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ปีการศึกษา 2554. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ปัญญา ชูช่วย. (2551). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (ศษ.ม.)). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ปิติพัฒน์ นิตยกุลพันธ์ และทศพร แก้วขวัญไกร. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ที่เรียนวิชาสถิติสำหรับนักเศรษฐศาสตร์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, 9(2), 199–223.
- ปรีชาญ เดชศรี. (2545). การเรียนรู้แบบ Active Learning: ทำได้อย่างไร. วารสารการศึกษาวิทยาศาสตร์คณิตศาสตร์และเทคโนโลยี, 30(116), 53–55.

- มณฑารัตน์ ชูพิณิจ. (2540). **องค์ประกอบในการพยากรณ์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช**. (วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต (ศษ.ม.)). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศิริมา วงษ์สกุลดี, พรรณทิพา พรหมรัักษ์ และเวชฤทธิ์ อังกะนะภัทรชจร. (2558). ผลการจัด กิจกรรมการเรียนรู้ คณิตศาสตร์ด้วยการเรียนรู้เชิงรุกที่มีต่อความสามารถในการ แก้ปัญหาและการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ เรื่อง สถิติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3. **Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**, 8(2), 1265-1281.
- สุรินทร์ นียมางกูร. (2541). **เทคนิคการลุ่มตัวอย่าง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อริยา คูหา และบัญญัติ ยงย่วน. (2547). **รายงานวิจัยปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนในภาวะรอนิจของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี**. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อัจฉราวดี แก้ววรรณดี และเอราวดี ถาวร. (2560). การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนิสิตสาขาวิศวกรรมอุตสาหการ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา**, 5(1), 25-48.
- อาฟีฟี ลาเต๊ะ. (2561). ทศนคติต่อรายวิชาสถิติของกลุ่มผู้เรียนระดับพื้นฐาน ระดับกลาง และ ระดับใช้งาน. **Veridian E-Journal Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ**, 11(1), 2591-2604.
- อุดมลักษณ์ ราชสมบัติ และชัยยา น้อยนารถ. (2554). **พฤติกรรมกรเรียนและเจตคติของ นักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสถิติพื้นฐานของนักศึกษา คณะ พาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง**. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง.
- R Core Team (2018). **R: A language and environment for statistical computing**. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. from <https://www.R-project.org/>.

สภาพและปัญหาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ
ของวิทยาลัยนานาชาติการท่องเที่ยว
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Conditions and problems of teaching and learning foreign
languages of the international school of tourism,
Surat Thani Rajabhat University

ชุลีวรรณ ปราณีธรรม^{1*} และ อินทรียา หลีกกันชะ¹

Chuleewan Praneetham^{1*} and Intareeya Leekancha¹

¹ วิทยาลัยนานาชาติการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100

¹ International School of Tourism, Suratthani Rajabhat University, Surat Thani 84100

*Corresponding author: chuleewansru@gmail.com

Received: March 20, 2022; Revised: May 23, 2022; Accepted: May 30, 2022

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ คือ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ของวิทยาลัยนานาชาติการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี กลุ่มตัวอย่างคือ นักศึกษาจำนวน 194 คน ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่ 2 ของปีการศึกษา 2564 ณ วิทยาลัยนานาชาติการท่องเที่ยว ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า ทักษะที่เป็นจุดอ่อนในการเรียนภาษาต่างประเทศ ได้แก่ ทักษะการฟัง ($\bar{x} = 3.25$) ทักษะการพูด ($\bar{x} = 3.11$) ทักษะการเขียน ($\bar{x} = 3.02$) และทักษะการอ่าน ($\bar{x} = 2.95$) อยู่ในระดับปานกลาง ความชอบด้านต่าง ๆ ในการเรียนภาษาต่างประเทศอยู่ในระดับมาก สาเหตุหลักที่ทำให้ไม่เก่งภาษาต่างประเทศซึ่งอยู่ใน

ระดับมาก ได้แก่ รู้คำศัพท์ไม่เพียงพอ ($\bar{x} = 3.93$) ความรู้ทางไวยากรณ์ไม่ดีพอ ($\bar{x} = 3.83$) กลัวทำผิด ($\bar{x} = 3.73$) และภาษาแม่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ เช่น ไวยากรณ์ โครงสร้างของภาษาต่างประเทศและภาษาไทยนั้นต่างกัน ($\bar{x} = 3.52$) กิจกรรมการสอนที่ผู้สอนเน้นในห้องเรียนภาษาต่างประเทศ ได้แก่ กิจกรรมการฝึกพูดและฝึกออกเสียงอยู่ระดับสูงมาก ($\bar{x} = 4.59$) เนื่องจากผู้เรียนยังขาดทักษะทางภาษาทั้ง 4 ด้าน คือ การฟัง การพูด การเขียน และการอ่าน ดังนั้น ผู้เรียนควรหมั่นทบทวน ฝึกฝน และพัฒนาทักษะด้านการฟัง การพูด การเขียน และการอ่านอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งผู้สอนควรกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนและตระหนักถึงความสำคัญของภาษา

คำสำคัญ: สภาพและปัญหาการเรียนการสอน ภาษาต่างประเทศ
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Abstract

The objective of this research was to study conditions and problems of teaching and learning foreign languages of the International School of Tourism, Surat Thani Rajabhat University. The samples were 194 students, who studied in the second semester of the 2021 academic year at the International School of Tourism, selected by the purposive selection technique. Research instrument was questionnaire. The mean and standard deviation were used to analyze the data. The findings indicated that the weak skills in learning a foreign language were listening skills ($\bar{x} = 3.25$), speaking skills ($\bar{x} = 3.11$), writing skills ($\bar{x} = 3.02$) and reading skills ($\bar{x} = 2.95$). Preferences for learning foreign languages were at a high level. The main reasons for not being proficient in a foreign language were insufficient vocabulary knowledge ($\bar{x} = 3.93$), inadequate grammatical knowledge ($\bar{x} = 3.83$), fear of making mistakes ($\bar{x} = 3.73$) and mother tongue influence such as grammar and the differences of structure of the foreign language and Thai language ($\bar{x} = 3.52$). Teaching activities that teachers focused on in the foreign language classroom were speaking and pronunciation exercises ($\bar{x} = 4.59$). The students still lack the four skills of listening, speaking, writing, and reading. Therefore, students should continually review, practice, and develop their listening, speaking, writing, and

reading skills. Moreover, instructors should encourage learners to have a positive attitude towards learning and realize the importance of language.

Keywords: Conditions and problems of teaching and learning, Foreign languages,
Surat Thani Rajabhat University

บทนำ

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ได้เน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ (อมรรัตน์ เตชะนอก และคณะ, 2563) ผู้สอน ถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และนับเป็นฟันเฟืองหลักในการขับเคลื่อนการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้จะบรรลุจุดประสงค์ได้ดีต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้สอน เพราะหากผู้สอนเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม จะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อารมณ์รักการเรียน ตั้งใจเรียน และช่วยให้การเรียนของผู้เรียนไปสู่จุดหมายปลายทาง สู่อุบัติความสำเร็จในชีวิตได้ (อุษา คงทอง และคณะ, 2553)

การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนเป็นกระบวนการหนึ่งในการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ การเรียนรู้ เจตคติ และพฤติกรรมตามที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยกระบวนการจัดการเรียนการสอนต่าง ๆ ที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียน (รังสิจันทร์ สุวรรณสถิตกร, 2555) ในยุคศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้ สารวิชาเพียงอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอแล้ว หากแต่ผู้สอนต้องคอยออกแบบกิจกรรม ช่วยแนะนำ และช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินการเรียนรู้และความก้าวหน้าของตนเองได้ (รุ่งนภา จันทรา และอติญาณ์ศรีเกษตริณ, 2560) นักวิจัยหลายท่านได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาษาจีน พบว่า ปัญหาหลักในการจัดการเรียนการสอนคือ การขาดความพร้อมของทรัพยากรทางการศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ แบบเรียน ครูผู้สอน จำนวนคาบเรียน และการวัดและประเมินผลซึ่งเป็นปัญหาที่มีมาอย่างต่อเนื่อง (พิชัย แก้วบุตร, 2564) หลักสูตรแกนกลางมีเนื้อหาสาระการเรียนรูยากและไม่เหมาะกับบางพื้นที่ มีความซ้ำซ้อน ไม่เชื่อมโยงกับระดับอุดมศึกษา ส่งผลให้ผู้เรียนมีจุดอ่อนในทักษะการพูด การเขียน และการอ่าน มีปัญหาด้านการออกเสียง และด้านไวยากรณ์ ผู้เรียนไม่สามารถพัฒนาสมรรถนะ และทักษะภาษาจีนได้ (ชยชนน โพธิ์ทิพย์, 2563) นอกจากนี้พบว่า ส่วนใหญ่ผู้เรียนไม่มีการจัดกิจกรรมในโรงเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนที่โรงเรียนจัดโดยส่วนใหญ่คือ กิจกรรมร้องเพลงภาษาจีน ผู้สอนจะ

เน้นกิจกรรมการฝึกพูด ฝึกออกเสียงภาษาจีนในชั้นเรียนมากที่สุด (วรกรกร แซ่ฟุ่น และคณะ, 2560) ในขณะที่การเรียนการสอนภาษามลายู พบว่า การที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นหนึ่งในสมาชิกของกลุ่มประเทศอาเซียน ไม่ได้ช่วยให้ความสามารถในการใช้ภาษามลายูของนักศึกษาไทยดีขึ้นเท่าที่ควร (พีรดาวิช มุหะมัด และคณะ, 2564) ผลการศึกษาพบว่า ผู้เรียนชาวไทยที่เรียนภาษาตะวันตก ภาษาเยอรมัน ภาษาฝรั่งเศสมักจะพบกับปัญหาด้านไวยากรณ์ โครงสร้างพยางค์ การออกเสียงสระและพยัญชนะที่ไม่มีในระบบภาษาไทย ทำให้มีการออกเสียงผิดเพี้ยน แม้จะมีการสอนการออกเสียงที่ถูกต้องในชั้นเรียนแล้วก็ตาม (กรกรช อัดตวิริยะ นูภาพ, 2556)

วิทยาลัยนานาชาติการทองเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ได้เปิดรายวิชาภาษาต่างประเทศให้นักศึกษาเลือกเรียน จำนวน 7 ภาษา ได้แก่ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาเกาหลี ภาษาามาลายู ภาษาฝรั่งเศส ภาษารัสเซีย และภาษาเยอรมัน ซึ่งเป็นวิชาภาษาต่างประเทศที่นอกเหนือจากรายวิชาภาษาอังกฤษ โดยนักศึกษาจะต้องเลือกเรียน 1 ภาษา และแต่ละภาษาต้องเรียนต่อเนื่องกัน 5 รหัสวิชา รวมทั้งสิ้น 15 หน่วยกิต เริ่มจากรายวิชา ภาษาเบื้องต้น ภาษาเพื่อการสื่อสาร ภาษาเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว 1 ภาษา เพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว 2 และภาษาเพื่อการอาชีพ ผู้วิจัยพบว่า นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่เลือกเรียนภาษาต่างประเทศแต่ละภาษาไม่มีพื้นฐานในภาษานั้นมาก่อน จึงทำให้ยังมีจุดอ่อนในทักษะภาษาต่างประเทศค่อนข้างมาก บางคนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับปานกลางถึงระดับต่ำ นอกจากนี้พบว่า นักศึกษาที่เรียนในรายวิชาต่อเนื่องที่สูงขึ้นยังไม่สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ได้ ผู้เรียนบางคนขาดแรงจูงใจในการเรียนภาษาต่างประเทศและมีทัศนคติที่เป็นลบต่อการเรียนภาษาต่างประเทศ (ปรัญญา บินหมัดหนี่ และคณะ, 2561)

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษา สภาพ และปัญหาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ของวิทยาลัยนานาชาติการทองเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ข้อมูลจากผลการศึกษาครั้งนี้ จะเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศให้เหมาะสม และแก้ไขปัญหาด้านทักษะทางภาษาต่างประเทศของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ของวิทยาลัยนานาชาติการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภาษาต่างประเทศ หมายถึง วิชาเฉพาะเลือก รายวิชาภาษา ซึ่งเป็นกลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศเพื่องานอาชีพ หรือเรียกว่า ภาษาที่สาม มีจำนวน 7 ภาษา ได้แก่ ภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น ภาษาเกาหลี ภาษามลายู ภาษาฝรั่งเศส ภาษารัสเซีย และภาษาเยอรมัน เป็นวิชาภาษาที่นอกเหนือจากรายวิชาภาษาอังกฤษ โดยนักศึกษาจะต้องเรียน 1 ภาษา ต่อเนื่องกัน 5 รหัสวิชา รวมทั้งสิ้น 15 หน่วยกิต เริ่มจากรายวิชา ภาษาเบื้องต้น ภาษาเพื่อการสื่อสาร ภาษาเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว 1 ภาษาเพื่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยว 2 และภาษาเพื่อการอาชีพ

สภาพและปัญหาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ หมายถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นในการเรียนรายวิชาภาษาต่างประเทศ สภาพและปัญหาในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ จุดอ่อน การแก้ไขจุดอ่อนในทักษะภาษาต่างประเทศ ความชอบในการเรียนภาษาด้านต่าง ๆ สาเหตุที่ทำให้เรียนภาษาไม่เก่ง และรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอน โดยทำการศึกษาสภาพและปัญหาในภาพรวม ไม่ได้แยกศึกษาข้อมูลของภาษาต่างประเทศแต่ละภาษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาสังกัดวิทยาลัยนานาชาติการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยการคำนวณจากสูตรของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 194 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง มีเกณฑ์การเลือกกลุ่มตัวอย่าง คือ เป็นนักศึกษาสังกัดวิทยาลัยนานาชาติการท่องเที่ยว ชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 ที่ศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิตภาคปกติ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ได้แก่ วิชาเอกการท่องเที่ยว วิชาเอกการโรงแรม และวิชาเอกธุรกิจการบิน ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาภาษาต่างประเทศ (วิชาเฉพาะเลือก กลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศเพื่องานอาชีพ) และยินดีให้ข้อมูล

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามสภาพและปัญหาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ โดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและข้อคำถามที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถามสร้างตามวิธีการของ ลิเคอร์ท (Likert's Scale) (สมบัติ ท้ายเรือคำ, 2553) เป็นแบบสอบถามเป็นแบบมาตราประเมินค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด มีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความถูกต้องของภาษาและความเที่ยงตรง ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Object Congruence) ที่ได้จากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับ 0.67 – 1.00 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วขอรับการพิจารณารับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เมื่อได้รับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์แล้วจึงนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกันจำนวน 30 คน โดยผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมีค่าเท่ากับ 0.886

3. การดำเนินการวิจัย ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564

4. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อศึกษาระดับสภาพและปัญหาการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยสภาพและปัญหาในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ แสดงดังตารางที่ 1-6

ตารางที่ 1 ทักษะที่เป็นจุดอ่อนในการเรียนภาษาต่างประเทศ

ทักษะที่เป็นจุดอ่อนในการเรียนภาษาต่างประเทศ	\bar{x}	S.D.	ระดับ
ทักษะการฟัง	3.25	0.94	ปานกลาง
ทักษะการพูด	3.11	0.94	ปานกลาง
ทักษะการเขียน	3.02	1.04	ปานกลาง
ทักษะการอ่าน	2.95	1.10	ปานกลาง

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ทักษะที่เป็นจุดอ่อนในการเรียนภาษาต่างประเทศ พบว่า ทักษะที่เป็นจุดอ่อนในการเรียนภาษาต่างประเทศอยู่ในระดับปานกลาง ทุกด้าน ดังนี้ ทักษะการฟัง ($\bar{x} = 3.25$, S.D. = 0.94) ทักษะการพูด ($\bar{x} = 3.11$, S.D. = 0.94) ทักษะการเขียน ($\bar{x} = 3.02$, S.D. = 1.04) และทักษะการอ่าน ($\bar{x} = 2.95$, S.D. = 1.10) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ความชอบด้านต่าง ๆ ในการเรียนภาษาต่างประเทศ

ความชอบด้านต่าง ๆ ในการเรียนภาษาต่างประเทศ	\bar{x}	S.D.	ระดับ
การพูด	4.15	0.80	มาก
การอ่าน	4.06	0.76	มาก
คำศัพท์	4.06	0.77	มาก
วัฒนธรรม	4.06	0.86	มาก
การฟัง	3.97	0.85	มาก
การเขียน	3.88	0.87	มาก
การศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง	3.81	0.80	มาก
ไวยากรณ์	3.68	0.91	มาก

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ความชอบด้านต่าง ๆ ในการเรียนภาษาต่างประเทศ พบว่า ความชอบในการเรียนภาษาต่างประเทศด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน ดังนี้ ความชอบด้านการพูด ($\bar{x} = 4.15$, S.D. = 0.80) ความชอบด้านการอ่าน ($\bar{x} = 4.06$, S.D. = 0.76) ความชอบด้านคำศัพท์ ($\bar{x} = 4.06$, S.D. = 0.77) ความชอบด้านวัฒนธรรม ($\bar{x} = 4.06$, S.D. = 0.86) ความชอบด้านการฟัง ($\bar{x} = 3.97$, S.D. = 0.85) ความชอบด้านการเขียน ($\bar{x} = 3.88$, S.D. = 0.87) ความชอบด้านการศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง ($\bar{x} = 3.81$, S.D. = 0.80) และความชอบด้านไวยากรณ์ ($\bar{x} = 3.68$, S.D. = 0.91) ตามลำดับ

ตารางที่ 3 สาเหตุที่ทำให้ไม่เก่งภาษาต่างประเทศ

สาเหตุที่ทำให้ไม่เก่งภาษาต่างประเทศ	\bar{x}	S.D.	ระดับ
รู้คำศัพท์ไม่เพียงพอ	3.93	0.91	มาก
ความรู้ทางไวยากรณ์ไม่ดีพอ	3.83	0.95	มาก
กลัวทำผิด	3.73	1.00	มาก
ภาษาแม่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศเช่น ไวยากรณ์โครงสร้างของภาษาต่างประเทศและ ภาษาไทยนั้นต่างกัน	3.52	1.00	มาก
ขาดความรู้ความเข้าใจด้านวิธีการออกเสียงที่ถูกต้อง (การออกเสียงพยัญชนะ เสียงสระ เสียงวรรณยุกต์)	3.49	0.98	ปานกลาง

สาเหตุที่ทำให้ไม่เก่งภาษาต่างประเทศ	\bar{x}	S.D.	ระดับ
อายุ ไม่กล้าแสดงออก	3.28	1.17	ปานกลาง
สิ่งแวดล้อมในขณะที่เรียนส่งผลทำให้ขาดสมาธิในการเรียน	3.12	1.18	ปานกลาง
จำนวนนักศึกษาในแต่ละห้องมีมากเกินไป ทำให้ผู้สอนดูแลได้ไม่ทั่วถึง	2.62	1.26	ปานกลาง

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ไม่เก่งภาษาต่างประเทศ พบว่า สาเหตุที่อยู่ในระดับมาก มีดังนี้ รู้คำศัพท์ไม่เพียงพอ ($\bar{x} = 3.93$, S.D. = 0.91) ความรู้ทางไวยากรณ์ไม่ดีพอ ($\bar{x} = 3.83$, S.D. = 0.95) กลัวทำผิด ($\bar{x} = 3.73$, S.D. = 1.00) ภาษาแม่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ภาษาที่สาม เช่น ไวยากรณ์ โครงสร้างของภาษาที่สามและภาษาไทยนั้นต่างกัน ($\bar{x} = 3.52$, S.D. = 1.00) ตามลำดับ สาเหตุที่ทำให้ไม่เก่งภาษาที่สาม ในระดับปานกลาง มีดังนี้ ขาดความรู้ความเข้าใจด้านวิธีการออกเสียงที่ถูกต้อง (การออกเสียงพยัญชนะ เสียงสระ เสียงวรรณยุกต์) ($\bar{x} = 3.49$, S.D. = 0.98) อายุไม่กล้าแสดงออก ($\bar{x} = 3.28$, S.D. = 1.17) สิ่งแวดล้อมในขณะที่เรียนส่งผลทำให้ขาดสมาธิในการเรียน ($\bar{x} = 3.12$, S.D. = 1.18) จำนวนนักศึกษาในแต่ละห้องมีมากเกินไป ทำให้ผู้สอนดูแลได้ไม่ทั่วถึง ($\bar{x} = 2.62$, S.D. = 1.26) ตามลำดับ

ตารางที่ 4 ภาษาที่ผู้สอนใช้ในการสอนเป็นส่วนใหญ่

ภาษาที่ผู้สอนใช้ในการสอนเป็นส่วนใหญ่	\bar{x}	S.D.	ระดับ
ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในอัตราส่วนที่เท่า ๆ กัน	4.01	1.04	มาก
ภาษาต่างประเทศ	3.92	0.83	มาก
ภาษาไทย	3.60	1.04	มาก

ตารางที่ 4 แสดงผลการวิเคราะห์ภาษาที่ผู้สอนใช้ในการสอนเป็นส่วนใหญ่ (ภาพรวม ทั้งการบรรยาย สื่อและคลิป์วิดีโอที่สอน) พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ ดังนี้ ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในอัตราส่วนที่เท่า ๆ กัน ($\bar{x} = 4.01$, S.D. = 1.04) ภาษาต่างประเทศ ($\bar{x} = 3.92$, S.D. = 0.83) และภาษาไทย ($\bar{x} = 3.60$, S.D. = 1.04) ตามลำดับ

ตารางที่ 5 กิจกรรมการสอนที่ผู้สอนเน้นในห้องเรียนภาษาต่างประเทศ

กิจกรรมการสอนที่ผู้สอนเน้นในห้องเรียน	\bar{x}	S.D.	ระดับ
ภาษาต่างประเทศ			
ฝึกพูดและฝึกออกเสียง	4.59	0.66	สูงมาก
เรียนไวยากรณ์	4.07	0.86	มาก
อ่านเรื่อง	4.03	0.96	มาก
สอนด้านวัฒนธรรม	3.58	1.00	มาก
ดูวิดีโอ	3.19	1.31	ปานกลาง
ฟังเทป	3.16	1.32	ปานกลาง

ตารางที่ 5 แสดงผลการวิเคราะห์กิจกรรมการสอนที่ผู้สอนเน้นในห้องเรียนภาษาต่างประเทศ พบว่า กิจกรรมการฝึกพูดและฝึกออกเสียง อยู่ในระดับสูงมาก ($\bar{x} = 4.59$, S.D. = 0.66) กิจกรรมการสอนที่ผู้สอนเน้นในห้องเรียนภาษาต่างประเทศในระดับมาก มีดังนี้ เรียนไวยากรณ์ ($\bar{x} = 4.07$, S.D. = 0.86) อ่านเรื่อง ($\bar{x} = 4.03$, S.D. = 0.96) และสอนด้านวัฒนธรรม ($\bar{x} = 3.58$, S.D. = 1.00) ตามลำดับ กิจกรรมการสอนที่ผู้สอนเน้นในห้องเรียนภาษาต่างประเทศในระดับปานกลาง มีดังนี้ ดูวิดีโอ ($\bar{x} = 3.19$, S.D. = 1.31) และฟังเทป ($\bar{x} = 3.16$, S.D. = 1.32)

ตารางที่ 6 การยกระดับภาษาต่างประเทศ หรือแก้ไขจุดอ่อนในการเรียนของผู้เรียน

การยกระดับภาษาต่างประเทศ หรือแก้ไขจุดอ่อนในการเรียน	\bar{x}	S.D.	ระดับ
ดูภาพยนตร์และรายการโทรทัศน์	3.90	1.00	มาก
ให้ความสำคัญและใช้เวลาออกห้องเรียนในการทบทวน ท่องคำศัพท์	3.81	0.89	มาก
ทำแบบฝึกหัดในหนังสือหลาย ๆ เล่ม	3.62	0.93	มาก
ทำแบบฝึกหัดจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI)	3.62	0.95	มาก
ทำแบบฝึกหัดบนเว็บไซต์ต่าง ๆ	3.60	0.98	มาก
สนทนากับชาวต่างชาติหรือผู้ใช้ภาษาที่ท่านเรียนเป็น ภาษาแม่	3.38	1.16	ปานกลาง
อ่านนิตยสาร วารสารและหนังสือพิมพ์	3.33	1.02	ปานกลาง
ติดต่อทางจดหมายกับเพื่อนชาวต่างชาติหรือผู้ใช้ ภาษาที่ท่านเรียนเป็นภาษาแม่	3.02	1.28	ปานกลาง
เรียนพิเศษเพิ่มเติมกับโรงเรียนสอนภาษาหรืออาจารย์ พิเศษ	2.91	1.33	ปานกลาง

ตารางที่ 6 แสดงผลการวิเคราะห์การยกระดับภาษาต่างประเทศ หรือแก้ไขจุดอ่อนในการเรียนของผู้เรียน พบว่า การยกระดับหรือแก้ไขจุดอ่อนในการเรียนของผู้เรียน อยู่ในระดับมาก มีดังนี้ ดูภาพยนตร์และรายการโทรทัศน์ ($\bar{x} = 3.90$, S.D. = 1.00) ให้ความสำคัญและใช้เวลาออกห้องเรียนในการทบทวน ท่องคำศัพท์ ($\bar{x} = 3.81$, S.D. = 0.89) ทำแบบฝึกหัดในหนังสือหลาย ๆ เล่ม ($\bar{x} = 3.62$, S.D. = 0.93) ทำแบบฝึกหัดจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) ($\bar{x} = 3.62$, S.D. = 0.95) และทำแบบฝึกหัดบนเว็บไซต์ต่าง ๆ ($\bar{x} = 3.60$, S.D. = 0.98) ตามลำดับ การยกระดับหรือแก้ไขจุดอ่อนในการเรียนของผู้เรียน อยู่ในระดับปานกลาง มีดังนี้ สนทนากับชาวต่างชาติหรือผู้ใช้ภาษาที่ท่านเรียนเป็นภาษาแม่ ($\bar{x} = 3.38$, S.D. = 1.16) อ่านนิตยสาร วารสารและหนังสือพิมพ์ ($\bar{x} = 3.33$, S.D. = 1.02) ติดต่อทางจดหมายกับเพื่อนชาวต่างชาติหรือผู้ใช้ภาษาที่ท่านเรียนเป็นภาษาแม่ ($\bar{x} = 3.02$, S.D. = 1.28) และเรียนพิเศษเพิ่มเติมกับโรงเรียนสอนภาษาหรืออาจารย์พิเศษ ($\bar{x} = 2.91$, S.D. = 1.33) ตามลำดับ

อภิปรายและสรุปผล

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

สภาพและปัญหาในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ พบว่า ทักษะทั้ง 4 ด้านของนักศึกษา ได้แก่ การฟัง การพูด การเขียน และการอ่าน อยู่ในระดับปานกลาง ถึงแม้ว่านักศึกษาจะมีความชอบในการเรียนภาษาต่างประเทศด้านต่าง ๆ ทั้งด้านการฟัง การพูด การอ่าน คำศัพท์ และไวยากรณ์ อยู่ในระดับมาก หากแต่นักศึกษาก็ยังคงขาดทักษะทางด้านภาษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ไม่มีพื้นฐานภาษาต่างประเทศที่เลือกเรียน และสาเหตุหลักที่ทำให้ให้นักศึกษาในแต่ละชั้นปีไม่เก่งภาษาต่างประเทศอาจเป็นเพราะนักศึกษารู้คำศัพท์และมีความรู้ทางไวยากรณ์ไม่เพียงพอ ไม่ดีพอ ไวยากรณ์และโครงสร้างของภาษาต่างประเทศและภาษาไทยแตกต่างกันมาก กล่าวคือ ภาษาแม่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศนั่นเอง ดังนั้น ผู้สอนจึงควรเพิ่มความรู้อรรถาธิบายด้านไวยากรณ์ให้แก่ผู้เรียนมากขึ้น เพิ่มทักษะการเขียนอย่างจริงจัง เน้นการฝึกวิธีการออกเสียง และอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจถึงกฎและวิธีการออกเสียงที่ถูกต้อง เพื่อให้ผู้เรียนได้มีพื้นฐานที่ดีและสามารถนำความรู้ไปต่อยอดในอนาคตได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ ชยชนม์ โพธิ์ทิพย์ (2563) และวรากร แซ่พุ่น และคณะ (2560) ที่พบว่า ความยากในการเรียนภาษาจีน คือ ทักษะการพูด การออกเสียงสระ พยัญชนะ ซึ่งถือเป็นจุดอ่อนของผู้เรียน รวมถึงทักษะและสมรรถนะทางภาษาจีนด้านการอ่าน การเขียน วรรณยุกต์ และไวยากรณ์

โครงสร้างไวยากรณ์และความรู้ด้านคำศัพท์ในภาษาต่างประเทศ มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าการพูดอ่านออกเสียง ในการส่งเสริมความรู้ด้านคำศัพท์และไวยากรณ์ให้แก่ผู้เรียนนั้น ผู้สอนสามารถใช้โปรแกรมออนไลน์ต่าง ๆ ช่วยเสริมทักษะเหล่านี้ให้แก่ผู้เรียนได้ เช่น เกมต่าง ๆ เกี่ยวกับคำศัพท์ หรือวีดิโอช่วยสอนความรู้ทางด้านไวยากรณ์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจมากกว่าที่จะฟังการบรรยายทฤษฎีเพียงอย่างเดียว บางครั้งผู้เรียนอาจจะสามารถสรุปประเด็นสำคัญๆ ของโครงสร้างไวยากรณ์นั้น ๆ ได้ด้วยตนเองผ่านสื่อการเรียนการสอน และผู้สอนก็จะทำหน้าที่เป็นเพียงผู้ช่วยชี้แนะให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน

ผลการศึกษาค้างนี้พบว่า กิจกรรมการสอนที่ผู้สอนมักเน้นในห้องเรียนภาษาต่างประเทศ ได้แก่ กิจกรรมการฝึกพูดและฝึกออกเสียง การเรียนไวยากรณ์ อ่านเรื่องและสอนด้านวัฒนธรรม สอดคล้องกับผลการศึกษาของวรากร แซ่พุ่น และคณะ (2560) ที่พบว่า ผู้สอนเน้นการจัดกิจกรรมฝึกพูดและฝึกออกเสียงในห้องเรียนภาษามากที่สุด ชยชนม์

โพธิ์ทิพย์ (2563) กล่าวว่า ภาษาต่างประเทศมีตัวอักษร เสียงพยัญชนะ เสียงสระ ที่ค่อนข้างแตกต่างไปมาจากภาษาไทยอยู่แล้ว ผู้สอนจึงควรมีบทบาทในการฝึกฝนด้านการออกเสียงของผู้เรียนอย่างจริงจัง ผู้สอนควรอธิบายและฝึกฝนวิธีการออกเสียงที่ถูกต้องทั้งด้านพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ให้แก่ผู้เรียนและให้ผู้เรียนได้ฝึกออกเสียงบ่อย ๆ โดยเน้นเรื่องการฝึกอ่านออกเสียงให้ถูกต้องเป็นลำดับแรก บางครั้งการฝึกทักษะเหล่านี้ในชั้นเรียนออนไลน์ในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อาจจำเป็นต้องใช้เวลามากกว่าการฝึกทักษะอื่น ๆ เพราะผู้สอนต้องพยายามให้ผู้เรียนทุกคนได้ฝึกฝนอย่างเท่าเทียมกัน การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดเนื้อหาวิชา โดยใช้วิธีการบอกให้จดจำและนำไปท่องจำเพื่อการสอบเท่านั้น แต่การจัดการเรียนรู้เป็นศาสตร์อย่างหนึ่งซึ่งมีความหมายลึกซึ้งกว่านั้น (อุษา คงทอง และคณะ, 2553) ความรู้ทางด้านวัฒนธรรมถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการเรียนภาษาต่างประเทศที่จะมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจธรรมชาติของภาษานั้น ๆ ได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้สอนจึงควรมอบหมายงานให้ผู้เรียนไปค้นคว้าความรู้ทางด้านวัฒนธรรมในเรื่องที่ผู้เรียนสนใจ เพื่อเป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนเอง หรือผู้สอนอาจจะเลือกหัวข้อที่ใกล้เคียงกับผู้เรียนเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียนภาษาต่างประเทศให้กับผู้เรียน เช่น เรื่องสถานที่ท่องเที่ยวหรือเมืองสำคัญของประเทศนั้น ๆ ที่ใช้ภาษาที่สาม เป็นต้น การจัดการเรียนรู้ออนไลน์จะต้องมีการบูรณาการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน มีจุดประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้ออนไลน์จะประสบผลสำเร็จได้ดี ผู้สอนต้องมีทั้งความรู้และเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่ดีด้วย

สรุปผล

การวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปผล ดังนี้

สภาพและปัญหาในการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ด้านทักษะที่เป็นจุดอ่อนในการเรียนภาษาต่างประเทศของกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ได้แก่ ทักษะการฟัง มีค่าเฉลี่ย 3.25 ทักษะการพูด มีค่าเฉลี่ย 3.11 ทักษะการเขียน มีค่าเฉลี่ย 3.02 และทักษะการอ่าน มีค่าเฉลี่ย 2.95

นักศึกษามีความชอบในการเรียนภาษาต่างประเทศด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความชอบด้านการพูด มีค่าเฉลี่ย 4.15 ความชอบด้านการอ่าน มีค่าเฉลี่ย 4.06 ความชอบด้านคำศัพท์ มีค่าเฉลี่ย 4.06 ความชอบด้านวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.06 ความชอบด้านการฟัง มีค่าเฉลี่ย 3.97 ความชอบด้านการเขียน มีค่าเฉลี่ย 3.88 ความชอบด้านการศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ย 3.81 และความชอบด้านไวยากรณ์ มีค่าเฉลี่ย 3.68

สาเหตุหลักที่ทำให้นักศึกษาไม่เก่งภาษาต่างประเทศซึ่งอยู่ในระดับมาก ได้แก่ รู้คำศัพท์ไม่เพียงพอ มีค่าเฉลี่ย 3.93 ความรู้ทางไวยากรณ์ไม่ดีพอ มีค่าเฉลี่ย 3.83 กลัวทำผิด มีค่าเฉลี่ย 3.73 และภาษาแม่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ เนื่องจาก ไวยากรณ์ โครงสร้างของภาษาต่างประเทศและภาษาไทยนั้นต่างกัน มีค่าเฉลี่ย 3.52 สำหรับสาเหตุที่ทำให้ นักศึกษาไม่เก่งภาษาต่างประเทศที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การขาดความรู้ความเข้าใจด้าน วิธีการออกเสียงที่ถูกต้อง การออกเสียงพยัญชนะ เสียงสระ เสียงวรรณยุกต์ มีค่าเฉลี่ย 3.49 นักศึกษาอายุ ไม่กล้าแสดงออก มีค่าเฉลี่ย 3.28 รวมถึงสิ่งแวดล้อมในขณะที่เรียนส่งผลให้ขาดสมาธิในการเรียน มีค่าเฉลี่ย 3.12 และจำนวนนักศึกษาในแต่ละห้องมีมากเกินไป ทำให้ผู้สอนดูแลได้ไม่ทั่วถึง มีค่าเฉลี่ย 2.62

ในการสอนส่วนใหญ่ (ภาพรวมทั้งการบรรยาย สื่อและคลิปวิดีโอที่สอน) ผู้สอนใช้ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในอัตราส่วนที่เท่าๆ กัน ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.01 ผู้สอนใช้ภาษาต่างประเทศ มีค่าเฉลี่ย 3.92 และภาษาไทย มีค่าเฉลี่ย 3.60 ซึ่งอยู่ในระดับ มากเช่นกัน

กิจกรรมการสอนภาษาต่างประเทศที่ผู้สอนเน้นในห้องเรียนสูงมาก ได้แก่ กิจกรรม การฝึกพูด และฝึกออกเสียง มีค่าเฉลี่ย 4.59 กิจกรรมการสอนภาษาต่างประเทศที่ผู้สอนเน้น ในระดับมาก ได้แก่ เรียนไวยากรณ์ มีค่าเฉลี่ย 4.07 อ่านเรื่อง มีค่าเฉลี่ย 4.03 และสอน ด้านวัฒนธรรม มีค่าเฉลี่ย 3.58 กิจกรรมการสอนภาษาต่างประเทศที่ผู้สอนเน้นในห้องเรียน ในระดับปานกลาง ได้แก่ คู่มือ มีค่าเฉลี่ย 3.19 และฟังเพลง มีค่าเฉลี่ย 3.16

สิ่งที่ผู้เรียนปฏิบัติในระดับมาก เพื่อยกระดับภาษาต่างประเทศหรือแก้ไขจุดอ่อนใน การเรียนของผู้เรียน ได้แก่ ดูภาพยนตร์และรายการโทรทัศน์ มีค่าเฉลี่ย 3.90 การให้ ความสำคัญและใช้เวลาในห้องเรียนในการทบทวน ท่องคำศัพท์ มีค่าเฉลี่ย 3.81 ทำแบบฝึกหัดในหนังสือหลาย ๆ เล่ม มีค่าเฉลี่ย 3.62 ทำแบบฝึกหัดจากบทเรียนคอมพิวเตอร์ ช่วยสอน (CAI) มีค่าเฉลี่ย 3.62 และทำแบบฝึกหัดบนเว็บไซต์ต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ย 3.60 สำหรับการยกระดับหรือแก้ไขจุดอ่อนที่ผู้เรียนปฏิบัติซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การสนทนากับ ชาวต่างชาติหรือผู้ที่ใช้ภาษาที่เรียนเป็นภาษาแม่ มีค่าเฉลี่ย 3.38 การอ่านนิตยสาร วารสารและ หนังสือพิมพ์ มีค่าเฉลี่ย 3.33 ติดต่อกับจดหมายกับเพื่อนชาวต่างชาติหรือผู้ที่ใช้ภาษาที่เรียน เป็นภาษาแม่ มีค่าเฉลี่ย 3.02 และเรียนพิเศษเพิ่มเติมกับโรงเรียนสอนภาษาหรืออาจารย์พิเศษ มีค่าเฉลี่ย 2.91

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 เนื่องจากผู้เรียนยังขาดทักษะทางด้านภาษา ดังนั้นผู้สอนจึงควรให้ความสำคัญในการกระตุ้นและส่งเสริมให้ผู้เรียนหมั่นทบทวน ฟัง ฟัง และพัฒนาทักษะทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การฟัง การพูด การเขียน และการอ่านอย่างต่อเนื่อง

1.2 ผู้สอนควรรับฟังข้อเสนอแนะและความคิดเห็นของผู้เรียนมากขึ้น เพราะการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการนำเสนอการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศนับเป็นสิ่งสำคัญ

1.3 ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนและตระหนักถึงความสำคัญของภาษา เมื่อผู้เรียนมีความชอบและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนภาษาต่างประเทศแล้วจะส่งผลให้ผู้เรียนมีความสนใจและตั้งใจเรียนมากขึ้น

1.4 ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ กล่าวตอบคำถามและถามสิ่งที่สงสัยหรือไม่เข้าใจ ชยันหมั่นเพียรฝึกฝนทักษะต่าง ๆ ที่ยังเป็นจุดด้อย

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้นคว้าต่อไป

2.1 การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการออกแบบรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

2.2 ควรทำการวิจัยศึกษาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ด้านการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศโดยการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย งบประมาณกองทุนวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2565 จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

เอกสารอ้างอิง

- กรกช อัดตวิริยะนุกาพ. (2556). การใช้กิจกรรมกลุ่มในการพัฒนาการออกเสียง
ภาษาเยอรมันของนักศึกษาไทย. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี**, 5(1), 163–186.
- ชยชนน์ โพธิ์ทิพย์. (2563). การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาด้านการเรียนการสอน
ภาษาจีนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. **วารสาร
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 12(2), 1–33.
- ปรีชญา บินหมัดหนี่, ไสรัตน์ อับดุลสตา และซัรฟูตดิน หะยี. (2561). ศึกษาสภาพและ
ปัญหาการเรียน การสอนรายวิชาภาษาอังกฤษระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของ
โรงเรียนเอกชนสอนศาสนา อิสลามในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. **วารสาร AL-
NUR บัณฑิตวิทยาลัย**, 13(25), 25–36.
- พิชัย แก้วบุตร. (2564). สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนภาษาจีนในโรงเรียนระดับ
มัธยมศึกษาสังกัดรัฐบาล ภูมิภาคภาคใต้. **วารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์**, 13(1), 59–83.
- พีรดาวิช มูหะมัด, รอฮานี เต๊ะซา และรอฮานี มาแฉ. (2564). ศึกษาสภาพปัญหาการ
จัดการเรียนการสอนรายวิชา การใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน รหัสวิชา
(11-034-104) ของนักศึกษามหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์. **วารสาร
มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**,
8(2), 137–216.
- รังสีจันทร์ สุวรรณสทิศกร. (2555). **รายงานวิจัยการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษา
ต่อการจัดการเรียนการสอนรายวิชา LSC 305 การจัดการผู้ขายปัจจัยการ
ผลิตสัมพันธ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- รุ่งนภา จันทรา และอดิญาณ์ ศรีเกษตริน. (2560). ทักษะการเรียนรู้ศตวรรษที่ 21 ของ
นักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี. **วารสาร
เครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้**, 4(1), 180–190.

วรากร แซ่พุ่น, ภากร นพฤทธิ, วราลี รุ่งบานจิต, วรทา รุ่งบานจิต, วรนาถ แซ่เซ่น และชุตติ
มา คำแก้ว. (2560). การศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนภาษาจีนของ
โรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดยะลา. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา**,
12(ฉบับพิเศษ), 126–136.

สมบัติ ท้ายเรือคำ. (2553). **ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**
(พิมพ์ครั้งที่ 4). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อมรรัตน์ เตชะนอก, รัชณี จรุงศิริวัฒน์ และพระฮอนต้า วาทสุทธิ. (2563). การจัดการ
ศึกษาในศตวรรษที่ 21. **วารสารมหาจุฬานาครธรรม์**, 7(9), 1–15.

อุษา ดงทอง, ชาตรี เกิดธรรม, มานิต ทองจันทร์, พิทักษ์ นิลนพคุณ, สุธี พรรณหาร, พนิดา
ชาตยาภาและจิตติพร พิชญกุล. (2553). **คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่
ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ใน
พระบรมราชูปถัมภ์. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์เทียนวัฒนา** พิมพ์ครั้งที่ 1.

การเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนากับการส่งเสริมพหุปัญญา

The Lan Na Children's Local Games and the Multiple Intelligences Encouragement

ธิตินัดดา จินาจันทร์^{1*}

Thitinadda Chinachan^{1*}

¹ สถาบันวิจัยพหุศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 50200

¹ Multidisciplinary Research Institute, Chiang Mai University, Chiang Mai 50200

*Corresponding author: thitichin.25@gmail.com

Received: March 2, 2023; Revised: June 14, 2023; Accepted: June 26, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาองค์ประกอบของการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนา และเพื่อวิเคราะห์ว่าการเล่นแต่ละชนิดนั้นมีส่วนช่วยส่งเสริมทักษะของเด็กในด้านใดบ้างตามทฤษฎีพหุปัญญาของไฮเวิร์ต การ์ดเนอร์ โดยศึกษาข้อมูลการเล่นพื้นบ้านล้านนาจำนวน 145 ชนิดจากเอกสารและการปฏิบัติงานภาคสนามด้วยวิธีการทางคติชนวิทยา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 20 คน ที่ใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลตามสะดวกและสมัครใจ ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบของการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาแบ่งออกเป็น 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของการเล่น 2) จำนวนผู้เล่น 3) สถานที่เล่น 4) กติกาและวิธีการเล่น 5) บทหรือประกอบการเล่น 6) อุปกรณ์ประกอบการเล่น และ 7) เพศที่นิยมเล่น การเล่นนั้น และการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาทุกชนิดมีส่วนช่วยในการส่งเสริมพหุปัญญาของเด็ก โดยปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหวปรากฏพบในทุกการเล่น ปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์หรือการเข้าใจผู้อื่น และปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง มักจะเกิดขึ้นควบคู่กันไปและมักพบในการเล่นที่มีผู้เล่นมากกว่า 2 คนหรือเล่นเป็นทีม ปัญญาด้านภาษา และปัญญาด้านดนตรี เป็นปัญญาอีกสองด้านที่มักปรากฏควบคู่กันไปเช่นกัน แต่พบในการเล่นไม่กี่ชนิด และไม่มีความชัดเจนของการส่งเสริมปัญญาสองด้านนี้มากนัก ปัญญาด้านตรรกศาสตร์และ

คณิตศาสตร์และปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ ปรากฏพบในการเล่นบางชนิด แต่ไม่ชัดเจนมากนัก ส่วนปัญญาด้านธรรมชาติวิทยา มักสัมพันธ์กับการเล่นที่ใช้สถานที่กลางแจ้งหรือสถานที่ธรรมชาติ ซึ่งในปัจจุบันนี้มีแนวโน้มจะพบการเล่นในกลุ่มนี้น้อยลง เนื่องจากสภาพแวดล้อมและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ผลการศึกษาวิจัยนี้สามารถนำไปต่อยอดในปฏิบัติการการศึกษาในโรงเรียนในรายวิชาพลศึกษา และผู้ปกครองสามารถนำไปปรับประยุกต์เพื่อให้บุตรหลานเกิดพัฒนาการหรือพหุปัญญาในหลายด้าน

คำสำคัญ: การเล่นพื้นบ้านของเด็ก ล้านนา คติชนวิทยา ทฤษฎีพหุปัญญา

Abstract

This qualitative research aimed to study the elements of local games played by Lan Na children, and analyze how these games help encouraging the children's skills in accordance with Howard Gardner's Theory of Multiple Intelligences. The analysis was based on the data of 145 types of Lan Na's local games collected from the documents and from the fieldworks applying folklore methodology; the convenience and voluntary sampling method was applied to collect data from 20 key informants. The result revealed that the element of local games played by Lan Na children was composed of 7 components: 1) the objectives of the games, 2) the number of the players, 3) the playing venue, 4) the rule and the instruction, 5) the song lyrics (for singing along while playing games), 6) the equipment of the games, and 7) the gender of the game players. All types of Lan Na children's local games could stimulate the children's multiple intelligences. First, the bodily-kinesthetic was mostly found in all games. As for the interpersonal and the intrapersonal, they were usually found in tandem and in games played by more than 2 players or by team. Next, the linguistic-verbal and the musical were generally and concurrently found, but only in a few games and not obvious. Same as the logical-mathematical and the visual-spatial, they were also found only in some games and not distinct. Finally, the naturalist was generally related to the games requiring outdoor or natural playground. However, these games were less likely to be found at present due to the change in environment and society. The result of this study could further benefit both the school

and the parent; while the former could introduce these games in the physical education class, the later could apply these games in order to develop the children's multiple intelligences in various dimensions.

Keywords: Children's local games, Lan Na, folklore, Theory of Multiple Intelligences

บทนำ

การเล่นและของเล่นเป็นสิ่งที่คู่กับเด็กมาในทุกยุคทุกสมัย นอกเหนือจากความสนุกสนานที่ได้จากการเล่นแล้ว การเล่นและของเล่นเด็กยังเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนาทักษะหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นทักษะทางร่างกาย ทักษะทางอารมณ์ จิตใจ และทักษะทางสังคม เพราะการเล่นนั้นช่วยให้เด็กได้ออกกำลังกายทั้งกล้ามเนื้อมัดใหญ่ และกล้ามเนื้อมัดเล็ก ทำให้เด็กได้เรียนรู้ที่จะควบคุมอารมณ์ แสดงออกด้านอารมณ์ที่เหมาะสม และนอกจากนั้น การเล่นยังมีส่วนในการส่งเสริมให้เด็กมีทักษะทางสังคม เพราะการเล่นเกือบทั้งหมดเป็นการเล่นตั้งแต่สองคนขึ้นไปจนถึงการเล่นเป็นกลุ่ม เด็กจึงได้เรียนรู้ทักษะสังคมที่จะเล่นกับเพื่อน ๆ หรือผู้เล่นคนอื่น ๆ ได้อย่างมีน้ำใจนักกีฬา มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งทักษะทางสังคมนั้นจะช่วยกล่อมเกลาให้เด็กมีจิตใจที่ดี เป็นคนดีของสังคม การเล่นมีความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบกับพัฒนาการของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาการด้านการรับรู้ ภาษา ความรู้รอบตัว พัฒนาการทางร่างกายและความคิด พัฒนาการทางอารมณ์และสังคม (Kostelnik, M.J., [et al], 1998: 168)

การเล่นของเด็กเป็นข้อมูลคติชนประเภทผสม (mix) ซึ่งมีการผสมผสานระหว่างการใช้ถ้อยคำซึ่งถือเป็นข้อมูลคติชนประเภทมุขปาฐะ (verbal) ที่ใช้ถ้อยคำเป็นสื่อในการสืบทอด ผ่านการบอกเล่า และข้อมูลคติชนประเภทมุขปาฐะ (non-verbal) ซึ่งใช้วิธีการเลียนแบบ การปฏิบัติ และการสังเกตเป็นสื่อในการสืบทอดข้อมูล การเล่นพื้นบ้านถูกจำแนกเป็นข้อมูลคติชนประเภทผสมนี้เช่นกัน ซึ่งการเล่นนั้นมีทั้งการเล่นของเด็กและการเล่นของผู้ใหญ่ มีวัตถุประสงค์ในการเล่นแตกต่างกันไป คำศัพท์ที่ใช้เรียกคำในกลุ่มการเล่นนั้นมีหลายคน อาทิ การเล่นแข่งขัน (games) การเล่นแบบไม่แข่งขัน (play) กีฬา (sport) ของเล่น (toys) การนันทนาการ (leisure) การพนัน (gambling) ซึ่งมีนักวิชาการในศาสตร์หลายแขนงให้นิยามความหมายและมีมุมมองที่หลากหลาย อาทิ play ในภาษาไทยว่าคือ “การเล่น” และให้ความสำคัญกับคำนี้เป็นลำดับแรก โดยถือว่าเป็นคำที่ครอบคลุมทั้งหมด มีองค์ประกอบ

สำคัญเหมือนกับการละเล่น แต่ไม่มีกฎเกณฑ์ที่ใช้บังคับ มักจะเล่นเพื่อความเพลิดเพลินเป็นหลัก ส่วนคำว่า games นั้น นิยามศัพท์ในภาษาไทยว่า “การละเล่น” มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ มีกติกา มีการเจาะจงว่าใครเป็นผู้เล่นโดยระบุทั้งเพศและวัย มีการกำหนดสถานที่เล่น มีการกำหนดเวลาที่เล่น มีวิธีการเล่น มักเป็นการเล่นโดยสมัครใจ มีกฎกติกาการเล่นสำหรับการเล่นแต่ละชนิด ส่วนคำว่า sport นั้นให้คำหมายในภาษาไทยว่า “กีฬา” ซึ่งมีหลักเกณฑ์สำคัญคือ จะต้องมีการเล่นและผู้ดูมีการตกลงล่วงหน้าถึงเวลาเล่น มีกติกา มีสถานที่เล่น และมีค่าใช้จ่ายเข้ามาเกี่ยวข้อง (มัลลิกา คณานุกรม, 2550: 52-53 และเรณู อรรฐาเมศร์, 2535: 150-151)

เนื่องจากการเล่นนั้นสัมพันธ์กับเด็กและการเรียนรู้ นักจิตวิทยาและนักการศึกษา จึงให้ความสำคัญกับการเล่นด้วยเช่นกัน โดยนักจิตวิทยาชาวตะวันตก เช่น Piaget มองว่าการเล่นเป็นการหลอมรวมเอาประสบการณ์ ความรู้และความเข้าใจเข้าไว้ด้วยกัน Vygotsky เห็นว่าการเล่นมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กทุกคน Freud ให้นิยามการเล่นว่า เด็กจะทำทุกอย่างซ้ำ ๆ ในสิ่งที่จะทำให้พวกเขาเกิดความประทับใจในชีวิตจริง และการกระทำเช่นนั้นจะทำให้พวกเขาสร้างความเข้มแข็งทางอารมณ์ Bredekamp and Copple มองว่าการเล่นช่วยให้เด็ก ๆ มีพัฒนาการในด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านพัฒนาการได้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง การเล่นยังทำหน้าที่สำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก ไม่ว่าจะในด้านกายภาพ อารมณ์และสังคม ดังนั้น การเล่นที่เริ่มจากเด็กเองหรือได้รับการสนับสนุนจากครูล้วนแต่เป็นแต่องค์ประกอบสำคัญของการฝึกฝนที่เหมาะสมกับการพัฒนาของเด็ก Klunzman ให้นิยามการเล่นว่าเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่สำคัญ ซึ่งทำให้เด็กได้รู้จักตัวเอง สภาพแวดล้อมหรือคนอื่น ๆ และเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ การเล่นเป็นการเลือกกระทำด้วยตนเอง ทั้งการเคลื่อนไหว ใช้ความคิดและใช้อำนาจของตนเอง Ablon มองว่าการเล่นคือกิจกรรมที่สมัครใจทำอย่างอิสระ ซึ่งจะปรากฏในบางเวลาและบางสถานที่ที่เจาะจง และมีกฎกติกาที่ยอมรับได้ การเล่นเป็นส่วนผสมของความรู้สึกที่ทั้งดีใจและสนุกสนาน เป็นสิ่งที่ทำให้ตระหนักว่าวันแตกต่างไปจากชีวิตประจำวัน เป็นต้น (Cemore, 2005 and Van Hoom, et al, 2003)

ส่วนมุมมองของนักการศึกษาอย่างเช่น Froebel บิดาแห่งการศึกษาปฐมวัยกล่าวถึงการเล่นว่า “เปรียบเสมือนเมล็ดพันธุ์ที่เป็นพื้นฐานแห่งความเจริญงอกงามของการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นในเวลาต่อมา” ในขณะที่ Montessori แพทย์หญิงนักการศึกษาปฐมวัยเห็นว่าการเล่นนั้นเป็น “งานของเด็ก ทำให้เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึก ตัวตน และหลอหลอมให้เกิดเป็น

บุคลิกภาพ” และ Patty Smith Hill นักการศึกษาปฐมวัยชาวอเมริกันอธิบายการเล่นว่าเป็น “โอกาสที่เด็กจะได้ทดลอง ค้นคว้าหาวิธีการในการที่จะค้นพบสิ่งที่มีความหมายด้วยหนทางของตนเอง” (วัฒนา ปุญญฤทธิ์, 2553)

จากนิยามและมุมมองของนักวิชาการในศาสตร์หลายแขนงข้างต้น เป็นหลักฐานยืนยันว่าการเล่นนั้นมีความสำคัญต่อเด็กอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปฐมวัย โดยรูปแบบการเล่นจะเปลี่ยนไปตามช่วงอายุและพัฒนาการ เมื่อเด็กเติบโตขึ้นเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นหรือช่วงมัธยมศึกษา มีแนวโน้มที่จะห่างหายจากการเล่นที่นิยมเล่นในช่วงประถมศึกษาไป เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการทางร่างกายและอารมณ์ตามวัย โดยเฉพาะการเล่นรวมกลุ่มระหว่างเพศหญิงและเพศชาย อีกทั้งความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากนับตั้งแต่การเข้าสู่ยุคคลื่นลูกที่ 3 ตามแนวคิดของ Alvin Toffler คือยุคปฏิวัติข้อมูลข่าวสารที่ทำให้เกิดเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเป็นต้นมา เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตของทุกคนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด การแข่งขันของนายทุนจากประเทศต่าง ๆ ทำให้ราคาของสินค้าเทคโนโลยีลดลงอย่างมาก จนคนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงได้ง่าย เด็กในโลกยุคปัจจุบันจึงคุ้นเคยกับการใช้งานอุปกรณ์เทคโนโลยีหลากหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นสมาร์ทโฟน แท็บเล็ต หรือคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีการพัฒนาเกมที่เล่นบนอุปกรณ์เทคโนโลยีเหล่านี้มาโดยตลอด เด็กในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะเด็กในเมืองจึงใช้เวลากับการเล่นเกมออนไลน์หรือเกมคอมพิวเตอร์มากกว่าจะเล่นเกมหรือการเล่นแบบดั้งเดิม ซึ่งแม้ว่าในด้านหนึ่ง เกมออนไลน์หรือเกมคอมพิวเตอร์จะมีประโยชน์ในการพัฒนาทักษะ สติปัญญาของเด็ก เพราะองค์ประกอบของเกมออนไลน์หรือเกมคอมพิวเตอร์นั้นเอื้อต่อการฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ได้หลายด้านอย่างน่าชื่นใจ แต่ก็ขาดทักษะอีกหลายด้านที่ไม่ได้จากการเล่นแบบดั้งเดิมเช่นกัน อาทิ ทักษะด้านร่างกาย หรือทักษะการปฏิสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว เป็นต้น

การพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ของเด็กนั้น มีทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences) ของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) ที่กล่าวถึงปัญญาในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ 8 ด้าน และเพิ่มเติมปัญญาด้านที่ 9 เข้ามาในภายหลัง ทฤษฎีพหุปัญญาของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์นั้นกล่าวถึงปัญญาด้านต่าง ๆ ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ซึ่งปัญญาแต่ละด้านนั้นบอกถึงคุณลักษณะที่แต่ละคนมีแตกต่างกันไป ส่งผลต่ออุปนิสัย การดำเนินชีวิต ตลอดจนความเชี่ยวชาญในอาชีพของแต่ละคนในอนาคต พหุปัญญาในแต่ละด้านตามทฤษฎีของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์นั้นสามารถฝึกฝนให้เกิดปัญญาในด้านต่าง ๆ ได้ตั้งแต่ยัง

เด็กเช่นเดียวกันกับการอบรมบ่มเพาะบุตรหลานทั้งในระดับครอบครัวและในสถาบันการศึกษา มีการศึกษาวิจัยด้านศึกษาศาสตร์หลายเรื่องที่ใช้ทฤษฎีพหุปัญญาเข้ามาช่วยจัดการเรียนรู้ในหลายวิชา เช่น การใช้ทฤษฎีพหุปัญญามาเป็นแนวคิดในการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ในเรื่อง บรรยากาศในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นสาระหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ของการเรียนการสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งผลการศึกษาพบว่า เมื่อผู้เรียนได้รับการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญาแล้ว นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนเรียนอันเนื่องมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามทฤษฎีพหุปัญญาซึ่งเป็นแผนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่มุ่งพัฒนาความสามารถทั้ง 8 ด้านของผู้เรียนตามทฤษฎีพหุปัญญา ตลอดจนช่วยให้ความมุ่งมั่นของผู้เรียนมีสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (เนตรดาว มุ่งหมาย, ประสาท เนื่องเฉลิม, และประยูร วงศ์จันทร์, 2556: 7-8)

นอกเหนือจากการจัดการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษาแล้ว การพัฒนาพหุปัญญาของเด็กสามารถเกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรที่จะศึกษาการเล่นของเด็กซึ่งเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับเด็กอย่างใกล้ชิด ในแง่มุมของการพัฒนาพหุปัญญาตามทฤษฎีของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ โดยเฉพาะการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์ พบว่ามีจำนวนชนิดการเล่นถึง 145 ชนิด และมีบทบาทในชีวิตของเด็กล้านนาในปัจจุบันน้อยลงอย่างต่อเนื่อง ดังผลการศึกษาของมณีนชวาส จินตพิทักษ์ และธิดินัดดา จินาจันทร์ ที่พบว่าจำนวนการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาที่ยังเป็นที่นิยมเล่นในปัจจุบันนี้มีจำนวนลดน้อยลงเกือบ 50% โดยเฉพาะการเล่นที่ใช้พื้นที่เล่นตามธรรมชาติ เช่น การเล่นซี้เบาซึ่งต้องใช้พื้นที่บริเวณพื้นที่ทรายริมตลิ่ง การเล่นซี้แนตน้ำที่ต้องเล่นในพื้นที่ริมแม่น้ำ หรือการเล่นที่ต้องใช้ผู้เล่นเป็นกลุ่ม มีรูปแบบการเล่นที่ต้องใช้ทักษะทางร่างกาย หรือการเล่นที่ใช้พื้นที่กว้าง เช่น การเล่นตีวงล้อซึ่งเป็นการแข่งขันตีวงล้อไปบนถนนที่มีระยะยาว หรือการเล่นเตย การเล่นซี้แนต เป็นต้น (มณีนชวาส จินตพิทักษ์ และ ธิดินัดดา จินาจันทร์, 2556) ซึ่งหากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาแต่ละชนิดนั้นมีส่วนส่งเสริมให้เกิดปัญญาในด้านต่าง ๆ ได้อย่างไร จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาปัญญาการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาให้กลับมามีบทบาทในชีวิตของเด็กล้านนาอีกครั้งหนึ่ง ไม่ว่าจะผ่านการปฏิบัติทางการศึกษาในโรงเรียน การส่งเสริมจากทางบ้าน หรือการต่อยอดใช้งานในรูปแบบต่าง ๆ

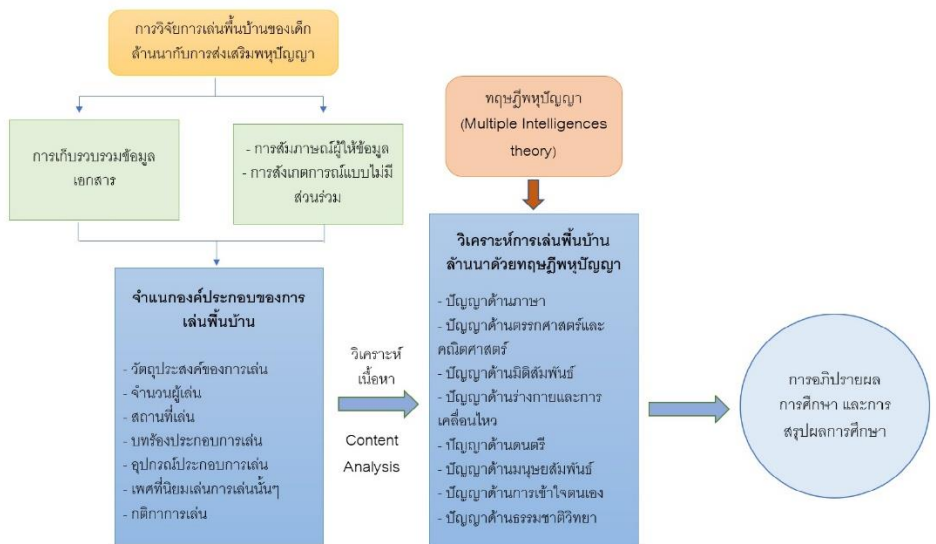
การวิจัยเรื่องนี้จะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาซึ่งเป็นข้อมูลตีพิมพ์ประเภทผสม ทั้งที่ปรากฏในเอกสารและการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้ทฤษฎีพหุปัญญา (Multiple Intelligences) ของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ (Howard Gardner)

เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้ทราบว่าการเล่นพื้นบ้านล้านนามีองค์ประกอบของการเล่นอย่างไรบ้าง และการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาแต่ละชนิคนั้นสามารถช่วยส่งเสริมทักษะหรือปัญญาด้านใดได้บ้างจากปัญญาทั้ง 8 ด้านตามทฤษฎีพหุปัญญา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจำแนกองค์ประกอบของการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาแต่ละชนิด
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาแต่ละชนิดกับการส่งเสริมพัฒนาการและปัญญาในด้านต่าง ๆ ตามทฤษฎีพหุปัญญาของไฮเวิร์ต การ์ดเนอร์

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ขอบเขตการศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาจากสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือเล่ม 1-15 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการเล่นของเด็กในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย จึงอนุมานว่าเป็นการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาในพื้นที่สามจังหวัดดังกล่าว โดยไม่ครอบคลุมการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาในพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ

ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาวิจัยการเล่นพื้นบ้านของเด็กที่นิยมเล่นทั้งในอดีตและปัจจุบันในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษานี้เก็บข้อมูลในระหว่างปีพ.ศ.2554-2555

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) การเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนา จำนวน 145 ชนิด โดยได้มาจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในสารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคเหนือและจากการปฏิบัติงานภาคสนามทางคติชนวิทยา และ 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนศิริชัยนิมิต อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างตามสะดวกหรือสมัครใจ (Convenient or Volunteer Sampling) เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลทั้ง 20 คนนั้น คัดเลือกจากนักเรียนที่ศึกษาในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนศิริชัยนิมิต โดยไม่จำกัดเพศ ผู้ให้ข้อมูลทั้งหมดมีประสบการณ์และมีความเชี่ยวชาญในการเล่นพื้นบ้านเป็นอย่างดี อีกทั้ง โรงเรียนศิริชัยนิมิต ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่วาง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ระหว่างความเป็นเมืองและชนบท อีกทั้งยังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับศูนย์เรียนรู้กลุ่มผู้ยสสอนหลานของพ่ออุ๊ยใจคำ ตาปัญญา ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกัน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่คัดเลือกนั้นจึงน่าจะมีประสบการณ์ในการเล่นที่หลากหลายและเหมาะสมที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูล

3. เครื่องมือการวิจัย

แบบบันทึกข้อมูลการเล่น ใช้เพื่อบันทึกรายละเอียดของการเล่นพื้นบ้านของเด็กแต่ละชนิด โดยจำแนกตามประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ ชื่อของการเล่นและชื่อเรียกอื่น ๆ วัตถุประสงค์ในการเล่น จำนวนผู้เล่น โอกาสในการเล่น ระยะเวลาในการเล่น กติกาการเล่น ขั้นตอนการเล่น

เพศที่นิยมเล่นการเล่นนั้น ๆ สถานที่เล่น เพลงหรือบทร้องประกอบการเล่น อุปกรณ์ประกอบการเล่น และรูปแบบของสนาม ซึ่งประเด็นเหล่านี้จะนำไปสู่การจำแนกองค์ประกอบของการเล่นที่บ้านของเด็กล้านนา

แบบสัมภาษณ์เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์นี้ใช้เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพื่อตรวจสอบการรับรู้และประสบการณ์ที่มีต่อการเล่นที่รวบรวมได้จากเอกสาร และเก็บข้อมูลการเล่นที่นอกเหนือจากชุดข้อมูลที่มีอยู่ โดยอ้างอิงประเด็นต่าง ๆ จากแบบบันทึกข้อมูลการเล่น โดยเพิ่มรายละเอียดในประเด็นของความนิยมและความชื่นชมของเด็กที่มีต่อการเล่นแต่ละชนิด

การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ใช้เพื่อเก็บข้อมูลการเล่นในระหว่างที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้เล่นการเล่นในระหว่างหยุดพักเที่ยงหรือในเวลา

อุปกรณ์การเก็บข้อมูลวิจัย

ผู้วิจัยใช้การจดบันทึก การบันทึกเสียง การถ่ายภาพนิ่ง และภาพเคลื่อนไหว เพื่อช่วยเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ให้ข้อมูลและสาธิตการเล่นแต่ละชนิด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลจากเอกสาร

ข้อมูลการวิจัยในเบื้องต้นได้ถูกเก็บรวบรวมจากสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคเหนือ เล่มที่ 1-15 จำนวน 139 ชนิด ซึ่งถือเป็นเอกสารการเก็บรวบรวมข้อมูลการเล่นที่บ้านล้านนาที่สมบูรณ์ที่สุด โดยข้อมูลถูกเก็บรวบรวมถึงปีพ.ศ.2538 และย้อนขึ้นไปจนถึงช่วงประมาณปีพ.ศ.2500 เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลการเล่นของเด็กล้านนา

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารแล้ว จึงนำไปใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างว่ามีประสบการณ์การเล่นการเล่นแต่ละชนิดหรือไม่ มีความแตกต่างหรือไม่ อย่างไร รวมถึงการเก็บข้อมูลการเล่นอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากข้อมูลจากเอกสาร โดยจะสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ ตามแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูลการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

เมื่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสาธิตการเล่น ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลการเล่น โดยใช้กล้องถ่ายภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวเป็นอุปกรณ์ช่วยในการบันทึกข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์แล้ว ผู้วิจัยได้จำแนกหมวดหมู่ของการเล่นแต่ละชนิดออกมาตามองค์ประกอบต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ วัตถุประสงค์ของการเล่น จำนวนผู้เล่น สถานที่เล่น กติกาและวิธีการเล่น เพลงหรือบทร้องประกอบการเล่น อุปกรณ์ประกอบการเล่น และเพศที่นิยมเล่นการเล่นชนิดนั้น ๆ โดยหมวดหมู่ที่จำแนกออกมานี้จะเชื่อมโยงให้เห็นถึงการส่งเสริมสติปัญญาในด้านต่าง ๆ ตามทฤษฎีพหุปัญญาของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ จากนั้นจึงนำอารายละเอียดของการเล่นแต่ละชนิดมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ว่ารายละเอียดในองค์ประกอบของการเล่นสามารถส่งเสริมปัญญาในด้านต่าง ๆ ได้อย่างไรบ้าง

ผลการศึกษา

องค์ประกอบของการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนา

จากการศึกษารายละเอียดของการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาที่เก็บรวบรวมได้จากเอกสารและการสัมภาษณ์จำนวน 145 ชนิดนั้น พบว่าสามารถจำแนกองค์ประกอบของการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาได้ 7 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์ของการเล่น สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) การเล่นเพื่อเริ่มต้นการเล่นอื่น เป็นการเล่นเพื่อหาผู้ที่แพ้เพื่อนำไปสู่การเล่นอื่น ๆ ต่อไป เช่น การเล่นโตโป้งซึ่งตรงกับการเล่นเป่ายี่งอของภาคกลาง หรือการเล่นโหวดแป๊ะซึ่งตรงกับการเล่นโอบอวยออกของภาคกลาง เป็นต้น 2) การเล่นเพื่อความเพลิดเพลิน เป็นการเล่นที่ไม่มีจุดประสงค์ที่จะแข่งขัน แต่เป็นเล่นเพื่อความเพลิดเพลินซึ่งจะเล่นเพียงลำพังก็ได้ หรือเล่นเป็นคู่หรือเป็นกลุ่มก็ได้ เช่น การเล่นเป่าปี่ตอเฟื่อง การเล่นเกี่ยวเกสรดอกชอมภอ แต่การเล่นเพื่อความเพลิดเพลินบางชนิดอาจจะเปลี่ยนวัตถุประสงค์การเล่นไปเป็นการเล่นเพื่อการแข่งขันก็ได้ ขึ้นอยู่กับการตกลงกันของผู้เล่น เช่น การมัดดอกบัวหรือมัดหม้อขางที่อาจจะเล่นเพื่อความเพลิดเพลินเป็นกลุ่ม แต่อาจจะเปลี่ยนเป็นการเล่นเพื่อแข่งขันก็ได้ หากผู้เล่นต้องการแบ่งทีมเพื่อแข่งขันกัน และ 3) การเล่นเพื่อการแข่งขัน มีวัตถุประสงค์ในการเล่นเพื่อหาผู้ชนะหรือทีมที่ชนะ

2. จำนวนผู้เล่น แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) การเล่นเพียงลำพังหรือการเล่นเดี่ยว มักพบในการเล่นเพื่อความเพลิดเพลิน 2) การเล่นเป็นคู่ พบในการเล่นที่มีวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประเภท และ 3) การเล่นที่ใช้ผู้เล่น 3 คนขึ้นไป มักพบในการเล่นที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเริ่มต้นการเล่นอื่น และการเล่นเพื่อการแข่งขันมากกว่าการเล่นเพื่อความเพลิดเพลิน

3. สถานที่เล่น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การเล่นกลางแจ้งและการเล่นในร่ม การเล่นกลางแจ้งส่วนใหญ่มักจะใช้ประโยชน์จากพื้นที่และสิ่งใกล้ตัวมาประกอบการเล่น เช่น การเล่นขึ้นแนดซอน จะใช้ตอไม้ รากไม้ หรือสิ่งใด ๆ ที่สูงกว่าพื้นดินเป็นสิ่งประกอบการเล่น การเล่นกลางแจ้งมักจะใช้พื้นที่ค่อนข้างกว้าง เป็นการเล่นที่ใช้การเคลื่อนไหวร่างกายค่อนข้างมาก การเล่นในพื้นที่ธรรมชาติ เช่น ในแม่น้ำ ท่าน้ำ ริมน้ำ จัดเป็นการเล่นกลางแจ้งเช่นกัน ส่วนการเล่นในร่ม มักใช้พื้นที่เล็กกว่า หรือเป็นการเล่นที่อยู่นิ่งกับที่มากกว่า การเคลื่อนไหว เช่น การเล่นเป่าหนังว่อง การเล่นหมากเก็บ การเล่นตีดเม็คป่าขาม เป็นต้น

4. กติกาและวิธีการเล่น กติกาการเล่นมีความสัมพันธ์กับวิธีการเล่น ซึ่งมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับการเล่นแต่ละชนิด บางครั้งกติกาการเล่นสามารถเปลี่ยนแปลงไป ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของผู้เล่นว่าจะตกลงกันเช่นใด

5. บทเพลง บทร้องประกอบการเล่น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การเล่นที่มีบทเพลงหรือบทร้องประกอบการเล่น เช่น การเล่นโป๊ปป๊อป การเล่นซ็อดอกไม้ และการเล่นที่ไม่มีบทเพลงหรือบทร้องประกอบ

6. อุปกรณ์ประกอบการเล่น แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ การเล่นที่ใช้อุปกรณ์การเล่น ของเล่นประกอบการเล่น เช่น การเล่นเต่ากะลา การเล่นตีวงล้อ การเล่นโดดหนังว่อง เป็นต้น และการเล่นที่ไม่จำเป็นต้องใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่น เช่น การเล่นลิกก้องก้อ การเล่นโป๊ปป๊อป เป็นต้น

7. เพศที่นิยมเล่น แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การเล่นที่นิยมเล่นในกลุ่มเด็กผู้หญิง การเล่นที่นิยมเล่นในกลุ่มเด็กผู้ชาย และการเล่นที่นิยมเล่นโดยไม่จำกัดเพศ

จากองค์ประกอบทั้ง 7 องค์ประกอบข้างต้นนั้น เป็นการอธิบายรายละเอียดของการเล่นแต่ละชนิด ซึ่งสามารถนำไปวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีพหุปัญญาของไฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ได้ค่อนข้างชัดเจน

การเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนากับการส่งเสริมพหุปัญญาทั้ง 8 ด้าน

ทฤษฎีพหุปัญญาเป็นทฤษฎีที่โฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ นักจิตวิทยาพัฒนาการชาวอเมริกัน ได้พัฒนาขึ้นในช่วงระหว่างปลายทศวรรษ 1970 ถึงต้นทศวรรษ 1980 โดยเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความฉลาดทางปัญญาใน 8 ด้าน ได้แก่ ปัญญาด้านภาษา (Linguistic Intelligence) ปัญญาด้านตรรกศาสตร์และคณิตศาสตร์ (Logical Mathematical Intelligence) ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (Visual-Spatial Intelligence) ปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily-Kinesthetic Intelligence) ปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence) ปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์หรือการเข้ากับผู้อื่น (Inter-Personal Intelligence) ปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง (Intra-Personal Intelligence) และ ปัญญาด้านธรรมชาติวิทยา (Naturalist Intelligence) ซึ่งในภายหลังได้เพิ่มปัญญาด้านที่ 9 เข้ามา คือ ปัญญาด้านการคิดใคร่ครวญ (Existential Intelligence) แต่งานวิจัยนี้ไม่นำปัญญาด้านที่ 9 มาศึกษาเนื่องจากพิจารณาแล้วว่าเป็นปัญญาที่จำเป็นต้องใช้ประสบการณ์ชีวิตในการคิดใคร่ครวญ ในเชิงปรัชญา ซึ่งน่าจะปรากฏในวัยผู้ใหญ่ที่มีประสบการณ์ชีวิตพอสมควรแล้ว ปัญญาด้านที่ 9 จึงไม่อาจจะปรากฏในเด็ก

จากทฤษฎีพหุปัญญาของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ เห็นว่าคนแต่ละคนอาจจะพัฒนาพหุปัญญาทั้ง 8 ด้านนี้ทั้งในด้านส่วนบุคคลหรือองค์กรเพื่อที่จะพัฒนาศักยภาพ ช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งของตนเองและสังคมที่อาศัยอยู่ โดยแต่ละคนไม่จำเป็นที่จะต้องมียุปัญญาทั้ง 8 ด้านนี้ในระดับสูงหรือเท่าเทียมกันหมดทั้ง 8 ด้าน และทฤษฎีพหุปัญญาของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ เชื่อว่าปัญญาหรือความฉลาดของมนุษย์นั้นเป็นส่วนผสมระหว่างศักยภาพที่ได้รับสืบทอดมาจากสายเลือดและทักษะที่สามารถพัฒนาขึ้นมาในภายหลังโดยผ่านประสบการณ์ชีวิตที่ต้องเรียนรู้อย่างหลากหลาย (Davis [et al], 2011: 485-486) ปัจจุบันนี้ ทฤษฎีพหุปัญญาได้ถูกนำมาใช้ในแวดวงการศึกษาอย่างกว้างขวาง เนื่องจากทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นและยอมรับในความแตกต่างของผู้เรียนที่มีความฉลาดทางปัญญาแตกต่างกัน การนำเอาทฤษฎีพหุปัญญาไปช่วยในการพัฒนาหลักสูตรต่าง ๆ จึงทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองได้ดีไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ หรือการใช้ชีวิตในสังคมร่วมกับผู้อื่น (นฤกร ประมายนต์ และคณะ, 2558, วัฒนา ปุญญฤทธิ์, 2553, ทัดดาว ส่องแสงจันทร์ และคณะ, 2557, เกศสุดา แสนนามวงศ์, 2559 และธนลาวัฒน์ เพ็ชรคำ, 2561)

ผลการวิจัยพบว่าการเล่นแต่ละชนิดล้วนแต่มีส่วนช่วยในการส่งเสริมปัญญาอย่างน้อย 1 ด้าน โดยปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily-Kinesthetic Intelligence) จะปรากฏอยู่ในการเล่นทุกชนิด ส่วนปัญญาด้านอื่น ๆ จะปรากฏตามองค์ประกอบที่มีในการเล่นชนิดนั้น ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ปัญญาด้านภาษา (Linguistic-Verbal Intelligence) คือความสามารถในการใช้ภาษาอย่างถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ วัตถุประสงค์ความหมายของคำ สามารถสื่อสารเชื่อมโยงภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่มีปัญญาในด้านนี้จะสามารถเลือกใช้คำต่าง ๆ ได้ดี ไม่ว่าจะเป็นด้านการพูดหรือการเขียน ทั้งการเขียนบรรยายเรื่องราวต่าง ๆ การจดจำเรื่องราวต่าง ๆ ไปจนถึงการอ่าน การเล่นที่ส่งเสริมปัญญาด้านภาษาจะเป็นการเล่นที่มีบทร้องหรือเพลงประกอบการเล่น แม้ว่าเนื้อหาของเพลงหรือบทร้องเหล่านั้นอาจจะไม่มีใจความที่ชัดเจน เป็นเพียงการออกเสียงให้คล้องจองกันไป โดยมักจะยึดการพ้องเสียงสระเป็นส่วนใหญ่ แต่เนื้อร้องหรือบทเพลงเหล่านั้นก็ช่วยให้เด็ก ๆ ได้จดจำเนื้อร้อง เพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับคำและเสียง ฝึกให้เด็กเป็นคนช่างสังเกตถึงการคล้องจองของเสียง เป็นต้น เช่น บทร้อง “โป๊นโป๊น หางงอก บ่าต้องบ่าแต่ง คนโตบ่าเล่น โป๊นโป๊นออกไป” ในการเล่นโป๊นโป๊น หรือบทร้อง “มง มง มง คนโตบ่าลงเป้นแนตหัวตา” ในการเล่นซี่แนต หรือบางครั้งมีการใช้ชอว์อว หรือบทซอลัน ๆ ที่มีเนื้อหาวนซ้ำกันไปมาเป็นบทร้องประกอบการเล่น เช่น “ไปเจ้าพี่ไป ไปเกี่ยวหญ้าไซหญ้าปล้อง สองคนพี่น้องไปเกี่ยวหญ้าปล้องหญ้าไซ ไปเจ้าไป ไปเกี่ยวหญ้าไซหญ้าปล้อง สองคนพี่น้องไปเกี่ยวหญ้าปล้องหญ้าไซ” เป็นต้น

การเล่นบางชนิดจะมีถ้อยคำให้ผู้เล่นต้องพูดหรือร้องโต้ตอบกันเป็นบทสนทนา ยาว ๆ เช่น การเล่น “ซื่อดอกไม้” ซึ่งดัดแปลงมาจากการเล่นซี่แนตแต่เดิมนั้น ก็จะมีบทสนทนาที่มีรูปแบบการโต้ตอบที่ตายตัวและค่อนข้างยาว แต่เด็ก ๆ ผู้เล่นจะสามารถจดจำบทร้องเหล่านั้นได้ผ่านการเล่น ซึ่งนอกจากการได้ฝึกฝนทักษะด้านภาษาดังที่กล่าวมาแล้ว เนื้อหาหรือรายละเอียดในบทร้องบางบทยังเป็นการสะท้อนวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมของชาวล้านนาซึ่งเด็ก ๆ จะได้ซึมซับวัฒนธรรมเหล่านั้นตั้งแต่ยังเด็กผ่านการเล่นอีกด้วย

2. ปัญญาด้านตรรกศาสตร์และคณิตศาสตร์ (Logical-Mathematical Intelligence) คือความสามารถทางด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ การหาเหตุผล การตระหนักรู้ถึงรูปแบบหลาย ๆ แบบ การวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีตรรกะ คนที่มีปัญญาด้านตรรกศาสตร์และคณิตศาสตร์จะสามารถคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบเกี่ยวกับตัวเลข รูปแบบของ

ความสัมพันธ์และความเชื่อมโยง ซึ่งการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนามีหลายชนิดที่ช่วยส่งเสริมทักษะหรือปัญญาด้านตรรกศาสตร์และคณิตศาสตร์ เช่น การเล่นโตโป้งหรือเป่าอังกูบที่มีกติกาการเล่นเพื่อหาผู้แพ้ ผู้ชนะ โดยการทำมือเป็นรูปร่างต่าง ๆ เช่น ด้อน กรรไกร และกระดาด จะมีความหมายและความสัมพันธ์ในเชิงอำนาจที่เกี่ยวข้องเนื่องกัน ซึ่งเด็ก ๆ จะเรียนรู้และเข้าใจเหตุผลว่าเหตุใดเครื่องหมายหนึ่งจึงชนะเครื่องหมายหนึ่งและแพ้อีก ความหมายหนึ่ง หรือการเล่นโหวาแป๊ะก็จะส่งเสริมให้เด็กได้เรียนรู้และเข้าใจถึงเหตุผลว่า การทำมือคว่ำและหงายจะทำให้ชนะหรือแพ้ได้อย่างไร ในสถานการณ์ใด เป็นต้น

ในขณะที่เดียวกัน การเล่นหลายชนิดมีส่วนช่วยส่งเสริมปัญญาด้านคณิตศาสตร์ เช่น การคิดคำนวณทั้งด้านตัวเลขและการคำนวณด้านอื่น ๆ ดังตัวอย่างการทายจำนวนเม็ดมะขามเพื่อหาลำดับผู้เล่น จะช่วยให้เด็กได้นับจำนวนเม็ดมะขามและเข้าใจเหตุผลว่าจำนวนตัวเลขที่มากกว่าจะมีความสำคัญมากกว่าและสามารถได้สิทธิ์ในการเล่นเป็นลำดับแรก นอกจากนั้นยังช่วยให้เด็กคาดเดาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนเม็ดมะขามกับรูปร่างของมือที่กำเม็ดมะขามเหล่านั้นไว้ ซึ่งช่วยให้เด็กทำความเข้าใจในเหตุผลของความสัมพันธ์นั้น หรืออาจจะสร้างกลวงด้วยการทำรูปร่างของมือที่กำเม็ดมะขามด้วยก็ได้เช่นกัน

3. ปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (Visual-Spatial Intelligence) คือความสามารถในการมองเห็นสิ่งของอย่างมีมิติ สามารถนำเอาข้อมูลด้านมิติออกมาให้เป็นภาพได้ ผู้ที่มีปัญญาในด้านนี้มักจะเป็นคนที่สามารถอ่านแผนที่ได้อย่างถูกต้อง สามารถมองเห็นภาพจิ๊กซอว์ ชิ้นเล็ก ๆ มาประกอบเป็นภาพใหญ่ได้อย่างถูกต้อง หรือเข้าใจรูปแบบต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดาย เป็นต้น

การเล่นของเด็กล้านนามีหลายชนิดที่ช่วยส่งเสริมให้เด็กสามารถมองเห็นสิ่งต่าง ๆ อย่างมีมิติ เช่น การเล่นพญาสีมงายหรือในบางพื้นที่เรียกว่าการเล่นขุนแผนแหกค่าย ซึ่งเป็นการเล่นที่ประกอบด้วยแท่งไม้รูปทรงสี่เหลี่ยมหลายรูปทรง เช่น สีเหลี่ยมจัตุรัสเล็ก สีเหลี่ยมจัตุรัสใหญ่ สีเหลี่ยมผืนผ้า ประกอบอยู่ในกรอบไม้ วิธีการเล่นนั้น ผู้เล่นจะต้องพยายามนำเอาแท่งไม้สี่เหลี่ยมจัตุรัสใหญ่ออกไปให้ได้โดยการเลื่อนแท่งไม้อื่น ๆ เพื่อเปิดทางให้แท่งไม้สี่เหลี่ยมจัตุรัสนั้น การเล่นนี้จะทำให้เด็กเข้าใจเรื่องรูปทรงและความสัมพันธ์ของการเคลื่อนที่ของแท่งไม้แต่ละชิ้นว่าจะทำให้เกิดช่องว่างเป็นรูปทรงอย่างไรต่อไปเพื่อเป็นช่องทางให้แท่งไม้สี่เหลี่ยมจัตุรัสใหญ่สามารถเคลื่อนออกไปได้ หรือการเล่นอื่น ๆ เช่น ตาไม้คืด ตาไม้โด ซึ่งมีการขีดเส้นให้เป็นตารางสำหรับเหยียบและกระโดด จะช่วยให้เด็กเข้าใจถึงรูปทรงเรขาคณิตที่แต่ละช่องมีความหมายและกติกาในการเล่นแตกต่างกันไป เป็นต้น

4. ปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily-Kinesthetic Intelligence) คือความสามารถในการหยิบจับวัตถุต่าง ๆ ได้อย่างคล่องแคล่ว มีความสามารถในการใช้ร่างกายได้เป็นอย่างดี เก่งในการเคลื่อนไหวร่างกาย การควบคุมร่างกาย เป็นต้น การเล่นพื้นบ้านของเด็กกล้านาทุกชนิดช่วยส่งเสริมปัญญาหรือพัฒนาการด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว ซึ่งสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ การเล่นที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ และพัฒนาการของกล้ามเนื้อมัดเล็ก โดยการเล่นส่วนใหญ่ที่ส่งเสริมพัฒนาการของกล้ามเนื้อมัดใหญ่นั้นมักจะเป็นการเล่นกลางแจ้งและการเล่นที่แบ่งผู้เล่นเป็นทีมที่ผู้เล่นจะต้องเคลื่อนไหวร่างกาย ไม่ว่าจะเดิน วิ่ง เลี้ยว หมอบ การเคลื่อนไหวร่างกายในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การเล่นเกมช้อนผ้า ที่ผู้เล่นหนึ่งคนจะต้องเดินรอบวงเพื่อหาจังหวะเอาผ้าหรือตุ๊กตาวางไว้ด้านหลังของผู้เล่นคนใดคนหนึ่งที่นั่งล้อมวงกันอยู่ เมื่อผู้เล่นในวงรู้ตัวจะต้องรีบลุกเพื่อหยิบผ้าหรือตุ๊กตานั้นวิ่งไล่ผู้เล่นคนแรก การเล่นนี้จึงเป็นการช่วยให้เด็กได้ฝึกฝนตนเองให้เคลื่อนไหวร่างกายให้คล่องแคล่วทั้งการลุก การนั่ง การเดิน การวิ่งไล่ การแกว่งแขน ฯลฯ หรือการเล่นอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นโยคะ ลิงชิงบอล วิ่งเปี้ยว ดี เตย ชีแอนด์ ก๊อบแก๊ป โกงแก๊ง ฯลฯ ล้วนแต่เป็นการเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการของกล้ามเนื้อมัดใหญ่อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะพัฒนาการกำลังแขน กำลังขา ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของร่างกายที่จะทำให้เด็กสามารถทรงตัว ยึดเหยียดกล้ามเนื้อ เคลื่อนไหวได้อย่างคล่องแคล่วและมีประสิทธิภาพ

ส่วนการเล่นพื้นบ้านของเด็กกล้านาที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการของกล้ามเนื้อมัดเล็กนั้น ปรากฏอยู่ในการเล่นหลายชนิด เช่น การเล่นจี่หุบ การเล่นโตโป้ง การติดเม็ดมะขาม ซึ่งต้องใช้มือให้เป็นรูปร่างต่าง ๆ การจะบังคับมือให้ได้ดังใจนั้นจะต้องมีกล้ามเนื้อมัดเล็กที่แข็งแรง การเล่นเหล่านี้จะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กบริเวณมือและนิ้วได้เป็นอย่างดี หรือการเล่นเป่าหนังว่อง การเล่นเป่าปี่ตอเฟือง ก็เป็นการส่งเสริมพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กบริเวณปากในการบังคับทิศทางลมและความแรง เป็นต้น นอกจากนี้การเล่นพื้นบ้านล้านนาที่ส่งเสริมพัฒนาการของกล้ามเนื้อมัดเล็ก มักจะเป็นการเล่นที่ใช้ของเล่นหรืออุปกรณ์การเล่นประกอบ เช่น กำหมุ่น คีอปเตอร์ไม้ไผ่ เต่ากะลา เป็นต้น

การเล่นของเด็กกล้านาเกือบทั้งหมดจึงเป็นการส่งเสริมปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหวได้เป็นอย่างดี โดยส่งเสริมพัฒนาการทั้งกล้ามเนื้อมัดใหญ่ และกล้ามเนื้อมัดเล็ก อันจะทำให้เด็ก ๆ มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์

5. **ปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence)** คือความสามารถในการคิดเกี่ยวกับ จังหวะ เสียง รูปแบบของโน้ตดนตรี ผู้ที่มีปัญญาด้านนี้มักจะเป็นผู้ที่มีความชื่นชอบดนตรีเป็น อย่างมาก เช่นเดียวกับความสามารถด้านการเล่นดนตรีและการประพันธ์เพลง การควบคุม การบรรเลง เป็นต้น การเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาหลายชนิดมีบทร้องประกอบ แต่มักจะเป็น บทร้องสั้น ๆ ทำนองเพลงง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน มักจะคาบเกี่ยวกับเพลงกล่อมเด็กและเพลงเด็ก ซึ่งผู้ใหญ่มักใช้ร้องเพื่อเล่นกับเด็กให้เพลิดเพลิน หรือกล่อมให้เด็กเคลิ้มหลับ บทร้องจึงมี ทำนองเพลงง่าย ๆ ประกอบเข้าไปด้วย การที่เด็กได้ร้องบทเพลงต่าง ๆ เหล่านี้ไปในช่วง การเล่นจึงเป็นการช่วยส่งเสริมปัญญาด้านดนตรีและมักจะเชื่อมโยงกับปัญญาด้านภาษาด้วย เช่นกัน แต่อย่างไรก็ตาม การเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาที่ส่งเสริมปัญญาด้านดนตรีอย่าง ชัดเจนนั้นมีไม่มากนัก อาจจะปรากฏในบทร้องที่เด็ก ๆ ใช้ร้องประกอบการเล่น เช่น บทขอ ร้องที่ใช้ทำนองขอพามาตัดแปลงนั่นเอง

6. **ปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์หรือการเข้ากับผู้อื่น (Inter-Personal Intelligence)** คือ ความสามารถที่จะเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นได้ไว ได้รับความตั้งใจและความปรารถนา ของผู้อื่นได้ รวมถึงการโต้ตอบกับคนอื่น ๆ ได้อย่างดี คนที่มีปัญญาด้านนี้มักจะสื่อสารกับ ผู้อื่นด้วยคำพูดที่ดี และยังสามารถสื่อสารโดยไม่ใช้คำพูดได้ดีด้วยเช่นกัน สร้างความสัมพันธ์ ทางบวกกับคนอื่น ๆ เป็นผู้ที่แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกลุ่มได้ดี

การเล่นของเด็กล้านนาส่วนใหญ่ที่ส่งเสริมปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์หรือการเข้า กับผู้อื่น (Inter-Personal Intelligence) นั้นมักจะเป็นการเล่นที่เล่นเป็นคู่หรือเป็นทีม ซึ่งเป็นการ เล่นที่ทำให้ผู้เล่นได้เรียนรู้ที่จะเล่นกับผู้อื่นได้อย่างราบรื่นอยู่แล้ว การเล่นแต่ละอย่างจึงเป็น การส่งเสริมให้เกิดความสามารถที่จะเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นได้ไว ได้รับความตั้งใจ และความปรารถนาของผู้อื่นได้ แม้ว่าการเล่นหลายชนิดจะเป็นการแข่งขันเพื่อหาผู้แพ้ผู้ชนะ แต่การเล่นก็สอนให้เด็กมีน้ำใจนักกีฬา เห็นใจ เอื้อเฟื้อผู้อื่นในตลอดระยะเวลาการเล่นด้วย เช่นกัน ซึ่งความเห็นใจนี้จะเป็นการช่วยสร้างปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์ได้เป็นอย่างดี เช่น การเล่นโดดหนึ่งร้อง หรือการเล่นกระโดดเชือกที่ระดับความยากของการเล่นจะเพิ่มขึ้น ตามจำนวนตาที่เล่น ในตาท้าย ๆ เป็นการกระโดดข้ามเชือกหนึ่งยางที่จะสูงในระดับศีรษะและ เหนือศีรษะ ซึ่งผู้เล่นบางคนอาจจะไม่มีความสามารถพอที่จะกระโดดข้ามไปได้ ผู้เล่นคนอื่น ๆ จะเปิดโอกาสให้ผู้เล่นคนนั้นเล่นผ่านตานั้นไปได้ด้วยการเพิ่มกติกาเพื่อช่วยเหลือ อาทิ ผู้เล่น ที่ประเมินตัวเองว่าไม่สามารถเล่นตานั้นได้จะขอความช่วยเหลือจากผู้เล่นคนอื่น ๆ ซึ่งผู้เล่น

ทั้งหมดทั้งฝ่ายตนเองและฝ่ายตรงข้ามจะเพิ่มกติกา ข้อตกลงขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือผู้เล่นคนนั้น เป็นต้น

นอกจากนั้นแล้ว การเล่นเป็นคู่หรือเป็นทีม เป็นโอกาสที่ทำให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี เด็ก ๆ จะเรียนรู้นิสัยใจคอกของเพื่อนที่เล่นด้วยกัน และใช้ทักษะการเรียนรู้ไปใช้ในบางสถานการณ์เพื่อประดับประดาให้การเล่นนั้นผ่านไป อย่างราบรื่น ไม่มีปัญหาระหว่างผู้เล่นด้วยกัน

7. **ปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง (Intra-Personal Intelligence)** คือความสามารถในการรู้จักและตระหนักรู้ในตนเอง สามารถรู้เท่าทันตนเอง ควบคุมการแสดงออกอย่างเหมาะสมตามกาลเทศะ และสถานการณ์ รู้ว่าเมื่อไหร่ควรเผชิญหน้า เมื่อไหร่ควรหลีกเลี่ยง รู้จุดอ่อนหรือข้อบกพร่องของตนเอง และขณะเดียวกันก็รู้ว่าตนเองมีจุดแข็งหรือความสามารถ เรื่องใด ผู้ที่มีปัญญาด้านนี้จะเป็นคนที่สามารถวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อนของตนเองได้ดี มักจะสนุกไปกับการวิเคราะห์ทฤษฎีต่าง ๆ และแนวคิดต่าง ๆ มีความตระหนักรู้ในตนเองอย่างลึกซึ้ง เข้าใจอารมณ์ของตนเองเป็นอย่างดี

การเล่นของเด็กล้านนาหลายชนิดเปิดโอกาสให้เด็กผู้เล่นได้ประเมินความสามารถของตนเองอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะการเล่นที่ใช้ทักษะทางร่างกายและการเคลื่อนไหว เพราะการเล่นของเด็กมักจะเล่นรวมกันในกลุ่มเด็กหลากหลายอายุ ทำให้เกิดความแตกต่างทางด้านร่างกาย ความสามารถที่ขึ้นอยู่กับสรีระร่างกาย การเล่นในบางขั้นตอนนี้จึงไม่เหมาะกับเด็กที่มีข้อจำกัดทางกายภาพ เด็ก ๆ จึงมักจะประเมินตนเองแล้วขอความช่วยเหลือหรือต่อเรื่องสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการเล่นของเด็กจึงเป็นการช่วยส่งเสริมปัญญาในการเข้าใจตนเองของเด็กได้ ดังเช่นการเล่นโดดหนึ่งว่องที่ยกตัวอย่างในข้อ 6 ปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์และการเข้ากับผู้อื่นที่กล่าวมาข้างต้น ปัญญาด้านการเข้าใจตนเองมักสัมพันธ์กับปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์และการเข้ากับผู้อื่นซึ่งต้องอาศัยความเห็นอกเห็นใจ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ด้วยเช่นกัน

8. **ปัญญาด้านธรรมชาติวิทยา (Naturalist Intelligence)** คือความสามารถในการรู้จักและเข้าใจธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง เข้าใจกฎเกณฑ์ ปรากฏการณ์และการรังสรรค์ต่าง ๆ ของธรรมชาติ มีความไวในการสังเกตเพื่อคาดการณ์ความเป็นไปของธรรมชาติ ผู้ที่มีปัญญาด้านนี้มักจะสนใจในสิ่งต่าง ๆ เช่น พฤกษศาสตร์ ชีววิทยา สัตววิทยา สามารถจำแนกประเภทของสิ่งมีชีวิตประเภทต่าง ๆ ได้อย่างง่ายดาย มักจะสนุกกับไปทำกิจกรรมกลางแจ้ง เช่น การตั้งแคมป์ การทำสวน การเดินป่า ไม่ชอบเรียนรู้อะไรก็ตามที่ไม่สัมพันธ์กับธรรมชาติ ซึ่งการเล่นของเด็กล้านนาหลายชนิด โดยเฉพาะการเล่นกลางแจ้งจะช่วยส่งเสริมปัญญาด้านธรรมชาติ

วิทยาได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการเล่นกระโดดน้ำ การเล่นขี่ม้า การเล่นเกมกระดาน หอคอยของหรือคอกทางนกยูง การเล่นชายครัวที่ต้องใช้พิชพันธุกรรมชาติใกล้ตัวมาสมมติ เป็นอาหาร ฯลฯ ล้วนแต่ทำให้เด็กได้สัมผัสใกล้ชิดกับพืช สัตว์ และธรรมชาติ แต่ที่น่าเสียดายที่ในปัจจุบันนี้ การเล่นของเด็กกล้านาหลายชนิดที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติได้สูญหายหรือไม่นิยมเล่นกันอีก เพราะเหตุผลด้านสังคมและธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไป

อภิปรายและสรุปผล

ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าการเล่นพื้นบ้านของเด็กกล้านาทุกชนิดสามารถส่งเสริมปัญญาในด้านต่าง ๆ ทั้ง 8 ด้านซึ่งเชื่อว่าปัญญาหรือความฉลาดเหล่านั้นจะช่วยกลมเกลียวให้เด็กได้เติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่มีจิตใจและร่างกายที่สมบูรณ์ และในบรรดาปัญญาทั้ง 8 ด้านนั้น ปัญญาด้านร่างกายและการเคลื่อนไหว (Bodily-Kinesthetic Intelligence) คือปัญญาที่ปรากฏอยู่ในการเล่นทุกชนิด เพราะการเล่นทุกชนิดต้องใช้การเคลื่อนไหวร่างกาย ไม่ว่าจะมากหรือน้อย หรือใช้อวัยวะหรือกล้ามเนื้อส่วนใดในการเคลื่อนไหวแตกต่างกันไป และการเล่นที่เล่นแบบแบ่งทีมเพื่อการแข่งขันมักจะช่วยเสริมพัฒนาการของกล้ามเนื้อมัดใหญ่ในบริเวณแขน ขา เพราะมีการเคลื่อนไหวในการเดิน วิ่ง หมอบ เลี้ยว ดิ่ง ผลัก ฯลฯ ส่วนการเล่นประเภทอื่น ๆ ที่ใช้อุปกรณ์การเล่นประกอบหรือใช้มือเคลื่อนไหวในการเล่นมักจะช่วยเสริมพัฒนาการของกล้ามเนื้อมัดเล็ก ไม่ว่าจะเป็นการเล่นนั้นจะเล่นเพียงลำพัง เป็นคู่ หรือจำนวนมากก็ตามที่นอกจากนั้น การเล่นบางชนิดยังช่วยเสริมปัญญาด้านร่างกายในลักษณะอื่น ๆ เช่น การยืดเหยียดกล้ามเนื้อ การกระโดดและการทรงตัว เป็นต้น

นอกจากปัญญาด้านร่างกายที่ปรากฏเห็นได้อย่างชัดเจนแล้ว ปัญญาด้านอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญญาด้านมนุษยสัมพันธ์หรือการเข้าใจผู้อื่น (Inter-Personal Intelligence) และปัญญาด้านการเข้าใจตนเอง (Intra-Personal Intelligence) เป็นปัญญาที่สามารถเกิดขึ้นได้ควบคู่กันไปจากการเล่น เพราะการเล่นแต่ละชนิด โดยเฉพาะการเล่นที่เล่นเป็นกลุ่มหรือเป็นทีม จะต้องอาศัยความเข้าใจผู้อื่นและเข้าใจตนเองไปพร้อม ๆ กันเพื่อประเมินศักยภาพของตนเองและผู้อื่น อีกทั้งการเล่นด้วยกันเป็นทีม เด็กผู้เล่นจะได้เรียนรู้การแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเรียนรู้การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นในหลายวิธีการด้วยกัน ซึ่งล้วนแต่เสริมความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) และความฉลาดทางศีลธรรม (MQ)

ปัญญาด้านภาษา (Linguistic-Verbal Intelligence) และปัญญาด้านดนตรี (Musical Intelligence) นั้นเป็นปัญญาสองด้านที่มักพัฒนาควบคู่กันไป ซึ่งจะปรากฏในการเล่นที่ใช้ บทพูด บทร้อง หรือบทเพลงประกอบ แต่ลักษณะของเนื้อเพลงและดนตรีที่ปรากฏในการเล่น ส่วนใหญ่นั้นไม่โดดเด่นมากนัก เพราะส่วนใหญ่เป็นบทร้องสั้น ๆ มีจังหวะหรือทำนองที่จดจำได้ง่าย เป็นบทร้องที่มีคำคล้องจองกันไปเรื่อย ๆ ไม่เน้นเนื้อหาเท่าใด เนื้อหาของบทร้องนั้นจึงมักมีความหมายไม่ลึกซึ้งหรือชัดเจนนัก มีเพียงบทร้องซอว่องที่เด็กมักจะร้องประกอบการเล่นหลายชนิดหรือร้องเพื่อความเพลิดเพลินที่คัดแปลงมาจากทำนองของพม่าที่มีเนื้อหาตลกขบขันชัดเจนกว่าบทร้องของการเล่นอื่น ๆ

ส่วนปัญญาด้านตรรกศาสตร์และคณิตศาสตร์ (Logical-Mathematical Intelligence) และปัญญาด้านมิติสัมพันธ์ (Visual-Spatial Intelligence) นั้น เด็ก ๆ จะได้เรียนรู้ปัญญาเหล่านี้ผ่านการเล่นเช่นกัน แม้จะไม่ชัดเจนนักแต่ก็เป็นการส่งเสริมปัญญาในทางอ้อม เช่น ได้เรียนรู้การจัดลำดับ การนับจำนวน การเรียนรู้เรื่องรูปร่าง รูปทรง เป็นต้น สำหรับปัญญาด้านธรรมชาติวิทยา (Naturalist Intelligence) นั้น เด็ก ๆ ได้เรียนรู้จากธรรมชาติที่อยู่รอบข้างจากการเล่น เช่น การเล่นแต่ละชนิดจะเล่นในสถานที่ที่แตกต่างกันไป เด็ก ๆ จะเรียนรู้ถึงลักษณะของพื้นที่ที่เหมาะสมกับการเล่น พื้นที่ลักษณะใดจะส่งผลต่อการเล่นอย่างไร พื้นดิน พื้นหญ้า พื้นปูนนั้นเหมาะสมกับการเล่นประเภทใดบ้าง เป็นต้น หรือแม้แต่การเล่นขายควัวของเด็กล้านนาในอดีตที่ไม่มีของเล่นเหมือนเด็กในยุคปัจจุบัน มักจะใช้ถ้วยขามเก่าที่แตกหักมาเป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่น และใช้วัตถุจากธรรมชาติมาใช้เล่น เช่น ใบอ่อนของต้นहुวงจะนำมาชอยเป็นหมูแดง หรือฉีกใบตองให้เป็นริ้วเพื่อใช้แทนเส้นบะหมี่ ซึ่งล้วนแต่ทำให้เด็กสามารถเข้าใจถึงธรรมชาติของพืชพรรณไม้รอบตัวว่ามีลักษณะอย่างไร เทียบเคียงกับสิ่งของในชีวิตประจำวันที่คุณเคยอย่างไร

จากผลการศึกษา สรุปได้ว่า การเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาทุกชนิดล้วนแต่ช่วยส่งเสริมปัญญาทั้ง 8 ด้านตามทฤษฎีพหุปัญญาของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ทั้งสิ้น แต่มีความเข้มข้นของการส่งเสริมปัญญาที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าทฤษฎีพหุปัญญาของโฮเวิร์ด การ์ดเนอร์ยังขาดปัญญาหรือพัฒนาการอีกหนึ่งด้านคือ ด้านจินตนาการ เพราะการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาหลายชนิดช่วยส่งเสริมให้ผู้เล่นมีจินตนาการเทียบเคียง เช่น การเล่นขายควัว การเล่นตีอบเตอร์ไม้ไผ่ การเล่นผัดดอกบัว เป็นต้น

เป็นที่น่าเสียดายที่การเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาที่หลงเหลือการเล่นในปัจจุบันนี้ จะเหลือจำนวนประมาณ 55% ของการเล่นในอดีต (มณีนวาล จินตพิทักษ์ และธิดินันดา จินาจันทร์, 2556) ซึ่งการเล่นจำนวนประมาณ 60 ชนิดไม่ปรากฏการเล่นแล้วในปัจจุบัน โดยเฉพาะในสังคมเมือง อันเกิดจากสาเหตุหลายประการประกอบกัน อาทิ 1) สภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป แม่น้ำลำคลองที่เน่าเสียหรือตื้นเขิน ไม่เหมาะเป็นสถานที่เล่นของเด็ก จึงทำให้การเล่นหลายชนิดสูญหายไป เช่น การเล่นขี่ बै้า การเล่นโดคน้ำท่า 2) สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โครงสร้างครอบครัวจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวในสังคมเมืองที่ทำให้เด็กขาดปฏิสัมพันธ์กับคนในรุ่นปู่ย่าตายายหรือผู้ใหญ่ที่จะถ่ายทอดการเล่นบางชนิด หรือสนับสนุนการเล่นบางชนิดให้แก่เด็ก รวมถึงการขาดสังคมกับเพื่อนในวัยเดียวกัน เด็ก ๆ ในสังคมเมืองโดยเฉพาะเด็กในหมู่บ้านจัดสรรมักจะไม่มีโอกาสที่จะรวมกลุ่มเล่นกับเพื่อนในพื้นที่กลางของชุมชนเหมือนเด็กล้านนาในอดีต เพราะสภาพแวดล้อมในปัจจุบันนี้อาจจะไม่ปลอดภัยต่อการเล่น 3) วิถีชีวิตเด็กรุ่นใหม่ที่มีภาระในการเรียนมากขึ้น เวลาบ่ายจนถึงเย็นที่เด็กในอดีตสามารถเล่นรวมกลุ่มกันก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในปัจจุบัน เมื่อเด็ก ๆ ต้องเรียนพิเศษ หรือยังใช้เวลายาวนานในการเดินทางกลับบ้าน เด็ก ๆ จึงไม่มีเวลาที่จะเล่นกับเพื่อนในละแวกบ้านเหมือนในอดีต จึงทำให้การเล่นหลายชนิดสูญหายไป และสาเหตุอีกประการหนึ่งคือ 4) การเล่นเกม ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตของเด็กมากขึ้น โดยเฉพาะเกมออนไลน์ที่เอื้อให้เด็กเล่นเพียงลำพัง หรือเล่นกับเพื่อนผ่านสังคมออนไลน์ ไม่ใช่ในชีวิตจริง

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่าการเล่นพื้นบ้านล้านนาทุกชนิดมีส่วนช่วยส่งเสริมปัญญาทั้ง 8 ด้านได้จริง การเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาจึงควรถูกส่งเสริมให้เกิดความนิยมในกลุ่มเด็กขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้เด็กได้มีพัฒนาการในปัญญาทั้ง 8 ด้านอย่างเป็นธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ครอบครัว หรือในพื้นที่โรงเรียน ซึ่งหากเด็กมีการเล่นการเล่นพื้นบ้านเหล่านี้ต่อเนื่อง จะสามารถพัฒนาปัญญาในด้านต่าง ๆ ได้ทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม อันจะเป็นการพัฒนาเด็กให้มีร่างกายที่แข็งแรงทั้งกล้ามเนื้อมัดเล็ก และกล้ามเนื้อมัดใหญ่จากการเล่นที่มีการเคลื่อนไหวร่างกายในทุกส่วน มีพัฒนาการทางสติปัญญาจากการเล่นหลายชนิดที่ส่งเสริมให้เกิดการคิด การแก้ไขปัญหา มีพัฒนาการทางอารมณ์และสังคมที่ดีจากการเล่นเป็นกลุ่มซึ่งจะเป็นการปลูกฝังให้เด็ก ๆ มีการปรับตัวในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ตระหนักรู้ในศักยภาพของตนเอง สามารถมองเห็นคุณค่าของธรรมชาติจากการเล่นที่ใช้พื้นที่หรืออุปกรณ์การเล่นที่ได้จากธรรมชาติ

การศึกษาวิจัยนี้จึงเป็นประโยชน์ทั้งด้านวิชาการที่สามารถนำไปการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนาไปต่อยอดในปฏิบัติการการศึกษาในโรงเรียนในหลายกิจกรรมหรือรายวิชาที่เกี่ยวข้อง นอกจากนั้น ในครอบครัวของเด็กแต่ละคนสามารถนำการเล่นพื้นบ้านหลายชนิดส่งเสริมให้บุตรหลานได้เล่นเพื่อให้เกิดพัฒนาการหรือปัญญาในหลายด้านในหลายช่วงวัย ตั้งแต่ช่วงปฐมวัยซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ของเล่นพื้นบ้านล้านนาเพื่อส่งเสริมให้เกิดพัฒนาการ (วาสนา จักรแก้ว และคณะ, 2559) ไปจนถึงเด็กในวัยประถมศึกษาตอนปลายและมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่เด็กยังสนใจการเล่นอยู่ก่อนที่จะเข้าสู่ช่วงมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีความสนใจที่หลากหลายมากกว่าที่จะสนใจการเล่นเป็นหลัก

ข้อเสนอแนะ

1. หากมีการศึกษาวิจัยต่อไปในอนาคต ควรศึกษาเปรียบเทียบการเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนากับการเล่นของเด็กในภูมิภาคอื่น ๆ ว่ามีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันอย่างไร สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม โลกทัศน์ของแต่ละพื้นที่วัฒนธรรมอย่างไร
2. เพื่อให้เกิดประโยชน์จากการนำเอาผลการวิจัยไปใช้งานได้จริง ควรพัฒนารูปแบบและอุปกรณ์การเล่นพื้นบ้านให้มีความทันสมัยเพื่อดึงดูดความสนใจของเด็ก และเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบัน พร้อมให้ความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติของของเล่นชนิดนั้น หรือการเล่นนั้น ๆ ว่าส่งเสริมปัญญาในด้านใดของเด็กได้บ้าง โดยอาจจะผลิตเป็นสื่อสร้างสรรค์เพื่อเผยแพร่ในรูปแบบออนไลน์ควบคู่ไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

- เกตุสุตา แสนนอมวงษ์. (2559). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนกิจกรรมแนะแนวโดยใช้ทฤษฎีพหุปัญญาเป็นฐานเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. **วารสารราชพฤกษ์**, 14(2), 91–98.
- ทัตดาว ส่องแสงจันทร์ และคณะ. (2557). การพัฒนาเครื่องมือประเมินปัญญาทางภาษาตามทฤษฎีพหุปัญญาสำหรับเด็กปฐมวัย. **วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**, 20(1), 88–102.

- ชนลาวัณย์ เพียรคำ. (2561). การจัดหลักสูตรการศึกษาบนฐานทฤษฎีพุทัญญาของโรงเรียน
สาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร(ฝ่ายมัธยม). **วารสารเกษม
บัณฑิต**, 19(2), 169–181.
- นฏกร ประมาพันธ์ และคณะ. (2558). การพัฒนาระบบการสอนตามแนวทฤษฎีพุทัญญาบน
เครือข่ายอินเทอร์เน็ต. **วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์**, 7(1), 58–70.
- เนตรดาว มุ่งหมาย, ประสาท เนื่องเฉลิม, และประยูร วงศ์จันทร์. (2556). ผลการจัดการ
เรียนรู้วิทยาศาสตร์ตามแนวคิดพุทัญญา เรื่อง บรรยากาศในชีวิตประจำวัน ชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 1. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา**,
1(2), 2–9.
- มนิษวาส จินตพิทักษ์ และธิดีนัดดา จินาจันทร์. (15 ตุลาคม 2556). **การสูญหายของ
การละเล่นพื้นบ้านของเด็กล้านนา**. “มรดกวัฒนธรรมเอเชียที่ถูกลืม : รู้รักษา สืบ
สาน” (Asian Forgotten Heritage: Perception, Preservation and Presentation).
ICOMOS Thailand, คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. (2542). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย
ภาคเหนือ เล่ม 1–11**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย.
- มัลลิกา คณานุรักษ์. (2550). **คติชนวิทยา**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เรณู อรรฐาเมศร์. (2535). **คติชนวิทยา**. เชียงใหม่: โครงการพัฒนาตำรา คณะมนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- วาสนา จักรแก้ว และคณะ. (2559). การประยุกต์ใช้ของเล่นพื้นบ้านล้านนา: เพื่อส่งเสริม
พัฒนาการเด็กปฐมวัย. **วารสารการวิจัยกาสะลองคำ**, 10(2), 27–36.
- วัฒนา ปุญญฤทธิ์. (2553). **การเล่นที่ไม่ใช่เรื่องเล่น ๆ**. โครงการบริการนวัตกรรมทาง
วิชาการด้านการศึกษากปฐมวัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- Cemore, J. J. (2005). **What is make-believe play?: preschool teachers’
perspectives**. USA: Iowa State University.

Davis, K., [et al]. (2011). The Theory of Multiple Intelligences, in Robert J. Sternberg,

The Cambridge Handbook of Intelligence (2nd edition). USA: Cambridge University Press.

Kostelnik, M J., [et al]. (1998). **Guiding Children's Social Development.**

USA: Michigan State University.

Van Hoom, J., [et al]. (2003). **Play at the Center of the Curriculum.**

USA: Pearson Education, Inc.

พิธีกรรมในชุมชนเขตพื้นที่เมืองเก่า

อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่: การศึกษาองค์ประกอบ และขั้นตอนของพิธีกรรม

The rituals in old city area in amphoe muang Phrae Chang wat Phrae: The study of the components and process of the ritual

คงอมร เหมรัตน์รักรักษ์^{1*} เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์¹ ประจักษ์ สายแสง¹ และ
บัณฑิต ทิพย์เดช¹

Khongamon Hemmaratrak^{1*}, Premvit Wiwatthanaset¹, Prajak Saisang¹ and
Bundit Thipdet¹

¹ สาขาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา จังหวัดพะเยา 56000

¹ Department of Thai Language, School of Liberal Arts, University of Phayao, Phayao 56000

*Corresponding author: amon607pr@hotmail.com

Received: August 2, 2022; Revised: December 6, 2022; Accepted: December 6, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบ และขั้นตอนของพิธีกรรม ในชุมชน
เขตพื้นที่เมืองเก่า อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยใช้วิธีทางคดีชนวิทยา โดยการลงพื้นที่เข้า
ร่วมสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในพิธีกรรมของชุมชนเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดแพร่
จำนวน 21 พิธีกรรม และได้ใช้จุดประสงค์ของพิธีกรรมจำแนกกลุ่มพิธีออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่
1) กลุ่มพิธีทำบุญ 2) กลุ่มพิธีรำลึกในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา 3) กลุ่มพิธีบวงสรวง
4) กลุ่มพิธีขับเคราะห์ 5) กลุ่มพิธีต่ออายุ และ 6) กลุ่มพิธีขอขมา ทั้ง 6 กลุ่มพิธีนี้มีองค์ประกอบ
อันเป็นโครงสร้างของพิธีกรรม คือ 1) จุดประสงค์ของพิธี 2) วัน เวลาและสถานที่ 3) อุปกรณ์
4) ผู้เข้าร่วมในพิธี และ 5) ขั้นตอนของพิธีกรรม ซึ่งโครงสร้างเหล่านี้มีหน้าที่ทำให้พิธีกรรมนั้น ๆ

สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี การประกอบพิธีกรรมของชาวแพร์จะอยู่ในพื้นฐานความเชื่อที่ผสมผสานระหว่างพุทธ พราหมณ์ และผีเข้าด้วยกัน ในขณะเดียวกันพิธีกรรมก็เป็นโครงสร้างของประเพณีวัฒนธรรมอันมีหน้าที่ทำให้สังคมชาวแพร์นั้นอยู่อย่างผาสุก

คำสำคัญ: เขตพื้นที่เมืองเก่า อำเภอเมืองแพร์ จังหวัดแพร์ พิธีกรรม องค์ประกอบ และขั้นตอนของพิธีกรรม

Abstract

This article aimed to investigate the components and processes of rituals in old city area in Amphoe Muang Phrae, Changwat Phrae. Researchers employed folklore methodology by taking the observation in 21 rituals in Amphoe Muang Phrae, Changwat Phrae. Based on the main purpose of the rituals, it can be classified into six ritual groups. They were 1) the group of making merit, 2) the group of important days in Buddhism, 3) the group of worship, 4) the group of dispelling unfortunate and 5) the group of renewal, and 6) the group of making apology. Each of these rituals reflected a blend of Buddhism, Brahmins, and spirits. The structures of the ritual were 1) the purpose of the ceremony 2) the date, time and place 3) the equipment 4) the participants and 5) the processes of rituals. These structures played an important role in the completion of the ritual. At the same time, the ritual was a structure of tradition and culture making the people in Changwat Phare to live together in the society happily.

Keywords: Old city area in amphoe muang Phrae Changwat Phrae, Rituals, Components and processes of rituals

บทนำ

หากย้อนไปในยุคบุพกาลวิถีชีวิตของมนุษย์ได้ดำเนินไปอย่างเรียบง่ายภายใต้สังคมและสิ่งแวดล้อมที่ยากแก่การทำทำความเข้าใจ ไม่อาจคาดการณ์สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ มนุษย์จึงพยายามเสาะหาหนทางเพื่ออธิบายเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นเหตุและผล ตามองค์ความรู้ในยุคสมัยนั้น ๆ เมื่อมนุษย์ได้พบกับเกณฑ์ทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฟ้าร้อง ฟ้าผ่า แผ่นดินถล่ม แผ่นดินไหว ฯลฯ ก็เกิดความกลัว และมีความคิดว่าต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งอยู่เบื้องหลังบังคับให้เป็นเช่นนั้น จึงพากันสร้างรูปผี วิญญาณ เทพารักษ์ขึ้นตามจินตนาการของตน ทำให้เกิดระบบโลกทัศน์ ความคิด ความเชื่อหลากหลายรูปแบบขึ้น และสั่งสมเป็นความรู้ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติดังกล่าวเริ่มมีระบบระเบียบที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น โลกทัศน์ และระบบคิดที่มีอยู่ถูกแปรเปลี่ยนให้เป็นรูปธรรม มีการแสดงออกมาอย่างเป็นขั้นตอน และมีหน้าที่ต่อสังคมที่ชัดเจนขึ้น กลายเป็น “พิธีกรรม” และประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ บูชาสักการะเช่นสรวงเพื่อให้สิ่งที่ตนจินตนาการว่ามีอยู่นั้น ผ่อนคลายความรุนแรงลงและบันดาลความสุขมาให้ ตลอดจนกระทำการสืบทอดมาอย่างยาวนานจนกลายเป็น “ประเพณี” สืบทอดเรื่อยมาในสังคม (มณี พยอมยงค์, 2536: 69 และ กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล, 2556: 3) ประเพณี และพิธีกรรม จึงอยู่คู่สังคมมนุษย์มาช้านาน และมีหน้าที่ในการธำรงสังคมวัฒนธรรมให้อยู่อย่างผาสุก ดังจะเห็นได้จากประเพณีและพิธีกรรมพื้นบ้านของชาวเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ที่ปรากฏในหนังสือประวัติศาสตร์เมืองแพร่ว่า “หลังจากสิ้นอิทธิพลของพม่าตั้งแต่ พ.ศ. 2437 ทำให้ชาวเมืองแพร่ได้ดำรงชีวิตที่สงบขึ้น และมีการฟื้นฟูประเพณีที่มีมาตั้งแต่เดิม ซึ่งก็เหมือนกับชาวล้านนาทั่วไป ที่เชื่อว่าประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ จะทำให้ชีวิตเกิดความสุขความสบายตลอดไป” (องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่, 2550: 178)

ในปัจจุบันเมืองแพร่มีประเพณีที่สำคัญในรอบ 1 ปี หลายประเพณีดังจะไดยกตัวอย่าง ดังนี้ เดือนเกี๋ยง (เดือนตุลาคม) มีประเพณีตานสลาก หรือการกินสลาก เดือนยี่ (เดือนพฤศจิกายน) มีประเพณียี่เป็ง ฟังเทศน์มหาชาติ เดือน 3 เหนือ (เดือนธันวาคม) มีประเพณีเอาขวัญข้าวและเอาขวัญควาย เดือน 4 เหนือ (เดือนมกราคม) มี ประเพณีตานข้าวใหม่ ตานไม้หิงไฟพระเจ้า เดือน 5 เหนือ (เดือนกุมภาพันธ์) มีประเพณีไหว้พระธาตุสำคัญต่าง ๆ ในเมืองแพร่เรียกว่า ขึ้นธาตุ เดือน 6 เหนือ (เดือนมีนาคม) มี งานไหว้พระธาตุซ้อแฮเมืองแพร่ แห่งหลวง ประเพณีเลี้ยงผีปู่ย่าประจำตระกูล เดือน 7 เหนือ (เดือนเมษายน) มี ประเพณีปีใหม่เมือง เดือน 8 เหนือ (เดือนพฤษภาคม) มีพิธีกรรมเลี้ยงผีขุนน้ำ หรือเลี้ยงผีผาย เดือน 9

เหนือ (เดือนมิถุนายน) มีประเพณีเลี้ยงผีพ่อพระยาแก้ว งานไหว้พระเจ้าอนวัดพระนอน
 ห่มผ้าพระธาตุ เดือน 10 เหนือ (เดือนกรกฎาคม) คณะสงฆ์มีพิธีส้ามัจฉิกรรม เดือน 11 เหนือ
 (เดือนสิงหาคม) มีประเพณีกินสลากห่มผ้า เดือน 12 เหนือ (เดือนกันยายน) จะมีประเพณี
 การตานขันข้าว ส่วนมากคนเมืองแพร่จะตานขันข้าวเป็นประจำในวันพระและประเพณีที่
 สำคัญในแต่ละเดือนอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็น วันปีไหมเมือง วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา
 วันยี่เป็ง เป็นต้น (องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่, 2550: 184-188)

จากประเพณีของชาวเมืองแพร่ที่ได้กล่าวข้างต้นล้วนแต่มีพิธีกรรมเป็นตัวขับเคลื่อน
 พิธีกรรมจึงเป็นองค์ประกอบของประเพณี และในขณะเดียวกันประเพณีก็เป็นองค์ประกอบ
 ของสังคมวัฒนธรรมที่มีหน้าที่สร้างความผูกพันให้กับผู้คน ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะ
 ศึกษาพิธีกรรม โดยการรวบรวมข้อมูลคติชนประเภทพิธีกรรม ในชุมชนเขตพื้นที่เมืองเก่า
 อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เพื่อเป็นส่งเสริมการเรียนรู้ การอนุรักษ์วัฒนธรรมของชาวเมือง
 แพร่ไม่ให้สูญหาย นอกจากนี้ยังสามารถนำมาต่อยอดในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้

วัตถุประสงค์

ศึกษาองค์ประกอบ และขั้นตอนของพิธีกรรม ในชุมชนเขตพื้นที่เมืองเก่า อำเภอ
 เมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ระเบียบวิธีวิจัย

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ชุมชนในกำแพงเมืองแพร่และพื้นที่ชุมชนรอบกำแพงเมืองแพร่
 มีระยะห่างจากตัวกำแพงเมืองแพร่ 100 เมตรโดยประมาณ ซึ่งเป็นพื้นที่ดังกล่าวอยู่ใน
 ประกาศเขตพื้นที่เมืองเก่าแพร่

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยศึกษาพิธีกรรมในพื้นที่ชุมชนเมืองเก่า อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ จำนวน
 21 พิธีกรรม ได้แก่ 1) พิธีตักบาตรขึ้นปีใหม่ 2) พิธีตานสลาก 3) พิธีตั้งธรรมหลวง 4) พิธีตัก
 บาตรเที่ยงคืน 5) พิธีตักบาตรเทโวโรหณะ 6) พิธีสวดมนต์ข้ามปี 7) พิธีตานขันข้าว 8) พิธีเวียน
 เทียนวันมาฆบูชา 9) พิธีเวียนเทียนวันวิสาขบูชา 10) พิธีเวียนเทียนวันอาสาฬหบูชา
 11) พิธีเลี้ยงผีเจ้าพ่อบุญสูง 12) พิธีบวงสรวงศาลหลักเมือง 13) พิธีบวงสรวงเจ้าหลวง

พิธียเทพวงศ์ 14) พิธีส่งสังคหะบ้าน 15) พิธีสะเดาะขนพเคราะห์ 16) พิธีสวดเบิก 17) พิธีสืบชะตาแม่น้ำยม 18) พิธีสืบชะตาหลวง 19) พิธีห่มผ้าพระธาตุเจดีย์ 20) พิธีรดน้ำดำหัว 21) พิธีสุมาเมก

3. ขอบเขตด้านประชากร

- 1) เป็นผู้ที่สัญภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่จังหวัดแพร่
- 2) เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากชาวบ้านว่าเป็นผู้มีความรู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับพิธีกรรมได้อย่างแท้จริง
- 3) เป็นผู้ประกอบพิธีกรรมหรือเข้าร่วมพิธีกรรมในเขตพื้นที่เมืองเก่า อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ อย่างน้อย 3 ครั้งขึ้นไป
- 4) เป็นผู้ที่พร้อมและเต็มใจในการให้ข้อมูลเพื่อการวิจัยครั้งนี้

4. ขอบเขตด้านเวลา

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลา 2 ปี เริ่มจากเดือนมกราคม 2563 ถึง เดือน ธันวาคม 2564

5. ข้อจำกัดในการทำวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาพิธีกรรมในชุมชนพื้นที่เขตเมืองเก่า อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ที่ปรากฏในประเพณีของเมืองแพร่ หากแต่มีบางประเพณีหรือบางพิธีกรรมมีข้อจำกัดบางประการ เช่น การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทำให้ชุมชนไม่สามารถจัดงานประเพณีหรือพิธีกรรมดังกล่าวได้ ผู้วิจัยจะนำข้อมูลของประเพณี หรือพิธีกรรมนั้นในครั้งล่าสุดมาศึกษา โดยศึกษาจากข้อมูลที่เคยมีการบันทึกแทน และสัมภาษณ์วิทยากรเพิ่มเติม

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

องค์ประกอบของพิธีกรรม หมายถึง โครงสร้างของพิธีกรรมที่ประกอบไปด้วย

- 1) จุดประสงค์ของพิธี 2) วัน เวลาและสถานที่ 3) อุปกรณ์ในพิธี (ของใช้ในพิธี) 4) ผู้เข้าร่วมในพิธี (ประกอบด้วย ผู้ประกอบพิธี ได้แก่ พระสงฆ์พ่ออาจารย์ พรหมณ์ เป็นต้น ผู้จัดพิธี ได้แก่ ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน หน่วยงานที่จัดพิธี เป็นต้น ผู้ร่วมพิธี ได้แก่ ชาวบ้าน ตัวแทนส่วนงานราชการที่เข้าร่วมในพิธี เป็นต้น) 5) ขั้นตอนของพิธีกรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

วิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยทางคติชนวิทยา (Folklore) ตามขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่ ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแหล่งข้อมูล
2. กำหนดพื้นที่ในการวิจัย คุณสมบัติวิทยากร และเตรียมเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. วางแผนลงพื้นที่และนัดหมายวิทยากรเพื่อเก็บข้อมูลพิธีกรรมโดยเข้าไปสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม และใช้เครื่องมือในการวิจัยบันทึกข้อมูลประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม แบบสัมภาษณ์ กัล้องถ่ายรูป และโทรศัพท์มือถือแบบสมาร์ตโฟน
4. จัดทำข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามจุดประสงค์การวิจัย โดยผู้วิจัยมองพิธีกรรมเป็นโครงสร้างที่ประกอบไปด้วย 1) จุดประสงค์ของพิธีกรรม 2) วันเวลาและสถานที่ 3) อุปกรณ์ 4) ผู้เข้าร่วมในพิธี และ 5) ลำดับขั้นตอน
5. สรุปและอภิปรายผลแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

เนื่องจากสถานการณ์โรคโควิด 19 ทำให้ผู้วิจัยสามารถลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์พิธีกรรมอย่างมีส่วนร่วม ได้ จำนวน 18 พิธี และผู้วิจัยใช้ข้อมูลพิธีกรรมที่ได้มีการบันทึกไว้จำนวน 4 พิธี ทำให้พบว่าแต่ละพิธีมีองค์ประกอบที่เหมือนและแตกต่างกัน ผู้วิจัยได้ใช้จุดประสงค์หลักของพิธีกรรมมาจัดเป็นกลุ่มพิธีกรรมได้ 6 กลุ่มพิธี ดังนี้

1. กลุ่มพิธีทำบุญ หมายถึง พิธีที่มีจุดประสงค์หลักในการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ เจ้ากรรมนายเวร ตลอดจนสร้างกุศลให้แก่ตนเองผ่านการปฏิบัติตามความเชื่อในพระพุทธศาสนา มี 7 พิธี ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 1 วิเคราะห์องค์ประกอบและลำดับขั้นตอนกลุ่มพิธีทำบุญ

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
1. พิธีตักบาตร วันขึ้นปีใหม่	1 มกราคม 2563	1. ของตักบาตร	1. พระสงฆ์	1. ไหว้พระ รับศีล
	เวลา 06.00 น. ณ ประตูชัย อ.เมืองแพร่ จ.แพร่	2. ดอกไม้ธูปเทียน	2. ตัวแทนส่วนงาน	2. ถวายเครื่อง
		3. ชุดสังฆทาน	ราชการ	สังฆทาน กรวดน้ำ
		4. ที่กรวดน้ำ	3. ชาวบ้าน	รับพร
		4. พ้ออาจารย์		

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
				3. พระสงฆ์ บิณฑบาต 4. เสริจพิธี
2. พิธีตักบาตร เทโวโรหณะ	3 ตุลาคม 2563 เวลา 07.30 น. ณ วัดชัยมงคล ถึง วงเวียนน้ำพุ อ. เมืองแพร่ จ.แพร่	1. ของตักบาตร 2. ดอกไม้ธูปเทียน 3. ชุดสังฆทาน 4. ที่กรวดน้ำ	1. พระสงฆ์ 2. ตัวแทนส่วนงาน ราชการ 3. ชาวบ้าน	1. ไหว้พระ รับศีล 2. ถวายเครื่อง สังฆทาน กรวดน้ำ รับพร 3. พระสงฆ์ บิณฑบาต 4. เสริจพิธี
3. พิธีตักบาตร เที่ยงคืน*	วันเพ็ญพุธ เวลา 22.00 น. ณ วัดสระป้อแก้ว อ.เมืองแพร่ จ.แพร่	1. ของตักบาตร 2. ดอกไม้ธูปเทียน 3. พระอุปัชฌาย์ 4. รตบุษบก 5. อุปกรณ์สงฆ์ พระอุปัชฌาย์ 6. อุปกรณ์ทำ น้ามนต์ 7. ชุดสังฆทาน 8. ที่กรวดน้ำ	1. พระสงฆ์ 2. ตัวแทนส่วนงาน ราชการ 3. ชาวบ้าน 4. พ่ออาจารย์	1. สงฆ์ พระอุปัชฌาย์ 2. ไหว้พระ รับศีล อาราธนา พระปริตร 3. พระสงฆ์เจริญ พุทธมนต์ 4. ถวายเครื่อง สังฆทาน กรวดน้ำ รับพร 5. พระสงฆ์ พรมน้ามนต์ให้ ผู้เข้าร่วมพิธี 6. เชิญพระอุปัชฌาย์ ขึ้นรตบุษบก ตั้งแถวเตรียมตัก บาตร พระสงฆ์

* ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่เคยมีการบันทึกไว้

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
				เดินบิณฑบาต เสร็จพิธี
4. พิธีตาน ชั้นข้าว	31 ตุลาคม 2563 เวลา 07.00 น. ณ วัดพระร่วง อ.เมืองแพร่ จ.แพร่	1.ชั้นข้าว 2.ดอกไม้รูปเทียน 3.เส้นตาน 4.ที่กรวดน้ำ	1.พระสงฆ์ 2.ชาวบ้าน	1.เตรียมชั้นข้าว จัดใส่สำหรับ 2.ประเคนชั้นข้าว พร้อมเส้นตาน 3.พระสงฆ์อ่าน คำเวณตาน 4.กรวดน้ำ และ รับพร เสร็จพิธี
5. พิธี ตานสลาก*	ช่วงเดือนตุลาคม ณ วัดพระบาทมิ่ง เมืองวรวิหาร อ.เมืองแพร่ จ.แพร่	1.ต้นสลาก หรือ ก่วยสลาก 2.เส้นตาน 3.ที่กรวดน้ำ	1.พระสงฆ์ 2.ตัวแทนส่วนงาน ราชการ 3.ชาวบ้าน 4.พ่ออาจารย์	1.เตรียมต้นสลาก ก่วยสลาก และส่ง เส้นสลาก ให้กับ คณะกรรมการวัด 2.ไหว้พระ รับศีล 3.พระสงฆ์สวด อุปโลกน์สลาก และแบ่งเส้นสลาก 4.พระสงฆ์ขอออก ตามหาดันสลาก เจ้าของต้นสลาก ประเคนสลาก พระสงฆ์อ่านคำ เวณตาน กรวดน้ำ รับพร เสร็จพิธี
6. พิธีตั้งธรรม หลวง	31 ตุลาคม 2563 เวลา 09.00 น.	1.กัณฑ์เทศน์ 2.ดอกไม้รูปเทียน	1.พระสงฆ์	1.ไหว้พระ รับศีล

* ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่เคยมีการบันทึกไว้

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
	ณ วัดพระบาทห่มিং เมืองวรวิหาร อ.เมืองแพร่ จ.แพร่	3.ที่กรวดน้ำ	2.ตัวแทนส่วนงาน ราชการ 3.ชาวบ้าน 4.พ่ออาจารย์	2. นิมนต์พระ นักเทศน์ขึ้นธรรม มาสน์ พร้อม ขาราคานาธรรม 3.พระสงฆ์เทศน์ มหาชาติทีละ กัณฑ์ ขณะที เทศน์เจ้าภาพจะ ออกไปจุดธูปตาม จำนวนของพระ คาถาที่ประกอบ กัณฑ์เทศน์นั้น ๆ นอกวิหาร 4.เมื่อเทศน์จบ เจ้าภาพ ถวาย กัณฑ์เทศน์ กรวดน้ำ รับพร 5.เมื่อพระสงฆ์ เทศน์ครบ 13 กัณฑ์ ผู้เข้าร่วม พิธีจะสุมาขันแก้ว ทั้งสาม 6.ลาพระสงฆ์ พระสงฆ์จะให้พร เสร็จพิธี
7.พิธีสวดมนต์ ข้ามปี	31 ธันวาคม 2563 เวลา 23.00 น. ณ วัดพระบาทห่มিং เมืองวรวิหาร	1.อุปกรณ์ทำ น้ำมนต์ 2.หนังสือสวดมนต์	1.พระสงฆ์ 2.ตัวแทนส่วนงาน ราชการ 3.ชาวบ้าน	1.จุดเทียนธูปบูชา พระรัตนตรัย

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
อ.เมืองแพร่ จ.แพร่			4.พ่ออาจารย์	2. พระสงฆ์นำไหว้ พระบูชาพระ รัตนตรัย 3. พ่ออาจารย์ อาราธนาพระ ปริตร ประธานสงฆ์ จุดเทียนนำมนต์
				4. ตัวแทน พระสงฆ์สวด อัญเชิญเทวดา
			5. ผู้เข้าร่วมพิธี	ร่วมสวดมนต์ พร้อม โดยใช้บท สวดมนต์ตาม หนังสือสวดมนต์ ที่ได้รับ
				6. เมื่อใกล้เวลา เที่ยงคืน ผู้เข้าร่วม พิธีนั่งทำสมาธิ เมื่อเข้าสู่ปีใหม่ พระสงฆ์สวดบท ชยันโต แล้วให้พร วันปีใหม่
			7. ผู้เข้าร่วมพิธี	กราบลาพระสงฆ์ รับนำมนต์ และ ของที่ระลึก เสร็จพิธี

ภาพที่ 1 พิธีตานขันข้าว

ภาพที่ 2 พิธีตั้งธรรมหลวง

2. กลุ่มพิธีรำลึกในวันสำคัญทางศาสนา หมายถึง พิธีที่มีจุดประสงค์หลักเพื่อรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัยในวันสำคัญทางพุทธศาสนา มี 3 พิธี เนื่องจากมีลำดับขั้นตอนเหมือนกันจึงได้สรุป ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 2 วิเคราะห์องค์ประกอบและลำดับขั้นตอนกลุ่มพิธีรำลึกในวันสำคัญทางศาสนา

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
1.พิธีเวียนเทียนวัน มาฆบูชา	26 กุมภาพันธ์ 2564	1.กรวยดอกไม้ธูป	1.พระสงฆ์	1.ไหว้พระ รับศีล
	เวลา 19.00 น.	เทียน	2.ตัวแทนส่วนงาน	2.ชาวบ้านกล่าว
	ณ วัดพระบาทมิ่งเมือง วรวิหาร	2.กัณฑ์เทศน์	ราชการ	แสดงตนเป็น
	อ.เมืองแพร่	สังฆทาน	3.ชาวบ้าน	พุทธมามกะ
2.พิธีเวียนเทียนวัน วิสาขบูชา	26 พฤษภาคม 2564	3.ที่กรวดน้ำ	4.พ่ออาจารย์	3.ประธานสงฆ์อ่าน พระคติธรรม
	เวลา 19.00 น.			4.ประธานฝ่าย
	ณ วัดพระบาทมิ่งเมือง วรวิหาร			ฆราวาสจุดเทียน
	อ.เมืองแพร่ จ.แพร่			ส่องธรรม ประเคน พ่ออาจารย์
				อาราธนาธรรม

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
3. พิธีเวียนเทียนวันอาสาฬหบูชา	5 กรกฎาคม 2563 เวลา 19.00 น. ณ วัดพระบาทมิ่งเมืองวรวิหาร อ.เมืองแพร่ จ.แพร่			5. พระสงฆ์เทศนาธรรมเนื่องในวันสำคัญทางพุทธศาสนา 6. ถวายกัณฑ์เทศน์กรวดน้ำ รับพร 7. ตั้งแถวเวียนเทียนกล่าวคำถวายดอกไม้ธูปเทียนเดินแถวเวียนเทียนทักษิณาวัตร 3 รอบ 8. เมื่อเวียนครบ 3 รอบ นำดอกไม้ธูปเทียนไปบูชาพระตามจุดที่วัดกำหนด 9. กราบลาพระสงฆ์เสร็จพิธี

3. กลุ่มพิธีบวงสรวง หมายถึง พิธีที่มีจุดประสงค์หลักเพื่อการบวงสรวง หรือเช่น สรวงบรรพบุรุษ หรือเทพารักษ์ ตามความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองเมืองและครอบครัว จะดูแลรักษาให้เกิดความสงบสุข มี 3 พิธี ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 3 วิเคราะห์ห้องประกอบและลำดับขั้นตอนกลุ่มพิธีบวงสรวง

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
1. พิธีเลี้ยงผีเจ้าพ่อบุญสูง	14 มีนาคม 2563 เวลา 8.00 น. ศาลเจ้าพ่อบุญสูง บนกำแพงเมืองเก่าแพร่ ข้างสถานีตำรวจนคร	1. ชันเชิญเจ้าพ่อ 2. อัญเชิญผี 3. เครื่องเซ่น อาหารคาว ของหวาน	1. ร้างทรง 2. ชาวบ้าน	1. ชาวบ้านนำอัญเชิญผีมาวางรอบศาลเจ้าแล้วและย้ายอกผีไว้รอบ

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
	จังหวัดแพร่ อ.เมืองแพร่ จ.แพร่	ผลไม้ เหล้า เมี่ยง บุหรี่		2. รำทรงเชิญเจ้าพ่อ ประทับทรง เปลี่ยน เครื่องทรงเป็นชุดขาว 3. เจ้าพ่อบุญสูงพบปะ พูดคุยกับลูกหลาน 4. จนถึงเวลา 11.00 น. ลูกหลานจุดเทียนธูป ปักสำรับที่เตรียมไว้ 5 สำรับ และนำ 1 สำรับมาถวายเจ้าพ่อ 5. เมื่อใกล้ถึงเวลา 13.00 น. เจ้าพ่อให้พร ลูกหลาน ออกจากร่าง 6. เมื่อเสร็จพิธีลูกหลาน แบ่งอาหารไป รับประทานเพื่อสิริ มงคล
2. พิธีบวงสรวง เจ้าหลวง พริยเทพวงศ์	1 เมษายน 2564 เวลา 09.00 น. ลานอนุสาวรีย์เจ้า หลวงพริยเทพวงศ์ คุ้มเจ้าหลวงเมืองแพร่ อ. เมืองแพร่ จ.แพร่	1. ชันครู 2. เครื่อง บวงสรวง 3. เครื่องสักการะ 4. เครื่องบัตร์พลี เช่นสังเวย 5. ดอกไม้ ธูป เทียน	1. พราหมณ์ 2. ตัวแทนส่วนงาน ราชการ 3. ชาวบ้าน	1. จุดธูปเทียนบูชา เครื่องบวงสรวง 2. พราหมณ์ไหว้ครู เชิญเทพเทวดา อ่านโองการบวงสรวง เจ้าหลวงฯ 3. ผู้เข้าร่วมพิธีกล่าว ถวายเครื่องสักการะ เครื่องบัตร์พลีเช่น สังเวย และขอพร สิ่งศักดิ์สิทธิ์

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
				4. ผู้เข้าร่วมพิธีไปรด ดอกไม้ และปักธูปกับ เครื่องบัตร์พลีเช่น สังเวย 5. การแสดงพ็อน บวงสรวงเจ้าหลวง ทริยเทพวงศ์ 6. ประทานในพิธีคล้อง มาลัย และผ้า 7 สี ที่อนุสาวรีย์เจ้าหลวงฯ 7. เสริจพิธี ผู้เข้าร่วมพิธี รับแจกเครื่องเช่นเป็น ของสิริมงคล
3. พิธีบวงสรวง ศาลหลักเมือง แพร่	9 มิถุนายน 2563 เวลา 09.00 น. ณ ศาลหลักเมืองแพร่ อ. เมืองแพร่ จ.แพร่	1. ชันครุ 2. เครื่อง บวงสรวง 3. เครื่องบัตร์ พลีเช่นสังเวย 4. รูปสัมฤทธิ์ปู่ ฤาษีชีวก 5. ดอกไม้ ธูปเทียน	1. พราหมณ์ 2. ตัวแทนส่วนงาน ราชการ 3. ชาวบ้าน	1. จุดธูปเทียนบูชา เครื่องบวงสรวง 2. ผู้เข้าร่วมพิธีกล่าว ขอขมาพระภูมิ เจ้าที่ แม่ธรณี 3. พราหมณ์สวดบูชา พระรัตนตรัย อัญเชิญ เทวดา ไหว้ครุ และอ่าน โองการบวงสรวงหลัก เมืองแพร่ 4. ผู้ร่วมพิธีกล่าวคำ ถวายเครื่องบัตร์พลี พร้อมปักธูป และไปรด ดอกไม้ที่เครื่องบัตร์พลี 5. ประทานในพิธีขึ้นไป เปลี่ยนผ้า 7 สีที่หลัก

พิธีกรรม	วันเวลาดำเนินการ	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
				เมือง ผู้เข้าร่วมพิธีขึ้นไปไหว้หลักเมืองเพื่อขอพร เป็นอันเสร็จพิธี 6. หลังเสร็จพิธีจะมีการพ้อนผีเมือง (แต่เนื่องด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 จึงงดการพ้อนผี) 7. ผู้เข้าร่วมพิธีรับแจกจ่ายเครื่องเซ่นเพื่อเป็นสิริมงคล

ภาพที่ 3 พิธีเลี้ยงผีเจ้าพ่อนบุญสูง

ภาพที่ 4 พิธีบวงสรวงเจ้าหลวงพิริยเทพวงศ์

4. กลุ่มพิธีขับเคราะห์ หมายถึง พิธีที่มีจุดประสงค์หลักเพื่อการขับไล่สิ่งไม่ดี สิ่งชั่วร้าย ออกจากตัวบุคคล และสถานที่ก่อนรับสิ่งเป็นมงคล ตามความเชื่อชาวบ้านเกี่ยวกับเรื่องการขับเคราะห์ มี 3 พิธี ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 4 วิเคราะห์องค์ประกอบและลำดับขั้นตอนกลุ่มพิธีขับเคราะห์

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
1. พิธีสวดเบิก	12 กรกฎาคม 2563 เวลา 18.00 น. ณ บริเวณ 5 แยก ประตูด่าน อ.เมือง แพร่แพร่ จ.แพร่	1. ชันครุ 2. เจดีย์ทราย 3. อ่างน้ำมนต์ 4. สังฆทาน 5. ที่กรวดน้ำ 6. สายสิญจน์	1. พระสงฆ์ 2. ตัวแทนส่วนงาน ราชการ 3. ชาวบ้าน 4. พ่ออาจารย์	1. ให้อำนาจ รับศีล 2. พระสงฆ์ผู้ประกอบ พิธียกขันไหว้ครุ 3. พ่ออาจารย์อาราธนา พระปริตร 4. พระสงฆ์สวดอัญเชิญ เทวดา และเริ่มสวดเบิก โดยใช้ วารที่ 4 โส ปัทมา ขณะพระสงฆ์ขึ้น นะโมฯ ชาวบ้านจุดเทียนรอบ เจดีย์ทราย และบาตร น้ำมนต์ 5. เมื่อสวดเบิกจบ พระสงฆ์สวดบทพุทธ มนต์ทำน้ำมนต์ พรหม น้ำมนต์ให้เจดีย์ทราย และชาวบ้าน 6. ถวายสังฆทาน กรวดน้ำ รับพร เสร็จพิธี 7. ชาวบ้านนำทราย และน้ำมนต์ ตลอดจน สายสิญจน์ที่เข้าร่วมพิธี กลับบ้านเพื่อความ สิริมงคลแก่บ้านเรือน
2. พิธีส่งสังคหะ บ้าน	12 กรกฎาคม 2563 เวลา 19.00 น.	1. ชันครุ 2. อ่างน้ำมนต์ 3. สังฆทาน	1. พระสงฆ์ 2. ตัวแทนส่วนงาน ราชการ	1. ให้อำนาจ รับศีล 2. พระสงฆ์ผู้ประกอบ พิธีไหว้ครุ

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
	ณ บริเวณ 5 แยก ประตูมาน อ.เมือง แพร่ จ.แพร่	4.ที่กรวดน้ำ 5.สายสิญจน์	3.ชาวบ้าน 4.พ่ออาจารย์	3.พ่ออาจารย์อาราธนา พระปริตร 4.พระสงฆ์สวดอัญเชิญ เทวดา ต่อด้วยบทพระ ปริตร เพื่อทำน้มนมต์ 5. พ่ออาจารย์ อาราธนา ธรรม พระสงฆ์เทศนา ธรรมพื้นเมืองเรื่อง จัยยะ สังคหะ 6. ถวายสังฆทาน กรวดน้ำ รับพร 7. พระพรมน้ำมนต์ให้ ชาวบ้าน เสรีจพิธี 8.ชาวบ้านนำน้มนมต์ ตลอดจนสายสิญจน์กลับ บ้านเพื่อความเป็นสิริ มงคลแก่บ้านเรือน
3.พิธีสะเดาะ นพเคราะห์	31 ธันวาคม 2563 เวลา 21.00 น. ณ วัดพระบาทมิ่ง เมืองวรวิหาร อ.เมืองแพร่ จ.แพร่	1.ขันครู 2.บาตร น้ำมนต์ 3.สะตวง สะเดาะ เคราะห์ 4.เทียน สะเดาะ เคราะห์ 5.สายสิญจน์	1.พระสงฆ์ 2.ชาวบ้าน	1.พระสงฆ์พิธีกร อาราธนาพระปริตร 2.พระสงฆ์ผู้ประกอบ พิธีกรรมยกขันไหว้ครู แบบพื้นเมือง ต่อด้วย อัญเชิญเทวดา และ สวดบูชานพเคราะห์ 3.พระสงฆ์พรมน้ำมนต์ ลงสะตวงบูชานพเคราะห์ เทียนสะเดาะเคราะห์ เสรีจพิธี

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
				4.เมื่อเสร็จพิธีแล้วจะตวงนพเคราะห์จะทำไปทิ้งและเทียนสะเดาะเคราะห์จะถูกจุดนอกวิหาร

ภาพที่ 5 พิธีส่งสังคหะบ้าน

ภาพที่ 6 พิธีสะเดาะนพเคราะห์

5. กลุ่มพิธีต่ออายุ หมายถึง พิธีที่มีจุดประสงค์หลักในการต่ออายุให้กับบุคคลและสถานที่ ตามความเชื่อชาวบ้านเกี่ยวกับการสืบชะตาอายุของคน สถานที่ ตลอดจนพระพุทธรูปศาสนา มี 3 พิธี ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 5 วิเคราะห์องค์ประกอบและลำดับขั้นตอนกลุ่มพิธีต่ออายุ

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
1.พิธีสืบชะตา	30 ตุลาคม 2563	1.ขันครู	1.พระสงฆ์	1.ไหว้พระ รัชศิลป์
แม่ข่ายม	เวลา 09.00 น.	2.บาตรน้ำมนต์	2.ตัวแทนส่วนงาน	2.พ่ออาจารย์
	ณ ท่าน้ำยม	3.เครื่องสืบชะตา	ราชการ	อาราธนาพระปริตร
	บ้านเซตวัน	4.ธูปเทียน	3.ชาวบ้าน	3.พระสงฆ์ผู้ประกอบ
	อ.เมืองแพร่	5.สายสิญจน์	4.พ่ออาจารย์	พิธีไหว้ครู ต่อด้วย
	จ.แพร่	6.สังฆทาน		อัญเชิญเทวดา และ
		7.ที่กรวดน้ำ		สวดพระปริตร
				ทำน้ำมนต์

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
				4. พระสงฆ์สวดบทสืบท ชะตา ขณะทีสวดบท นี้ชาวบ้านจะจุดธูป ปักที่เครื่องบูชาชะตา และบริเวณข้าง แม่น้ำยม เมื่อสวดจบ พระสงฆ์พรมน้ำมนต์ เครื่องสืบทชะตา และ ชาวบ้าน
				5. ถวายสังฆทาน กรวดน้ำ รับประทาน
				6. ชาวบ้านกราบลา พระสงฆ์ เสร็จพิธี
2. พิธีสืบทชะตา หลวง	26 พฤษภาคม 2564 เวลา 09.00 น. ณ วัดพระนอน อ.เมืองแพร่ จ.แพร่	1. ชันครุ 2. บาตรน้ำมนต์ 3. เครื่องสืบทชะตา 4. ธูปเทียน 5. สายสิญจน์ 6. สังฆทาน และ กัณฑ์เทศน์ 7. ธรรมพื้นเมือง เรื่อง สรากลวิวิชชา สูตร 8. ที่กรวดน้ำ	1. พระสงฆ์ 2. ตัวแทนส่วนงาน ราชการ 3. ชาวบ้าน 4. พ่ออาจารย์	1. ไหว้พระ รับประทาน 2. พ่ออาจารย์ อาราธนาพระปริตร 3. พระสงฆ์ผู้ประกอบ พิธียกขันไหว้ครุ ต่อด้วยอัญเชิญ เทวดา และสวดพระ ปริตร ทำน้ำมนต์ 4. พ่ออาจารย์ อาราธนาธรรม พระสงฆ์เทศนาธรรม เรื่อง สรากลวิวิชชา สูตร 5. ถวายกัณฑ์เทศน์ กรวดน้ำ รับประทาน

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
				6. พระสงฆ์พรม น้ำมนต์ให้แก่ ผู้เข้าร่วมพิธีกรรม เสร็จพิธี ชาวบ้านนำ สายสิญจน์ที่ร่วมพิธี กลับบ้านเพื่อความ เป็นสิริมงคล
3. พิธีห่มผ้า พระธาตุเจดีย์	26 พฤษภาคม 2564 เวลา 11.00 น. ณ วัดพระนอน อ.เมืองแพร่ จ.แพร่	1. น้ำขมิ้นส้มป่อย 2. ผ้าห่มพระธาตุ 3. ผ้าห่มพระนอน	1. พระสงฆ์ 2. ชาวบ้าน 3. พ่ออาจารย์	1. สวดมนต์บูชาพระ รัตนตรัย 2. ประเคนผ้าห่มพระ ธาตุ และผ้าห่มองค์ พระนอน พร้อมกล่าว คำถวาย 3. พระสงฆ์นำสวดขอ ขมาพระรัตนตรัย 4. ตั้งแถวขบวนผ้าห่ม พระธาตุ เดินเวียน ทักษิณาวัด 3 รอบ เมื่อครบ ชาวบ้านจะ แยกกันไปห่มผ้า องค์พระนอน และ พระธาตุเจดีย์ 5. ก่อนห่มผ้าชาวบ้าน จะพรมน้ำขมิ้น ส้มป่อย ไปรดดอกไม้ ชาวบ้านผู้ชายช่วยกัน ห่มผ้าห่มบนองค์ พระธาตุเจดีย์ เป็นอัน เสร็จพิธี

ภาพที่ 7 พิธีสืบทอดแม่บ้าน

ภาพที่ 8 ห่มผ้าพระธาตุเจดีย์ (วัดพระนอน)

6. กลุ่มพิธีขอขมา หมายถึง พิธีที่มีจุดประสงค์หลักขอขมาบุคคล และสถานที่ตามความเชื่อ ชาวบ้านในเรื่องความตักเตือน และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ดูแลสถานที่ มี 2 พิธี ดังนี้ ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 6 วิเคราะห์องค์ประกอบและลำดับขั้นตอนกลุ่มพิธีขอขมา

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
1. พิธีรดน้ำ คำหัว*	วันพฤหัสบดี (ประเพณี สงกรานต์) 15 เมษายน ของทุกปี เวลา 15.00 น. สถานที่ในชุมชนเมือง เก่า อ.เมืองแพร่ จ.แพร่	1. น้ำขมิ้นส้มป่อย 2. อุปกรณ์สร้างน้ำ พระ 3. ของสำหรับให้ ผู้สูงอายุ(ถ้ามี)	1. ชาวบ้าน	1. สร้างน้ำพระพุทธรูป 2. ตัวแทนชาวบ้านกล่าว คำขอขมา 3. ชาวบ้านรอน้ำขมิ้น ส้มป่อยในสลุง(ขันเงิน) แล้วประเคนให้กับผู้สูงอายุ 4. ผู้สูงอายุใช้มือขู่น้ำขมิ้น ส้มป่อยแล้วนำมาลูบศีรษะ ของตนเสร็จแล้วให้พร เสร็จพิธี
2. พิธีสุมา เมก*	วันพฤหัสบดี (ประเพณี สงกรานต์)	1. น้ำขมิ้นส้มป่อย 2. บทสุมาเมก	1. ชาวบ้าน 2. พ่ออาจารย์	1. ผู้เข้าร่วมพิธีหันหน้าเข้า เมก(กำแพงเมืองแพร่)

* ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่เคยมีการบันทึกไว้

พิธีกรรม	วันเวลาสถานที่	อุปกรณ์	ผู้เข้าร่วมในพิธี	ลำดับขั้นตอน
	ณ กำแพงเมืองแพร์	3.กรวยดอกไม้รูป		2.พนมมือไหว้กล่าวตามบท
	อ.เมืองแพร์	เทียน		สุมาเมก
	จ.แพร์			3.นำกรวยดอกไม้รูปเทียน วางในจุดที่กำหนดไว้ พรม ขมิ้นน้ำส้มป่อย เสร็จพิธี

อภิปรายและสรุปผล

ภาพรวมของพิธีกรรมในชุมชนเขตพื้นที่เมืองเก่า อำเภอเมืองแพร์ จังหวัดแพร่ ทั้ง 21 พิธี มีลักษณะคล้ายคลึงกับพิธีกรรมของจังหวัดอื่น ๆ ในเขตพื้นที่วัฒนธรรมภาคเหนือ เช่น พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องพระอุปคุต พิธีสวดเบิก ดังที่ วุฒิชัย สายปัญญา และคณะ (2564: 164) ได้ศึกษาเรื่องพิธีพุทธาภิเษก ของวัดศาลาไชย อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง พบว่าในลำดับขั้นตอนของพิธีพุทธาภิเษก พบพิธีแห่พระอุปคุต การสวดเบิกवार 9 วาร การสวดมนต์ตั้ง ซึ่งพิธีเหล่านี้ล้วนแต่เกิดจากความเชื่อการนับถือพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน ซึ่งเป็นศาสนาที่ผสมผสานเอาความเชื่อเรื่องพุทธศาสนา พราหมณ์ และผี เข้าด้วยกันอย่างลงตัว ดังข้อมูลภาคสนามที่ผู้วิจัยได้แบ่งพิธีกรรมเป็น 6 กลุ่ม พบว่าทุกกลุ่มพิธีกรรมมีการผสมผสานความเชื่อระหว่างพุทธศาสนา พราหมณ์ และผี เข้าด้วยกัน คือ 1) กลุ่มพิธีทำบุญ มีความเชื่อในเรื่องผีผสมกับพุทธศาสนาอยู่ใน พิธีตักบาตร พิธีदानชั้นข้าว พิธีदानสลาก ซึ่งเป็นพิธีที่มีจุดมุ่งหมายในการอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ 2) กลุ่มพิธีรำลึกในวันสำคัญทางพุทธศาสนา ถึงแม้จะเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาโดยตรงแต่ในพิธีนั้นก็ยังเห็นถึงความเชื่อเรื่องของผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์แฝงในขั้นตอนการแผ่เมตตาอุทิศส่วนกุศลให้เจ้ากรรม นายเวร และเทวดา 3) กลุ่มพิธีบวงสรวง ชาวบ้านในเขตเมืองเก่าจะใช้ทั้งพิธีพราหมณ์ และพิธีผีรวมกัน ถึงแม้พิธีกลุ่มบวงสรวงนี้จะใช้พราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธีบวงสรวงเทวดา และดวงวิญญาณบรรพบุรุษ(ผี) ในพิธีจะมีบรรดาร่างทรงของผีในเมืองแพร์เข้าร่วม เมื่อเสร็จพิธีก็จะเปิดพื้นที่ให้มีการพ้อนผีเมืองอันเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวบ้าน 4) กลุ่มพิธีกลุ่มต่ออายุ และ 5) กลุ่มพิธีขับเคราะห์ทั้ง 2 กลุ่มนี้ จะผสมความเชื่อของพุทธ พราหมณ์และผีเข้าด้วยกัน ถึงแม้ผู้ประกอบพิธีจะเป็นพระสงฆ์เป็นตัวแทนของพุทธศาสนา แต่การปฏิบัติตัวเมื่อขณะไหว้ครูก่อนประกอบพิธี ในบทไหว้ครูก็จะอ้างเอาเทพต่าง ๆ ของพราหมณ์มาเป็นครู โดยมีพระพุทธรูปเจ้าเป็นประธาน ส่วนความเชื่อเรื่องผี ก็จะมีพิธีอารักขาที่รักษาสถานที่ ผีร้ายหรือความโชคร้าย โรคภัย

ต่าง ๆ ที่มารั้งความชาวบ้านจะถูกนำเสนอมานพชานพเคราะห์ และการให้พรหลังเสร็จพิธีส่งสังคหะบ้าน 6) กลุ่มพิธีขอขมา จะเห็นได้ชัดจากบทขอขมา ในพิธีสุมาเมก ที่ผนวกเอาแนวคิดพุทธศาสนาอย่างบทแม่เมตตาเข้ากับความเชื่อเรื่องผีเทวดาอารักษ์ที่อยู่ในเมก (กำแพง) อันเป็นสัญลักษณ์ของการคุ้มครองคนในกำแพงเมือง การพบความเชื่อเกี่ยวกับผีที่ปรากฏอยู่แทบทุกพิธีกรรมเป็นการย้ำว่า ผี มีความเข้มแข็ง ชาวบ้านในชุมชนพื้นที่เมืองเก่า ยังคงเชื่อว่ามีผีทั้งดีและผีร้าย ผีดี คือ ผีที่ให้คุ้มครองชาวบ้าน อย่าง ผีเจ้าเมือง ผีบรรพบุรุษ ผีอารักษ์ ได้แก่ เจ้าหลวงพริยเทพวงศ์ เจ้าอนุบุญสูง นอกจากนี้ยังรวมเอาบรรดาเทพเทวดาต่าง ๆ ที่ปกป้องคุ้มครองเมืองแพร์ ส่วนผีร้าย เป็น สิ่งชั่วร้าย สิ่งไม่ดีไม่งาม โรคภัยต่าง ๆ ที่บันดาลโทษให้กับชาวบ้านเกิดความไม่สบายกายไม่สบายใจ ฉะนั้นในแต่ละปี หรือเมื่อเกิดเหตุร้ายก็จะจัดพิธีกรรม เช่น พิธีส่งสังคหะบ้าน พิธีสะเดาะขนพเคราะห์ เพื่อขับไล่สิ่งไม่ดีหรือผีร้ายออกจากชุมชนและตัวของชาวบ้าน โดยความเชื่อลักษณะนี้สอดคล้องกับศาสนาไทย ดังที่ คมกฤษ ชูยุติศักดิ์ (2560: 9) กล่าวว่า ศาสนาไทย เป็นศาสนาในไทย มีขึ้นจากการประสมประสานระหว่างศาสนาผีกับศาสนาพุทธ ซึ่งศาสนาผีเป็นรากฐานอันแข็งแกร่งแล้วประดับประดาให้ดูภูมิฐานทันสมัยน่าเชื่อถือ ด้วยสิ่งละอันพันละน้อยที่ได้รับจากพุทธและพราหมณ์ โดยไม่ขัดหลักผี

หากมองพิธีกรรมตามทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่พบว่าพิธีกรรมในงานวิจัยนี้มีโครงสร้างคือ 1) จุดประสงค์ของพิธี 2) วัน เวลาและสถานที่ 3) อุปกรณ์ 4) ผู้เข้าร่วมในพิธี และ 5) ลำดับขั้นตอน ซึ่งโครงสร้างเหล่านี้จะทำให้การประกอบพิธีกรรมนั้น ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และผู้วิจัยพบว่าองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในพิธีกรรม คือ ผู้เข้าร่วมในพิธี ได้แก่ ผู้ประกอบพิธี ผู้จัดพิธี และผู้เข้าร่วมพิธี ที่มีหน้าที่ทำให้พิธีกรรมนั้นสำเร็จ เริ่มจากผู้ประกอบพิธีนอกจากจะมีหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ผู้จัดพิธีในการกำหนดองค์ประกอบอื่น ๆ ในพิธีกรรมอย่างจุดประสงค์ วันเวลาและสถานที่ และอุปกรณ์ในพิธีแล้ว ผู้ประกอบพิธีกรรมมีหน้าที่ที่สำคัญ คือการประกอบพิธีกรรมตามลำดับขั้นตอนเพื่อทำให้พิธีกรรมบรรลุตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ทั้งนี้การกำหนดลำดับขั้นตอนก่อนและหลังในพิธีผู้วิจัยยังพบว่า ในพิธีกรรมเดียวกัน หากแต่ต่างผู้ประกอบพิธี ลำดับขั้นตอนและองค์ประกอบอื่น ๆ ก็จะแตกต่างกัน เพราะผู้ประกอบพิธีจะยึดตำราของตนที่ได้รับถ่ายทอดมา ดังคำที่ว่า “ศิษย์ต่างครู อาจารย์ต่างวัด บัณฑิตต่างหน่วย ต่างไฟต่างมี” ซึ่งลำดับขั้นตอนส่วนใหญ่จะกำหนดเอาตามความสะดวกและความเหมาะสมของบริบทในขณะประกอบพิธี บางพิธีอาจมีการตัดทอนลำดับขั้นตอนออกไป บางพิธีมีการสลบลำดับขั้นตอน แต่ถึงอย่างไรก็ตามสิ่งที่ผู้ประกอบพิธียึดถืออย่างเคร่งครัด

ขณะประกอบพิธีกรรมนั้น คือ บทสวด และคาถาต่าง ๆ ด้วยทวารณกรรมเหล่านี้มีความหลากหลายผู้ประกอบพิธีกรรมจะเลือกใช้ให้ถูกต้องตามพิธี นอกจากนั้นบทสวด หรือคาถาเหล่านี้ยังเป็นตัวกำหนดการกระทำของผู้เข้าร่วมในพิธีอีกด้วย เช่น การจุดธูปเทียนบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การจุดและดับเทียนนำมนต์ การพรมน้ำมนต์ การกรวดน้ำ และรับพร จะเกิดขึ้นเวลาใดบทสวดและคาถาจะเป็นตัวกำหนด โดยลักษณะบทสวดมี 2 ลักษณะ หากเป็นตัวบทภาษาบาลีผู้ประกอบพิธีจะมีความเคร่งครัดเป็นอย่างมากในขณะที่ประกอบพิธีกรรม ส่วนตัวบทภาษาพื้นเมืองที่ถูกแต่งขึ้น มักมีรูปแบบเป็นโครงสร้างของบทสวดที่สามารถเติมเนื้อความเพิ่มลงไปขณะสวด หรือมีลักษณะต้นสดโดยใช้ปฏิภาณ บทสวดลักษณะนี้ความเคร่งครัดก็จะลดน้อยลงส่วนมากจะพบในขณะให้พรผู้เข้าร่วมพิธีกรรม โดยหน้าที่ของบทสวด หรือคาถาในพิธีกรรมจะมีจุดประสงค์เพื่อการร้องขอหรืออ้อนวอน สวดเพื่อสรรเสริญและขอบคุณตลอดจนสวดเพื่อให้พิธีนั้นสำเร็จ

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ พบว่า บางพิธีกรรมไม่สามารถจัดได้เนื่องจากผู้ประกอบพิธีกรรมนั้นได้เสียชีวิตไปแล้ว และบางพิธีกรรมไม่สามารถหาผู้ประกอบพิธีกรรมได้ทันในหัวเวลาดังกล่าว จึงทำให้ต้องพักการจัดพิธีกรรมในปีนั้น ๆ แต่ถึงอย่างไรก็ตามชาวบ้านก็จะพยายามหาผู้ประกอบพิธีกรรมจากที่อื่นมาทดแทน และพยายามฟื้นฟูพิธีกรรมนั้นให้สืบทอดไปในชุมชนของตน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นไปตามทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ของ แรตคริฟท์-บราวน์ (อ้างอิงใน นิยพรธณ ผลวัฒน์, 2539: 108 – 109) ที่เปรียบโครงสร้างของสังคมคล้ายกับโครงสร้างร่างกายมนุษย์ สังคมเปรียบเสมือนอินทรีย์ซึ่งมีชีวิต มีการเจริญเติบโต เจ็บป่วยรักษาได้ เมื่อหายจากการเจ็บป่วยจะก้าวเดินต่อไป ร่างกายมนุษย์มีอวัยวะประกอบเพื่อการคงอยู่ สังคมก็มีโครงสร้างดำรงตน หากสังคมชะงักงันหรือพัฒนาไปได้ช้าสังคมก็จะหาแนวทางการแก้ไขหรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างของตนเองเพื่อการดำรงอยู่หรือพัฒนาก้าวต่อไป

นอกจากผู้ประกอบพิธีกรรมแล้ว ผู้จัดพิธีก็มีความสำคัญเช่นเดียวกันที่ทำหน้าที่จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ตามผู้ประกอบพิธีกรรมได้ระบุไว้ในแต่ละพิธี โดยการจัดพิธีแต่ละครั้ง ผู้จัดพิธีจะยึดเอามติในที่ประชุมและคำนึงถึงจุดประสงค์ วัน เวลาและสถานที่ในการประกอบพิธีกรรมเป็นเบื้องต้น พิธีกรรมส่วนใหญ่ในเขตพื้นที่เมืองเก่าแพร่จะมีหน่วยงานในท้องถิ่นอย่างเทศบาลเมืองแพร่เป็นเจ้าภาพ ร่วมกับชุมชนในเขตพื้นที่เมืองเก่า การจัดพิธีผู้จัดพิธีจะจัดเตรียมความเรียบร้อย ตลอดจนมีการวางแผนแบ่งงานอย่างเป็นระบบ และที่สำคัญทุกพิธีจะมีชุมชนเป็นส่วนร่วมให้ความร่วมมือ ทำให้เกิดภาพความสามัคคีและความเข้มแข็งในชุมชน ดังที่ พจนนา เอกบุตร (2556) ได้ศึกษาเรื่อง ชุมชนลำปางหลวงกับ

การจัดการมรดกวัฒนธรรม พบว่า การจัดงานประเพณีชุมชนที่ถือปฏิบัติสืบทอดกันมายาวนาน รูปแบบและวิธีการจัดงานมีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบของฝ่ายต่าง ๆ ภายในชุมชนอย่างชัดเจนและเป็นระบบ ประกอบไปด้วย วัด ประชาชนในชุมชน และหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละที่ทำให้การเป็นไปอย่างเข้มแข็งและสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สำหรับผู้เข้าร่วมพิธีนั้นส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านในพื้นที่ และนอกพื้นที่ที่มีความสนใจในพิธี นอกจากนี้จะเข้าร่วมพิธีในวันงานพิธีแล้วชาวบ้านในพื้นที่จะให้ความร่วมมือร่วมแรงกับทางผู้จัดพิธีในการเพื่อจัดงานประเพณีหรือพิธีกรรมขึ้นมา แล้วเมื่อเสร็จสิ้นพิธีชาวบ้านก็ช่วยเหลือผู้จัดพิธีในการจัดเก็บวัสดุอุปกรณ์ในพิธีกรรมต่าง ๆ ทำให้เห็นถึงความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันในชุมชน พิธีกรรมจึงมีหน้าที่อีกหน้าที่คือรวบรวมคน ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งร่วมกันในชุมชน สอดคล้องกับ ศิริพร ณ ถลาง (2548: 321) ที่กล่าวถึงสังคมประเพณี พิธีกรรมเป็นการ “รวมพลัง” ของคนในสังคม การประกอบพิธีแต่ละครั้งทำให้สมาชิกในสังคมรู้สึกอบอุ่น พิธีกรรมสร้างความรู้สึก “เป็นพวกเดียวกัน”

การศึกษาองค์ประกอบ และขั้นตอนของพิธีกรรมในชุมชนเขตพื้นที่เมืองเก่า อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ทำให้เห็นองค์ประกอบของพิธีกรรมเป็นโครงสร้างที่มีหน้าที่ทำให้การประกอบพิธีกรรมนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และในขณะเดียวกันพิธีกรรมก็เป็นโครงสร้างของชุมชนที่มีหน้าที่ที่จัดความทุกข์ สร้างความสงบสุข ความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนความสำนึกรักท้องถิ่น ทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนเมืองเก่า อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

วิจัยเรื่องนี้ได้รวบรวมและวิเคราะห์พิธีกรรมในเมืองเก่าแพร่ จำนวน 21 พิธีกรรม ซึ่งข้อมูลพิธีกรรมที่ได้เก็บรวบรวมนั้นมีครบถ้วนสามารถนำไปใช้อ้างอิงหรือประกอบพิธีกรรมขึ้นมาได้ หากแต่การประกอบพิธีกรรม และการเตรียมองค์ประกอบนั้นจะต้องมีผู้รู้ เนื่องจากมีคำศัพท์และภาษาที่ใช้ในบทสวดเป็นภาษาพื้นเมือง และที่สำคัญผู้เข้าร่วมในพิธีต้องมีความเชื่อที่สอดคล้องกับพิธีกรรมนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาพิธีกรรมในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้ยังมีความน่าสนใจ โดยผู้ที่สนใจสามารถศึกษาประเด็นอื่น ๆ เพิ่มเติมจากงานวิจัยนี้ได้ เช่น การศึกษาการสร้างสรรค์พิธีกรรมในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 การศึกษาพิธีกรรมในเขตพื้นที่เมืองเก่าจังหวัดอื่น ๆ การศึกษาเปรียบเทียบพิธีกรรมลักษณะเดียวกันในต่างพื้นที่ การวิเคราะห์ปัจจัยการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของพิธีกรรมในท้องถิ่นอื่น ๆ การศึกษาพัฒนาการของพิธีกรรมในท้องถิ่นอื่น ๆ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา เหล่าโชคชัยกุล. (2556). ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม : ความเปลี่ยนแปลงใน กระแสวัฒนธรรม. *ไทยคดีศึกษา*, (10), 3–15.
- คมกฤช อู่เต็กเค่ง. (2560). *ภารตะ-สยาม? มี พราหมณ์ พุทธ?*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- นิยพรธนะ ผลวัฒน์. (2539). *มานุษยวิทยาว่าด้วยระบบครอบครัว การแต่งงาน และ เครื่องญาติ*. กรุงเทพฯ: แพร่พิทยา.
- พจนา เอกบุตร. (2556). *ชุมชนลำปางหลงกับการจัดการมรดกวัฒนธรรม กรณีศึกษา งานประเพณียี่เป็งไหว้พระธาตุเจ้า อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง*. (วิทยานิพนธ์ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มณี พยอมยงค์. (2536). *วัฒนธรรมพื้นบ้าน: คติความเชื่อ* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒิชัย สายปัญญา, เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์ และวรัญญา ยิ่งยงค์ดี. (2564). พิธีมหาพุทธาภิเษกของวัดศาลาไชย ตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง: ขั้นตอน และสัญลักษณ์บางประการในพิธีกรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา*, 9(2), 153–170.
- ศิราพร ณ ถलग. (2548). *ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. กรุงเทพฯ: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดแพร่. (2550). *ประวัติศาสตร์เมืองแพร่ 2550*.แพร่: เมืองแพร่การพิมพ์.

**ฐานทรัพยากรท้องถิ่นและความมั่นคงทางอาหารชุมชน
บ้านปานางเยื่อ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี**
**Local resource base and food security of Ban Pa Nang Yoe
community, Nong Bua sub-district, mueang district,
Kanchanaburi province**

นพรัตน์ ไชยชนะ^{1*}

Nobparat Chaichana^{1*}

¹ สาขาวิชานวัตกรรมสังคมเพื่อการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี 71190

¹ Program Social Innovation for Community Development Faculty of Humanities and Social Science Kanchanaburi Rajabhat University Kanchanaburi, Kanchanaburi 71190

*Corresponding author: Chimmanee@kru.ac.th

Received: October 8, 2022; Revised: December 15, 2022; Accepted: December 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทชุมชนบ้านปานางเยื่อ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี และแบบแผนการดำรงรักษาฐานทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนบ้านปานางเยื่อที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประยุกต์วิธีวิจัยทางมานุษยวิทยา เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้นำชุมชน ประชาชนชุมชน ตัวแทนกลุ่มผู้สูงอายุ ตัวแทนกลุ่มแม่บ้าน ตัวแทนหัวหน้าครัวเรือน รวมถึงตัวแทนกลุ่มเด็กและเยาวชน จำนวน 23 ราย พื้นที่ศึกษา คือ หมู่ที่ 6 บ้านปานางเยื่อ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

ผลการวิจัยพบว่า 1) บ้านปานางเยื่อ เป็นชุมชนหนึ่งในตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ปานางเยื่อ เป็นการเรียกชื่อตามบริบทของชุมชน เนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีดินเยื่อขึ้นเป็นจำนวนมาก ดินเยื่อเป็นพืชตระกูลไม้เถา ปัจจุบันไม่ปรากฏให้เห็นเนื่องจาก

ชุมชนมีการขยายพื้นที่ทำกินจนทำให้ต้นเห็ดสมุนไพรพันธุ์ไปจากชุมชน ภูมินิเวศของชุมชน ปานางเย็ดมีภูเขาสลับกับพื้นที่ราบเชิงเขาและพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำแควใหญ่ โครงสร้างของชุมชนมีลักษณะเป็นสังคมกึ่งเมืองกึ่งชนบท สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พึ่งพาอาศัยฐานทรัพยากรท้องถิ่นด้วยการนำภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาใช้ในการดำเนินชีวิตเป็นหลัก ทำให้ชุมชนมีความมั่นคงทางด้านอาหาร 2) แบบแผนในการธำรงรักษาฐานทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชน คือ (1) การรักษาการถ่ายทอดวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่น ปลูกฝังสำนึกถิ่นตนตั้งแต่ระดับครอบครัว และระดับชุมชน และ (2) เสริมสร้างศักยภาพชุมชนในการจัดการอาหารที่เหมาะสม เริ่มต้นตั้งแต่ระดับครัวเรือน ระดับชุมชน/ท้องถิ่น ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนได้รับการศึกษาแบบแผน ภูมิปัญญาอาหารของบรรพบุรุษที่ได้ถ่ายทอดไว้ในชุมชน สร้างการมีส่วนร่วมในงานกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับครอบครัว – ระดับชุมชน ทำให้เกิดสำนึกพัฒนาถิ่นตนเป็นรากฐานการสร้าง ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความมั่นคงทางอาหาร ทรัพยากรท้องถิ่น การธำรงรักษา แบบแผน

Abstract

The purpose of this research was to study the context of Ban Pa Nang Yoe community, Nong Bua sub-district, Mueang district, Kanchanaburi province and the local resource base preservation model of Ban Pa Nang Yoe community affecting food security using a qualitative research methodology applied research methods in anthropology Collecting information from community leaders, community philosophers, representatives of the elderly group representative of the group, even the house representative of the head of the household including 23 representatives of children and youth groups. The study area was Village No. 6, Ban Pa Nang Yoe, Nong Bua Sub-district, Mueang District, Kanchanaburi Province

The results of the research were as follows: 1) Ban Pa Nang Yoe It is a community in Nong Bua Sub-district, Mueang District, Kanchanaburi Province. Pa Nang Yoe Forest is named according to the community context. Because in the area there are a lot of Yao trees. Yao tree is a vine plant family. At present, it is not visible because the community

has expanded the arable area until the Ton Yao is extinct from the community. The landscape of Pa Nang Yoe community consists of mountains interspersed with plains at the foot of the mountains and plains along the banks of the Khwae Yai River. The structure of the community is semi-urban, semi-rural society. Most community members are engaged in agriculture. Relying on the local resource base by bringing the wisdom inherited from the ancestors to use in their lives. make the community have food security 2) The pattern for maintaining the local resource base of the community is (1) preserving the transfer of local food culture. Cultivate awareness of one's homeland from the family level and at the community level, and (2) strengthening the community's capacity to manage appropriate food. Starting at the household level community/local level Encourage community members to maintain the conventions. Food wisdom of the ancestors that have been passed down in the community. Encourage participation in various activities from the family level to the community level, creating awareness of self-development as a foundation for building sustainable community food security.

Keywords: Food security, Local resources, Maintenance, Pattern

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมทางด้านอาหารมาช้านานจนถึงถือว่าเป็นภูมิปัญญาที่ได้พัฒนาและสั่งสมมาตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน วัฒนธรรมอาหารไทยเป็นวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงอัตลักษณ์เฉพาะตัวที่ถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ การกินอาหารร่วมสำหรับเป็นการสะท้อนลักษณะของสังคมที่มีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งปันกัน การปรุงอาหารที่ใช้เวลาควบคู่กับความประณีตก็สะท้อนอุปนิสัยใจเย็นละเอียดอ่อนของคนไทยก่อนหน้านี้ที่แนวคิดเรื่องอาหารจะได้รับความนิยม การคำนึงถึงอาหารเป็นประเด็นที่ถูกมองข้ามมาช่วงระยะเวลาหนึ่งอันเป็นผลมาจากการตัดทอนขั้นตอนและกระบวนการผลิตอาหารลง จนทำให้วิถีการสร้างสรรคอาหารดูง่ายตาย ประกอบกับพลวัตการใช้ชีวิตที่รวดเร็วไม่เอื้อให้มนุษย์สังเกตหรือเรียนรู้เรื่องรอบตัวให้ฉับไวได้เหมือนเดิม มนุษย์ได้เริ่มสร้างวิถีการดำเนินชีวิตรูปแบบใหม่ขึ้นมาซึ่งสนใจกระบวนการน้อยลง จนวันนี้วิถีการบริโภคอาหารของมนุษย์จึงเน้นรูป รสชาติ รสนิยมและความสะดวกรวดเร็ว เป็นวัฒนธรรมอาหารสำเร็จรูป วิกฤต

ทางความคิดเช่นนี้ถือเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงทางอาหารโลกและจะคอยกัดกร่อนคุณค่าภูมิติของอาหารที่ละน้อยโดยเฉพาะมิติทางวัฒนธรรม (พรทิพย์ ตีลกานันท์, 2557: 7) ความมั่นคงทางอาหารมีความเกี่ยวข้องกับสภาพสิ่งแวดล้อมหรือภูมิภาคที่มนุษย์อาศัยอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยนั้นได้รับกล่าวขานว่าเป็นอู่ข้าวอู่น้ำที่สำคัญของโลก จากความโดดเด่นได้เปรียบในด้านที่ตั้งเพราะอยู่ในเขตป่าเขตร้อน มีพื้นที่เพียงร้อยละ 7 ของพื้นที่ทั้งหมดของโลก และเป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ มีระบบนิเวศต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงเกี่ยวพันกัน ตั้งแต่ระบบนิเวศพื้นที่สูง จากป่าต้นน้ำไปเชื่อมโยงไปสู่ระบบนิเวศในพื้นที่ทางภูมิภาคด้านทิศใต้จรดระบบนิเวศชายฝั่งและทะเล (ศุภวรรณ จันทร์เติบโต, 2556: 1) ความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าที่เกิดจากความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ และความเป็นอยู่ของผู้คนในแต่ละระบบนิเวศ ไม่ใช่สิ่งที่ดำรงอยู่อย่างโดดเด่นหรือเป็นเอกเทศ แต่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างสลับซับซ้อน และก่อให้เกิดเป็นวิถีชีวิตของชุมชนโดยสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติจะกำหนดให้เป็นฐานชีวิตของชุมชน ในขณะที่ชุมชนพัฒนาวัฒนธรรมของตนเองขึ้นมาเพื่อให้สามารถเข้าถึงใช้ประโยชน์ จัดการ กำกับดูแล ตลอดจนควบคุมให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมกันรักษาไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้นในลักษณะของจารีตท้องถิ่น

วิถีชีวิตที่ใส่ใจเรื่องของกระบวนการน้อยลงมีส่วนทำให้คุณค่าของอาหารในมิติวัฒนธรรมเป็นที่น่ากังวลโดยธรรมชาติ กระบวนการผลิตอาหารอาศัยกรรมวิธี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฐานทรัพยากรเฉพาะถิ่นที่หลากหลาย มีกระบวนการเฉพาะตนที่ชัดเจน อาหารหนึ่งชนิดสามารถเชื่อมโยงมนุษย์ให้มาเกี่ยวข้องกันได้อย่างน่าอัศจรรย์ อาหารในเชิงสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาจึงไม่ใช่ผลผลิตจากการปรุงที่มีความหมายแข็งทื่อ แต่อาหารหนึ่งชนิดกลับมีการเมืองภายในหรือระบบสัญลักษณ์ซ่อนอยู่เสมอ การเมืองเรื่องอาหารและระบบสัญลักษณ์ที่ซ่อนอยู่ในอาหารนี้เองที่ผูกโยงอาหารเข้าไว้กับประเด็นความมั่นคงระบบดังกล่าวมีส่วนกำหนดนัยยะให้ใครหรือไม่ให้ใครเข้ามาเกี่ยวข้องกับอาหารชนิดใดทรัพยากรใด ใครมีอำนาจดูแลและธำรงรักษากรรมวิธีและวัตถุดิบหนึ่ง ๆ ไว้ ภูคโกลบายได้สร้างขึ้นมาเพื่อพิทักษ์อาหารและทรัพยากร ฯลฯ ดังนั้นการศึกษาเรื่องปฏิบัติการทางวัฒนธรรมในการพิทักษ์อาหารจึงไม่ควรละเลยมิติทางวัฒนธรรมหรือเชิงสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาแม้แต่น้อย (นพรัตน์ ไชยชนะ และจักษุมาลย์ วงษ์ท้าว, 2561: 48 – 49) โดยนำแนวคิดความมั่นคงทางอาหารจะได้รับความนิยม การคำนึงถึงอาหารเป็นประเด็นที่ถูกมองข้ามมาสู่กระแสนั้นเป็นผลมาจากการตัดทอนขั้นตอนและกระบวนการผลิตอาหารลงจน

ทำให้วิถีการสร้างสรรคอาหารดูง่ายตาย ประกอบกับพลวัตการใช้ชีวิตที่รวดเร็วไม่เอื้อให้มนุษย์สังเกตหรือเรียนรู้เรื่องรอบตัวให้จับใจได้เหมือนเดิม มนุษย์ได้เริ่มสร้างวิถีการดำเนินชีวิตรูปแบบใหม่ขึ้นมาซึ่งสนใจกระบวนการน้อยลง และให้ความสำคัญกับผลลัพธ์ก่อนเสมอ จนวันนี้วิถีการบริโภคอาหารของมนุษย์จึงเน้นรูป รสชาติ รสนิยมและความสะดวกรวดเร็ว เป็นวัฒนธรรมอาหารสำเร็จรูป วิกฤตทางความคิดเช่นนี้ถือเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงทางอาหารโลกและจะคอยกัดกร่อนคุณค่าทุกมิติของอาหารที่ละน้อยโดยเฉพาะมิติทางวัฒนธรรม (นพรัตน์ ไชยชนะ และวีระวัฒน์ อุดมทรัพย์, 2562: 18)

ความมั่นคงทางวิถีชีวิตที่มีโอกาสที่จะเลือกผลิตและใช้ทรัพยากรในชุมชนและเคยนำมาซึ่งความมั่นคงทางอาหารเริ่มถูกรุกรานจากมุมมองของคนใน จากกฎเกณฑ์และข้อบังคับต่าง ๆ ประเด็นความเป็นธรรมทางสังคมที่ไม่ใช่เพียงความเป็นธรรมทางกฎหมาย จึงเกิดขึ้น ข้อจำกัดด้านการทำมาหากินและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะวิถีการผลิตอาหารที่ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรได้เช่นในอดีต ข้อจำกัดที่เกิดจากขนาดพื้นที่ทำมาหากิน สิทธิการเข้าป่า และขนาดของพื้นที่ป่าที่จำกัดลงเมื่อเทียบกับอดีต ผนวกกับการใช้ทรัพยากรในรูปแบบดั้งเดิม และความต้องการใช้จากคนในที่เพิ่มขึ้นและคนนอกที่มากขึ้น ดังนั้นด้วยพื้นที่ทรัพยากรที่จำกัดลงจึงเป็นปัญหาของความสมดุลระหว่างการผลิตกับการใช้ซึ่งอาจนำมาซึ่งปัญหาด้านทรัพยากรในอนาคต (จักขุมาลย์ วงษ์ท้าว, ภัคธร ชาญฤทธิเสน และนพรัตน์ ไชยชนะ, 2559: 1)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area-Based Research) โดยมีชุมชนบ้านปานางเยื่อ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นพื้นที่ศึกษา บ้านปานางเยื่อ เป็นหมู่บ้านเก่าแก่แห่งหนึ่งในตำบลหนองบัว ที่มาของคำว่าปานางเยื่อ เป็นการเรียกชื่อตามบริบทของหมู่บ้านเนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีต้นเยื่อขึ้นเป็นจำนวนมาก ต้นเยื่อเป็นพืชประเภทพืชเถา ขึ้นในป่า ในอดีตสมาชิกในชุมชนมักเรียกชื่อหมู่บ้านดังกล่าวว่า “บ้านปาอีเยื่อ” แต่พืดูไม่สุภาพจึงเปลี่ยนมาเป็น “บ้านปานางเยื่อ” ลักษณะของหมู่บ้านปานางเยื่อมีภูเขาสลับกับพื้นที่ราบเชิงเขาและพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำ มีแม่น้ำแควใหญ่ไหลผ่าน สมาชิกในชุมชนบ้านปานางเยื่อมีวิถีชีวิตแบบสังคมกึ่งเมืองกึ่งเกษตรกรรม ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างสูง เนื่องจากพื้นที่อยู่ใกล้กับหน่วยงานราชการ เช่น จังหวัดทหารบกกาญจนบุรี (ค่ายสุรสีห์) มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี เป็นต้น และเส้นทางผ่านแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในจังหวัดกาญจนบุรี อย่างไรก็ตามวิถีชีวิตสมาชิกในชุมชนบ้านปานางเยื่อก็ยังคงดำรงชีวิตเรียบง่าย

ตามวิถีชีวิตที่เคยปฏิบัติและสืบทอดกันมา ลักษณะเด่นของพื้นที่คือชุมชนยังคงยึดอาชีพเกษตรกรรม และมีบางส่วนของประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป อีกส่วนจะเป็นประชากรย้ายถิ่นซึ่งมารับราชการหรือเกษียณอายุราชการ ทั้งนี้สมาชิกในชุมชนดำรงชีวิตจากการพึ่งพาอาศัยฐานทรัพยากรท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม ดังนั้นการศึกษาประเด็นบริบทชุมชนบ้านป่านางเยื่อ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี และแบบแผนการธำรงรักษาฐานทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนบ้านป่านางเยื่อที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารอย่างไร และสถานการณ์ด้านความมั่นคงทางอาหารเป็นอย่างไรบ้างกับบริบทสังคมปัจจุบัน นอกจากนี้การนำวิธีการศึกษาทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยามาใช้ ยังมีส่วนเอื้อให้คลี่คลายปมหรือระบบสัญลักษณ์ที่สัมพันธ์กับความมั่นคงทางอาหารได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาบริบทชุมชนบ้านป่านางเยื่อ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี และแบบแผนการธำรงรักษาฐานทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนบ้านป่านางเยื่อที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร

กรอบแนวคิดและสมมุติฐาน

ข้อค้นพบจากการศึกษาประเด็นด้านความมั่นคงทางอาหารและแนวคิดด้านฐานทรัพยากรอาหารปัจจุบันยังเป็นที่นิยมของนักวิชาการหลากหลายสาขาโดยเฉพาะในสาขาทางด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาที่นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการคลี่คลายประเด็นข้อถกเถียงทางวิชาการในบริบทของชุมชนต่าง ๆ เช่น การศึกษานพรัตน์ ไชยชนะ (2565) ทำการศึกษาความมั่นคงทางอาหารของชุมชนบ้องตี้ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี เป็นที่น่าสนใจว่าฐานทรัพยากรอาหารในชุมชนหากมีความหลากหลายทางชีวภาพจะส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร เช่นเดียวกับการศึกษาความมั่นคงทางอาหารในจังหวัดกาญจนบุรี ในพื้นที่อื่น ๆ เช่น นพรัตน์ ไชยชนะ และวีระวัฒน์ อุดมทรัพย์ (2562) ศึกษาประเด็นความมั่นคงทางอาหารของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงบ้านไร่ป่า มองว่าวัฒนธรรมมีผลสำคัญการทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหารของชุมชน เพราะวัฒนธรรมเป็นกฎทางสังคมที่มีหน้าที่ชัดเจนให้สมาชิกในชุมชนปฏิบัติตามแบบแผนที่ดำรงชีวิตมา นอกจากนี้การศึกษาของ นพรัตน์ ไชยชนะ (2563) ที่เสนอแนวทางด้านการสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนบ้านทิพเยื่อ ทรัพยากรในชุมชนมีผลสำคัญต่อการจัดการทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร

ในชุมชนให้สมาชิกในชุมชนมีกินและเกิดความยั่งยืน เช่นเดียวกับการศึกษาของพรรณภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา และชิตชงค์ นันทนาเนตร (2560) มองว่าความมั่นคงทางอาหารของชุมชนจะต้องเกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนในการส่งเสริม หรือสร้างให้เกิดความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนได้ ในขณะที่ศุจินทร์ ประชาสันต์ (2555) และศยามล เจริญรัตน์ (2559) นำเสนอว่า ความมั่นคงทางอาหาร คือ 1) การได้รับอาหารที่เพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นการผลิตในประเทศหรือการนำเข้ามาจากต่างประเทศ ต้องเพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภคในประเทศของตนเอง 2) การเข้าถึงอาหาร ประชาชนทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงอาหารที่เหมาะสมกับตนเอง แต่ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของโภชนาการที่ดี มีการควบคุมอาหารให้เป็นไปตามกฎหมาย การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม 3) การใช้ประโยชน์จากอาหาร นอกจากการมีอาหารเพียงพอแล้ว ทุกคนยังต้องใช้ประโยชน์จากอาหารที่รับประทานเข้าไปได้ ตามหลักทางด้านของความปลอดภัยและสุขอนามัย และ 4) การมีเสถียรภาพด้านอาหาร การบริหารจัดการมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะทำให้อาหารทุกคนเข้าถึงอาหารได้อย่างเหมาะสม ไม่อดอยาก แนวคิดความมั่นคงทางอาหารและแนวคิดฐานทรัพยากรอาหารมีส่วนช่วยคลี่คลายประเด็นการศึกษาสถานการณ์ด้านความมั่นคงทางอาหารและแบบแผนในการสร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่ชุมชนบ้านป่านางเย้อ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ได้อย่างดี

วิธีวิทยาการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีวิจัยทางมานุษยวิทยา คือ การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปฏิบัติการทางวัฒนธรรมในการพิทักษ์อาหารในมิติวัฒนธรรม เป็นการศึกษาครอบคลุมประเด็นฐานทรัพยากรอาหารในชุมชน ฐานทรัพยากรธรรมชาติและทุนทางสังคมในชุมชนมีผลต่อความมั่นคงทางอาหาร ผู้วิจัยมีการวางแผนโดยใช้เทคนิคเพื่อให้ได้ข้อมูลลึกและละเอียดมีความน่าเชื่อถือ ดังนี้

1. การเลือกสนามวิจัยและสถานการณ์ทางสังคม การศึกษาสำรวจ ด้วยเหตุผลของความสะดวกในการเดินทางเข้าถึงหมู่บ้าน โดยเข้าไปติดต่อกับผู้ใหญ่บ้านอย่างไม่เป็นทางการ กำหนดวันที่จะเข้าไปศึกษาสังเกตและสัมภาษณ์ เพื่อให้นักวิจัยมีผู้นำในการเข้าไปสัมภาษณ์ยังครัวเรือนต่าง ๆ และรวมถึงสถานการณ์ทางสังคม ได้แก่ สถานที่ในชุมชนแห่งนี้มีการทำกิจกรรมร่วมกันในงานประเพณีต่างๆ รวมถึงวิถีชีวิตประจำวันในการทำมาหากินในป่า ในไร่ และบริเวณรอบที่อยู่อาศัย ผู้แสดง ในที่นี้ คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เกษตรกร

ในชุมชน และผู้นำชุมชนอย่างเป็นทางการ เป็นผู้อธิบายถึงลักษณะและการใช้ชีวิตของสมาชิกในชุมชนบ้านป่านางเยื่อ

2. การเข้าสนาม คือ การเข้าชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ โดยการเข้าศึกษาวิจัยหมู่บ้านอย่างไม่เป็นทางการ โดยการประสานติดต่อผู้ใหญ่บ้านของชุมชนบ้านป่านางเยื่อและสร้างปฏิสัมพันธ์กับชุมชน โดยวิธีการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในชุมชน โดยใช้เวลา 2 สัปดาห์ในการเข้าไปสังเกตและเข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นในชุมชน

3. การเยือนชุมชนที่ศึกษา คือ ผู้วิจัยหาแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมิติการทำมาหากินของสมาชิกในชุมชนบ้านป่านางเยื่อและชุมชนบ้านดิ่งแดงซึ่งเป็นหมู่บ้านใกล้เคียง ทั้งแหล่งข้อมูลจากพระสงฆ์ในสำนักสงฆ์ทุ่งแสงสว่างเจริญธรรม และปราชญ์ชุมชนด้านอาหาร ทั้งการสำรวจสภาพแวดล้อมของชุมชนอย่างคร่าว ๆ โดยใช้ระยะเวลา 3 วัน ทำให้นักวิจัยเห็นโครงสร้าง ลักษณะทางภูมิศาสตร์ ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบ้านป่านางเยื่อ

4. การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม จุดประสงค์คือ เก็บข้อมูลปฐมภูมิ ด้านต่าง ๆ ของชีวิตคนในชุมชนบ้านป่านางเยื่อ ทำให้ค้นพบสถานการณ์ทางวัฒนธรรมในชุมชน เข้าใจเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับอาหาร และนำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องของการศึกษาโดยการจัดสนทนากลุ่มย่อย ในลักษณะแผนผังความคิด

5. การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In – depth interview) โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เจ้าอาวาสวัดหนองบัว ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกในชุมชนจำนวน 18 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลรอง คือผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานราชการในพื้นที่ จำนวน 5 คน

6. การจัดสนทนากลุ่มและเวทีคืนข้อมูลชุมชน เพื่อตรวจสอบ ยืนยัน จากการสนทนาของผู้ให้ข้อมูลและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ซึ่งเป็นบุคคลที่สามารถให้คำตอบในประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยจัดให้มีกลุ่มสนทนากลุ่ม 12 คน

7. การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data source triangulation) เป็นการตรวจสอบโดยพิจารณาในการตรวจสอบ ได้แก่ (1) แหล่งเวลา หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ (2) แหล่งสถานที่ หมายถึง ถ้าข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ และ (3) แหล่งบุคคล หมายถึง ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่

ผลการศึกษา

1. บริบทชุมชนบ้านป่านางเยื่อ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

บ้านป่านางเยื่อ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เดิมประกอบด้วย 2 คุ่มบ้าน คือ คุ่มบ้านป่านางเยื่อ และคุ่มบ้านหนองขี้เหล็ก ปัจจุบันจาก 2 คุ่มบ้านรวมเป็นหมู่บ้านเดียวเนื่องจากเป็นนโยบายขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัวซึ่งให้ทั้งภายใน การบริหารจัดการท้องถิ่น ลักษณะภาพรวมของชุมชนบ้านป่านางเยื่อเป็นชุมชนกึ่งเมือง กึ่งชนบทสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก

ศูนย์กลางของชุมชน มีสำนักสงฆ์ทุ่งแสงสว่างเจริญธรรมเป็นศูนย์รวมจิตใจของสมาชิกในชุมชน ส่วนใหญ่ผู้นำชุมชนจะใช้เป็นสถานที่ดำเนินงานการจัดประชาคม และแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ให้แก่สมาชิกในชุมชน และใช้สำหรับการจัดงานบุญประเพณีต่าง ๆ ในชุมชน สำหรับสำนักสงฆ์ทุ่งแสงสว่างเจริญธรรมนั้น ตามเสียงสะท้อนของผู้นำชุมชนว่า

"สมัยก่อนมีพระธุดงค์มาปักกลดธุดงค์บริเวณที่ตั้งสำนักสงฆ์ ในปัจจุบัน ชาวบ้านมีความเชื่อว่า พื้นที่บริเวณนั้นเป็นที่แรง ทำมาหากินไม่ได้ จึงได้บริจาคที่ดินจำนวนหนึ่งให้สร้างเป็นสำนักสงฆ์ขึ้นมา จนกระทั่งเมื่อ 5 ปีที่ผ่านมา พระอาจารย์ยุคลลธรรม ธัมมปุตโต ได้ไปบูรณะสำนักสงฆ์ และท่านก็ได้รับช่วงเป็นเจ้าของมาต่อมา" (เสียงสะท้อนจากผู้นำชุมชน)

สภาพทางเศรษฐกิจ ชุมชนบ้านป่านางเยื่อ จากสภาพพื้นที่ดังกล่าว เชื้อต่อการประกอบอาชีพทางการเกษตร ซึ่งได้แก่ การทำไร่ ทำนา ทำสวน และเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

ประเพณีวัฒนธรรมในชุมชน ประเพณีของสมาชิกในชุมชนบ้านป่านางเยื่อ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ได้ยึดหลักรูปแบบการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นและแบบชาวไทยภาคกลาง ผสมผสานกับความเชื่อตามวัฒนธรรมคนเมืองที่กลืนกลายเข้ามาในชุมชนปรากฏในปฏิทินวัฒนธรรม คือ กิจกรรมรอบปีของชุมชนมีการจัดงานประเพณีตามปฏิทิน โดยส่วนใหญ่จะยึดตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก

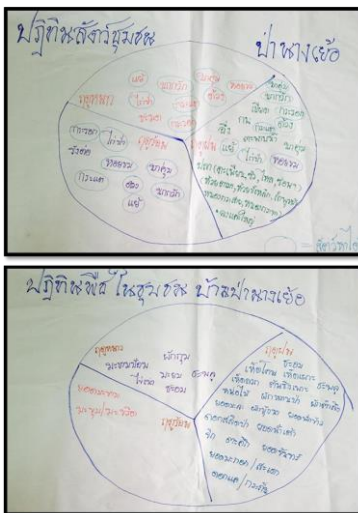
สภาพทางทรัพยากรธรรมชาติ สภาพป่าไม้ในชุมชนของบ้านางเยื่อ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ไม่เหมือนในอดีตที่ผ่านมา กล่าวคือ ส่วนใหญ่จะเป็นทรัพยากรที่ถูกนำมาใช้และไม่ได้ดูแลรักษา อาจมีสาเหตุมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในชุมชน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ติดต่อกับเขตทหาร (จังหวัดทหารบกกาญจนบุรี) และมีจำนวนประชากรแฝงที่เข้ามาใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชน

กล่าวได้ว่า บ้านปางนางเยื่อ เป็นชุมชนหนึ่งในเขตตำบลหนองบัว อยู่ในกรอบครองขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว สมาชิกในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ชุมชนมีลักษณะตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนแบบกระจายไปตามหัวไร่ปลายนาของตนเอง ชุมชนบ้านปางนางเยื่อมีรูปแบบการดำรงชีวิตแบบพึ่งพาอาศัยทรัพยากรท้องถิ่นเป็นหลัก โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นจากบรรพบุรุษมาปรับใช้ให้เข้ากับยุคสมัยทำให้เกิดการประหยัดค่าใช้จ่ายฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิกในครัวเรือนในชุมชนบ้านปางนางเยื่อส่วนใหญ่จะอยู่ในระดับพอมีพอกินยึดหลักการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. แบบแผนการดำรงรักษาสภาพทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนบ้านปางนางเยื่อที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร

บ้านปางนางเยื่อมีวิธีการทำการเกษตรเป็นแหล่งผลิตอาหารที่มีความสำคัญอย่างมากที่จะสร้างให้เกิดความมั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้นทั้งระบบครอบครัวและชุมชน บ้านปางนางเยื่อ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี มีโครงสร้างทางกายภาพ ประชากร เศรษฐกิจและสังคมเหมาะสมแก่การทำเกษตรกรรม ซึ่งชุมชนแห่งนี้ได้ยึดวิธีการทำการเกษตรมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน กล่าวคือ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มและมีแม่น้ำ แหล่งน้ำไหลผ่าน สภาพปัจจุบันชุมชนมีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท มีความเจริญและทันสมัยปะปนกับการใช้ชีวิติชีวิตแบบดั้งเดิมเส้นทางคมนาคมเข้าถึงทุกพื้นที่ที่ทำการเกษตร ประชากรอยู่อาศัยแบบไม่หนาแน่น มีทั้งครอบครัวขยายและครอบครัวเดี่ยว ความเป็นอยู่เรียบง่าย ความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นแบบเครือญาติ มีอาชีพหลักและอาชีพรองเกี่ยวพันกับการเกษตร ทุกพื้นที่มีระบบสาธารณสุขปลอดภัยทันสมัยและครบครัน ทุกครัวเรือนในเกือบทุกตำบลมีไฟฟ้าใช้ มีการใช้การสื่อสารที่ทันสมัยทุกระดับ มีระบบสุขภาพสิ่งแวดล้อมรองรับเพียงพอ การทำอาชีพทำการเกษตรของสมาชิกในชุมชนบ้านางเยื่อ ตำบลหนองบัว

อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ส่งผลให้เกิดการถ่ายทอดจากรุ่นต่อรุ่น สร้างความมั่นคงทางอาหารให้แก่ชุมชนและครอบครัวมาตั้งแต่อดีต – ปัจจุบัน

ภาพที่ 1 ปฏิทินสำรวจสัตว์ในชุมชน และปฏิทินสำรวจพืชในชุมชน
ที่มา: นพรัตน์ ไชยชนะ (2565)

กล่าวได้ว่าชุมชนบ้านปานางเข้มีฐานทรัพยากรอาหารในชุมชนสามารถหาได้ตลอดทั้งปี โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน จะมีความหลากหลายของสัตว์ในท้องถิ่นหลายชนิด เช่น อึ่ง กบ เขียด นกกวก กระจง นกกุ่ม ไก่ป่า หอยขม ปลาตะเพียน ปลาชิว ปลาไหล ปลาช่อน ซึ่งทรัพยากรอาหารเหล่านี้สามารถหาได้จากห้วยตามา ห้วยซีเหล็กหนองกระสาย เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันในฤดูกาลอื่น ๆ ก็สามารถหาทรัพยากรอาหารในชุมชนได้หลากหลาย เช่น ในฤดูร้อน ก็สามารถหาไก่ป่า ค้างคาว กระจง นกกวก แต้ มาเป็นอาหาร นอกจากนี้สิ่งทีคนในชุมชนบ้านปานางเข้ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรีสามารถหากินได้ตลอดปี ก็ยังมีแ้ นกกวก กระจง กระจง หอยขม นกกุ่ม นกกวก ค้างคาว แผนภาพทรัพยากรดังกล่าวยังสอดคล้องกับเสียงสะท้อนจากสมาชิกในชุมชน ที่กล่าวถึงประเด็นความหลากหลายของสัตว์ที่พบในชุมชนว่า

"ในอดีตสัตว์ในชุมชนมีเยอะมาก จะกินอะไร ก็ไม่ต้องไปซื้อ ให้ไปดูแลบ้าน หาได้ตลอดปี โดยเฉพาะปลาที่สามารถออกไปหา จากห้วย หนอง คลอง แม่น้ำ แควใหญ่ ซึ่งมีตลอดปี แต่ปัจจุบันถามว่าหาได้อีกหรือไม่ ก็สามารถหาได้อีกบ้าง แต่ไม่เยอะเหมือนในอดีต เพราะป่าไม้ถูกทำลายมั่ง" (เสียงสะท้อนจากสมาชิกในชุมชน)

ทรัพยากรอาหาร ทรัพยากรอาหารประเภทพืชผักเป็นทรัพยากรอาหารที่มีจำนวนมากที่สุด คือ มีจำนวนหลากหลาย สมาชิกในชุมชนเรียกกว่าผักปลูก ส่วนพืชอาหารธรรมชาติสมาชิกในชุมชนเรียกว่า ผักป่า ถึงแม้ปัจจุบันพื้นที่ป่าจะไม่อยู่ในชุมชนก็ตาม สมาชิกในชุมชนมักจะไปเก็บหรือหากจากบริเวณที่ดินสาธารณะ เช่น ไร่ ถนน รอบภูเขา ริมห้วย เป็นต้น สามารถพิจารณาจากตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 มีการอยู่ของทรัพยากรอาหารในชุมชน

การมีอยู่	ทรัพยากรอาหาร
ไม้ยืนต้น	ขี้เหล็ก, ผักกระถิน, ผักหวาน, ต้นเมียง, ต้นหมาก, ต้นยอ, ดอกแค, มะนาว, มะกรูด, มะรุม
พืชล้มลุก	กระชาย, กระเทียม, หอมแดง, ชিং, ช่า, ขมิ้นขาว, ขมิ้น, ถั่วฝักยาว, ใบเตย, ใบบัวบก, ใบชะพลู, ตะไคร้, แดงกวา, ตำลึง, กะเพรา, พริกไทย, ต้นเผือก, สะระแหน่, ผักชี, แดงร้าน

ที่มา: นพรัตน์ ไชยชนะ (สำรวจเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2565)

ทรัพยากรอาหารประเภทไม้ผล ไม้ผลที่พบมากในชุมชนบ้านปานางเขือ คือ การปลูกไว้รับประทานในบริเวณที่อยู่อาศัย หรือเรียกว่าผลไม้บ้าน ไม้ผลที่พบในชุมชน คือ ลำไย มะยม กัลย เป็นต้น นอกจากนี้มีการนำเอาไม้ผลจากต่างถิ่นมาปลูกหลายชนิด เช่น แกลัด มะม่วงทิมพานต์ มะม่วง เงาะ และทุเรียน เป็นต้น แต่จะมีปริมาณไม่มากนัก เพราะสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ในปัจจุบันไม่นิยมปลูกไว้รับประทานเป็นอาหาร

ตารางที่ 2 ทรัพยากรอาหารประเภทไม้ผลในชุมชน

ประเภท	ทรัพยากรอาหาร
ไม้ยืนต้น	ลำไย, ลิ้นจี่, ขนุน, มะละกอ, มะตูม, มะขาม, มะพร้าว, ฝรั่ง, มะม่วงน้ำดอกไม้, มะม่วงเขียวเสวย, มะม่วงฟ้าลั่น, ชมพู่, น้อยหน่า, พุทรา, เงาะ, กระท้อน, มะยม
พืชล้มลุก	สับปะรด, อ้อย, ข้าวโพด, กัลฉวยน้ำว่า, กัลฉวยหอม, กัลฉวยไซ้, มันเทศ, เผือก

ที่มา: นพรัตน์ ไชยชนะ (สำรวจเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2565)

ทรัพยากรอาหารประเภทสัตว์ ทรัพยากรอาหารประเภทสัตว์ที่พบในชุมชนมีอยู่อย่างหลากหลาย สามารถจำแนกทรัพยากรสัตว์ออกตามประเภทของสัตว์ คือ สัตว์บก สัตว์น้ำจืด สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ และสัตว์ปีก

สัตว์บก ในอดีตสัตว์บกที่นำมาเป็นอาหาร คือ สัตว์ป่า แต่ปัจจุบันสัตว์ป่าเริ่มลดลง และจากผลการพัฒนาที่เข้ามาสู่ชุมชนทำให้ระบบป่าเริ่มถูกกลืนหายไป สำหรับสัตว์ป่าในอดีตที่นิยมนำมาประกอบอาหาร ได้แก่ เก้ง ไก่ป่า กระรอก กระต่ายป่า พังพอน กระเจง แอ้ว ตัวแล่น ส่งผลให้สัตว์ป่าหายากขึ้น สัตว์บกที่พบมากในปัจจุบันและสมาชิกในชุมชนยังมีการนำมารับประทานเป็นอาหารอยู่คือ กระต่ายป่า แอ้ว หนูนา เป็นต้น

สัตว์ปีก ที่พบว่ามีจำนวนชนิดมากที่สุด คือ ไก่และเป็ด ส่วนใหญ่จะนิยมซื้อมาบริโภค นอกจากนี้ยังมีจำนวน นกชนิดต่าง ๆ ที่สามารถหาในชุมชน เช่น นกเขา นกคุ้ม นกกวาง

สัตว์น้ำและสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ เป็นทรัพยากรอาหารประเภทที่มีความหลากหลายของจำนวนพันธุ์ และจำนวนชนิดมากที่สุดในหมู่บ้าน สัตว์ประเภทปลา มีตามลำห้วย คลอง และแม่น้ำแควใหญ่ สามารถหาได้ตลอดปี แต่อย่างไรก็ตาม มีปลาหลากหลายชนิดที่ลดจำนวนลงและเริ่มสูญหายไปจากชุมชน สำหรับสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำที่มีมากและสามารถหาได้ง่าย คือ อึ่ง กบ เขียด

ตารางที่ 3 การมีอยู่ของทรัพยากรอาหารประเภทเนื้อสัตว์

ประเภท	ทรัพยากรอาหาร
สัตว์บกและ สัตว์เลื้อยคลาน	กระท้ำป่า, พังพอน, ตัวแลน, หนูนา, กระรอก, กระแต, กระจง, แย้
สัตว์ปีก	ไก่ป่า, นกกวก, นกคุ้ม, แมลงต่อ, ตัวง, ไช้ไก่, เป็ด, ไก่, ห่าน
สัตว์น้ำและสัตว์ ครึ่งบกครึ่งน้ำ	ปลาตุก, ปลานิล, ปลาไหล, ปลาตะเพียน, ปลาบึก, ปลาคัง, ปลา ช่อน, ปลากray, ปลาหมอ, ปลาสวาย, หอยขม, ปูนา, อึ่ง, เขียด, กบ, ปลาน้ำจืด

ที่มา: นพรัตน์ ไชยชนะ (สำรวจเมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2565)

ทรัพยากรอาหารที่จำเป็นต้องใช้ในการประกอบอาหารเป็นประจำ ถึงแม้ว่าชุมชนบ้านป่านางเยอมีทรัพยากรอาหารที่หลากหลายตามท้องถิ่น โดยสามารถแยกออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ได้ดังนี้

1. ข้าว สมาชิกในชุมชนบริโภคข้าวเป็นอาหารหลัก ข้าวที่พบในปัจจุบัน คือ ข้าวหอมปทุม ข้าวหอมพนมทวน สมาชิกในชุมชนได้ใช้พื้นที่นาของตัวเอง ซึ่งปัจจุบันคิดเป็นร้อยละ 20 เปอร์เซ็นต์ที่ได้ลงมือทำนาเอง เนื่องจากแรงงานไม่เพียงพอ การทำงานรับจ้างได้รายได้ที่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ดีกว่า
2. ผัก ข้อมูลจากข้างต้น ในตารางที่ 1 ทำให้ทราบว่าผักที่กลุ่มตัวอย่างมีความจำเป็นต้องใช้บริโภคใช้ชีวิตประจำวันมีหลายชนิด ซึ่งส่วนใหญ่จะมีไว้ในบริเวณที่อยู่อาศัยหรือหัวไร่ปลายนา และแหล่งสาธารณะของชุมชน
3. เนื้อสัตว์ นับว่ามีการบริโภคเนื้อสัตว์ที่มีความหลากหลายมาก สับเปลี่ยนหมุนเวียนชนิดสัตว์ไปตามฤดูกาล โดยมีทั้งสัตว์ที่สมาชิกในชุมชนเลี้ยงและสัตว์ที่สามารถหาได้ตามธรรมชาติ โดยเฉพาะแหล่งน้ำที่มีอยู่ในชุมชน แม่น้ำ ห้วย คลอง

การรักษาทรัพยากรเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร ประเด็นทรัพยากรในชุมชนทำให้มองเห็นถึงการมีอยู่ของอาหารในชุมชนบ้านป่านางเยอ ซึ่งชุมชนแห่งนี้มีแหล่งอาหารที่มีอยู่อย่างหลากหลายตามฤดูกาลต่าง ๆ โดยแหล่งที่ใหญ่ที่สุด คือ ทรัพยากรอาหารที่ได้จากการที่สมาชิกในชุมชนได้ผลิตขึ้นเอง ได้แก่ บริเวณรอบที่อยู่อาศัย ที่นา และที่สวน นอกจากนี้ได้จากการหาจากแหล่งต่าง ๆ ที่สามารถพบได้ในชุมชน จากที่ดินสาธารณะ

ประโยชน์ต่าง ๆ และนอกจากจะเป็นแหล่งอาหารที่สมาชิกในชุมชนใช้เพื่อผลิตอาหาร โดยเฉพาะแล้วแหล่งอาหารเหล่านี้ยังมีทรัพยากรอาหารที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ผสมผสานอยู่ในแหล่งเพาะปลูกแห่งนั้นด้วย เช่น นกคุ้ม นกกวก หรือพืชไม้เลื้อยอยู่ตามรั้วบ้าน นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรอาหารที่ได้จากแหล่งอาหารตามธรรมชาติ เป็นทรัพยากรอาหารที่ไม่ต้องซื้อ ไม่ต้องสร้างแต่ต้องเสาะหา อันได้แก่ ป่าไม้ สวนป่า แหล่งน้ำธรรมชาติ ทุ่งนา ทั้งภายในและภายนอกชุมชนอันเป็นสถานที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างหลากหลาย สมาชิกในชุมชนบ้านป่านางเยื่อสามารถนำทรัพยากรอาหารมาประกอบอาหารรับประทานได้ นอกจากนี้ยังมีแหล่งอาหารที่ได้มาจากตลาดหรือแหล่งค้าขาย รวมถึงทรัพยากรอาหารที่ถูกผลิตขึ้นเพื่อการค้าขาย รวมถึงทรัพยากรอาหารที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น เห็ด หน่อไม้ ผักหวาน ตำลึง ที่บางครั้งสมาชิกในชุมชนหามาได้มากกว่าปริมาณที่ใช้บริโภคจะนำมาขายด้วยเช่นกัน

การรักษาทรัพยากรอาหารในชุมชนที่สร้างความมั่นคงทางอาหาร

มีรายละเอียดดังนี้

1. แหล่งอาหารรอบบ้าน สมาชิกในชุมชนบ้านป่านางเยื่อ ใช้พื้นที่ต่างๆ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและสร้างความมั่นคงทางอาหารให้เกิดขึ้น กล่าวคือ ในพื้นที่รอบบ้านมีทรัพยากรอาหารที่สมาชิกในชุมชนสามารถนำมาประกอบอาหารรับประทานหลากหลายชนิด ในแหล่งอาหารรอบบ้านจัดว่า มีทรัพยากรที่สามารถนำมาประกอบอาหารได้มากที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพืชผักสวนครัว อาทิเช่น พริก ชিং ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด มะนาว มะเขือ มะละกอ ใบชะพลู ใบชะอม ดอกแค เป็นต้น

2. แหล่งอาหารสวนและไร่ สมาชิกในชุมชนบ้านป่านางเยื่อ มีแหล่งอาหารที่สร้างความมั่นคงทางอาหาร ซึ่งปัจจุบันจะมีการปลูกไว้ในสวน การปลูกไว้เพื่อจำหน่าย สวนเกษตรที่สมาชิกในชุมชนปลูกพืชผักไว้ จัดเป็นสวนเกษตรเชิงซ้อน เพราะเน้นปลูกพืชผักหลายชนิดในแปลงเดียวกัน เช่น สวนพริก นอกจากจะปลูกพริกเพื่อขายแล้วยังปลูกพืชผักชนิดอื่นแซมไปด้วย โดยจะปลูกในปริมาณน้อยไม่มากเท่ากับพริกเพราะมีวัตถุประสงค์เพื่อเอาไว้บริโภคในครัวเรือน สวนเกษตรเชิงซ้อนจึงมีทรัพยากรอาหารประเภทพืชผักเป็นจำนวนมาก ซึ่งต่างจากไร่ เนื่องจากสมาชิกในชุมชนนิยมปลูกพืชไร่เพื่อขาย เช่น อ้อย ไร่มัน ลำปะล้า ไร่ยาสูบ เป็นต้น

3. แหล่งอาหารจากทุ่งนา จากการสำรวจของผู้วิจัยในพื้นที่บ้านป่านางเยื่อ ซึ่งได้กล่าวไว้เบื้องต้นแล้วว่า สำหรับพันธุ์ข้าวที่นิยมปลูกในพื้นที่ คือ ข้าวหอมปทุม และข้าวหอมพนมทวนนั้น เป็นข้าวที่นิยมปลูกมากที่สุด ในขณะที่ทรัพยากรอาหารในทุ่งนา อาหารที่สมาชิกในชุมชนบ้านป่านางเยื่อ นำมารับประทานอยู่เป็นจำนวนมาก แบ่งได้หลากหลายชนิด ทรัพยากรอาหารประเภทสัตว์น้ำตามฤดูกาล เช่น ปูนา ปลาชิว ปลาช่อน ปลาหมอ หอยขม กุ้งฝอย เป็นต้น นอกจากนี้มีอาหารที่อยู่ตามหัวไร่ปลายนาอีกหลากหลายชนิด เช่น กบ อึ่ง หนูนา เป็นต้น ในทุ่งนาเป็นแหล่งทรัพยากรอาหารที่ได้ตามธรรมชาติมีความอุดมสมบูรณ์อยู่มาก สมาชิกในชุมชนสามารถเข้าไปเสาะหาอาหารธรรมชาติได้ ไม่ว่าจะอยู่ในนาของใครก็ตาม เนื่องจากอาหารที่สมาชิกในชุมชนเก็บหานั้นเป็นอาหารที่เกิดจากธรรมชาติไม่มีใครเป็นเจ้าของ

ผลการสังเคราะห์แบบแผนการรักษาทรัพยากรอาหารในชุมชนเพื่อเกิดความมั่นคงทางอาหาร จากการได้พูดคุยกับภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชน ความเสี่ยงด้านต่าง ๆ ในการเข้าถึงอาหารของคนในชุมชน สามารถเกิดขึ้นได้หลายกรณี เช่น ความเสี่ยงด้านกายภาพ ที่ดินทางการเกษตรของสมาชิกในชุมชนมีการใช้ดินเพาะปลูกซ้ำ ๆ กันทุกปี ทำให้ดินเสื่อมสภาพ หมดความอุดมสมบูรณ์ และผลมาจากการใช้สารเคมีในการทำการเกษตร ทำให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพดิน มีการกำหนดเป็นแนวทางเพื่อสร้างให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร มีดังนี้

1. การรักษาการถ่ายทอดวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่น

- ระดับครอบครัว สร้างจิตสำนึกโดยสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่หรือเยาวชนในครอบครัว บุตรหลาน รับประทานอาหารที่ปรุงเอง สอนให้รู้จักภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่น
- ระดับชุมชน จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้แก่เยาวชนในตำบล โรงเรียนในตำบล เพื่อจะได้เรียนรู้ ภาคภูมิใจและมีความผูกพันในวิถีชีวิตของตนในชุมชน

2. ศักยภาพชุมชนในการจัดการอาหารที่เหมาะสม

- ระดับครัวเรือน ในระดับครัวเรือนจะมีบุคคลที่เป็นครูภูมิปัญญาชุมชนและท้องถิ่น ซึ่งมีองค์ความรู้ในการเก็บอาหารจากแหล่งธรรมชาติ (ภูมิปัญญา) ด้วยวิธีการถ่ายทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในลักษณะของกระบวนการเรียนรู้
- ระดับชุมชน/ท้องถิ่น (1) มีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน ถึงแม้ว่าชุมชนจะมีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมืองและชนบทก็ตาม นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานท้องถิ่นที่คอยให้

การสนับสนุน ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้รักษาแบบแผน ภูมิปัญญาอาหารอยู่ในชุมชน และ (2) ผู้นำชุมชน มีความเข้มแข็ง สร้างการมีส่วนร่วมในงานวัฒนธรรมประเพณีของตำบล โดยการส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมประเพณีชุมชน

แนวทางเพื่อสร้างให้เกิดความมั่นคงทางอาหารของชุมชนบ้านป่านางเยื่อ

แนวทางเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารของชุมชนบ้านป่านางเยื่อ คือ ควรส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจกับชุมชนในลักษณะของการจัดอบรม ศึกษาดูงาน การทำแผนชุมชนเพื่อ ทบทวนบทเรียนที่ผ่านมาและการก้าวไปข้างหน้า การถ่ายโอนความรู้ไปยังทายาทหรือผู้นำ แถวสอง การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ด้านเสริมสร้างและตระหนักจิตสำนึกในทรัพยากร ชุมชนให้เกิดความรู้สึกหวงแหนและสำนึกรักบ้านเกิด รักหวงแหนในวัฒนธรรมที่ดั้งมา หวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติที่เอื้อต่อการดำรงอยู่ ควรมีการพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพ ตามความสนใจ และส่งเสริมให้มีตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์ชุมชน จัดกิจกรรมเชื่อมโยงระหว่าง แกนนำกับเยาวชนรุ่นใหม่

กล่าวได้ว่าชุมชนบ้านป่านางเยื่อเป็นชุมชนหนึ่งในจังหวัดกาญจนบุรี ชุมชนแห่งนี้มีความหลากหลายของทรัพยากรท้องถิ่น ทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเนื่องจาก สมาชิกในชุมชนนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดจากบรรพบุรุษส่งผ่านต่อมาจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ถึงแม้ว่าปัจจุบันชุมชนบ้านป่านางเยื่อจะมีการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยหลายประการไปสู่ชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท แต่อย่างไรก็ดีจากความอุดมสมบูรณ์จากฐานทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนทำให้ชุมชนรู้จักนำไปจัดการให้เกิดความมั่นคงทางอาหารเกิดขึ้น

อภิปรายและสรุปผล

บริบทชุมชนบ้านป่านางเยื่อ ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

ชุมชนบ้านป่านางเยื่อมีภูเขาสลับกับพื้นที่ราบเชิงเขาและพื้นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำ โดยมีแม่แควใหญ่ไหลผ่าน สมาชิกในชุมชนบ้านป่านางเยื่อ ดำรงชีวิตเรียบง่าย ลักษณะเด่นของพื้นที่ คือ ชุมชนยังคงยึดอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ดำรงชีวิตจากการพึ่งพาอาศัยฐาน ทรัพยากรท้องถิ่นด้วยภูมิปัญญาแบบดั้งเดิม ยึดกฎเกณฑ์ความสัมพันธ์ระบบเครือญาติ ปัจจุบันโครงสร้างของสถาบันครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย มีวิธีการถ่ายทอดความรู้ สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นวิถีการใช้พืชมาเป็นอาหาร เป็นยารักษาโรค

รู้จักวิธีการปลูกพืชให้ผสมผสานกับการดำเนินชีวิต เช่น วิธีการทำนา การหว่านเมล็ดผักชนิดต่าง ๆ วิธีการเก็บเมล็ดพันธ์ เพื่อใช้ไว้เพราะปลูกในปีถัดไป เป็นต้น สภาพเศรษฐกิจของชุมชนบ้านปานางเยื่ออีระบบการผลิตแบบทำไร่ และทำนา รวมทั้งการปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น อ้อย และมันสำปะหลัง เป็นต้น รายได้มาจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีอาชีพรับจ้างทั่วไปอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งรับจ้างทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ทรัพยากรอาหารของชุมชนบ้านปานางเยื่อมาจากหลากหลายแหล่งที่มา ข้อค้นพบดังกล่าวนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ นพรัตน์ ไชยชนะ (2563) และ Chaichana (2018) กล่าวว่า การมีอยู่ของอาหารชาวกระเหรี่ยงบ้านทิพยูมีพื้นฐานจากการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ทำมาหากินบนฐานทรัพยากรท้องถิ่น ดิน น้ำ ป่าไม้ ด้วยระบบภูมิปัญญาการทำไร่หมุนเวียน นอกจากนี้ยังมีวิธีการเข้าถึงแหล่งอาหาร โดยนำพันธุ์จากธรรมชาติมาปลูกไว้บริเวณละแวกที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวัลย์ลิกา สรรเสริญชูโชติ (2545) ศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิตและระบบความสัมพันธ์ทางสังคมในมิติหญิงชายของชุมชนกระเหรี่ยง : ศึกษากรณีบ้านทิพยู หมู่ที่ 3 ตำบลชะแล อำเภอกองคา ภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิจัยพบว่าสมาชิกในชุมชนบ้านทิพยู มีอาชีพทำไร่ข้าวและไร่หมุนเวียน โดยจะปลูกพืชใช้สอยและพืชอาหารต่างๆ เช่น พริก พัก ฯลฯ รวมอยู่ในไร่ข้าว การดำรงชีวิตล้วนหาได้จากในไร่และป่าล้วน ๆ โดยทั่วไปสมาชิกในชุมชนหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ เช่น หน่อไม้ น้ำผึ้งป่า สะตอป่า เป็นต้น โดยสมาชิกในชุมชนมีหลักและกติกาในการใช้และรักษาทรัพยากรธรรมชาติและยังคงฝังแน่นอยู่ในวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อของสมาชิกในชุมชนไม่ว่าจะล่าสัตว์ เป็นต้น

วิถีการเกษตรกับการรักษาความมั่นคงทางอาหารในชุมชน

ปัจจุบันชุมชนบ้านปานางเยื่อ มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท สมาชิกในชุมชนกว่า 95% ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทั้งทำไร่ ทำนา และปลูกพืชเชิงเดี่ยว รายได้หลัก ๆ จากครัวเรือนได้จากการทำการเกษตร ในแปลงไร่ นา และพืชที่สาธารณะของชุมชน สมาชิกในชุมชนแต่ละครัวเรือนจะนิยมนำพืชสวน พืชนา พืชไร่ พืชผักสวนครัว และพืชสมุนไพรมาปลูกไว้ เพื่อจะได้นำผลผลิตมาประกอบอาหารไว้บริโภคในครัวเรือน และสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายทำให้ครัวเรือนมีทรัพยากรอาหารเพียงพอในการเข้าถึงทรัพยากรอาหารที่ใช้บริโภคในครัวเรือน ทั้งนี้ประเด็นการมีอยู่ของอาหารของยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของวสุวัตดี มานู (2560) และสอดคล้องกับการศึกษาของภานุมาศ สุนทรวิจิตร (2559) สภาพความเป็นจริงส่วนใหญ่ของชุมชนต่าง ๆ ในประเทศไทยที่เป็นผู้ผลิตอาหารหลักของประเทศควรจะเป็นผู้มีความมั่นคง

ทางอาหารมากที่สุด แต่พบว่า เกษตรกรกลับเป็นผู้ที่ยากจนที่สุดในประเทศที่เป็นผลพวงมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นผลิตภัณฑ์มวลรวมมาเป็นดัชนีชี้วัด วิถีชีวิตของสมาชิกในชุมชนเกษตรกรรมมีความสามารถในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ ทำให้เข้าใจว่าแบบแผนในการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นนำไปสู่แนวทางในการจัดการทรัพยากร การผลิต และการบริโภคของคนในสังคมให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

การรักษาสานุภาพทรัพยากรอาหารเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

ชุมชนบ้านป่านางเยื่อ นำภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาใช้ ภูมิปัญญาที่มีอยู่ทำให้สมาชิกในชุมชนบ้านป่านางเยื่อในชุมชนแห่งนี้มีรูปแบบการพิทักษ์รักษาอาหารให้สามารถมีกิน มีใช้ตลอดปี ทั้งวิธีการหมัก ดอง ตาก ซึ่งเป็นคำตอบที่ชุมชนแห่งนี้ยังคงมีรูปแบบวิถีชีวิตบนความหลากหลายที่มีอยู่ในชุมชนอย่างยั่งยืนสำหรับในมิติด้านความเชื่อและพิธีกรรมนั้น ชุมชนบ้านป่านางเยื่อ มีความสัมพันธ์เกี่ยวกับวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ประเพณีเกี่ยวกับการดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมของชุมชน จากผลการศึกษาทำให้ทราบว่าวัฒนธรรมการบริโภคของชุมชนบ้านป่านางเยื่อได้เปลี่ยนแปลงไปบางอย่างสูญหายไปจากชุมชนแห่งนี้แต่อย่างไรก็ดี เรื่องวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นโดยเฉพาะวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา จะได้รับการสนับสนุนโดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ ทำให้บางกิจกรรมยังคงมีการสืบสานต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของวาสนา ศรีจำปา (2557) ที่ทำการศึกษาประเด็นวิถีชีวิตกับความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ป่าชุมชนโนนใหญ่ ตำบลเสียว อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ กล่าวว่าการจะสร้างให้เกิดความมั่นคงทางอาหารของชุมชนได้นั้น จะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบหลัก 4 แห่ง คือ 1) แหล่งอาหารจากธรรมชาติ 2) แหล่งอาหารจากพื้นที่การเกษตร 3) แหล่งอาหารจากการแบ่งปัน และ 4) แหล่งอาหารจากระบบตลาด ทั้งนี้การเข้าถึงอาหารในแต่ละแหล่งขึ้นอยู่กับประเภทของอาหาร ภูมิปัญญาการเก็บหา ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงการพึ่งพาระบบตลาดเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ และคาดว่าจะมากขึ้นไปอีก ดังนั้นความมั่นคงทางอาหารของสมาชิกในชุมชนอยู่ในภาวะเสี่ยงหากชุมชนไม่ร่วมหาแนวทางในการจัดการแหล่งอาหาร นอกจากนี้ยังเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาของ พรรณภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา และชิตชง นนทนาเนตร (2560) ศึกษาประเด็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน กรณีศึกษาบ้านยางแดง ตำบลคู้ยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา กล่าวว่า ประเด็นแนวทางหรือการสร้างกระบวนการเรียนรู้ชุมชนเพื่อส่งเสริมให้

เกิดความมั่นคงทางอาหารได้นั้นต้องพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงด้านความมั่นคงทางอาหารในชุมชนเกษตรสร้างต้นแบบชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ตั้งแต่ระดับครอบครัวถึงระดับชุมชนหากชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ก็สามารถจัดการให้เกิดความมั่นคงทางอาหารให้กับชุมชนได้ ทั้งนี้ประเด็นข้อมูลข้างต้นชี้ชัดให้เห็นว่าชุมชนบ้านป่านางเยื่อมีวิถีชีวิตที่ปลูกฝังไปได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาของกลุ่มชน ในขณะที่ส่วนใหญ่แล้วทุกคนมองว่า กลุ่มที่รักษาความมั่นคงทางอาหารของชุมชนได้เป็นอย่างดีนั้นจะเป็นเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ โดยเฉพาะในจังหวัดกาญจนบุรีที่มีกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในพื้นที่ชายแดน อย่างไรก็ตามก็ตีข้อค้นพบนี้เป็นตัวชี้ชัดให้เห็นว่า ชุมชนบ้านป่านางเยื่อยังคงรักษาความอุดมสมบูรณ์ของชุมชน และสามารถเข้าถึงแหล่งอาหารของชุมชนที่ทำให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร

แบบแผนการรักษาความมั่นคงทางอาหารของชุมชน

แบบแผนการรักษาทรัพยากรอาหารในชุมชนเพื่อเกิดความมั่นคงทางอาหารชุมชนบ้านป่านางเยื่อ มีแนวทางที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดความมั่นคงทางอาหาร คือ 1) การรักษาการถ่ายทอดวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่น ตั้งแต่ระดับครอบครัว สร้างจิตสำนึกแก่คนรุ่นใหม่สอนให้รู้จักภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่น ส่วนระดับชุมชน จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นให้แก่เยาวชนในตำบล เพื่อเรียนรู้ให้มีความผูกพันในวิถีชีวิตของตนในชุมชน 2) ตักยภาพชุมชนในการจัดการอาหารที่เหมาะสม พิจารณาดังแต่ระดับครัวเรือน บุคคลในครัวเรือนเป็นครูภูมิปัญญาชุมชนและท้องถิ่นสร้างและถ่ายทอดกระบวนการเรียนรู้ให้กับสมาชิกในครัวเรือน และระดับชุมชนช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันในชุมชน สร้างความเข้มแข็ง สร้างการมีส่วนร่วมในงานวัฒนธรรมประเพณีของตำบล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทางนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของ

จูเลียน สจวร์ต (Julian Steward) ตามทัศนะของ Berkes (1999) คือ มนุษย์อาศัยกระบวนการเรียนรู้ต่อธรรมชาติเนื่องจากวัฒนธรรมแต่ละแห่งจะก่อเป็นรูปร่างได้ต้องขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม มนุษย์จะจัดระบบธรรมชาติด้วยการตั้งชื่อ จัดประเภท สร้างสัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับพืช สัตว์ และอากาศที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต สมาชิกในวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ จะแสดงออกโดยสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม แต่การศึกษามานุษยวิทยาเชิงนิเวศน์ไม่อาจลุล่วงไปได้ถ้าไม่มองข้ามปัจจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งนี้ประเด็นแบบแผนในการรักษาฐานทรัพยากรท้องถิ่นสู่ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนบ้านป่านางเยื่อยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุรชัย รักษาชาติ (2545), การศึกษาด้านอาหารของชุมชนชาติพันธุ์ของวัลย์ลิกา สรรเสริญโชติ (2545) และข้อค้นพบของนพรัตน์ ไชยชนะ (2565) ที่มองใน

ทิศทางเดียวกันด้านความมั่นคงทางอาหาร กล่าวว่ แบบแผนการสร้างควมมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนของชุมชนในจังหวัดกาญจนบุรี แบบแผนการสร้างควมมั่นคงทางอาหารในระดับครัวเรือนภายใต้บริบทความเป็นชายแดน ครัวเรือนมุ่งผลิตทรัพยากรอาหารให้มีเพียงพอต่อการบริโภคตลอดปีเพื่อสร้างให้เกิดควมมั่นคงทางอาหาร

แนวทางเพื่อสร้างควมมั่นคงทางอาหารของชุมชน

แนวทางเพื่อสร้างควมมั่นคงทางอาหารของชุมชนควรส่งเสริมควมรู้ ความเข้าใจ กับชุมชนสร้างจิตสำนึกกับบ้านเกิด “สำนึกถิ่นตนเป็นรากฐานในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน” เพื่อถ่ายโอนควมรู้ไปกลุ่มแกนนำในชุมชน ตระหนักจิตสำนึกในทรัพยากรชุมชนให้เกิดควมรู้สึกหวงแหนและสำนึกกับบ้านเกิดตลอดไปเนทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ นพรัตน์ ไชยชนะ (2562) กล่าวว่ การนำฐานทรัพยากรท้องถิ่นที่สำคัญมาใช้ และควมสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรอาหาร โดยประชากรในชุมชนสามารถนำฐานทรัพยากรที่มีอยู่เหล่านั้น มาจัดการให้เกิดประโยชน์กับการดำรงชีวิต นอกจากนี้จะทำให้เข้าใจแบบแผนการดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นว่ “การจัดการทรัพยากร การผลิต และการบริโภคของคนในสังคมให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน”

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบัว ตลอดจนภาคประชาชนในท้องถิ่นที่ให้ความร่วมมือในการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้กับผู้วิจัย รวมทั้งให้ความช่วยเหลือต่าง ๆ รวมไปถึงการให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นอย่างดี ทุก ๆ ท่านจะเป็นควมทรงจำแก่ผู้วิจัยตลอดไป

เอกสารอ้างอิง

จักขุมลลย์ รมย์ท้าว, ภัคธร ชาญฤทธิเสณ และนพรัตน์ ไชยชนะ. (2559). **ควมมั่นคงทางอาหารในมิติวัฒนธรรมบนควมหลากหลายของทรัพยากรท้องถิ่น บ้านทิพเย ตำบลชะแล อำเภอลองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี**. กาญจนบุรี: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.

- นพรัตน์ ไชยชนะ และจักษุมาลย์ วงษ์ท้าว. (2561). ความมั่นคงทางอาหารในมิติวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ บ้านทิพuye ตำบลชะแล อำเภอกองคาญมิ จังหวัดกาญจนบุรี. **วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์**, 11(1), 43–71.
- นพรัตน์ ไชยชนะ และวีระวัฒน์ อุดมทรัพย์. (2562). วิถีชีวิตและความมั่นคงทางอาหารในมิติวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์บ้านไร่ป่า ตำบลห้วยเขย่ง อำเภอกองคาญมิ จังหวัดกาญจนบุรี. **วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**, 19(2), 9–19.
- นพรัตน์ ไชยชนะ. (2562). แกงบวนต๋ิ่งแดงและความมั่นคงทางอาหารในท้องถิ่น. **วารสารอินทนิลทักษิณสาร**, 14(1), 121–151.
- นพรัตน์ ไชยชนะ. (2563). แนวทางเสริมสร้างศักยภาพชุมชนด้านความมั่นคงทางอาหาร: กรณีศึกษาบ้านทิพuye ตำบลชะแล อำเภอกองคาญมิ จังหวัดกาญจนบุรี. **วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต**, 8(1), 158–171.
- นพรัตน์ ไชยชนะ. (2565). ความมั่นคงทางอาหารชุมชนบ้านบ้องต๋ิ่งล่าง ตำบลบ้องต๋ิ่ง อำเภอกองคาญมิ จังหวัดกาญจนบุรี. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา**, 10(2), 205–224.
- พรทิพย์ ดิลกานันท์. (2557). **การนำเสนอรูปแบบการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร**. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาดลอดชีวิต). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรธณภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข, วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา และชิตชงค์ นันทนานนตร. (2560). กระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความมั่นคงทางอาหารของชุมชน กรณีศึกษา บ้านยางแดง ตำบลคูยายหมี อำเภอสนามชัยเขต จังหวัดฉะเชิงเทรา. **E-Journal Silpakorn University**, 10(2), 2758–2774.
- ภานุมาศ สุนทรวิจิตร. (2559). **ความมั่นคงทางอาหารของชุมชนคลองแดน กรณีศึกษาตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา**. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- วสวัตดี มานู. (2560). **ความมั่นคงทางอาหารและปัจจัยที่มีผลต่อความมั่นคงทางอาหารของประชาชนตำบลมะตูม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี**. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรเพื่อความมั่นคง). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วาสนา ศรีจำปา. (2557). **วิถีชีวิตกับความมั่นคงทางอาหารในพื้นที่ป่าชุมชนโนนใหญ่ ตำบลเสียว อำเภอโพธิ์ศรีสุวรรณ จังหวัดศรีสะเกษ**. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศจินทร์ ประชาสันต์. (2555). **ความมั่นคงทางอาหาร: แนวคิดและตัวชี้วัด**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส).
- ศยามล เจริญรัตน์. (2559). **การศึกษาเพื่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่อนุรักษ์ : กรณีชุมชนกะเหรี่ยงในผืนป่าตะวันตก ปีที่ 2**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภวรรณ จันทร์เดิบ. (2556). **ความมั่นคงทางอาหารและสิทธิชุมชน: กรณีศึกษาการเข้าถึงแหล่งอาหารของชุมชนชาวเลหาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต**. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชนบทศึกษาและการพัฒนา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Berkes, F. (1999). **Sacred ecology: traditional ecological knowledge and resource management**. Taylor and Francis.
- Chaichana, N. (2018). Modes of Production and Food Security in Cultural Dimensions Ban Thiphuye, Thailand. **Asian Political Science Review**, 2 (2), 24–32.

พื้นที่ทางสังคมของแรงงานข้ามชาติเมียนมา ลาว กัมพูชา
ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
Social space of transnational migrant workers
from Myanmar, Lao PDR, Cambodia in Bangkok
and adjacent provinces

ธนารดี คำยา^{1*}

Tanaradee Khumya^{1*}

¹ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพมหานคร 19000

¹ Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Bangkok 19000

*Corresponding author: fsocnk@ku.ac.th

Received: October 12, 2022; Revised: March 27, 2023; Accepted: April 4, 2023

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาพื้นที่ทางสังคมของแรงงานเมียนมา ลาว และกัมพูชา โดยใช้แนวคิดการย้ายถิ่น การเคลื่อนย้ายผู้คน และพื้นที่ทางสังคม พื้นที่ทางสังคมในการศึกษานี้หมายถึง ขอบเขตและอิสระในการดำเนินชีวิตในสังคมซึ่งอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ของอำนาจและตำแหน่งของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งประกอบสร้างด้วยลักษณะทางกายภาพ ภูมิศาสตร์ สังคมและเครือข่าย และรูปแบบความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในสังคม แรงงานข้ามชาติในการศึกษาครั้งนี้เป็นกลุ่มแรงงานเมียนมา ลาว และกัมพูชา จำนวน 278 คน โดยเก็บข้อมูลด้วยรูปแบบการสัมภาษณ์ที่ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างแปลเป็น 3 ภาษา คือ ภาษาเมียนมา ลาว และกัมพูชา โดยใช้สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของข้อมูล และสถิติ F-test

ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมแรงงานทั้งหมดมีคะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมเท่ากับ 17.57 คะแนน (คะแนนสูงสุดเท่ากับ 35 คะแนน) เมื่อพิจารณาตามสัญชาติพบว่า แรงงานลาวมีพื้นที่ทางสังคมในประเทศไทยสูงที่สุด คือ 20.32 คะแนน รองลงมาคือ แรงงานกัมพูชา 17.0 คะแนน และแรงงานเมียนมา 16.9 คะแนน เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมจำแนกตามเพศและสัญชาติ พบว่า แรงงานหญิง สัญชาติลาวมีคะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมสูงที่สุดและสูงกว่า แรงงานหญิงและแรงงานชายสัญชาติอื่น รวมถึงสูงกว่าแรงงานชายสัญชาติเดียวกัน

คำสำคัญ: แรงงานข้ามชาติ การย้ายถิ่น พื้นที่ทางสังคม

Abstract

This study examines the social space of Myanmar, Lao and Cambodian workers using the concepts of migration, mobility, and social space. The social space in this study is defined as boundaries and freedom to live in a society that is under the relationship of power and the position of power relations which is made up of natural (physical, geographical) social and network and relationship patterns in society. This study used semi-structured interviews with 278 Myanmar, Cambodia and Laos migrant workers. The questions for interviews were translated into 3 languages: Myanmar, Lao and Cambodian. Descriptive Statistics, Mean Analysis, Standard Deviation of Data and F-test Statistics were used. A numerical measure of social space was calculated which the maximum score is 35.

The study shows that the overall mean social space is 17.6. Lao workers have the highest measure of social space in Thailand, at 20.3, followed by Cambodian workers (17.0) and Myanmar workers (16.9). Considering social space by gender and nationality, Lao female workers scored highest. Their scores were and significantly higher than Lao male workers.

Keywords: Transnational migrant, Migration, Social space

บทนำ

ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยกลายเป็นศูนย์กลางแห่งการย้ายถิ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สืบเนื่องจากการเติบโตทางเศรษฐกิจและความต้องการแรงงานที่มีทักษะฝีมือน้อยมีมากขึ้น (องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐานและศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย, 2556) จากการคาดประมาณจำนวนแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน 3 ประเทศ คือ แรงงานเมียนมา ลาวและกัมพูชา ระหว่างปีพ.ศ. 2552-2553 มีจำนวนประมาณ 2.5 ล้านคน (Huguet et al., 2011) ในปีพ.ศ. 2558 มีแรงงานข้ามชาติที่ได้รับอนุญาตทำงานในประเทศไทย มีจำนวน 1,445,575 คน ขณะที่ข้อมูลแรงงานจดทะเบียนที่ได้รับอนุญาตทำงานจากทั้ง 3 ประเทศ ณ ปีพ.ศ. 2558 พบว่า มีจำนวนเพียง 1,271,170 คน โดยแรงงานเมียนมา มีจำนวนสูงที่สุด คือ 992,983 คน รองลงมาคือ แรงงานกัมพูชา 210,207 คน และแรงงานลาว มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 67,980 คน (สำนักงานบริหารแรงงานต่างด้าว, 2558) จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของแรงงานจากทั้ง 3 ประเทศที่มีต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยในปัจจุบัน รวมถึงการเตรียมรับความพร้อมในการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

แม้ว่าความสนใจในประเด็นแรงงานข้ามชาติจะมีมากขึ้น แต่งานวิจัยที่เกี่ยวกับแรงงานข้ามชาติในช่วงแรกจะมุ่งเน้นไปที่ปัญหา อุปสรรคของแรงงานข้ามชาติในการทำงานในประเทศไทย ผลกระทบที่ประชาชนคนไทยได้รับจากแรงงาน (กฤตยา อาชวนิจกุลและคณะ, 2543; กฤตยา อาชวนิจกุล, 2544) ขณะที่ประเด็นทางด้านพื้นที่ทางสังคม (Social Space) เป็นประเด็นที่ไม่ได้มีการศึกษามากนัก เช่น ความสัมพันธ์ทางสังคมทั้งในกลุ่มแรงงานเองและระหว่างแรงงานกับคนไทยผู้ที่เป็นเจ้าของพื้นที่ปลายทาง เครือข่ายทางสังคม ความก้าวหน้าในอาชีพ การเปลี่ยนแปลงอาชีพและที่พักอาศัย การพักผ่อนหย่อนใจของกลุ่มแรงงาน และพื้นที่แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มแรงงาน ซึ่งประเด็นในด้านพื้นที่ทางสังคมน่าจะเป็นคำตอบที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงกลไกและรูปแบบ วิถีชีวิตของแรงงานข้ามชาติได้ชัดเจนมากขึ้น และแนวทางในการส่งเสริมความเป็นอยู่ที่เกื้อกูลภายในสังคมที่สะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากกว่าเดิม อันเนื่องมาจากการพัฒนาประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตัวอย่างการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทางสังคม เช่น การศึกษาของ Bylander (2019) วิเคราะห์จากแรงงานกัมพูชา เมียนมา ลาว และเวียดนาม โดยพบว่าการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติที่มีเอกสารใบอนุญาตการทำงานที่ครบถ้วน จะได้ค่าจ้างและสภาพการทำงานที่ดีกว่าแรงงานที่มีเอกสารใบอนุญาตการทำงานที่ไม่ครบถ้วน ขณะที่ Sampson et al. (2020) สัมภาษณ์แรงงานกัมพูชาในไทย 49 คน

พบว่า แรงงานทุกคนกล่าวว่าเอกสารใบอนุญาตทำงานเป็นสิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้พวกเขา รู้สึกปลอดภัยในประเทศไทย หากไม่มีใบอนุญาตทำงาน พวกเขาได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายน้อยมาก และนายจ้างย่อมมีอำนาจในการกระทำสิ่งที่ไม่ถูกต้องกฎหมาย โกง หรือปฏิบัติต่อแรงงานอย่างไร้มนุษยธรรม

การศึกษาครั้งนี้สนใจศึกษาแรงงานเมียนมา ลาว และกัมพูชา เนื่องจากเป็นแรงงานที่มีสัดส่วนมากที่สุดในประเทศไทยจากกลุ่มประชาคมอาเซียน โดยมุ่งศึกษาประเด็นเรื่องพื้นที่ทางสังคมของแรงงานข้ามชาติ และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของพื้นที่ทางสังคมของแรงงาน เมียนมา ลาว กัมพูชา และความสัมพันธ์ของมิติเชื้อชาติ มิติลักษณะส่วนบุคคล และมิติด้านการทำงานต่อพื้นที่ทางสังคม ซึ่งองค์ความรู้ในด้านนี้ยังมีอยู่ในวงจำกัด พื้นที่ในการศึกษาค้นคว้าครอบคลุมเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เนื่องจากเป็นพื้นที่ปลายทางหลักของแรงงานข้ามชาติทั้ง 3 สัญชาติ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพื้นที่ทางสังคมของแรงงานเมียนมา ลาว กัมพูชา ในกรุงเทพมหานคร และเขตปริมณฑล
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของพื้นที่ทางสังคมของแรงงาน เมียนมา ลาว กัมพูชา และความสัมพันธ์ของมิติเชื้อชาติ มิติลักษณะส่วนบุคคล และมิติด้านการทำงานต่อพื้นที่ทางสังคมของแรงงานเมียนมา ลาว กัมพูชา

แนวคิดในการศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่น การเคลื่อนย้ายพื้นที่ และพื้นที่ทางสังคม

ในปัจจุบันการย้ายถิ่น (Migration) และการเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ (Mobility) กลายเป็นความจำเป็นและมีความสำคัญมากขึ้นทั่วทุกภูมิภาคของโลกซึ่งสะท้อนการเพิ่มขึ้นของอิสรภาพในการเคลื่อนย้ายของผู้คนจากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่ง (Urry, 2011) สำหรับ Fellmann et al. (1997) ได้แบ่งการเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ (Mobility) ซึ่งรวมไปถึงการย้ายถิ่นเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ในชีวิตประจำวัน เช่น การเดินทางไปทำงาน 2) การเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ในระยะยาว คือ การย้ายจากถิ่นฐานเดิมไปยังถิ่นฐานใหม่ ซึ่งการเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ทั้งสองนี้มีความเกี่ยวข้องกับการรับรู้เชิงพื้นที่ (Space) ผมนอกกับการกระทำที่เป็นการตอบสนองต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ต่าง ๆ

Faist (2013:1638) ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับกระบวนการทัศน์ในการเคลื่อนย้ายแบบใหม่ของโลกปัจจุบันว่ามีความเกี่ยวข้อง 2 แนวคิดหลัก คือ แนวคิดเรื่องการข้ามชาติ (transnational approach) โดย “พื้นที่ทางสังคม” (Social space) มีความสำคัญในการทำ ความเข้าใจต่อการเคลื่อนย้ายของผู้คน และแนวคิดเกี่ยวกับสังคมเครือข่าย (Network society) ที่ให้ความสำคัญกับความเชื่อมโยงระหว่างพลวัตของโลกกับความเป็นท้องถิ่น ซึ่งมีอิทธิพลต่อ การเคลื่อนย้ายของผู้คน ทุน สิ่งของ และข้อมูลข่าวสาร

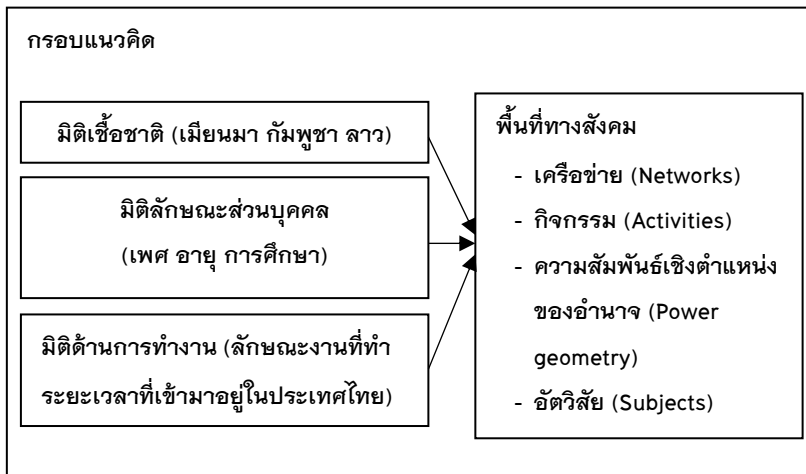
กาญจนา แก้วเทพ (2549) รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ทางสังคมไว้ว่า พื้นที่ทาง สังคมนั้นเป็นพื้นที่ซึ่งบรรจุไปด้วยความแตกต่างหลากหลายทั้งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และที่ เป็นผลผลิตทางสังคมนวมถึงเครือข่าย (ในที่นี้หมายถึงการติดต่อสื่อสาร) และเส้นทางที่ซึ่งเป็น สิ่งอำนวยความสะดวกต่อการแลกเปลี่ยนสรรพสิ่งและข้อมูลข่าวสาร รวมถึงการแลกเปลี่ยน เชิงความสัมพันธ์ทางสังคมด้วย

แม้แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่ทางสังคม (Social Space) ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นในกลุ่ม นักวิชาการด้านภูมิศาสตร์สังคม และนักสังคมศาสตร์สาขาอื่น ๆ แต่ตัวชี้วัดหรือกรอบใน การศึกษาเรื่องพื้นที่ทางสังคมยังคงค่อนข้างเป็นนามธรรม ทั้งนี้ส่วนหนึ่งมาจากพื้นที่ทางสังคมมี ความหมายในเชิงนามธรรมซึ่งยากแก่การวัดหรือประเมิน Wiley et al. (2010) เสนอว่า องค์กรประกอบในการศึกษาพื้นที่สังคมอาจประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก คือ 1) ภาวะการณ์รวมตัว (Assemblages) คือการรวมตัวกันผ่านเครือข่ายหรือกิจกรรม เพื่อทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นกรเพิ่ม ผลผลิต เพื่อขยายความรู้ พัฒนาเทคโนโลยี สร้างความเป็นชุมชน และความเป็นเอกภาพ 2) เครือข่าย (Networks) คือ เครือข่ายทางสังคม เครือข่ายทางภูมิศาสตร์ เครือข่ายทาง การสื่อสาร ซึ่งเป็นเครือข่ายที่สามารถเชื่อมโยงผู้คนให้เข้าไปสู่ภาวะการณ์รวมตัวกัน 3) กิจกรรม (Activities) คือ การปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวันทั้งกิจกรรมส่วนบุคคลและกิจกรรมร่วมกับ ผู้อื่น ซึ่งสะท้อนความสัมพันธ์ของเครือข่ายที่บุคคลเข้าร่วม 4) อัตวิสัย (Subjects) คือ ความคิด การรับรู้ส่วนบุคคลที่ผ่านประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการนิยาม ทัศนคติ รวมทั้ง ตำแหน่งในความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางสังคม

กรอบแนวคิด

จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องคือ การย้ายถิ่น การเคลื่อนย้ายทางพื้นที่ พื้นที่ทางสังคม และการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาครั้งนี้ จึงมุ่งที่จะตอบคำถามในการวิจัยว่า พื้นที่ทางสังคมของแรงงานเมียนมา ลาว และกัมพูชาในกรุงเทพมหานครและเขตปริมณฑล มีลักษณะอย่างไร และมีความแตกต่างกันอย่างไร ทั้งนี้พื้นที่ทางสังคมในการศึกษานี้ ประยุกต์ใช้แนวคิดของ Wiley et al. (2010) โดยในการศึกษาครั้งนี้ พื้นที่ทางสังคม หมายถึง ขอบเขตและความเป็นอิสระในการใช้ชีวิตทางสังคมที่เชื่อมโยงของแรงงานย้ายถิ่นข้ามชาติกับผู้อื่น ทั้งต่อกลุ่มผู้ย้ายถิ่นด้วยกันเองและต่อคนไทยในประเทศปลายทางของการย้ายถิ่น รวมถึงเครือข่าย กิจกรรม ความสัมพันธ์เชิงตำแหน่งของอำนาจ และอัตตวิสัย เช่น ผัสสะต่อสถานที่ ความรู้สึกต่อประเทศตนเองและต่อประเทศไทย

โดยประเด็นที่จะนำเสนอถึงความเกี่ยวข้องของพื้นที่ทางสังคม 3 มิติสำคัญ ประกอบด้วย มิติเชื้อชาติ มิติลักษณะส่วนบุคคล เช่น เพศ อายุ การศึกษา และมิติด้านการทำงานของแรงงานข้ามชาติ ได้แก่ ลักษณะงานที่ทำ ระยะเวลาการทำงาน ระยะเวลาที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยภายใต้บริบทของกฎเกณฑ์/กฎระเบียบของภาครัฐต่อแรงงานข้ามชาติ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงตามเวลา

วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การสัมภาษณ์แรงงานข้ามชาติ เมียนมา ลาว และกัมพูชา จำนวน 278 คน ในช่วงระหว่างเดือนกรกฎาคมถึงกันยายน พ.ศ. 2561 ทั้งนี้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ถูกสัมภาษณ์ของแต่ละสัญชาติคำนวณตามสัดส่วนของแรงงานจากแต่ละประเทศที่ทำงานในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ และปริมณฑล ณ ปีพ.ศ. 2558 (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว, 2558) โดยพบว่า จำนวนแรงงานเมียนมา มีจำนวน 410,460 คน แรงงานกัมพูชา มีจำนวน 107,843 คน และแรงงานลาว มีจำนวน 39,226 คน โดยปรับสัดส่วนเพื่อความเหมาะสมในการเปรียบเทียบข้อมูลเชิงปริมาณของแรงงานทั้ง 3 สัญชาติ ทั้งนี้สัมภาษณ์ได้ทั้งหมด 278 คน เป็นแรงงานเมียนมา จำนวน 150 คน แรงงานลาว 76 คน และแรงงานกัมพูชา 52 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 54.0, 27.3 และ 18.7 ตามลำดับ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

รูปแบบการสัมภาษณ์ เป็นการใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interviews) โดยจัดทำเป็น 3 ภาษา คือ ไทย เมียนมา และกัมพูชาในการเก็บข้อมูล และสัมภาษณ์โดยพนักงานสัมภาษณ์ที่มีเชื้อชาติตามแรงงาน ยกเว้นแรงงานลาวซึ่งสามารถสื่อสารกับพนักงานสัมภาษณ์ไทยได้เป็นอย่างดี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างเริ่มจากวิธีการแบบ Snowball sampling จากสถานที่ทำงาน เช่น ตลาดมหาชัย ย่านที่พักของแรงงานเมียนมาในกรุงเทพมหานคร ย่านที่พักในอำเภอเมืองสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร บริเวณตลาดไทและที่พัก ในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี สถานที่ที่มีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันของแรงงานข้ามชาติ เช่น สวนจตุจักร และบริษัทจัดหางานให้กับนายจ้างรายย่อยในกรุงเทพมหานคร นอกจากนี้ยังได้ขอความอนุเคราะห์จากมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN) จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อช่วยเหลือในการลงพื้นที่และหาสามในการแปลระหว่างการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แรงงานข้ามชาติ เมียนมา ลาว และกัมพูชา ใช้สถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของข้อมูล และสถิติ F-test

ผลการศึกษา

ข้อมูลทั่วไปของแรงงานข้ามชาติ 3 สัญชาติ

จากการสัมภาษณ์แรงงานข้ามชาติ 3 สัญชาติ ได้แก่ แรงงานเมียนมา แรงงานลาว และแรงงานกัมพูชา จำนวน 278 คน แรงงาน 3 สัญชาติในการศึกษารั้งนี้มีคุณลักษณะโดยสังเขปดังนี้ คือ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นแรงงานหญิง คิดเป็นร้อยละ 60.8 ขณะที่แรงงานชาย คิดเป็นร้อยละ 39.2 สำหรับสัญชาติและชาติพันธุ์ของแรงงานในการศึกษารั้งนี้ แรงงานส่วนใหญ่มาจากประเทศเมียนมา สัญชาติเมียนมา คิดเป็นร้อยละ 54 รองลงมาคือแรงงานจากประเทศกัมพูชาสัญชาติกัมพูชา คิดเป็นร้อยละ 27.3 และแรงงานสัญชาติลาว คิดเป็นร้อยละ 18.7 ด้านอายุ แรงงานที่อายุน้อยที่สุดมีอายุ 16 ปี และแรงงานที่อายุมากที่สุดมีอายุ 56 ปี อายุเฉลี่ยของแรงงานทั้งหมด คือ 29.2 ปี

ด้านการศึกษา แรงงานที่จบการศึกษาระดับมัธยมมีสัดส่วนสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.6 รองมาคือระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 32.0 ไม่ได้รับการศึกษา คิดเป็นร้อยละ 16.2 และระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 2.5 สำหรับสถานภาพสมรส แรงงานส่วนใหญ่สมรสแล้ว คิดเป็นร้อยละ 61.9 ขณะที่เป็นโสด คิดเป็นร้อยละ 34.9 มีเพียงร้อยละ 3.2 ที่มีสถานะหย่า/เลิก และหม้าย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาพื้นที่ทางสังคมของแรงงาน เมียนมา ลาว กัมพูชา ในกรุงเทพมหานคร และเขตปริมณฑล

ในการวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคม (ตารางที่ 1) ได้รวมคะแนนจากข้อคำถามทั้งหมด 52 ข้อ จากข้อคำถามเชิงบวก 35 ข้อ ได้แก่ ความพึงพอใจต่อนายจ้างสวัสดิการที่ได้รับจากนายจ้าง การมีหนังสือเดินทาง/ใบอนุญาตทำงาน และบัตรสิทธิรักษาพยาบาล การติดต่อและมีกิจกรรมร่วมกับคนสัญชาติเดียวกันและคนไทย ความรู้สึกต่อประเทศไทย ซึ่งคำตอบเชิงบวกทุกข้อ โดยให้ค่าคะแนน คือ ถ้าตอบใช่เท่ากับ 1 คะแนน ถ้าไม่ใช่เท่ากับ 0 คะแนน และข้อคำถามเชิงลบ 17 ข้อ ได้แก่ การประสบปัญหาทักนายจ้างหรือครอบครัวนายจ้าง การประสบเหตุการณ์ที่คนไทยประพฤติไม่ดีหรือล่วงละเมิดแรงงาน การเคยถูกเจ้าหน้าที่ภาครัฐหรือตำรวจจับกุมตัว โดยให้ค่าคะแนน คือ ถ้าไม่เคยเท่ากับ 0 คะแนน ถ้าเคยเท่ากับ -1 คะแนน ดังนั้น โดยรวมจากทั้งข้อคำถามเชิงบวกและข้อคำถามเชิงลบ คะแนนสูงสุดเท่ากับ 35 คะแนน และคะแนนต่ำสุดเท่ากับ -17 คะแนน

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของพื้นที่ทางสังคมของแรงงาน เมียนมา ลาว กัมพูชา และความสัมพันธ์ของมิติเชื้อชาติ มีติลักษณ์ส่วนบุคคล และมิติด้านการทำงานต่อพื้นที่ทางสังคมของแรงงานเมียนมา ลาว กัมพูชา

จากการวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมจำแนกตามสัญชาติ (ตารางที่ 1) พบว่า โดยรวมแรงงานทั้งหมดมีคะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมเท่ากับ 17.57 คะแนน เมื่อพิจารณาตามสัญชาติพบว่า แรงงานลาวมีพื้นที่ทางสังคมในประเทศไทยสูงที่สุด คือ 20.32 คะแนน รองลงมา คือแรงงานกัมพูชา 17 คะแนน และแรงงานเมียนมา 16.86 คะแนน ซึ่งแรงงานเมียนมาและกัมพูชาโดยรวมมีคะแนนไม่ต่างกันมากนัก สะท้อนให้เห็นว่าโดยภาพรวมแรงงานลาวมีพื้นที่ทางสังคมที่กว้างขวางกว่าแรงงานกัมพูชาและแรงงานเมียนมา ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจมาจากภาษาและวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกับไทย การติดต่อปฏิสัมพันธ์กับคนไทย รวมถึงการได้รับการปฏิบัติด้านสิทธิต่าง ๆ อาจอยู่ในสถานะที่ดีกว่าแรงงานกัมพูชาและเมียนมา ขณะที่เมื่อพิจารณาประเด็นด้านเพศของแรงงานโดยรวม พบว่า แรงงานหญิงมีคะแนนพื้นที่ทางสังคมสูงกว่าผู้ชาย คือ 18.50 คะแนนเปรียบเทียบกับ 15.96 คะแนน

สำหรับกลุ่มอายุต่อคะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมสูงที่สุด คือ กลุ่มอายุ 20-29 ปี และคะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมได้ลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น กลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไปมีคะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมต่ำที่สุด คือ 13.75 คะแนน

ส่วนในด้านระดับการศึกษาพบว่า คะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมสูงขึ้นตามระดับการศึกษาที่สูงขึ้น โดยพบว่าแรงงานที่มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมสูงที่สุด คือ 20.6 คะแนน อีกทั้งระดับการศึกษา มีความสอดคล้องกับพื้นที่ทางสังคม คือ ยิ่งการศึกษาสูงพื้นที่ทางสังคมก็สูงตามไปด้วย

สำหรับระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยพบว่า แรงงานที่อยู่ในประเทศไทยระยะยาวจะมีคะแนนพื้นที่ทางสังคมสูงกว่าแรงงานที่อยู่ระยะสั้น โดยแรงงานที่อยู่ในประเทศไทย ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มีคะแนนพื้นที่ทางสังคมสูงที่สุด คือ 18.36 คะแนน รองลงมาคือ 5-9 ปี มีคะแนนเฉลี่ย 17.89 คะแนน และต่ำกว่า 5 ปี มีคะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมต่ำที่สุด คือ 16.83 คะแนน ส่วนลักษณะงานปัจจุบันพบว่า แรงงานที่ทำงานในโรงงานมีคะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมสูงที่สุด คือ 19.5 คะแนน

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมจำแนกลักษณะส่วนบุคคลของแรงงาน

ลักษณะส่วนบุคคล	คะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคม	จำนวน	ค่าเบี่ยงเบนเฉลี่ยมาตรฐาน
เชื้อชาติ/สัญชาติ			
เมียนมา	16.86	105	6.43
กัมพูชา	17.03	68	4.82
ลาว	20.32	41	5.26
รวม	17.57	214	5.87
F=5.797 Sig=0.004			
เพศชาย			
เมียนมา	15.08	38	7.71
กัมพูชา	16.67	33	4.98
ลาว	17.43	7	4.79
รวม	15.96	78	6.44
เพศหญิง			
เมียนมา	17.87	67	5.38
กัมพูชา	17.37	35	4.72
ลาว	20.91	34	5.22
รวม	18.50	136	5.33
F=9.637 Sig= 0.002			
อายุ			
16-19 ปี	16.11	18	6.83
20-29 ปี	18.36	101	5.38
30-39 ปี	17.58	65	5.79
40-49 ปี	16.12	26	7.16
50 ปีขึ้นไป	13.75	4	2.06
รวม	17.57	214	5.87

F=1.569 Sig= 0.184

ตารางที่ 1 คะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมจำแนกลักษณะส่วนบุคคลของแรงงาน (ต่อ)

ลักษณะส่วนบุคคล	คะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคม	จำนวน	ค่าเบี่ยงเบนเฉลี่ยมาตรฐาน
ระดับการศึกษา			
ไม่ได้รับการศึกษา	16.38	32	6.08
ประถมศึกษา	17.29	72	5.70
มัธยมต้น/ปลาย	18.01	104	5.85
ปริญญาตรี	20.60	5	7.99
รวม	17.58	213	5.89
F=1.130 Sig= 0.338			
ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในไทย			
0-4 ปี	16.83	88	5.42
5-9	17.89	70	6.39
10 ปีและมากกว่า (สูงสุด 27 ปี)	18.36	56	5.84
รวม	17.57	214	5.87
F=1.307 Sig= 0.273			
ลักษณะงานปัจจุบัน			
รับจ้างทั่วไป	15.97	36	7.57
ทำงานโรงงาน	19.50	44	5.05
ทำงานเกี่ยวกับประมง /อาหารทะเล	17.55	11	6.62
งานรับใช้ในบ้าน/ ทำความสะอาด	16.96	25	5.69
ทำงานในร้านอาหาร	17.00	19	5.24
ทำงานช่วยงานในร้าน/ในตลาด	17.68	71	5.45
งานก่อสร้าง/ช่าง	14.67	3	4.93
ธุรกิจของตัวเอง/พนักงานขับรถ	17.80	5	5.26
รวม	17.57	214	5.87
F= 1.243 Sig= 0.281			

อภิปรายและสรุปผล

การวิเคราะห์พื้นที่ทางสังคมจำแนกตามเพศและสัญชาติ พบว่า โดยรวมรายงานทั้งหมดมีคะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมเท่ากับ 17.57 คะแนน (คะแนนรวม 35 และคะแนนต่ำสุด -17) เมื่อพิจารณาตามสัญชาติพบว่า แรงงานลาวมีพื้นที่ทางสังคมในประเทศไทยสูงที่สุดคือ 20.32 คะแนน รองลงมาคือแรงงานกัมพูชา 17 คะแนน และแรงงานเมียนมา 16.86 คะแนน ซึ่งแรงงานเมียนมาและกัมพูชา โดยรวมมีคะแนนไม่ต่างกันมากนัก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าแรงงานลาวในฐานะที่ไม่มีอุปสรรคในการใช้ภาษาในประเทศไทยย่อมส่งผลให้การใช้ชีวิตในไทยไม่ยากลำบากมากนัก สามารถมีปฏิสัมพันธ์หรือมีกิจกรรมร่วมกับคนไทยได้อย่างไม่มีปัญหา เช่นเดียวกับที่พบในการศึกษาของ มณฑกานต์ ฉิมมาลี และพัชราวลัย วงศ์บุญสิน (2557) ที่พบว่า แรงงานลาวเป็นแรงงานที่มีความสามารถทางภาษาไทยมากที่สุดตั้งแต่ย้ายถิ่นเข้ามาไทยเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานเมียนมาและกัมพูชา

เมื่อพิจารณาเพศของแรงงานโดยรวม พบว่า แรงงานหญิงมีคะแนนพื้นที่ทางสังคมสูงกว่าผู้ชาย คือ 18.5 คะแนนเปรียบเทียบกับ 15.96 คะแนน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้หญิงมีความอ่อนน้อมและความยืดหยุ่นในการปรับตัวเข้ากับสังคมปลายทางในประเทศไทยได้ดีกว่าแรงงานชาย มีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้อื่น ๆ ดีกว่าแรงงานชาย รวมไปถึงนำไปสู่การต่อรองสิทธิต่าง ๆ ได้ดีกว่าแรงงานชาย

เมื่อพิจารณาคะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมจำแนกตามเพศและสัญชาติ พบว่า แรงงานหญิงสัญชาติลาวมีคะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมสูงที่สุดและสูงกว่าแรงงานหญิงและแรงงานชายสัญชาติอื่น รวมถึงสูงกว่าแรงงานชายสัญชาติเดียวกัน ขณะที่พบว่าแรงงานหญิงเมียนมามีคะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมสูงกว่าแรงงานชายเมียนมาเกือบ 3 คะแนน แม้ในข้อมูลพื้นฐานด้านรายได้ ค่าจ้าง และชั่วโมง การทำงาน แรงงานหญิงจะอยู่ในสถานะที่ด้อยกว่าแรงงานชาย แต่แรงงานหญิงกลับมีพื้นที่ทางสังคมสูงกว่าแรงงานชาย สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของแรงงานหญิงต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในพื้นที่ปลายทางของแรงงานหญิงที่ดีกว่าแรงงานชาย ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากทัศนคติของคนไทยที่เปิดรับแรงงานหญิงมากกว่าแรงงานชาย

สำหรับอายุที่พบว่ากลุ่มอายุ 50 ปีขึ้นไป มีคะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมต่ำที่สุด คือ 13.75 คะแนน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากอายุที่มากขึ้นอาจมีความวิตกกังวลในการใช้ชีวิตมากกว่าแรงงานหนุ่มสาว และมีการติดต่อกับปฏิสัมพันธ์กับคนไทยอาจน้อยกว่า ดังนั้น ความรู้สึกต่อประเทศไทยอาจมีลักษณะที่เปิดกว้างน้อยกว่าแรงงานที่อายุน้อยกว่า ในด้านการศึกษาที่พบว่า ยิ่งการศึกษาสูงพื้นที่ทางสังคมก็สูงตามไปด้วย ในส่วนนี้อาจเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่ย่อมส่งผล

ให้แรงงานมีความรู้ในการเรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ในสังคมได้ดีกว่าแรงงานที่มีการศึกษาน้อย ขณะที่แรงงานที่มีการศึกษาสูงย่อมมีมั่นใจในการใช้ชีวิตที่อิสระมากกว่าแรงงานที่มีการศึกษาน้อย เมื่อพิจารณาด้านระยะเวลาที่อยู่อาศัยในไทยพบว่า แรงงานที่อยู่ในประเทศไทยระยะยาวจะมีคะแนนพื้นที่ทางสังคมสูงกว่าแรงงานที่อยู่ระยะสั้น การที่แรงงานที่อยู่ยาวนานมีพื้นที่ทางสังคมมากกว่าแรงงานที่อยู่ในประเทศไทยในระยะสั้น เนื่องจากเมื่ออยู่ยาวนานย่อมมีความคุ้นเคยกับพื้นที่ปลายทาง มีช่องทางในการเข้าถึงสิทธิต่าง ๆ ได้ง่ายกว่า ติดต่อกับคนไทยและนายจ้างได้ คล่องตัวกว่าผู้ที่เพิ่งเข้ามาอยู่ในประเทศไทย ส่วนลักษณะงานปัจจุบันพบว่า แรงงานที่ทำงานในโรงงานมีคะแนนเฉลี่ยพื้นที่ทางสังคมสูงที่สุด เนื่องจากในโรงงานย่อมได้รับสิทธิสวัสดิการตามกฎหมายส่งผลให้เกิดความปลอดภัยต่อแรงงาน มีความมั่นใจในการติดต่อกับคนภายนอก ขณะที่พบว่าแรงงานรับจ้างทั่วไป แรงงานก่อสร้างและช่าง มีคะแนนพื้นที่ทางสังคมค่อนข้างน้อย ทั้งนี้ นายจ้างอาจไม่รับผิดชอบต่อสวัสดิการด้านต่าง ๆ เท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการ และการศึกษาต่อยอด

นโยบายด้านการบริหารแรงงานข้ามชาติควรให้ความสำคัญถึงความแตกต่างของแรงงานทั้ง 3 สัญชาติ รวมถึงอาจพัฒนาเครือข่ายอาสาสมัครทั้งไทยและแรงงานจากทั้ง 3 สัญชาติในการให้ความช่วยเหลือด้านการแก้ปัญหาและการดำเนินชีวิตในประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม

สำหรับการศึกษาต่อยอด เนื่องจากผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นชัดเจนว่า แรงงานหญิงมีพื้นที่ทางสังคมสูงกว่าแรงงานชาย การศึกษาต่อยอดอาจศึกษาทัศนคติของคนไทยในการเปิดรับต่อแรงงานตามเพศและสัญชาติว่ามีลักษณะอย่างไร และมีแนวโน้มเป็นอย่างไร

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนการทำวิจัยจาก ทุนอุดหนุนวิจัย สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 และขอขอบคุณมูลนิธิเครือข่ายส่งเสริมคุณภาพชีวิตแรงงาน (LPN) จังหวัดสมุทรสาคร ในการให้ความช่วยเหลือด้านการเก็บข้อมูลแรงงาน

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2544). ปัญหาการจัดการผู้อพยพจากประเทศพม่า. ใน อัมพร จีรัฐติกร (บรรณาธิการ). **ไทยกับพม่า: ข้อควรทำและไม่ควรทำ**. กรุงเทพฯ: โครงการอาณาบริเวณศึกษา 5 ภูมิภาค, 132–166.
- กฤตยา อาชวนิจกุลและคณะ. (2543). **เพศ อนามัยเจริญพันธุ์และความรุนแรง: ประสบการณ์ชีวิตของแรงงานอพยพจากประเทศพม่า**. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2549). **ศาสตร์แห่งสื่อและวัฒนธรรมศึกษา**. กรุงเทพฯ: เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์.
- มนทกานต์ ฉิมمامี และพัชรวาลัย วงศ์บุญสิน. (2557). ทูทางสังคมกับการพัฒนาทุนมนุษย์ของแรงงานข้ามชาติพม่า ลาว และกัมพูชา หลังย้ายถิ่นมาในประเทศไทย. **วารสารวิจัยสังคม**, 37(2), 195–242.
- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. (2558). **วารสารสถิติจำนวนคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานชั่วคราวจากจากร ประจำปี 2558**. สืบค้นจาก <http://wp.doe.go.th/wp/images/statistic/sy/sy2557.pdf>.
- องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐานและศูนย์วิจัยการย้ายถิ่นแห่งเอเชีย. (2556). **การเปลี่ยนแปลง รูปแบบการย้ายถิ่นของแรงงานพม่าและผลกระทบต่อประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: องค์การเพื่อการโยกย้ายประเทศเพื่อการตั้งถิ่นฐานสำนักงานกรุงเทพฯ ประเทศไทย.
- Bylander, M. (2019). Is regular migration safer migration? Insights from Thailand. **Journal on Migration and Human Security**, 7(1), 1–18.
- Faist, T. (2013). The mobility turn: a new paradigm for the social sciences?. **Ethnic and Racial Studies**, 36(11), 1637–1646.
- Fellmann, J. D., Arther, G., & Judith, G. (1997). **Human Geography Landscape of human activities**. New York: McGraw–Hill.
- Huguet, J., Chamratrithong, A., & Richter, K. (2011). Thailand Migration Profile in JW Huguet, A. Chamratrithong (eds), **Thailand Migration Report 2011**. Bangkok: International Organization for Migration, 7–16.

Sampson, I. A., Miles, G. M., & Piano, E. (2020). "Undocumented, unregistered and invisible": an exploratory study of the reasons for and effects of migrating to Thailand of Cambodian young people. **International Journal of Sociology and Social Policy**, 41(7), 862–874.

Urry, J. (2011). **Mobilities: new perspectives on transport and society**. Surrey: Ashgate Publishing, Ltd.

Wiley, S. B. C., Sutko, D. M., & Moreno Becerra, T. (2010). Assembling social space. **The Communication Review**, 13(4), 340–372.

ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการแก้ไขปัญหา
เสาส่งไฟฟ้าแรงสูง ช่วงปี พ.ศ. 2554–2562
ในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
Social movement on the resolutions about
the high voltage pole between 2011–2019
in mueang district, Udonthani province

วรวิทย์ จำลองนาค^{1*}

Worrawoot Jumlongnark^{1*}

¹วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม 44150

¹ College of Politics and Governance, Mahasarakham University, Mahasarakham 44150

*Corresponding author: worrawoot.j@msu.ac.th

Received: February 16, 2023; Revised: April 25, 2023; Accepted: May 25, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการแก้ไข ปัญหาเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงช่วงปี พ.ศ. 2554–2562 ในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานีซึ่งส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในพื้นที่ โดยเฉพาะการถูกไล่รื้อพื้นที่ทำกิน โดยใช้วิธีการศึกษาแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้เครื่องมือในการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เอกสาร ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการขับเคลื่อนของกลุ่มคณะกรรมการชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง (คชส.) ตามแนวทฤษฎีการระดมทรัพยากร (RM) และโครงสร้างโอกาสทางการเมือง มีดังนี้ 1) มีการใช้ยุทธวิธีของการต่อต้านของประชาชนต่อการเข้ามาของเจ้าหน้าที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตโดยตรง การใช้กฎหมาย การสร้างเครือข่าย 2) นับแต่มีการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ.2557 เป็นต้นมา ประเทศไทยก็ต้องตกอยู่ภายใต้ระบอบอำนาจนิยม

ซึ่งทำให้เกิดการปิดกั้นการเคลื่อนไหวและการแสดงออกทางการเมือง ข้อเสนอแนะจากผู้ศึกษาได้แก่ จะต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการเรียกร้องผลักดันในการให้รัฐบาล คสช. คืนอำนาจอธิปไตยให้กับประชาชนให้เร็วที่สุด ให้มีการเลือกตั้งเพื่อให้มีผู้แทนที่มาจากประชาชน และการนำไปสู่การแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อกำหนดกติกาที่เป็นธรรม และต้องมีการจัดตั้งเป็นองค์กรของภาคประชาชนที่เข้มแข็ง เนื่องจากเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากในการดำเนินการต่อสู้เรียกร้องให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โครงสร้างโอกาสทางการเมือง
การระดมทรัพยากร

Abstract

This research aims to study the social movement on the resolutions about the high voltage pole in Mueang District between 2011–2019, Udonthani Province which affects the local people in the area especially being evicted from cultivating areas. This is qualitative research by using in–depth interviews and documentary research as tools of the study. Guidelines for the conduct of villagers' committees affected by the high voltage transmission line (NCPO) in accordance with the Resource Mobilization theory (RM) and the political opportunity structure analysis, the results of the research show that. 1) The villagers use direct anti–EGAT Officer personnel tactics, use the law and build a network to compete with the state agencies. 2) Since the coup of the National Council for Peace and Order (NCPO) occurred on 22 May 2014, Thailand has come under an authoritarian regime which caused the blocking of popular movement and political expression. The researcher suggestion is that there must be a network of popular cooperation in urging the NCPO government to restore sovereignty to the people. Elections should be representatives from the people and lead to constitution amendments and must establish social movement as a strong organization. This is because it is very necessary to carry out the struggle to be effective.

Keywords: Electricity trading, Energy security, Cooperation of the country in the region

บทนำ

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เกี่ยวกับการสร้างเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงที่ซื้อไฟฟ้ามาจากประเทศลาวแล้วนำกระแสไฟฟ้าเข้ามาในประเทศไทยผ่านสายส่งไฟฟ้าแรงสูงได้ส่งผลกระทบต่อชาวบ้านในหลายพื้นที่ เช่น จังหวัดอุดรธานี จังหวัดเลย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยเฉพาะการถูกไล่หรือที่ทำกิน และนำไปสร้างเสาส่งไฟฟ้าแรงสูง (เดชา คำเบาเมือง, 2551; เดชา คำเบาเมือง, 2554; สำนักข่าวชายขอบ, 2557) ข้อกังวลดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ Johansen (2004) ที่ได้เสนอว่า กระแสไฟฟ้าที่ส่งมาจากเสาไฟฟ้าแรงสูง มีโอกาสทำให้เกิดโรคมะเร็ง โรคจากระบบประสาทส่วนกลาง และโรคหัวใจ และการศึกษาขององค์การอนามัยโลก (WHO) ก็ยืนยันผลการศึกษาว่ากระแสไฟฟ้าแรงสูงมีผลกระทบต่อสุขภาพของคนที่อยู่ใกล้บริเวณนั้น (World Health Organization & International Programme on Chemical Safety, 1993) นอกจากนี้ ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อทั้งในชุมชนชาวบ้านเองและผลประโยชน์รวมทั้งเป้าหมายของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตที่ต้องการนำกระแสไฟฟ้าเพื่อเข้ามาใช้พัฒนาเศรษฐกิจและเสริมสร้างความมั่นคงให้กับระบบพลังงานไฟฟ้าของไทยโดยเฉพาะพื้นที่ในภาคอีสาน

ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านข้างต้นก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งตามมา เช่น ในพื้นที่ของจังหวัดอุดรธานีนั้น ได้มีเสียงเพรียกหาความยุติธรรม... กรณีชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง (เดชา คำเบาเมือง, 2554) ที่เริ่มต้นเกิดขึ้นจากเหตุการณ์ที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ได้นำกำลังตำรวจจำนวนมากกว่า 100 นาย ภายในจังหวัดอุดรธานี บุกเข้าสลายและจับกุมกลุ่มชาวบ้าน และนักศึกษา จำนวน 15 คน ที่ร่วมกันคัดค้านการก่อสร้างเสาไฟฟ้าแรงสูงขนาด 500 กิโลโวลต์ (kv) ในโครงการน้ำพอง 2-อุดรธานี 3 บริเวณแปลงนาของนายสง่า บุญโยรัตน์ ชาวบ้านเหล่ากล้วย หมู่ที่ 3 ต. เสอเพลอ อ.กุมภวาปี จ.อุดรธานี เมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2554 ซึ่งชาวบ้านและนักศึกษา 15 คน ในขณะนั้นถูกแจ้งข้อหาขัดขวางการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตามพระราชบัญญัติประกอบกิจการพลังงาน พ.ศ. 2550 ต้องระวางโทษ จำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 1 ล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (เดชา คำเบาเมือง, 2554) ซึ่งปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นช่วงปีนั้นปัจจุบันก็ยังไม่ได้ข้อสรุปว่าการแก้ไขปัญหามีขึ้นได้อย่างไร เพราะต่างฝ่ายก็มีเหตุผลของตนเองในการดำเนินการ

ผลกระทบของโครงการดังกล่าวที่ก่อให้เกิดประเด็นปัญหาหลายประเด็น เช่น การดำเนินโครงการดังกล่าวขาดการสื่อสารให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร การทำประชาพิจารณ์โครงการไม่ได้เกิดจากการมีส่วนร่วมจากประชาชนอย่างแท้จริง มีการให้ค่าชดเชยที่ชาวบ้านเห็นว่ายังไม่เป็นธรรม และการที่ชาวบ้านเห็นว่าเป็นการละเมิดสิทธิชุมชนและรัฐธรรมนูญเป็นต้น แต่โดยผลกระทบที่เจาะจงด้านปัญหาที่เกิดขึ้นที่สุดได้แก่ การที่ชาวบ้านต้องการปกป้องสิทธิในที่ดินของตนเอง เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและทำมาหากินต่อไป และสิทธิที่จะได้รับค่าชดเชยจากรัฐอย่างเหมาะสม ดังนั้น การต่อสู้เรียกร้องเพื่อความเป็นธรรมของชาวบ้านโดยการใช้กลยุทธ์และวิธีการที่ถูกต้อง โดยเฉพาะบทบาทของคณะกรรมการชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง (คชส.) ซึ่งยังคงมีการขับเคลื่อนและต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมในกรณีเดียวกันในพื้นที่ต่างๆด้วย เช่น การต่อสู้เรียกร้องของชาวบ้านจังหวัดเลยที่ต่อต้าน กฟผ. ในการก่อสร้างเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงเชื่อมเขื่อนไชยะบุรี ในปี พ.ศ.2557 (สำนักข่าวชายขอบ, 2557) ถึงแม้จะไม่สามารถดำเนินการได้อย่างครบถ้วนเต็มรูปแบบ แต่อย่างน้อยชาวบ้านก็สามารถคาดหวังถึงการได้รับความชดเชยที่เป็นธรรม และไม่รู้สึกรังเกียจการถูกเอาเปรียบที่มากจนเกินไป ผู้วิจัยจึงเสนอการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในการแก้ไขปัญหาเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี เพื่อที่จะเป็นตัวอย่างการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาของชาวบ้านในกรณีนี้และอาจจะเป็นต้นแบบสำคัญในการต่อสู้เรียกร้องสิทธิในประเด็นปัญหาดังกล่าวคลึงกันในพื้นที่อื่นๆอีกด้วย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้อยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรฯ ในช่วงปี พ.ศ. 2554–2562
2. เพื่อศึกษาวิธีการของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในแก้ไขปัญหาเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี
3. เพื่อเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชาวบ้าน

วิธีการศึกษา

งานวิจัยนี้มีลักษณะเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้วิธีการวิจัยในเชิงการวิจัยเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นวิธีหลักในการวิจัย การวิจัยเอกสารจะใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลเอกสารจากหลายๆแหล่ง เช่น หนังสือพิมพ์ออนไลน์ บทความวิชาการ และงานวิจัย วิทยุกระจายเสียง สัมภาษณ์และประมวลผลและนำเสนอภายใต้กรอบความคิดการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization) และการวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure analysis) ประกอบการใช้ข้อมูลจากพื้นที่ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนของกลุ่มคณะกรรมการชาวบ้านได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง (คชส.) จำนวน 3 คนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการดังกล่าว และสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สมาคมคุ้มครองผู้บริโภค จ. ขอนแก่น 1 คน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือชาวบ้านทางด้านกฎหมาย เจ้าหน้าที่ศูนย์สื่อชุมชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (คสช.) 1 คน และที่ปรึกษากลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม อุตรธานี 1 คน ผู้ซึ่งมีบทบาทในการช่วยเหลือชาวบ้านในการเคลื่อนไหวเรียกร้องความเป็นธรรมและรวมไปถึงการศึกษาวิจัยเชิงเอกสารนำวิทยุกระจายเสียง รวบรวม และเรียบเรียง เพื่อให้เห็นรูปแบบและการขับเคลื่อนของการเรียกร้องความเป็นธรรมของชาวบ้านได้ชัดเจนขึ้น

การศึกษาการขับเคลื่อนของคณะกรรมการชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากเสาส่งไฟฟ้าแรงสูง (คชส.) ในฐานะที่เป็นกรรวมกลุ่มของชาวบ้านในการแก้ไขปัญหากรณีเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น บทบาทของคณะกรรมการดังกล่าว ก็มีลักษณะเป็น ขบวนการทางสังคม (Social movement) รูปแบบหนึ่งที่ต้องการที่จะเรียกร้องและปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน ตามนิยามของ McCarthy and Zald (1977) ขบวนการทางสังคม คือ กลุ่มของความคิดเห็นและความเชื่อของประชาชนจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นตัวแทนของความต้องการในการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบของโครงสร้างบางอย่างทางสังคมและ/หรือ การก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม ดังนั้นการขับเคลื่อนของขบวนการดังกล่าวต้องมีการวิเคราะห์ปัจจัยทางโครงสร้างทางการเมือง และการพิจารณาเรื่องทรัพยากรในการขับเคลื่อน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้กรอบแนวคิด 2 แนวคิดในการประกอบการวิเคราะห์การขับเคลื่อนของกลุ่มดังกล่าว ได้แก่ กรอบความคิดการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization) และการวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure analysis) ดังนี้

1. การระดมทรัพยากร (Resource Mobilization) เป็นการวิเคราะห์การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อใช้สร้างความเข้มแข็งให้กับขบวนการต่อสู้เรียกร้องของชาวบ้าน ทรัพยากรต่าง ๆ ได้แก่ เงินทุน ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ เทคโนโลยี เป็นต้น (McCarthy & Zald, 1977) ซึ่งชาวบ้านสามารถใช้ทรัพยากรดังกล่าวในการต่อสู้แข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งการปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนจากโครงการพัฒนาของรัฐ

2. การวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure analysis) ปัจจัยทางด้านโครงสร้างทางการเมืองเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดที่สำคัญในการวิเคราะห์ความสำเร็จและล้มเหลวของการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของชาวบ้าน ถ้าโครงสร้างทางการเมืองเป็นระบบเปิด ซึ่งหมายถึง การปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยและมีการใช้หลักนิติธรรม (Rule of law) ประชาชนก็สามารถใช้โครงสร้างและองค์การทางการเมืองและกฎหมายในระบบเพื่อต่อสู้สิทธิและผลประโยชน์ของตนเองได้ง่าย แต่ถ้าเป็นระบบปิด เช่น การปกครองในระบอบอำนาจนิยม ซึ่งโครงสร้างและองค์การทางการเมืองและกฎหมายไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะทำให้การต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิของชาวบ้านดำเนินการได้ยากลำบากขึ้น (Kitschelt, 1986) ดังนั้นการวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสทางการเมืองจะช่วยเสริมในการวิเคราะห์การระดมทรัพยากรในการเรียกร้องของชาวบ้านด้วย

ดังนั้น การนำกรอบแนวคิดมาใช้กับงานวิจัยชิ้นนี้ ก็คือ การวิเคราะห์การรวมกลุ่มเป็นคณะกรรมการชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากเสาส่งไฟฟ้าแรงสูง (คชส.) ในฐานะที่เป็นตัวแทนของชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนจากกรณีเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น โดยการพิจารณาว่ากลุ่มคณะกรรมการดังกล่าวมีการขับเคลื่อนกลุ่มอย่างไร และมีการระดมทรัพยากร เช่น เงินทุน ข้อมูลข่าวสาร ความรู้ เทคโนโลยี เป็นต้น ในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้กับชุมชนในท้องถิ่นอย่างไรบ้าง และอีกด้านหนึ่งก็คือ การพิจารณาโครงสร้างโอกาสทางการเมือง ที่จะเป็นปัจจัยในการหนุนเสริมให้การขับเคลื่อนของคณะกรรมการฯ ได้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น ก็จะพิจารณาว่าคณะกรรมการฯ เหล่านั้น มีการวิเคราะห์โครงการโอกาสทางการเมืองเหล่านั้นอย่างไร มีการใช้ประโยชน์จากโครงสร้างโอกาสทางการเมืองในการขับเคลื่อนหรือเคลื่อนไหวเรียกร้องของกลุ่มหรือไม่ เป็นต้น

ผลการศึกษา

1. สภาพปัญหาของเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

การพิจารณาสภาพปัญหาหาของเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงซึ่งได้ส่งผลกระทบต่อประชาชน ทั้งทางด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี จำเป็นจะต้องพิจารณาสาเหตุเบื้องหลังของการเกิดปรากฏการณ์ดังกล่าว ซึ่งผู้ศึกษาได้นำเสนอที่มาของสภาพปัญหา 3 ประการดังต่อไปนี้

1.1 นโยบายการซื้อขายกระแสไฟฟ้าจากประเทศเพื่อนบ้าน (ลาว)

ประเทศไทยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจมาเป็นลำดับในระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา ส่งผลทำให้เกิดความต้องการในการใช้กระแสไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่รัฐบาลไม่สามารถสร้างเขื่อน หรือ โรงผลิตไฟฟ้าขนาดใหญ่ได้ภายในประเทศ เนื่องจากถูกต่อต้านจากคนในพื้นที่ที่มีความกังวลเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคอีสานของประเทศไทย (ประภาส ปันตบแต่ง, 2540) ซึ่งปรากฏเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานรัฐกับชาวบ้านในการสร้างโครงการผลิตกระแสไฟฟ้าเพื่อใช้กับพื้นที่อุตสาหกรรมและครัวเรือน ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงมีนโยบายส่งเสริมให้มีการหาช่องทางในการแสวงหาพลังงานไฟฟ้าจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ประเทศลาว ซึ่งมีภูมิประเทศติดกับประเทศไทย ในบริเวณพื้นที่ภาคอีสาน ประเทศไทยยังมีความได้เปรียบในแง่ภูมิประเทศ ซึ่งมีภูเขาสูงและมีแม่น้ำตามธรรมชาติไหลผ่านภายในประเทศหลายสาย โดยเฉพาะแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่หล่อเลี้ยงผู้คนที่ย้ายอยู่ริมแม่น้ำดังกล่าว ประเทศลาวจึงได้ใช้ข้อได้เปรียบนี้ในการสร้างเขื่อนกันแม่น้ำเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า โดยอาศัยนักลงทุนจากต่างประเทศ รวมทั้งนักลงทุนในประเทศไทย เข้าไปลงทุนสร้างเขื่อนเพื่อผลิตไฟฟ้าเพื่อนำเข้ามาจำหน่ายในประเทศไทย ยกตัวอย่างเช่น การก่อสร้างโครงการโรงไฟฟ้า Theun Hinboun ซึ่งเป็นโครงการไฟฟ้าพลังน้ำที่มีกำลังการผลิตติดตั้ง 210 เมกะวัตต์ โดยมีบริษัทผู้ร่วมลงทุนสามราย ได้แก่ Electricite du Lao (EdL) ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจของลาว Nordic Hydropower AB ของนอร์เวย์ (เป็นเจ้าของโดย Stakraft SF) และ GMS Bolisat Limited บริษัทเอกชนชั้นนำของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2539 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (EGAT) และทั้งสามบริษัทดังกล่าวได้ลงนามในสัญญาซื้อขายไฟฟ้าที่จะอนุญาตให้ส่งไฟฟ้าจากประเทศลาวมายังประเทศไทย ในปี 2541 (Katus, Suhardiman, & Senaratna Sellamutu, 2016)

ความจริงแล้ว แนวคิดในการซื้อขายพลังงานระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนจากธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (ADB) ซึ่งสนับสนุนให้มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนพลังงานระหว่างกันในกลุ่มภูมิภาค โดยอาศัยข้อได้เปรียบที่แต่ละประเทศมี (ADB, 2013) ปัจจุบันนี้ประเทศในกลุ่มอินโดจีน ได้มีการดำเนินโครงการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระบบสายส่งไฟฟ้าและการซื้อขายไฟฟ้าระหว่างกัน ซึ่งเมื่อโครงการดังกล่าวดำเนินการแล้วเสร็จ กลุ่มผู้สนับสนุนโครงการดังกล่าวเชื่อว่าจะช่วยลดต้นทุนการผลิต ลดผลกระทบต่อภาวะเรือนกระจก รวมไปถึงก่อให้เกิดรายได้ ส่งผลดีต่อการขยายตัวทางการค้า การพัฒนาเศรษฐกิจของอนุภูมิภาคด้วย (สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน, 2566)

1.2 ระบบสายส่งไฟฟ้าที่ข้ามผ่านประเทศไทย

เมื่อมีการซื้อขายกระแสไฟฟ้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาว รัฐบาลไทยจึงมีความจำเป็นในการลงทุนโครงการก่อสร้างเสาและวางแนวสายไฟฟ้าแรงสูง ขนาด 500 kv จากสถานีไฟฟ้าอ้อยน้ำพอง 2 (จ.ขอนแก่น) ไปยังสถานีไฟฟ้าอ้อยอุตรธานี 3 โดยเชื่อมโยงระบบมาจากการรับซื้อไฟฟ้าในประเทศลาว คือ สายส่งไฟฟ้า 500 kv ชายแดน (บริเวณ จ.หนองคาย) – อุตรธานี 3 และเชื่อมต่อไปยังน้ำพอง 2 – ชัยภูมิ 2 – ท่าตะโก (จ.นครสวรรค์) ซึ่งการก่อสร้างสายส่งไฟฟ้านี้อยู่ในโครงการขยายระบบส่งไฟฟ้า ระยะที่ 11 มีระยะเวลาดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 – 2554 โดย การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย เป็นผู้ดำเนินโครงการ (เดชา คำเข้าเมือง, 2554)

โครงการก่อสร้างสายส่งไฟฟ้าของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ในแนวนี้มีความยาวทั้งสิ้นประมาณ 86.8 กิโลเมตร พาดผ่านพื้นที่ 15 ตำบล 8 อำเภอ ของจังหวัดขอนแก่น และอุตรธานี มีจำนวนเสาส่งทั้งหมด 210 ต้น มีที่ดินได้รับผลกระทบจำนวน 1,167 แปลง ในพื้นที่ ต.เสอเพลอ อ.กุมภวาปี และ ต.หนองไผ่ อ.เมือง จ.อุตรธานี โดยชาวบ้านใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการปลูกข้าว เป็นระยะเวลาหลายชั่วอายุคน และเมื่อมีการสร้างเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงในพื้นที่ของชาวบ้านแล้ว ทำให้พื้นที่บางส่วนไม่สามารถเพาะปลูกได้ และมีความกังวลถึงผลกระทบต่อสุขภาพของชาวบ้าน เมื่อช่วงเดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2552 กลุ่มชาวบ้านรวมกันในนาม “คณะกรรมการชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง (คชส.) จำนวน 55 รายได้ยื่นฟ้องต่อศาลปกครองขอนแก่น (ต่อมาได้ดำเนินการโอนคดีมาศาลปกครองอุตรธานี) เพื่อขอให้ศาลวินิจฉัยใน 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ปี พ.ศ. 2511 ขัดกับหลักการมีส่วนร่วมตาม รัฐธรรมนูญหรือไม่

เนื่องจากว่าการประกาศแนวสายส่งไฟฟ้า ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของที่ดิน ต่อการตัดสินใจที่จะเอาหรือไม่เอาโครงการ แต่การประกาศแนวสายส่งไฟฟ้าพระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ปี พ.ศ. 2511 นั้นเป็นเพียงแค่การแจ้งให้เจ้าของที่ดินรับทราบว่าจะมีการดำเนินการผ่านพื้นที่บริเวณนี้ ถึงประชาชนในพื้นที่ที่เดือดร้อนจะมีการคัดค้าน ไม่เห็นด้วย แต่ กฟผ. ก็จะทำดำเนินการต่อไป ประเด็นรอง 2) ขอให้ศาลมีคำสั่งเพิกถอนแนวสายส่งไฟฟ้าที่พาดผ่านที่ดินของชาวบ้าน จำนวน 55 ราย เพราะการประกาศแนวสายส่งไฟฟ้าในแนวนี้เป็นประกาศที่มีชอบ ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ (เดชา คำเบาเมือง, 2554)

1.3 การปะทะกันระหว่างชาวบ้านและการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย

ในวันที่ 15 มีนาคม พ.ศ.2554 เจ้าหน้าที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย(กฟผ) ได้ลงพื้นที่อุดรธานี ขอเจรจาชาวบ้านวางสายไฟฟ้าแรงสูง 500 กิโลโวลต์ รองรับไฟที่จะซื้อจากลาว โดยมีเจ้าหน้าที่จากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ได้เข้าไปในพื้นที่หมู่บ้านแม่พนธ์ หมู่ 2 ต.หนองไผ่ อ.เมือง จ.อุดรธานี เพื่อขอเข้าเจรจากับนายบุญเลี้ยง โยทะกา กลุ่มคณะกรรมการชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง (คชส.) ซึ่งการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยจะดำเนินการก่อสร้างเสาไฟฟ้าและวางแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง ขนาด 500 กิโลโวลต์ น้ำพอง 2 – อุดรธานี 3 ผ่านที่ดินเรือกสวนไร่นาของชาวบ้าน เพื่อรองรับไฟฟ้าที่ไทยจะรับซื้อจากเขื่อนน้ำจึม ประเทศลาว (เดชา คำเบาเมือง, 2554)

ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูงท่านหนึ่ง (ไม่ประสงค์ออกนาม) ให้ข้อมูลว่า “การดำเนินการของเจ้าหน้าที่ กฟผ. ไม่ได้แจ้งให้ชาวบ้านเจ้าของที่ดินให้รู้ล่วงหน้า เมื่อมาถึงก็ใช้รถกระบะขับเข้ามาในพื้นที่ของตนเอง จนตนเองต้องออกไปยืนขัดขวางก็นำรถกระบะ เข้ามาในพื้นที่ของตน”(ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ (E2), สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2563)

เจ้าหน้าที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยประมาณ 10 คน ได้ใช้รถกระบะจำนวน 3 คัน เป็นยานพาหนะ โดยมี 1 คันคอยทำหน้าที่จอดดูแลลาดเลา ที่บริเวณปากทางเลี้ยวเข้าซอยพื้นที่นาของนายบุญเลี้ยง โยทะกา มีรถอีก 2 คัน ได้ขับเข้าไปจอดอยู่บริเวณริมถนนตรงข้ามที่ดินของนายบุญเลี้ยง หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยจำนวน 7 คน ได้เดินเข้าไปบริเวณที่ดินของนายบุญเลี้ยง เพื่อขอพูดคุยเจรจาด้วย นายบุญ

เลี้ยง จึงเดินออกไปพร้อมบอกให้เจ้าหน้าที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยหยุดเข้ามาในพื้นที่ของตนเอง (ประชาไท, 2554)

กลุ่มคณะกรรมการชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง (คชส.) ได้ทำการฟ้องคดีขอเพิกถอนการก่อสร้างแนวสายส่งไฟฟ้าดังกล่าว ต่อศาลปกครองขอนแก่น ต่อมาได้โอนคดีจากศาลปกครองขอนแก่นมายังศาลปกครองอุดรธานี แต่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้ทำหนังสือมาแจ้งกลุ่มชาวบ้าน จำนวน 10 ราย ที่ถูกเสาส่งไฟฟ้าว่าจะลงมาทำการก่อสร้างเสา โดยจะเริ่มเข้ามาดำเนินการตั้งแต่วันที่ 17 มีนาคม พ.ศ.2554 (ประชาไท, 2554)

2. แนวทางการขับเคลื่อนของกลุ่มคณะกรรมการชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง (คชส.) ตามแนวทฤษฎีการระดมทรัพยากร (RM) และโครงสร้างโอกาสทางการเมือง มีดังนี้

2.1 ทฤษฎีการระดมทรัพยากร

การดำเนินงานของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงเพื่อต่อสู้เรียกร้องในสิ่งที่ตนเองได้สูญเสียไป ได้แก่ ที่ดิน และที่พักอาศัยที่ต้องถูกเวนคืนเพื่อนำไปใช้สร้างเสาส่งไฟฟ้า ทำให้ขาดโอกาสในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าว แนวทางของทฤษฎีระดมทรัพยากร โดยกระบวนการต่อสู้เรียกร้องดังกล่าวได้ดำเนินการหลากหลายวิธี ซึ่งผู้วิจัยได้ประมวลออกมาได้ดังต่อไปนี้

1.1 การต่อต้านการเข้ามาของเจ้าหน้าที่โดยตรง โดยตั้งแต่ชาวบ้านได้ทราบข่าวการเข้ามาของเจ้าหน้าที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิต ชาวบ้านก็ดำเนินการต่อต้านมาโดยตลอด โดยการใช้ร่างกายในการกีดขวางการเข้ามาดำเนินการของอุปกรณ์การก่อสร้าง อุปกรณ์หนัก เช่น รถดั๊กดินแบ็คโฮล การขึ้นป้ายประท้วงการเข้ามาของเจ้าหน้าที่ กฟผ.

1.2 กลุ่มชาวบ้านได้ใช้วิธีตามกฎหมายในการฟ้องร้องต่อศาลปกครองเพื่อให้การไฟฟ้าฝ่ายผลิตยุติการดำเนินการดังกล่าว โดยได้รับความช่วยเหลือ จากสมาคมคุ้มครองผู้บริโภค จังหวัดขอนแก่น ช่วยให้ความรู้ในเรื่องประเด็นการฟ้องร้องและข้อกฎหมาย ตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 และ พระราชบัญญัติการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2511

1.3 กลุ่มชาวบ้านได้สร้างเครือข่ายของการต่อสู้โดยรวมมือกับกลุ่มนักวิชาการและนักศึกษากำหนดหนึ่งเพื่อร่วมมือในการสร้างแรงกดดันกับเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นได้มีส่วนร่วมชดชววงการเข้ามาขุดดินเพื่อสร้างเสไฟฟ้าแรงสูงกับชาวบ้าน จนต้องถูกดำเนินคดีหลายคน

1.4 กลุ่มชาวบ้านได้ใช้ช่องทางสื่อด้านสิ่งแวดล้อมและชุมชนในการเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ โดยเฉพาะนักข่าวพลเมือง ในเว็บไซต์ประชาไท และศูนย์สื่อชุมชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ศสช.) ซึ่งจะเป็นแหล่งในการเผยแพร่เหตุการณ์ให้บุคคลภายนอกได้รับรู้

กล่าวโดยสรุป กลุ่มขบวนการชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง (คสส.) ได้มีการรวมกลุ่มกันของประชาชนที่เดือดร้อนจากการดำเนินโครงการของรัฐ แต่กลุ่มขบวนการฯ ได้มีการระดมทรัพยากรจากนอกกลุ่มและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับนอกกลุ่มขบวนการด้วย ไม่ว่าจะเป็นนักกฎหมายเพื่อต่อสู้ฟ้องร้องทางคดี การสร้างเครือข่ายกับนักวิชาการมหาวิทยาลัยขอนแก่นและนักศึกษา และการใช้ช่องทางสื่อของนักข่าวพลเมือง ของเว็บไซต์ประชาไท เป็นต้น นายบุญเลี้ยง โยทะกา แกนนำกลุ่มคณะกรรมการชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง (สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2563) ได้กล่าวว่า “ลำพังการต่อสู้ของชาวบ้านเพื่อรักษาที่ดินของตนเองจากการเข้ามายึดครองโดยเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถทำได้ ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากนักกฎหมาย นักวิชาการมาให้คำแนะนำ เพราะชาวบ้านไม่ค่อยมีความรู้เกี่ยวกับข้อกฎหมาย และช่องทางในการต่อสู้ปกป้องสิทธิของตนเอง” นอกจากนี้ แกนนำกลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี ยังกล่าวอีกว่า “การต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมของชาวบ้านต้องอาศัยการประสานความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งผู้ที่มีความรู้ด้านกฎหมาย จากสื่อสารมวลชนเพื่อกระจายข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ จะเป็นการช่วยกดดันเจ้าหน้าที่ทางอ้อมทำให้การต่อสู้เคลื่อนไหวของชาวบ้านประสบความสำเร็จขึ้น” (แกนนำกลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี (E6), สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2563) แต่อย่างไรก็ตามจุดอ่อนสำคัญของการจัดตั้งขบวนการต่อสู้เรียกร้องของชาวบ้านกลุ่มนี้ ก็คือ ไม่ได้มีการจัดตั้งเป็นองค์กรที่ชัดเจน ขาดการระดมทุนในการจัดตั้ง ทุนในการดำเนินการก็เกิดจากเงินส่วนตัวของชาวบ้าน ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการต่อสู้คดี

2.2 การวิเคราะห์โดยใช้แนวคิดโครงสร้างโอกาสทางการเมือง

การวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political opportunity structure analysis) เป็นการศึกษาปัจจัยทางด้านโครงสร้างทางการเมืองเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดที่สำคัญในการวิเคราะห์ความสำเร็จและล้มเหลวของการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิของชาวบ้าน โดยมีเงื่อนไขในการพิจารณา คือ ถ้าโครงสร้างทางการเมืองเป็นระบบเปิด ซึ่งหมายถึง การปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตยและมีการใช้หลักนิติธรรม (Rule of law) ประชาชนก็สามารถใช้โครงสร้างและองค์กรทางการเมืองและกฎหมายในระบบเพื่อต่อสู้สิทธิและผลประโยชน์ของตนเองได้ง่าย แต่ถ้าเป็นระบบปิด เช่นการปกครองในระบอบอำนาจนิยม ซึ่งโครงสร้างและองค์กรทางการเมืองและกฎหมาย ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะทำให้การต่อสู้เพื่อเรียกร้องสิทธิของชาวบ้านดำเนินการได้ยากลำบากขึ้น (Kitschelt, 1986) ดังนั้นการวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสทางการเมืองจะช่วยเสริมในการวิเคราะห์การระดมทรัพยากรในการเรียกร้องของชาวบ้านด้วย

จากกรอบของทฤษฎีการวิเคราะห์โอกาสทางการเมือง ข้างต้น จะพบว่านับแต่มีการรัฐประหารของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ หรือ คสช เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา ประเทศไทยก็ต้องตกอยู่ภายใต้ระบอบอำนาจนิยม ซึ่งทำให้เกิดการปิดกั้นการเคลื่อนไหวและการ แสดงออกทางการเมือง ทั้งการเมืองที่เป็นทางการและการเมืองที่ไม่เป็นทางการ กล่าวคือ มีลักษณะโครงสร้างทางการเมืองเป็นระบบปิด ดังนั้นการดำเนินการต่อสู้เรียกร้องสิทธิของชาวบ้านก็จะดำเนินการได้ยากยิ่งขึ้น ให้เกิดการจำกัดสิทธิ เสรีภาพของประชาชนในการแสดงออก และรวมไปถึงการจำกัดบทบาทของสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อสารมวลชนในการทำหน้าที่ต่าง ๆ ในการทำหน้าที่ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล และเสนอเรื่องราวข้อเท็จจริงต่าง ๆ ให้ประชาชนได้รับรู้ การปกครองด้วยระบอบอำนาจนิยม ยังได้ส่งผลต่อการจำกัดการเคลื่อนไหวของขบวนการภาคประชาชนต่าง ๆ ทำให้ข้อร้องเรียน และความเดือดร้อนของประชาชนไม่ได้รับการแก้ไข และรวมไปถึงแนวโครงการในการพัฒนาของรัฐต่าง ๆ ก็ไม่ได้ถึงภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม เพราะเนื่องจากรัฐนั้นก็ได้ถือเอาอำนาจที่ตนเองมีผ่านการรัฐประหาร ดำเนินการตามโครงการต่างๆ ได้ด้วยตนเอง โดยที่ไม่จำเป็นต้องสนใจการตรวจสอบจากภาคสังคม การปิดกั้นการแสดงออกทางการเมืองโดยเฉพาะการรวมกลุ่มชุมนุมประท้วง ทำให้ชาวบ้านต้องเลือกที่จะต่อสู้ตามช่องทางกฎหมาย เช่น การฟ้องร้องต่อศาลปกครอง แต่ก็เป็นที่จุดอ่อนสำคัญเนื่องจากประชาชนขาดความรู้ทางกฎหมายที่เพียงพอ ทำให้การต่อสู้เป็นไปได้ยาก

ตั้งที่ นายปฏิวัติ เฉลิมชาติ (2563: สัมภาษณ์) เจ้าหน้าที่สมาคมคุ้มครองผู้บริโภค จ.ขอนแก่น ได้ให้ความคิดเห็นดังกล่าวว่า “หลังจาก คสช. เข้ามา การเคลื่อนไหวต่อสู้ของภาคประชาชน ก็ทำได้ยากขึ้น เพราะรัฐบาลได้ใช้ มาตรา 44 ตามรัฐธรรมนูญมาออกกฎหมายและกฎเกณฑ์เพื่อควบคุมการชุมนุมและการเคลื่อนไหวของประชาชน ทำให้ปัญหาของพี่น้องประชาชนไม่ได้รับการดูแลแก้ไข”

ในขณะที่เดียวกัน แกนนำของกลุ่มชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการไฟฟ้าแรงสูง ก็ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับโครงสร้างโอกาสทางการเมือง ในกรณีนี้เช่นเดียวกันว่า

“การเข้ามายึดอำนาจทางการเมืองของ คสช. ทำให้การเรียกร้องและเคลื่อนไหวต่อสู้ของชาวบ้าน ทำได้ยากขึ้น เนื่องจากรัฐบาล ได้มีการจัดการอย่างเข้มงวดต่อการชุมนุมประท้วงของขบวนการชาวบ้าน รวมทั้งยังมีเครื่องมือที่สำคัญคือ มาตรา 44 ของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจสิทธิขาดแก่รัฐบาล ทำให้ชาวบ้านไม่กล้าที่จะชุมนุมประท้วง” (ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ (E3), สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2563) แต่ความเป็นจริงแล้วถึงแม้จะมีกฎหมายเป็นข้อจำกัด แต่ชาวบ้านก็ต้องต่อสู้ขัดขวางการเข้ามาของเจ้าหน้าที่ที่อยู่ดี เพราะต้องปกป้องที่ทำกินของตน และต้องยอมให้เจ้าหน้าที่ดำเนินคดี

จากความเห็นของคนที่เกี่ยวข้องดังกล่าวจะพบว่า โครงสร้างโอกาสทางการเมืองมีผลสำคัญต่อการจำกัดการเคลื่อนไหวของขบวนการภาคประชาชนโดยตรง แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้วิจัยมีข้อสงสัยต่อไปก็คือว่า ปัจจัยทางการเมืองมีผลอย่างเต็มที่ส่งผลดังกล่าวหรือไม่ หรือมีปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง เป็นต้นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองกับเศรษฐกิจ และการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาล เนื่องจากโครงการเสาไฟฟ้าแรงสูงของรัฐบาลนั้น เป็นการดำเนินการโดย การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นหนึ่งในรัฐวิสาหกิจของรัฐบาล ดังนั้นการตัดสินใจในการดำเนินการของหน่วยงานดังกล่าวก็ดี ต่างก็ต้องได้รับการอนุมัติจากรัฐบาล ทั้งนี้การประกอบการของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ก็ไม่ต่างจากบริษัทเอกชนทั่วไป ก็คือ การมุ่งหวังที่จะได้กำไรจากการดำเนินงาน เพราะฉะนั้นการที่โครงสร้างโอกาสทางการเมืองเป็นแบบอำนาจนิยม ก็จะช่วยหนุนเสริมการดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจด้านไฟฟ้าได้เป็นอย่างดี ทำให้การการดำเนินตามนโยบายดังกล่าวสะดวกขึ้น

กล่าวโดยสรุป ปัญหาทางด้านโครงสร้างโอกาสทางการเมือง ส่งผลเป็นข้อจำกัดในการเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างเสาไฟฟ้าแรงสูงของชาวบ้านในพื้นที่ เพราะมีกฎหมายในยุครัฐบาล คสช. ซึ่งห้ามมิให้มีการชุมนุมทางการเมือง และมีบทลงโทษเมื่อมีการฝ่าฝืน ขณะเดียวกันชาวบ้านก็พยายามใช้การระดมทรัพยากรต่างๆ เช่น การใช้สื่อ การใช้ที่ปรึกษาทาง

กฎหมายและการสร้างเครือข่ายกับกลุ่มนักศึกษา ทำให้การเคลื่อนไหวของขบวนการชาวบ้านเป็นที่รู้จักในสังคมทั่วไปมากขึ้น ปรากฏการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าขบวนการชาวบ้านต่อต้านการสร้างเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมที่แตกต่างจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอื่น เนื่องจากอยู่ภายใต้บริบทโครงสร้างทางการเมืองที่ไม่ปกติ กล่าวคือ เป็นโครงสร้างการเมืองแบบอำนาจนิยม ทำให้เป็นข้อจำกัดสำคัญในเคลื่อนไหวเรียกร้อง

อภิปรายและสรุปผล

อภิปรายผล

1. สภาพปัญหาสภาพปัญหาของเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

ปัญหาความขัดแย้งระหว่างโครงการพัฒนาของรัฐกับชาวบ้าน มีการดำเนินการมาเป็นระยะเวลายาวนานหลายกรณี ซึ่งทำให้เกิดความคับข้องใจในสังคม และเกิดการกระทบกระทั่งกันของชาวบ้านกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนตรี นามจิรโชติและกฤษณา ไวล้ารวจ (2561) ที่ได้ศึกษาการจัดการความขัดแย้งของการออกเอกสารสิทธิในที่ดินของกรมที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งก็เป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐและชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งผลการศึกษาก็พบว่า 1) นโยบายของรัฐบาลในการออกเอกสารสิทธิในที่ดินแต่ละรัฐบาลจะขัดแย้งกับรัฐบาลก่อนหน้า (2) ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประกาศหาผู้คัดค้าน (3) มีความขัดแย้งด้านเทคนิคในการออกเอกสารสิทธิในที่ดิน (4) ไม่มีการบริหารจัดการข่าวสารเกี่ยวกับ ข้อมูลที่ดินอย่างถูกต้องให้ประชาชนรับรู้ (5) มีการทุจริตในกระบวนการออกเอกสารสิทธิในที่ดินของ ข้าราชการการเมืองข้าราชการประจำและกลุ่มผู้มีอิทธิพล ทั้งที่เปิดเผยและไม่เปิดเผย โดยคณะผู้ศึกษาได้มีข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาดังต่อไปนี้ได้แก่ (1) รัฐบาลต้องทบทวนนโยบายการออกเอกสารสิทธิในที่ดินของรัฐบาลที่ผ่านมา ก่อนที่จะแถลงนโยบายในด้านนี้ของรัฐบาลปัจจุบัน (2) ปัญหาเรื่องที่ดินเป็นปัญหาเชิงโครงสร้าง ซึ่งเป็นปัญหาเร่งด่วนที่รัฐบาลต้องแก้ไข

ปัญหาโครงการสร้างเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงทับที่ทำกินของชาวบ้าน ในจังหวัดอุดรธานี ก็เช่นเดียวกัน เป็นประเด็นเกี่ยวกับความต้องการใช้พื้นที่ของรัฐและการปกป้องพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน ถึงแม้เจ้าหน้าที่การไฟฟ้าฝ่ายผลิตจะอ้างความชอบธรรมในแง่กฎหมาย แต่ต้องคำนึงหลักสิทธิมนุษยชนของชาวบ้านด้วย ซึ่งจะต้องมีวิธีการที่รัฐบาลกับชาวบ้านจะต้องหาทางแก้ไข ปัญหา เพื่อจะทำให้รัฐบาลไม่สูญเสียความชอบในการโครงการพัฒนาของรัฐและทำให้เกิด

ความไว้วางใจให้แก่ประชาชนและทำให้โครงการของรัฐสามารถดำเนินไปอย่างราบรื่น และไม่ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเดือดร้อนไปด้วย

2. แนวทางการขับเคลื่อนของกลุ่มคณะกรรมการชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง (คชส.) ตามแนวทฤษฎีการระดมทรัพยากร (RM) และโครงสร้างโอกาสทางการเมือง

การต่อสู้เรียกร้องตามสิทธิของชาวบ้านเป็นการต่อสู้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชุมชนท้องถิ่น จำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์โครงสร้างโอกาสทางการเมือง และการระดมทรัพยากรเพื่อให้การต่อสู้เรียกร้องบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งสามารถพิจารณาดังต่อไปนี้

1. โครงสร้างโอกาสทางการเมือง เนื่องจากปัญหาของการเคลื่อนไหวของชาวบ้านที่เดือดร้อนอยู่ในช่วงการปกครองของคณะรัฐประหารในปี พ.ศ. 2557 ทำให้การขับเคลื่อนเพื่อต่อสู้เรียกร้องของชาวบ้านนั้นเป็นไปอย่างมีอุปสรรคพอสมควร เนื่องจากโครงสร้างทางการเมืองไม่เปิดให้ใช้เสรีภาพทางการเมือง มีการใช้กฎหมายความมั่นคงในการขู่เชิญชาวบ้าน นอกจากนี้มีปัญหาในขบวนการทางสังคมของกลุ่มชาวบ้านเอง กล่าวคือ กลุ่มชาวบ้านบางคนที่ได้รับประโยชน์ คือ กลุ่มที่ได้รับค่าชดเชยจากเจ้าหน้าที่รัฐ ก็จะออกมาตอบโต้ กับกลุ่มชาวบ้านที่ยังคงคัดค้านโครงการอยู่ทำให้ขบวนการของประชาชนที่คัดค้านโครงการมีการเคลื่อนไหวที่ยากลำบากมากขึ้น

2. ด้านการระดมทรัพยากร การต่อสู้เรียกร้องของชาวบ้านยังมีการดำเนินงานที่ยังไม่เป็นระบบและยังไม่มีการจัดตั้งเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง เนื่องจากเป็นการรวมตัวของชาวบ้านอย่างหลวม ๆ ซึ่งการจัดตั้งเป็นองค์กรเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างมากในการดำเนินการต่อสู้เรียกร้องให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และจะมีการระดมทรัพยากรได้นั้น ก็ต้องมีการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเครือข่ายอื่นเพื่อเป็นพลังในการประสานความร่วมมือกันในการช่วยเหลือ ดังนั้น หากไม่จัดโครงสร้างให้เกิดการจัดกรอย่างเป็นระบบทำให้ประสิทธิภาพในการดำเนินการอาจจะมีไม่เพียงพอที่จะไปดำเนินการต่อเรียกร้องในระยะยาว และสามารถต่อสู้กับภาครัฐได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนิดา หิรัญคำ (2558) ซึ่งได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน กรณีศึกษายุติธรรมชุมชนตำบลบ้านซ้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษพบว่า 1) สาเหตุการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชนประกอบด้วย (1.1) การรับรู้และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเอง (1.2) การระดมความร่วมมือและถูกชักชวนจากผู้นำชุมชน ในการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (1.3) การรับรู้ถึง

สิทธิและหน้าที่ต่อชุมชน 2) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน ได้แก่ (2.1) การมีส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหา (2.2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน (2.3) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ (2.4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน มีดังนี้ (3.1) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ (3.2) ด้านผู้นำจะต้องเป็นผู้มีความรู้มีประสบการณ์ มีศักยภาพสามารถรวมกลุ่มชาวบ้านเพื่อหาหนทางแก้ไขปัญหา (3.3) ด้านประชาชน และ (3.4) ด้านแรงจูงใจ ที่จะได้รับประโยชน์จากการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา งานศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานศึกษาของผู้เขียน ที่สำคัญคือ มองว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีส่วนสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นและการทางในการแก้ไขปัญหาสำหรับชาวบ้าน แต่อย่างไรก็ตามงานศึกษาชิ้นนี้ ยังมีบางส่วนที่แตกต่างจากงานศึกษาข้างต้น กล่าวคือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสร้างเครือข่ายยังมีการจัดการยังไม่เป็นระบบ ถึงแม้ชาวบ้านจะรับรู้สิทธิของตนอยู่บ้าง แต่ยังไม่สามารถปรับกระบวนการเคลื่อนไหวในการต่อสู้และต่อรองกับเจ้าหน้าที่รัฐได้อย่างมากเพียงพอ

สรุปผล

การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มคณะกรรมการชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง (คชส) เห็นว่าโครงสร้างทางการเมืองยังไม่เปิดโอกาสให้ขบวนการสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก เนื่องจากอยู่ในโครงสร้างระบอบอำนาจนิยม อีกทั้ง ีกระดมทรัพยากรก็ยังไม่เต็มที่ โดยเฉพาะชาวบ้านขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย และยังมีเครือข่ายอื่นยังช่วยเหลือยังไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

1. กระบวนการต่อสู้ของชาวบ้านจะต้องไม่เพียงเป็นการเรียกร้องให้รัฐบาลเข้ามาแก้ไขปัญหาของตนเองเท่านั้น แต่จะต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการเรียกร้อง ผลักดันในการให้รัฐบาล คสช. คืนอำนาจอธิปไตยให้กับประชาชนให้เร็วที่สุด ให้มีการเลือกตั้ง เพื่อให้มีผู้แทนที่มาจากประชาชนและการนำไปสู่การแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อกำหนดกฎกติกาที่เป็นธรรม เพื่อสร้างกลไกและเครื่องมือสำคัญให้ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการของรัฐบาลสามารถที่จะดำเนินการได้ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ช่วยอำนวยความสะดวกในการดำเนินการของชาวบ้านได้

2. ในการต่อสู้เรียกร้องความเป็นธรรมกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเสาสไฟฟ้าแรงสูง นั้นจำเป็นที่ชาวบ้านจะต้องรู้เรื่องกฎหมาย เพื่อไม่ให้เกิดข้อเสียเปรียบกับฝ่ายรัฐบาล ดังนั้น การที่กลุ่มชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการเสาสไฟฟ้าแรงสูงจำเป็นต้องดำเนินการ ก็คือ การหาผู้สนับสนุนที่มีความรู้ด้านกฎหมาย หรือ การแสวงหาพันธมิตรที่เป็นทนายอาสาที่อุทิศตัวเพื่อที่จะต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในสังคม การได้คนที่มีความรู้ทางด้านกฎหมายมาช่วยเหลือว่าความ หรือต่อสู้ทางศาล จะเป็นการระดมทรัพยากรอีกรูปแบบหนึ่ง ก็คือ การระดมทรัพยากรด้านความรู้และข้อมูล ซึ่งจะเป็นฐานอำนาจที่ทำให้พลังการขับเคลื่อนการต่อสู้ของชาวบ้านสามารถบรรลุผลได้.

3. การต่อสู้เรียกร้องของชาวบ้านยังมีการดำเนินงานที่ยังไม่เป็นระบบและยังไม่มี การจัดตั้งเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง เนื่องจากเป็นการรวมตัวของชาวบ้านอย่างหลวม ๆ ซึ่งการจัดตั้งเป็นองค์กรเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากในการดำเนินการต่อสู้เรียกร้องให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และจะมีการระดมทรัพยากรได้นั้น ก็ต้องมีการติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเครือข่ายอื่นเพื่อเป็นพลังในการประสานความร่วมมือกันในการช่วยเหลือ ดังนั้น หากไม่จัดโครงสร้างให้เกิดการจัดกรอย่างเป็นระบบจะทำให้ประสิทธิภาพในการดำเนินการอาจจะมีไม่เพียงพอที่จะไปดำเนินการต่อสู้เรียกร้องในระยะยาวได้

4. การระดมทรัพยากร ยังหมายถึงการที่ชาวบ้าน ควรจะมีการตั้งกองทุนเพื่อการต่อสู้เรียกร้อง ทั้งการระดมทุนภายในและการขอรับการสนับสนุนจากภายนอก และรวมไปถึงการขอรับการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ที่มีโครงการหรือความสนใจในการต่อสู้ร่วมกับชาวบ้านซึ่งเป็นผลกระทบจากโครงการของรัฐ การมีทุนการจัดตั้ง ทำให้การต่อสู้ของขบวนการชาวบ้านสามารถดำเนินการไปได้ในระยะยาว และมีทรัพยากรที่จะช่วยเหลือในกรณีที่มีการต่อสู้ทางคดีความที่เกิดจากฝ่ายรัฐ และเป็นขวัญกำลังใจให้กับชาวบ้าน จะได้ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวในการต่อสู้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาวិธีการเคลื่อนไหวของขบวนการชาวบ้านในการต่อต้านการสร้างเสาส่งไฟฟ้าแรงสูงในพื้นที่ดินของตน จึงอาจจะมีข้อจำกัดตรงที่กลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาจะเป็นกลุ่มชาวบ้านในขบวนการที่ได้รับความสะดวกหรือ กลุ่มนักวิชาการและการันักพัฒนาเอกชน ที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้กับกลุ่มชาวบ้าน แต่สำหรับการวิจัยในอนาคต อาจจำเป็นต้องเพิ่มข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลมาประมวลผลด้วยจะ

ทำให้พบข้อมูลที่แตกต่างหลากหลายมากขึ้น หรือใช้การประชุมกลุ่มเพื่อให้ทราบข้อมูลจากหลายฝ่าย เพื่อนำไปสู่การหาทางออกร่วมกัน

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก เงินงบประมาณรายได้ วิทยาลัยการเมือง การปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประจำปี พ.ศ.2562

เอกสารอ้างอิง

- เดชา คำเบาเมือง. (2551). **เปิดรายงาน: กฟผ.นำกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจกว่า 60 นายเข้าไล่ รื้อบ้านชาวบ้าน ใน จ.ร้อยเอ็ด.** from <https://prachatai.com/journal/2008/12/19389>.
- เดชา คำเบาเมือง. (2554). **เสียงเพรียกหาความยุติธรรม... กรณีชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบ จากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง (1).** from <https://prachatai.com/journal/2011/06/35287>.
- ธนิดา หิรัญคำ. (2558). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในเครือข่ายยุติธรรมชุมชน: กรณีศึกษา ยุติธรรมชุมชนตำบลบ้าน ช้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี.** *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University*, 6(2), 314–322.
- ประชาติ. (2554). **นักข่าวพลเมือง: ชาวบ้านไม่ยอมให้ จนท.กฟผ. ปักเสาไฟฟ้าสูงเข้าที่ สวนของตน.** from <https://prachatai.com/journal/2011/03/33572>.
- ประกาส ปิ่นตบแต่ง. (2540). **การเมืองของขบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อมในสังคมไทย. (ปริญญาคุณภักดิ์).** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มนตรี นามจิระโชติและกฤษณา ไวลำรวจ. (2561). **การจัดการความขัดแย้งการออกเอกสารสิทธิ ในที่ดินของกรมที่ดินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร,** 2(6), 523–536.
- สำนักข่าวชายขอบ. (2557). **ชาวเลยไวยกฟผ.อุกอาจ ปักหมุดในที่ดินโดยไม่ขออนุญาต เตรียมสร้างระบบสายส่งเชื่อมเขื่อนไชยะบุรี.** from <http://transbordernews.in.th/home/?p=5811>.
- สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน. (2566). **การซื้อขายไฟฟ้าอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง.** from <https://www.eppo.go.th/index.php/th/electricity/plan-aec/mekong-river>.

- ADB. (2013). **Assessment of the Greater Mekong Subregion energy sector development: Progress, prospects, and regional investment priorities.** (Asian Development Bank Ed.). Mandaluyong City, The Philippines: Asian Development Bank.
- Johansen, C. (2004). Electromagnetic fields and health effects—epidemiologic studies of cancer, diseases of the central nervous system and arrhythmia-related heart disease. **Scandinavian Journal of Work, Environment & Health**, 30(1), 1–30.
- Katus, S., Suhardiman, D., & Senaratna Sellamutu, S. (2016). When local power meets hydropower: Reconceptualizing resettlement along the Nam Gnouang River in Laos. **Geoforum**, 72, 6–15. doi:10.1016/j.geoforum.2016.03.007.
- Kitschelt, H. P. (1986). Political opportunity structures and political protest: Anti-nuclear movements in four democracies. **British journal of political science**, 16(1), 57–85.
- McCarthy, J. D., & Zald, M. N. (1977). Resource mobilization and social movements: A partial theory. **American journal of sociology**, 82(6), 1212–1241.
- World Health Organization, & International Programme on Chemical Safety. (1993). **Electromagnetic fields (300 Hz to 300 GHz) / published under the joint sponsorship of the United Nations Environment Programme, the International Radiation Protection Association, and the World Health Organization.** Geneva: World Health Organization.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

- บุญเลี้ยง โยทะกา (E1)** แกนนำกลุ่มคณะกรรมการชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูงสัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2563
- ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ (E2)** (ไม่ประสงค์ออกนาม), สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2563
- ชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ (E3)** (ไม่ประสงค์ออกนาม), สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน 2563
- ปวีร์ดี เฉลิมชาติ (E4)** สมาคมคุ้มครองผู้บริโภค จ.ขอนแก่น, 15 พฤศจิกายน 2563
- แกนนำกลุ่มเครือข่ายอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี (E6)** (ไม่ประสงค์ออกนาม), สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2563

คำแนะนำสำหรับผู้พิมพ์

Trends of Humanities and Social Sciences Research เป็นวารสารวิชาการจัดพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยพะเยา กำหนดพิมพ์ปีละ 2 ฉบับ (เดือนมกราคม – มิถุนายน) และ(เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม) ผู้พิมพ์สามารถส่งเรื่องมาลงพิมพ์ได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นสมาชิกหรือสังกัดมหาวิทยาลัยพะเยาเท่านั้น ผลงานที่ได้รับการพิจารณาลงพิมพ์ในวารสารจะต้องมีสาระน่าสนใจ เป็นงานที่ทบทวนความรู้เดิม หรือองค์ความรู้ใหม่ที่ทันสมัย รวมทั้งข้อคิดเห็นทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

นอกจากนี้สำหรับกรวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เจ้าของบทความต้องสามารถแสดงให้เห็นว่า ผู้เข้าร่วมในการวิจัยได้รับทราบข้อมูลและตัดสินใจเข้าร่วมในการวิจัย โดยความสมัครใจ หรือดำเนินการขอจริยธรรมในมนุษย์ และจะต้องเป็นงานที่ไม่เคยถูกนำไปพิมพ์เผยแพร่ในวารสารอื่นใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาลงพิมพ์ในวารสารใด ๆ บทความอาจถูกดัดแปลง แก้ไขเนื้อหา รูปแบบ และสำนวน ตามที่กองบรรณาธิการเห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อให้วารสารมีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล และนำไปอ้างอิงได้ หากผู้พิมพ์มีข้อสงสัยในการจัดเตรียมต้นฉบับสามารถตรวจสอบระเบียบการตีพิมพ์ล่าสุดของวารสาร สามารถส่งเข้ามาได้ที่ระบบ Thajjo (Trends of Humanities and Social Sciences Research)

การเตรียมต้นฉบับ

1. ต้นฉบับพิมพ์เป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ แต่ละเรื่องจะต้องมีบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ การใช้ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์และการเขียนทับศัพท์ภาษาอังกฤษ ตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ให้หลีกเลี่ยง การเขียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยในข้อความ ยกเว้นกรณีจำเป็น เช่น ศัพท์ทางวิชาการที่ไม่มีคำแปลหรือคำที่ใช้แล้ว ทำให้เข้าใจง่ายขึ้นคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เขียนปนภาษาไทยให้ใช้ตัวเล็กทั้งหมด ยกเว้นชื่อเฉพาะสำหรับต้นฉบับภาษาอังกฤษควรได้รับการตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษก่อน

2. ขนาดของต้นฉบับ ใช้กระดาษขนาด A4 ตัวหนังสือแบบ TH Niramit AS และพิมพ์โดยเว้นระยะห่างจากขอบกระดาษด้านละ 1 นิ้ว โดยมีระยะห่างระหว่างบรรทัดเป็นแบบ single space เพื่อสะดวกในการอ่านและการแก้ไข

3. ชนิดและขนาดตัวอักษร ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

- ชื่อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 18 pt. ตัวหนา
- ชื่อผู้พิมพ์ใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวปกติ
- หัวข้อหลักใช้ตัวอักษรขนาด 16 pt. ตัวหนา
- หัวข้อรองใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวหนา
- บทคัดย่อและเนื้อเรื่องใช้ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวปกติ
- เชิงอรรถหน้าแรกที่เป็นที่อยู่ของผู้พิมพ์ใช้ตัวอักษรขนาด 12 pt. ตัวปกติ

4. การส่งต้นฉบับ ผู้เสนอบทความจะต้องส่งต้นฉบับแบบพิมพ์ ในรูปแบบของอิเล็กทรอนิกส์ไฟล์แบบ “.doc” (MS Word) มาที่กองบรรณาธิการ หรือที่ระบบ Thaijo (Trends of Humanities and Social Sciences Research)

5. จำนวนหน้า ความยาวของบทความไม่ควรเกิน 12 หน้า รวมตาราง รูปภาพ และเอกสารอ้างอิง

6. รูปแบบการเขียนต้นฉบับ แบ่งเป็น 2 ประเภทได้แก่

1. ประเภทบทความวิจัย (research article)
2. ประเภทบทความวิชาการที่ทันสมัย หรือจากการทบทวนเอกสารงานวิจัยใหม่ ๆ ที่ผู้อื่นได้ทำไว้มาก่อน (review article)

7. ใสเลขหน้า กำกับทุกหน้าตรงกลางด้านบนของกระดาษ A4

การเรียงลำดับหัวข้อในบทความผลงานวิจัย

1. ชื่อเรื่อง (Title) ควรจะสั้น กระชับและสื่อเป้าหมายหลักของงานวิจัย ไม่ใช่คำย่อ ความยาวไม่ควรเกิน 100 ตัวอักษร (ประมาณ 2 บรรทัด) ชื่อเรื่องให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ต้นฉบับภาษาไทยให้พิมพ์ชื่อเรื่องภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยภาษาอังกฤษ ให้สื่อความหมายเหมือนกัน

2. ชื่อผู้พิมพ์ [Author(s)] และที่อยู่ให้มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และระบุหน่วยงานหรือสถาบันที่สังกัดและ E-mail address ของผู้พิมพ์ เพื่อกองบรรณาธิการและผู้ที่สนใจสามารถติดต่อได้ หากมีผู้พิมพ์มากกว่า 5 คนให้เรียงลำดับตามความสำคัญ

3. **บทคัดย่อ (Abstract)** เป็นการย่อเนื้อความงานวิจัยทั้งเรื่องให้สั้นและมีเนื้อหาครบถ้วนตามเรื่องเต็ม ความยาวไม่เกิน 250 คำ ไม่ควรมีคำย่อ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4. **คำสำคัญ (Keywords)** ให้ระบุไว้ท้ายบทคัดย่อของแต่ละภาษา ไม่ควรเกิน 5 คำ

5. **บทนำ (Introduction)** เป็นส่วนเริ่มต้นของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา เหตุผล และวัตถุประสงค์ที่นำไปสู่การวิจัยนี้ควรให้ข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องจากการตรวจเอกสารประกอบ

6. **วัตถุประสงค์ (Objective)** เพื่อกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการศึกษาวิจัยในประเด็นที่ต้องการศึกษา โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ดังนี้ ประเด็นที่กำหนดจะต้องมีความชัดเจน, ต้องไม่มีความซ้ำซ้อนกันในประเด็นย่อย และจัดลำดับความสัมพันธ์ระหว่างประเด็น

7. **กรอบแนวคิด (Conceptual Framework)** การวิจัยซึ่งประกอบด้วยตัวแปร และการระบุความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยจะต้องมีกรอบพื้นฐานทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหาที่ศึกษา นำมาประมวลเป็นกรอบในการกำหนดตัวแปร และรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ในลักษณะของกรอบแนวคิดการวิจัยและพัฒนาเป็นแบบจำลองในการวิจัยต่อไป

8. **สมมุติฐาน (ถ้ามี) (Research hypothesis)** แสดงให้เห็นว่าผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์และแสดงความคิดเห็นพร้อมทั้งเปรียบเทียบของงานวิจัยในอดีต หรือเปรียบเทียบผลงานวิจัยในประเด็นที่คล้ายคลึงกันในอดีต โดยมีแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้

9. **วิธีการศึกษา (Research Methodology)** วิธีการค้นหาคำตอบจะทำเป็นกระบวนการ ใช้ค้นหาคำตอบ เป็นแบบแผนของการวิจัย เช่น เครื่องมือการศึกษา, วิธีการวิเคราะห์, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการดำเนินการวิจัย, เป็นต้น

10. **ผลการศึกษา (Results)** รายงานผลที่ค้นพบ ตามลำดับขั้นตอนของการวิจัยอย่างชัดเจนได้ใจความถ้าผลไม่ซับซ้อนและมีตัวเลขไม่มากควรใช้คำบรรยาย แต่ถ้ามีตัวเลขหรือตัวแปรมากควรใช้ตารางหรือแผนภูมิแทน ไม่ควรมีเกิน 5 ตารางหรือแผนภูมิ

11. **อภิปรายและสรุปผล (Discussion and Conclusion)** แสดงให้เห็นว่าผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์และแสดงความคิดเห็นพร้อมทั้งเปรียบเทียบของงานวิจัยในอดีตหรือเปรียบเทียบผลงานวิจัยในประเด็นที่คล้ายคลึงกันในอดีต โดยมีแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้

12. ตาราง รูปภาพ แผนภูมิ (Tables, Figures and Diagrams) ตรวจสอบความถูกต้องของที่มา และลิขสิทธิ์ทรัพย์สินทางปัญญา และควรคัดเลือกเฉพาะที่จำเป็นแทรกไว้ในเนื้อเรื่องโดยเรียงลำดับให้สอดคล้องกับคำอธิบายในเนื้อเรื่อง และต้องมีคำอธิบายสั้น ๆ ที่สื่อความหมายได้สาระครบถ้วน กรณีที่เป็นตารางคำอธิบายอยู่ด้านบนถ้าเป็นรูปภาพ แผนภูมิคำอธิบายอยู่ด้านล่าง

13. กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgements) ระบุสั้น ๆ ว่างานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุน และความช่วยเหลือจากองค์กรใดหรือผู้ใดบ้าง

14. ข้อเสนอแนะ (Suggestion) เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งต้องอยู่บนพื้นฐานจากผลงานวิจัยนั้น ๆ และความเป็นไปในแง่ทฤษฎี และแนวปฏิบัติ

15. เอกสารอ้างอิง (References) ระบุรายการเอกสารที่นำมาใช้อ้างอิงให้ครบถ้วนโดยใช้อ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association) APA 6th Edition คือ ให้เรียงเอกสารที่ใช้อ้างอิงทั้งหมดตามลำดับตัวอักษรตัวแรกของรายการที่อ้างอิง โดยยึดวิธีการเรียงลำดับตามแบบพจนานุกรม โดยมีเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อนภาษาต่างประเทศ

1. รูปแบบและตัวอย่างการอ้างอิงหนังสือ

ผู้แต่ง.\(ปีพิมพ์).\ชื่อเรื่อง (ครั้งที่พิมพ์).\สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ผู้แต่ง.\(ปีพิมพ์).\ชื่อบทความ.\ ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).\ชื่อหนังสือ (ครั้งที่พิมพ์).\ หน้า\ เลขหน้าที่อ้างอิง\สถานที่เมืองพิมพ์: สำนักพิมพ์.

เครื่องหมาย \ หมายถึงเว้นวรรค 1 ระยะ

ดังตัวอย่าง:

กิตานันท์ มลิทอง. (2543). เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

2. รูปแบบและตัวอย่างการอ้างอิงในวิทยานิพนธ์

ผู้แต่ง.\(ปีพิมพ์).\ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์.\(วิทยานิพนธ์ หรือการศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง \ ชื่อย่อปริญญา).\ สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัย.

ผู้แต่ง.\(ปีพิมพ์).\ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์.\(วิทยานิพนธ์ หรือการศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเอง ชื่อย่อปริญญา).\ สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัย. สืบค้นเมื่อวันที่ เดือน ปี,\ จาก (ระบุ URL)

เครื่องหมาย \ หมายถึงวันวรรค 1 ระยะ

ดังตัวอย่าง:

วรวิฑ์ชร์ งามพัททวิชัย. (2559). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกทำงานตำแหน่ง ผู้ช่วยบัญชีกับบริษัทตรวจสอบบัญชีขนาดใหญ่ 4 แห่ง ของผู้สำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาตรี.** การค้นคว้าแบบอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (บธ.ม.), กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

3. การอ้างอิงในวารสาร

ผู้แต่ง.\(ปีพิมพ์).\ชื่อบทความ.\ชื่อวารสาร,\ ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า.

ชื่อผู้แต่ง.\(ปีพิมพ์).\ชื่อบทความ.\ชื่อวารสาร,\ ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า. สืบค้นจาก (ระบุ URL)

เครื่องหมาย \ หมายถึงวันวรรค 1 ระยะ

ดังตัวอย่าง:

สุนทร คำยอด, ศิริพร มณีชูเกตม ชยุตัญญ คำมูล และ อาภาลัย สุขสำราญ. (2565). ภาพลักษณ์พระสงฆ์ในเอกสารโบราณล้านนา. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา**, 10(2), 145–161.

5. รายงานจากการประชุมทางวิชาการ

ผู้แต่ง.\(ปีพิมพ์).\(ชื่อบทความ).\(ใน ชื่อ บรรณาธิการ).\(ชื่อหนังสือ).\(เลขหน้า).\(สถานที่พิมพ์):
สำนักพิมพ์.

หมายเหตุ: เครื่องหมาย \ หมายถึงเว้นวรรค 1 ระยะ

จัดตัวอย่าง:

ทัศนะ ศรีปัตตา. (2565). ปัญหาการแสดงเจตนาลาออกจากตำแหน่งของกรรมการสภา
มหาวิทยาลัยผู้ทรงคุณวุฒิในมหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นส่วนราชการ. ใน รายงาน,
สืบเนื่องจากการประชุมวิชาการโครงการประชุมวิชาการระดับชาติพะเยา
วิจัย ครั้งที่ 11 (1620–1628). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

6. การอ้างจากหนังสือพิมพ์

ชื่อผู้แต่ง.\(ปีพิมพ์, วัน, เดือน).\(ชื่อบทความ).\(ชื่อหนังสือพิมพ์).\(เลขหน้า).

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.\(วันเดือนปี).\(ชื่อหนังสือพิมพ์).\(เลขที่หน้า). จาก (ระบุ URL)

หมายเหตุ: เครื่องหมาย \ หมายถึงเว้นวรรค 1 ระยะ

จัดตัวอย่าง:

พรรณี รุ่งรัตน์. (2548 พฤษภาคม 12). สทศ. ตั้งทีมพัฒนาข้อสอบระดับชาติมั่นใจคุณภาพ.
เดลินิวส์, หน้า 3.

7. บทความที่ไม่มีชื่อผู้แต่ง

ชื่อบทความ.\(ปีพิมพ์, เดือน).\(ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่)).\ (เลขหน้า).

หมายเหตุ: เครื่องหมาย \ หมายถึงเว้นวรรค 1 ระยะ

จัดตัวอย่าง:

นวัตกรรมดิจิทัลยุค Thailand 4.0 โฉมใหม่ของบริการเหนือระดับ. (2560). วารสารยุติธรรม.
17(1), 70–71.

Membership Application Form
Trends of Humanities and Social Sciences Research

Date.....
Name (Last).....(First).....
Mailing Address.....
Sub-district..... district.....Province (City state).....Country.....
E-mail.....
Telephone No.....
Fax No.....

**I would to subscribe a membership of Journal of Humanities and Social
Sciences University of Phayao For:**

☐	One – Year membership	200 Bath
☐	Five – Year membership	800 Bath

.....
(.....)
Date.....

Please send your personal check or money order to the following address:
Miss Rachadaporn Kaewsueb, Trends of Humanities and Social Sciences Research
Division of Research University of Phayao, Phayao 56000
Tel 054-466-666 Ext 1048
Email: hu.journal.up@gmail.com

Division of Research Administration, University of Phayao
Muang Phayao District, Phayao Province 56000
Tel: 0 5446-6666 Ext 1047
E-mail: hu.journal.up@gmail.com